

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ

Укладачі:

О.Ф. Гаврилюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. мед. наук, директор Погребищенського медичного коледжу;

Л.Є. Братанюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. юр. наук, викладач філософії Погребищенського медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії соціально-економічних дисциплін Погребищенського медичного коледжу від 21.11.2011 р., протокол № 4.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

Ф.М. Кирилюк — доктор філос. наук, професор Київського національного державного університету ім. Т. Шевченка;

М.О. Корж — канд. філос. наук, доцент Київського національного державного університету ім. Т. Шевченка;

І.Ю. Андрієвський — канд. мед. наук, директор Вінницького медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з основ філософських знань для студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів України I—III рівнів акредитації складено відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) і освітньо-професійної програми (ОПП) підготовки молодших спеціалістів, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р. та навчальних планів 2011 р.

Метою викладання філософії є формування у студентів цілісного уявлення про світ, людину як цілісність, про роль медицини у ствердженні сенсу людського буття, розуміння сучасного стану медицини та передбачення перспектив її розвитку.

Вивчення філософії студентами ВМ(Ф)НЗ має велике значення у вихованні майбутніх медиків, формуванні їх переконань, діалектичного мислення, підвищенні їх культурного рівня.

Вивчення філософії дає можливість зрозуміти загальні закономірності розвитку традиційної та нетрадиційної медицини в системі загальнолюдської практики. Аналіз хибних думок і помилок в окремих концепціях, у тлумаченні фактів дійсності сприяє виробленню навичок критичного підходу до сучасного стану медичної науки та клінічної практики. Одночасно формується повага до досвіду минулих поколінь, розуміння необхідності брати з нього все найкраще, збагачувати його власним сумлінням.

Тому завдання філософії полягає в тому, щоб ознайомити студентів з історичним та логічним методами дослідження, методом сходження від абстрактного до конкретного, що є необхідною умовою пізнання та клінічної практики у медицині. Розкрити закономірності розвитку людини як головного об'єкта дослідження та медичного впливу, навчити знаходити головні ланки причинно-наслідкових зв'язків і відрізняти їх від побічних як у матеріальних, так і в духовних процесах; простежити закономірності об'єктивації й матеріалізації ідей на прикладах діяльності зарубіжних та вітчизняних діячів науки та практики, виробити навички аргументації власних переконань.

Після вивчення дисципліни ***студенти повинні знати:***

- основні закономірності розвитку природи та суспільства, медицини як галузі людської діяльності;
- етапи становлення та розвитку філософії і медицини в зарубіжних країнах та в Україні;
- головні проблеми диференціації та інтеграції наук про людину як цілісність;
- суть діалектичного мислення, творчого аналізу, явищ дійсності;
- основи процесу наукового пошуку, форми і методи наукового пізнання;
- структуру та суть людської практики, місце медичної діяльності в оздоровленні та розвитку суспільства.

Студенти повинні вміти:

- об'єктивно, на наукових засадах аналізувати будь-які, у тому числі, нестандартні, явища й процеси, причинно-наслідкові зв'язки дійсності;
- визначати місце та роль певного факту у формуванні статусу людини, сенсу діяльності медика, медицини майбутнього;
- розумітися на суті нозологізму, гіпократизму та неогіпократизму як крайнощів, які здатні спричинити неадекватні практичні дії медика;

- орієнтуватися у системі зв'язків медицини і філософії, розуміти їх значення для формування особистості;
- розумітися на релігійно-філософських основах східних систем самооздоровлення;
- вміти визначати роль соціальних детермінацій у формуванні психічного здоров'я та виникненні психічних розладів;
- визначати сенс соціальних цінностей у системі медичної діяльності;
- застосовувати знання законів і категорій діалектики для аналізу валеологічних і патологічних, санологічних проблем хвороби.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2		2
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	5	2	2	1
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	2			2
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	5	2	2	1
5	Німецька класична філософія та марксизм	2			2
6	Філософія XIX—XX ст.	5	2	2	1
7	Філософська думка в Україні	2			2
8	Філософський зміст проблеми буття	4	2		2
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	3		2	1
10	Діалектика — філософська основа медицини	4	2		2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	5	2	2	1
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	4	1	2	1
13	Філософський підхід до розуміння людини	3	1		2
14	Філософські проблеми медицини	5	2	2	1
15	Духовне життя суспільства	1			1
	Усього	54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
5.12010102 “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”
5.12010104 “СТОМАТОЛОГІЯ”
5.12010106 “СТОМАТОЛОГІЯ ОРТОДЕНТИЧНА”
5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2		2
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	5	2	2	1
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	2	—		2
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	5	2	2	1
5	Німецька класична філософія та марксизм	2			2
6	Філософія ХІХ—ХХ ст.	5	2	2	1
7	Філософська думка в Україні	2	—		2
8	Філософський зміст проблеми буття	4	2		2
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	3		2	1
10	Діалектика — філософська основа медицини	4	2		2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	5	2	2	1
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	4	1	2	1
13	Філософський підхід до розуміння людини	3	1		2
14	Філософські проблеми медицини	5	2	2	1
15	Духовне життя суспільства	1			1
	Усього	54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010103 “МЕДИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2		2
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	3	2	1	
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	3	1		2
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	3	2	1	
5	Німецька класична філософія та марксизм	3	1		2
6	Філософія XIX—XX ст.	3	2	1	
7	Філософська думка в Україні	5	2	1	2
8	Філософський зміст проблеми буття	2	2		
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	4	2		2
10	Діалектика — філософська основа медицини	6	2	2	2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	2	2		
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	5	1	2	2
13	Філософський підхід до розуміння людини	3	1		2
14	Філософські проблеми медицини	6	2	2	2
15	Духовне життя суспільства	2			2
	Усього	54	24	10	20

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2	2	
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	4	2	2	
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	2			2
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	4	2	2	
5	Німецька класична філософія та марксизм	2			2
6	Філософія XIX—XX ст.	4	2	2	-
7	Філософська думка в Україні	2			2
8	Філософський зміст проблеми буття	4	2		2
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	4		2	2
10	Діалектика — філософська основа медицини	4	2		2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	4	2	2	
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	5	1	2	2
13	Філософський підхід до розуміння людини	3	1		2
14	Філософські проблеми медицини	4	2	2	
15	Духовне життя суспільства	4		2	2
	Усього	54	18	18	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12020101 “ФАРМАЦІЯ”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві	4	2		2
2	Філософія і медицина Стародавнього світу	3	1		2
3	Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження	4	1	2	1
4	Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва	3	2		1
5	Німецька класична філософія та марксизм	3	1		2
6	Філософія XIX—XX ст.	3	1		2
7	Філософська думка в Україні	4	1	2	1
8	Філософський зміст проблеми буття	4	2		2
9	Проблема свідомості у філософії та медицині	5	1	2	2
10	Діалектика — філософська основа медицини	4	2		2
11	Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині	4	1	2	1
12	Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання	3	1		2
13	Філософський підхід до розуміння людини	5	1	2	2
14	Філософські проблеми медицини	3	2		1
15	Духовне життя суспільства	2	1		1
	Усього	54	20	10	24

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Взаємозв'язок філософії та медицини. Історико-філософський процес. “Основне питання філософії”: різноманітність підходів.
2. Етичні принципи Сократа.
3. Платон, Арістотель, Епікур, їх філософські ідеї. Школа стоїків.
4. Становлення класичної античної медицини. Гіппократ про людину, природу та причину хвороб.
5. Основні ідеї та принципи середньовічної філософії. Теоцентризм. Проблема пізнання. Вчення про людину.
6. Етапи середньовічної філософії. Схоластика і містика як напрями середньовічної філософії. Вчення Томи Аквінського.
7. Розвиток людини в епоху Середньовіччя. Вчення К. Галена.
8. Поняття “Відродження” та характерні риси цієї доби.
9. Антропоцентризм. Гуманізм. Утопія.
10. Провідні напрями ренесансного філософствування. К. Цельс про медицину.
11. Французький матеріалізм і Просвітництво другої половини XVIII ст. Френсіс Бекон: філософські погляди в медицині.
12. Особливості німецької класичної філософії. Філософські ідеї І. Канта та їх розвиток у його послідовників. “Етика обов'язку” І. Канта в контексті медицини.
13. Філософія Г. Гегеля.
14. “Антропологічний принцип” філософії Л. Фейєрбаха.
15. Формування філософії марксизму. Розвиток марксистської філософії.
16. Метод психоаналізу для лікування неврозів (З. Фройд).
17. Культурологічні та історіософські напрями філософії XX ст.
18. Релігійна філософія XX ст.
19. Особливості та основні етапи розвитку української філософської думки.
20. Філософська думка часів Київської Русі.
21. Філософія українського Відродження та Бароко.
22. Філософія Г.С. Сковороди.
23. Класична українська філософія. Філософія в Радянській Україні.
24. Філософія української діаспори в 1920—1990 рр.
25. Розвиток медицини в Україні.
26. Методологічне значення проблеми матерії і руху для біології та медицини.
27. Вклад медицини в розвиток філософських думок про форми руху матерії, простору і часу.
28. Природа свідомості. Свідомість — людина — праця. Антропосоціогенез.
29. Ідеальність та інші властивості свідомості. Свідомість і невідоме. Свідомість і духовний світ людини.
30. Проблема співвідношення фізіологічного і психічного в медицині. Слово як лікувальний фактор. Місце психотерапії в сучасному житті та структурі професійної діяльності медичного працівника.
31. Особливості прояву законів діалектики в медицині. Всезагальний взаємозв'язок і взаємообумовленість явищ у медицині.
32. Проблема цілісності і структурності в медицині. Одночасне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одночасного і загального, сутність і явища в медицині.
33. Метод аналогії в діагностичному процесі. Проблема істинності діагнозу

і джерела діагностичних помилок.

34. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.
35. Проблема життя в смерті у філософії медицини.
36. Медицина і виховання людини. Становлення особистості людини (теоретичні і практичні питання виховання студентів-медиків).
37. Філософія історичних моделей медичної етики: гіппократова модель (принцип “Не нашкодь”). “Клятва Гіппократа” — основа всіх найновіших кодексів лікарської етики. Модель Т. Парацельса (принцип “Роби добро”). Деонтологічна модель (принцип “Дотримання обов’язку”). Біоетична модель медичної етики (принцип “Поваги прав і гідності пацієнта”).
38. Сутність духовного життя суспільства.
39. Індивідуальна і суспільна свідомість.
40. Система суспільної свідомості. Суспільна психологія та ідеологія. Суспільна свідомість у житті суспільства.
41. Мораль. Релігія. Мистецтво. Культура.

ЗМІСТ

Тема 1. Філософія, її призначення, зміст і функції в суспільстві

ЛЕКЦІЯ

Світогляд, його структура і функція. Типи світогляду. Світогляд і філософія. Світогляд і професія медичного працівника.

Об'єкт і предмет філософії. Філософські методи. Структура та функції філософії. Філософія в системі культури. Взаємозв'язок філософії та медицини. Історико-філософський процес. “Основне питання філософії”: різноманітність підходів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Взаємозв'язок філософії та медицини. Історико-філософський процес. “Основне питання філософії”: різноманітність підходів.

Студенти повинні знати:

Структуру світогляду. Типи світогляду. Об'єкт і предмет філософії. Філософські методи. Структура та функції філософії. Взаємозв'язок філософії та медицини.

Тема 2. Філософія і медицина Стародавнього світу

ЛЕКЦІЯ

Стародавньоіндійська філософія: періодизація, джерела. Особливості індійської філософії. Школи індійської філософії. Медицина Стародавньої Індії.

Стародавньокитайська філософія: основна ідея – ідея Дао. Два основні напрями китайської філософії — даосизм і конфуціанство. Медицина Стародавнього Китаю.

Філософія античного світу: періодизація античної філософії. Космоцентризм. Досократична філософія. Софісти. Етичні принципи Сократа. Платон, Арістотель, Епікур, їх філософські ідеї. Школа стоїків. Становлення класичної античної медицини. Гіппократ про людину, природу та причину її хвороб.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Етичні принципи Сократа. Платон, Арістотель, Епікур, їх філософські ідеї. Школа стоїків. Становлення класичної античної медицини. Гіппократ про людину, природу та причину хвороб.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Стародавньоіндійська філософія: періодизація, джерела. Школи індійської філософії. Медицина Стародавньої Індії. Стародавньокитайська філософія: основна ідея — ідея Дао. Два основні напрями Китайської філософії — даосизм і конфуціанство. Медицина Стародавнього Китаю. Філософія

античного світу: періодизація античної філософії. Досократична філософія. Софісти. Етичні принципи Сократа. Платон, Арістотель, Епікур їх філософські ідеї.

Студенти повинні знати:

Стародавньоіндійську філософію. Школи індійської філософії. даосизм і конфуціанство. Філософію античного світу. Етичні принципи Сократа. Філософські ідеї Платона, Арістотеля, Епікура, Гіппократа.

Тема 3. Філософія і медицина Середньовіччя та епохи Відродження

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основні ідеї та принципи середньовічної філософії. Теоцентризм. Проблема пізнання. Вчення про людину. Етапи середньовічної філософії. Схоластика і містика як напрями середньовічної філософії. Вчення Томи Аквінського. Розвиток медицини в епоху Середньовіччя. Вчення К. Галена.

Поняття “Відродження” та характерні риси духовного життя цієї доби. Антропоцентризм. Гуманізм. Утопія. Провідні напрями ренесансного філософствування.

К. Цельс про медицину.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Основні ідеї та принципи середньовічної філософії. Теоцентризм. Вчення про людину. Етапи середньовічної філософії. Схоластика і містика як напрями середньовічної філософії. Вчення Томи Аквінського. Розвиток медицини в епоху Середньовіччя. Вчення К. Галена. Поняття “Відродження” та характерні риси духовного життя цієї доби. Антропоцентризм. Гуманізм. Утопія. Провідні напрями ренесансного філософствування.

Студенти повинні знати:

Основні ідеї та принципи середньовічної філософії. Етапи середньовічної філософії. Вчення Томи Аквінського. Розвиток медицини в епоху Середньовіччя. Поняття “Відродження”. Провідні напрями ренесансного філософствування. К. Цельс про медицину.

Тема 4. Філософія і медицина в епоху Нового часу та Просвітництва

ЛЕКЦІЯ

Емпіричний напрям у філософії Нового часу (Ф. Бекон, Дж. Локк, Д. Юм).

Раціоналістичний напрям у філософії Нового часу (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц).

Французький матеріалізм і Просвітництво другої половини XVIII ст.
Френсіс Бекон: філософські погляди в медицині.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Французький матеріалізм і Просвітництво другої половини XVIII ст.
Френсіс Бекон: філософські погляди в медицині.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Емпіричний напрям у філософії Нового часу. Французький матеріалізм і Просвітництво другої половини XVIII ст. Френсіс Бекон: філософські погляди в медицині.

Студенти повинні знати:

Емпіричний та раціоналістичний напрям у філософії Нового часу. Французький матеріалізм і Просвітництво. Філософські погляди в медицині Френсіса Бекона.

Тема 5. Німецька класична філософія та марксизм

САМОСТІЙНА РОБОТА

Особливості німецької класичної філософії. Філософські ідеї І. Канта та їх розвиток у його послідовників. “Етика обов’язку” І. Канта в контексті медицини. Філософія Г. Гегеля. “Антропологічний принцип” філософії Л. Фейєрбаха. Формування філософії марксизму. Розвиток марксистської філософії.

Студенти повинні знати:

Німецьку класичну філософію. Філософські ідеї І. Канта. Філософію Г. Гегеля, Л. Фейєрбаха. Розвиток марксистської філософії.

Тема 6. Філософія XIX—XX ст.

ЛЕКЦІЯ

Своєрідність російської філософії. Медицина: лікарі-філософи Росії XIX — першої половини XX ст. Особливості духовних процесів та розвитку філософії XX ст. Сцієнтистські напрями в зарубіжній філософії XX ст. Напрями антропологічного спрямування у філософії XX ст. Метод психоаналізу для лікування неврозів (З. Фройд). Культурологічні та історіософські напрями філософії XX ст. Релігійна філософія XX ст.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Метод психоаналізу для лікування неврозів (З. Фройд). Культурологічні та історіософські напрями філософії XX ст. Релігійна філософія XX ст.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Медицина: лікарі-філософи Росії XIX — першої половини XX ст. Особливості духовних процесів і розвитку філософії XX ст. Сцієнтистські напрями у зарубіжній філософії XX ст. Напрями антропологічного спрямування у філософії XX століття. Метод психоаналізу для лікування неврозів. Релігійна філософія XX ст.

Студенти повинні знати:

Особливості російської філософії. Сцієнтистські напрями у зарубіжній

філософії XX ст. Напрями антропологічного спрямування у філософії XX ст. Культурологічні та історіософські напрями філософії XX ст. Релігійна філософія XX ст.

Тема 7. Філософська думка в Україні

САМОСТІЙНА РОБОТА

Особливості та основні етапи розвитку української філософської думки. Філософська думка часів Київської Русі. Філософія українського Відродження та Бароко. Філософія Г.С. Сковороди. Класична українська філософія. Філософія в Радянській Україні. Філософія української діаспори в 1920—1990 рр. Розвиток медицини в Україні.

Студенти повинні знати:

Етапи розвитку української філософської думки. Філософську думку часів Київської Русі. Філософію Г.С. Сковороди. Філософію української діаспори в 1920—1990 рр. Розвиток медицини в Україні.

Тема 8. Філософський зміст проблеми буття

ЛЕКЦІЯ

Поняття “онтологія”. Буття: проблеми, концепції, форми. Вчення про світ. Буття людини у філософії і медицині.

Матерія та рух. Простір і час. Методологічне значення проблеми матерії та руху для біології та медицини. Вклад медицини в розвиток філософських думок про форми руху матерії, простору і часу.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Методологічне значення проблеми матерії і руху для біології та медицини. Вклад медицини в розвиток філософських думок про форми руху матерії, простору і часу.

Студенти повинні знати:

Поняття “онтологія”, “буття”, “світ”. Матерія та рух. Простір і час. Значення матерії і руху для біології та медицини.

Тема 9. Проблема свідомості у філософії та медицині

САМОСТІЙНА РОБОТА

Природа свідомості. Свідомість—людина—праця. Антропосоціогенез. Ідеальність та інші властивості свідомості. Свідомість і несвідоме. Свідомість і духовний світ людини. Проблема співвідношення фізіологічного і психічного у медицині. Слово як лікувальний фактор. Місце психотерапії в сучасному житті та структурі професійної діяльності медичного працівника.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Свідомість—людина—праця. Свідомість і несвідоме. Свідомість і

духовний світ людини. Проблема співвідношення фізіологічного і психічного у медицині. Місце психотерапії в сучасному житті та структурі професійної діяльності медичного працівника.

Студенти повинні знати:

Антропосоціогенез. Свідомість і несвідоме. Проблему співвідношення фізіологічного і психічного у медицині. Місце психотерапії в сучасному житті.

Тема 10. Діалектика — філософська основа медицини

ЛЕКЦІЯ

Становлення діалектичних ідей в історії людського пізнання. Основні принципи діалектики. Поняття закону в філософії і медицині. Особливості прояву законів діалектики в медицині. Всезагальний взаємозв'язок і взаємообумовленість явищ у медицині.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Особливості прояву законів діалектики в медицині. Всезагальний взаємозв'язок і взаємообумовленість явищ у медицині.

Студенти повинні знати:

Основні принципи діалектики. Поняття закону у філософії і медицині. Особливості прояву законів діалектики у медицині. Всезагальний взаємозв'язок і взаємообумовленість явищ у медицині.

Тема 11. Основні категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності в медицині

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика філософських категорій. Причина і наслідок. Зовнішнє і внутрішнє. Проблема причинності в медицині. Необхідність і випадковість. Можливість і дійсність. Значення категорій необхідності і випадковості, можливості і дійсності для медицини. Частина і ціле. Зміст і форма. Проблема цілісності і структурності в медицині. Одиночне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одиночного і загального, сутності і явища в медицині.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Проблема цілісності і структурності в медицині. Одиночне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одиночного і загального, сутності і явища в медицині.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Загальна характеристика філософських категорій. Причина і наслідок. Зовнішнє і внутрішнє. Проблема причинності в медицині. Необхідність і випадковість. Можливість і дійсність. Значення категорій необхідності і випадковості, можливості і дійсності для медицини. Частина і ціле. Зміст і форма.

Проблема цілісності і структурності в медицині. Одиночне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одиночного і загального, сутності і явища в медицині.

Студенти повинні знати:

Філософські категорії. Причина і наслідок. Зовнішнє і внутрішнє. Проблема причинності в медицині. Необхідність і випадковість. Можливість і дійсність. Значення категорій необхідності і випадковості, можливості і дійсності для медицини. Частина і ціле. Зміст і форма. Проблема цілісності і структурності в медицині. Одиночне, особливе і загальне. Суть і явище. Проблема одиночного і загального, сутності і явища в медицині.

Тема 12. Філософське пізнання. Специфіка медичного пізнання

ЛЕКЦІЯ

Предмет теорії пізнання. Істина в філософії. Методи наукового пізнання і специфіка їх використання в медичних дослідженнях. Єдність чуттєвого і раціонального, логіки та інтуїції у пізнанні. Співвідношення емпіричного й теоретичного рівнів пізнання.

Поняття "практика". Функції та види практичної діяльності.

Діагностика — специфічна форма пізнання. Діагностика і кібернетика. Метод аналогії в діагностичному процесі. Проблема істинності діагнозу і джерела діагностичних помилок. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Метод аналогії в діагностичному процесі. Проблема істинності діагнозу і джерела діагностичних помилок. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Предмет теорії пізнання. Методи наукового пізнання і специфіка їх використання в медичних дослідженнях. Єдність чуттєвого і раціонального, логіки та інтуїції у пізнанні. Співвідношення емпіричного й теоретичного рівнів пізнання. Поняття "практика". Функції та види практичної діяльності. Діагностика — специфічна форма пізнання. Діагностика і кібернетика. Метод аналогії в діагностичному процесі. Проблема істинності діагнозу і джерела діагностичних помилок. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.

Студенти повинні знати:

Предмет теорії пізнання. Методи наукового пізнання і специфіку їх використання в медичних дослідженнях. Єдність чуттєвого і раціонального, логіки та інтуїції у пізнанні. Поняття "практика". Функції та види практичної діяльності. Метод аналогії в діагностичному процесі. Модельний експеримент у сучасній медицині. Клінічне мислення.

Тема 13. Філософський підхід до розуміння людини

ЛЕКЦІЯ

Філософія та антропологія. Основні принципи філософсько-антропологічної характеристики людини. Філософські основи медичної антропології. Тіло і душа: релігійна постановка проблеми. Тіло і душа: як проблема філософії і науки. Психіка і свідомість. Роль праці в антропогенезі. Людина як особистість. Соціалізація особистості. Загадка людського "Я". Особистість у пошуках сенсу життя. Проблема життя і смерті у філософії і медицині. Медицина і виховання людини. Становлення особистості людини (теоретичні і практичні питання виховання студентів-медиків).

САМОСТІЙНА РОБОТА

Проблема життя і смерті у філософії і медицині. Медицина і виховання людини. Становлення особистості людини (теоретичні і практичні питання виховання студентів-медиків).

Студенти повинні знати:

Основні принципи філософсько-антропологічної характеристики людини. Філософські основи медичної антропології. Роль праці в антропогенезі. Проблеми життя і смерті у філософії і медицині. Становлення особистості людини (теоретичні і практичні питання виховання студентів-медиків).

Тема 14. Філософські проблеми медицини

ЛЕКЦІЯ

Філософія медицини і медицина як наука. Філософська методологія в медицині. Історична доля взаємовідносин філософії і медицини. Предмет медицини як науки — людина в умовах екосоціуму.

Розвиток сучасної медичної науки.

Філософські категорії і поняття медицини. Специфіка понять і термінів у медицині. Соціально-біологічна і психосоматична проблеми.

Співвідношення соціального і біологічного в людині. Проблеми норми, здоров'я і хвороби. Філософія здоров'я і хвороби. Гносеологічні питання теорії хвороби в сучасній медицині. Дієво-інформаційний підхід до вивчення людини і медицини.

Біоетика як сучасна форма медичної етики. Формування моральної позиції лікаря. Філософія принципів взаємовідносин медичного працівника і пацієнта.

Філософія історичних моделей медичної етики: гіппократова модель (принцип "Не нашкодь"); "Клятва Гіппократа" — основа всіх найновіших кодексів лікарської етики; модель Т. Парацельса (принцип "Роби добро"); деонтологічна модель (принцип "Дотримання обов'язку"); біоетична модель медичної етики (принцип "Поваги прав і гідності пацієнта").

САМОСТІЙНА РОБОТА

Філософія історичних моделей медичної етики: гіппократова модель (принцип "Не нашкодь"); "Клятва Гіппократа" — основа всіх найновіших кодексів лікарської етики; модель Т. Парацельса (принцип "Роби добро"); деонтологічна модель (принцип "Дотримання обов'язку"); біоетична модель

медичної етики (принцип “Поваги прав і гідності пацієнта”).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Філософія медицини і медицина як наука. Філософські категорії і поняття медицини. Співвідношення соціального і біологічного в людині. Гносеологічні питання теорії хвороби в сучасній медицині. Філософія принципів взаємовідносин медичного працівника і пацієнта. Філософія історичних моделей медичної етики: гіппократова модель (принцип “Не нашкодь”); “Клятва Гіппократа” — основа всіх найновіших кодексів лікарської етики; модель Т. Парацельса (принцип “Роби добро”); деонтологічна модель (принцип “Дотримання обов’язку”); біоетична модель медичної етики (принцип “Поваги прав і гідності пацієнта”).

Студенти повинні знати:

Предмет медицини як науки. Філософські категорії і поняття медицини. Співвідношення соціального і біологічного в людині. Проблеми норми, здоров’я і хвороби. Філософію принципів взаємовідносин медичного працівника і пацієнта. Філософію історичних моделей медичної етики.

Тема 15. Духовне життя суспільства

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сутність духовного життя суспільства. Індивідуальна і суспільна свідомість. Система суспільної свідомості. Суспільна психологія та ідеологія. Суспільна свідомість у житті суспільства. Мораль. Релігія. Мистецтво. Культура.

Студенти повинні знати:

Індивідуальну і суспільну свідомість. Систему суспільної свідомості. Суспільну психологію та ідеологію. Мораль. Релігію. Мистецтво. Культуру.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Світогляд і філософія як форми людського самовизначення в світі.
2. Світогляд і філософія: порівняльний аналіз.
3. Структура і типологія світогляду. Роль світогляду в житті людини.
4. Філософія, релігія та мистецтво як форми людського освоєння світу.
5. Філософські ідеї Стародавньої Індії та їх сучасне значення.
6. Сучасна оцінка філософських ідей буддизму, конфуціанства, даосизму.
7. Життя та філософська діяльність Сократа.
8. Вихідні ідеї філософії Арістотеля.
9. Філософське вчення Платона.
10. Тлумачення пізнання у філософії Нового часу.
11. Філософські ідеї європейського Просвітництва та їх сучасне значення.
12. Вчення І. Канта про рівні та форми пізнання.
13. Вчення Г. Гегеля про абсолютну ідею.
14. Філософія Л. Фейєрбаха та її вплив на європейську філософію.
15. Концепція переоцінювання цінностей у філософії Ф. Ніцше.
16. Філософія марксизму про предмет та завдання “наукової філософії”.
17. Філософська думка Київської Русі.
18. Філософська думка Києво-Могилянської академії.
19. Суть філософії і медицини.
20. Сучасні теорії медицини.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ ТА СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття про світогляд, типологія світогляду.
2. Світогляд і філософія.
3. Особливості історичного виникнення філософії.
4. Філософія і міфологія.
5. Співвідношення філософії, науки, релігії та мистецтва.
6. Структура та функції філософського знання.
7. Взаємозв'язок філософії та медицини.
8. Джерела, провідні ідеї та напрями філософської думки Стародавньої Індії.
9. Провідні ідеї та напрями філософії Стародавнього Китаю.
10. Медицина Стародавнього Китаю.
11. Поняття античної філософії.
12. Етапи розвитку античної філософії, її загальні особливості.
13. Розвиток ідей у натурфілософських школах Стародавньої Греції.
14. Ідеї та представники високої класики в розвитку античної філософії.
15. Становлення античної (класичної) медицини. Гіппократ про людину, природу та причину її хвороб.
16. Вихідні ідеї середньовічної патристики.
17. Місце філософії в духовному житті Середньовіччя.
18. Схоластика і містика як провідні напрями середньовічної філософії.
19. Розвиток медицини в епоху Середньовіччя. Вчення К. Гелена.
20. Поняття “Відродження” та характерні риси духовного життя цієї доби.
21. Провідні напрями ренесансного філософування: гуманістичний антропологізм, неоплатонізм, натурфілософія.
22. Філософські ідеї Пізнього Відродження.
23. Панорама соціокультурних та духовних процесів в Європі Нового часу та особливості розвитку філософії.
24. Методологічні пошуки Ф. Бекона, Р. Декарта та Т. Гоббса.
25. Ф. Бекон: філософські погляди в медицині.
26. Скептицизм П. Бейля та Д. Юма, сенсуалістські максими Дж. Берклі. Б. Спіноза та Г. Лейбніц — тотожність і відмінність їх вчень про субстанцію.
27. Б. Паскаль та філософія просвітництва про місце і роль людини у світі та суспільні стосунки.
28. Німецька класична філософія як особливий етап розвитку новоєвропейської філософії.
29. Іммануїл Кант — творець німецької класичної філософії.
30. Основні ідеї І. Канта.
31. “Етика обов'язку” І. Канта в контексті медицини.
32. Філософські ідеї Й.-Г. Фіхте та Ф.-В. Шелінга.
33. Філософія Г.-В.—Ф. Гегеля як найвище досягнення німецької класичної філософії.
34. Антропологічний принцип філософії Л. Фейєрбаха.
35. Ідеї розроблення “наукової філософії” у європейській філософії XIX ст.
36. Лікарі-філософи Росії XIX — першої половини XX ст.
37. Культурологічні та історіософські напрями у філософії XX ст.
38. Релігійна філософія XX ст.
39. Провідні тенденції розвитку світової філософії на межі тисячоліть.

40. Провідні філософські джерела та філософські ідеї часів Київської Русі.
41. Україна — Європа: духовні зв'язки Відродження.
42. Поява професійної філософії в Україні.
43. Особливості філософських курсів Києво-Могилянської академії.
44. Життя та філософська діяльність Г. Сковороди.
45. Філософські ідеї в українській літературі та громадсько-політичних рухах.
46. Особливості розвитку української філософії ХХ ст.
47. Філософія і медицина як ціле явище людської культури і їх роль у суспільстві.
48. Роль філософії у формуванні стилю наукової думки сучасного медика.
49. Історія взаємовідносин філософії та медицини.
50. Філософська картина світу та медицина.
51. Структура та особливості медичного знання.
52. Проблема матерії і свідомості у філософії та медицині.
53. Вклад медицини в розвиток філософської уяви про форми руху матерії, простору і часу.
54. Діалектика як наука про загальний зв'язок і розвиток у медицині.
55. Поняття законів і їх методологічне значення для медицини.
56. Категорії діалектики і проблеми детермінізму, цілісності та структурності, їх методологічні функції в медицині.
57. Теорія пізнання і її значення для діагностики, лікування та профілактики захворювань.
58. Стилї наукової думки і медицина.
59. Етичні, філософські та психологічні основи діагностики.
60. Методи і прийоми пізнання в медицині.
61. Філософська концепція людини.
62. Специфіка людини як об'єкта філософського і медичного пізнання.
63. Свідомість і самосвідомість: деякі нові філософські і медико-психологічні аспекти проблеми.
64. Цінність людського життя.
65. Феномен смерті.
66. Етичні та філософські проблеми евтазії.
67. Смерть та проблема безсмертя людини.
68. Гуманістичні аспекти лікарської діяльності.
69. Філософія людини в майбутньому.
70. Філософія медицини і медицина як наука.
71. Філософські категорії і поняття медицини.
72. Співвідношення соціального і біологічного в людині.
73. Проблеми норми здоров'я і хвороби.
74. Філософія здоров'я і хвороби.
75. Формування моральної позиції медичного працівника.
76. Філософія принципів взаємовідносин медичного працівника і пацієнта.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Аблеев С.Р.* Философия в схемах и таблицах. — М.: Высшая шк., 2004.
- Андрущенко В.* Історія соціальної філософії. — К.: Тандем, 2000.
- Арутюнов В.Ф.* Філософія: навч. посіб. — КНЗУ, 2001.
- Бичко І.В.* Філософія: Курс лекцій. — К., 2003.
- Бичко А.* Історія філософії: підручник. — К.: Либідь, 2001.
- Бойченко І.В.* Філософія історії. — К., 2000.
- Герасимчук А. А., Тимошенко З.І.* Курс лекцій з філософії. — К., 1999.
- Горлач М.Л.* Філософія: підручник. — Х., 2000.
- Надольний І.Ф.* Філософія: посібник. — К., 2004.
- Огородник И.В.* Библиографический философский словарь. — Абсолют-В, 2004.
- Причепій Є.М.* Філософія: навч. посіб. — К., 2003.
- Петрушенко В.П.* Основи філософських знань: навч. посіб. — Новий світ, 2003.
- Петрушенко В.Л.* Практикум з філософії: навч. посіб. — Львів: “Новий Світ-2000”, “Магнолія плюс”, 2003.
- Петрушенко В.Л.* Філософія: Курс лекцій: навч. посіб. — Львів, 2006.
- Спиркин А.Г.* Философия: учебник. — М., 1999.
- Федів Ю., Мозкова Н.* Історія української філософії. — Україна, 2000.
- Ярошовець В.І.* Історія філософії: підручник. — ПАРАПАН, 2002.

Додаткова

- Горський В.С.* Історія української філософії: навч. посіб. — К., 2001.
- Єрмоленко Є.М.* Комунікативна практична філософія: підручник. — К., 1999.
- Петрушенко В.П.* Практикум з філософії: навч. посіб. — Новий світ, 2003.
- Тарасенко Н.Ф., Русин М.Ю.* Історія філософії України: підручник. — К., 1994.
- Попов М.В.* Філософія: підручник. — К.: Медицина, 2011. — 344 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Укладачі:

М.П. Панасюк — викладач вищої категорії, голова метод об'єднання викладачів суспільних дисциплін ВНЗ I—II рівнів акредитації Вінницької області, викладач Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

І.Ю. Павленко— викладач-методист, викладач вищої категорії, голова циклової комісії гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного 23 березня 2011 р., протокол № 7.

Програму затверджено опорною цикловою комісією дисциплін хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

О.О. Стаднік — канд. істор. наук, доцент кафедри історії України ВДПУ ім. М.Коцюбинського;

Т.Р. Беднарчик — канд. філос. наук, викладач кафедри суспільних дисциплін Вінницького медичного університету ім. М.І. Пирогова;

Л.Є. Братанюк — викладач вищої категорії Погребищенського медичного коледжу, кандидат юридичних наук, відмінник освіти України.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предмет “Культурологія” має на меті розкрити перед студентами найважливіші закономірності складного процесу розвитку культури, вивчення здобутків української культури, яка тисячоліттями складалася на землі України. Дослідити взаємозв'язки і взаємовплив української культури і культури народів світу, показати формування української національної свідомості й української ментальності.

Ця дисципліна передбачає дати студентам знання про духовні та естетичні цінності світової цивілізації, про культуру як багатопланове, суспільно-історичне явище з її специфічними нормами, жанрами, видами, напрямками.

Дисципліна “Культурологія” покликана сприяти збагаченню духовного світу студентів, вихованню вміння бачити і розуміти твори мистецтва, сприймати культуру як невід'ємну частину загального розвитку і становлення особистості.

Враховуючи специфіку медичних навчальних закладів, програма передбачає ознайомлення студентів із надбаннями вітчизняної та світової медичної науки. Медицина розглядається як складова частина світової культури, як своєрідний показник рівня розвитку людської цивілізації.

Викладання дисципліни повинно здійснюватися на основі принципів інтеграції, історизму, опори на творчий метод та пошукову роботу.

Після вивчення дисципліни ***студенти повинні знати:***

- предмет, мету його вивчення, завдання і значення курсу;
- загальні відомості про культурний процес;
- особливості культурних епох, їхні духовні цінності та пріоритети;
- досягнення в різних галузях духовної культури;
- художні стилі і шедеври культури;
- види і жанри мистецтв, їхню мову;
- найважливіші етапи в розвитку медицини та видатних діячів української медичної культури;
- провідних діячів науки і культури, які визначають характер і особливості культури тієї чи іншої епохи;
- роль національної культури в утвердженні і розвитку незалежної України.

Студенти повинні вміти:

- аналізувати явища духовного життя, визначати природу різних жанрів художньої творчості й видів мистецтва, орієнтуватися в багатому світі духовної культури.
- розрізняти особливості світобачення кожної культурно-історичної епохи.
- аналізувати культурний розвиток України в різні історичні періоди, давати порівняльну характеристику вітчизняної та зарубіжної культури.
- збагачувати власну духовну культуру шляхом самоосвіти, систематично працювати над вдосконаленням культурно-освітніх знань.

Студенти мають бути поінформовані про:

- поняття, суть та значення культури, культурологію як науку, загальні тенденції розвитку світової культури, досягнення найвідоміших цивілізацій світу;
- загальні умови розвитку української культури в окремі історичні періоди, найважливіші досягнення національної культури відомих митців та діячів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”
5.12010102 “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”
5.12010103 “МЕДИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА СПРАВА”
5.12010104 “СТОМАТОЛОГІЯ”
5.12010106 “СТОМАТОЛОГІЯ ОРТОПЕДИЧНА”
5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”**

№ з/п	Теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Культурологія як наука. Поняття про культуру	4	2		2
2	Культура Стародавнього світу	6	2	2	2
3	Культура стародавньої України	4			4
4	Культура Київської Русі	4	2	2	
5	Культура Середньовіччя	2	1	1	
6	Українська культура XIV — першої половини XVII ст.	2			2
7	Культура епохи Відродження	2	1	1	
8	Культура Нового часу	2	1	1	
9	Українська культура другої половини XVII—XVIII ст.	3	2	1	
10	Українська культура XIX — поч. XX ст.	5		1	4
11	Зарубіжна культура XIX — поч. XX ст.	4	1	1	2
12	Культурний розвиток України в 20—30-х роках XX ст.	4	1	1	2
13	Зарубіжна культура 20—30-х років XX ст.	2	1	1	
14	Розвиток української та зарубіжної культури в другій половині XX ст.	6	2	2	2
15	Відродження та перспективи розвитку української культури на сучасному етапі	4	2		2
	Усього	54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”

№ п/п	Назва теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Культурологія як наука. Поняття про культуру	4	2		2
2	Культура Стародавнього світу	6	2	2	2
3	Культура стародавньої України	4			4
4	Культура Київської Русі	4	2	2	
5	Культура Середньовіччя	2	1	1	
6	Українська культура XIV — першої половини XVII ст.	2			2
7	Культура епохи Відродження	2	1	1	
8	Культура Нового часу	2	1	1	
9	Українська культура XVII—XVIII ст.	3	2	1	
10	Українська культура XIX — початку XX ст.	5		1	4
11	Зарубіжна культура XIX — початку XX ст.	4	1	1	2
12	Культурний розвиток України в 20—30-х роках XX ст.	4	1	1	2
13	Зарубіжна культура 20—30-х роках XX ст.	2	1	1	
14	Розвиток української та зарубіжної культури в другій половині XX ст.	5	1	2	2
15	Відродження та перспективи розвитку української культури на сучасному етапі	5	1	2	2
	Усього	54	16	16	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12020101 “ФАРМАЦІЯ”

№ з/п	Назва теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Культурологія як наука. Поняття про культуру	4	2	—	2
2	Культура Стародавнього світу	6	2	1	2
3	Культура стародавньої України	4	—	—	4
4	Культура Київської Русі	4	2	1	—
5	Культура Середньовіччя	2	1	1	—
6	Українська культура XIV — першої половини XVII ст.	2	—	—	2
7	Культура епохи Відродження	2	1	1	—
8	Культура Нового часу	2	1	1	—
9	Українська культура XVII—XVIII ст.	3	2	1	—
10	Українська культура XIX — початку XX ст.	5	—	1	4
11	Зарубіжна культура XIX — початку XX ст.	6	2	1	4
12	Культурний розвиток України в 20—30-х роках XX ст.	4	1	1	2
13	Зарубіжна культура 20—30-х роках XX ст.	2	2	—	—
14	Розвиток української та зарубіжної культури в другій половині XX ст.	6	2	1	2
15	Відродження та перспективи розвитку української культури на сучасному етапі	4	2	—	2
	Усього	54	20	10	24

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Ранні форми культур на українських землях.
2. Трипільська культура.
3. Культура стародавніх слов'ян.
4. Первісна культура, особливості виникнення і становлення.
5. Національне культуротворення на шляху від подолання тоталітаризму до незалежності.
6. Розвиток музичного мистецтва XIX — початку XX ст.
7. Культурно-просвітницька діяльність української еміграції 20—30 роках XX ст.
8. Складності та перспективи сучасного культурного будівництва.
9. Напрямки та течії зарубіжної культури наприкінці XIX — початку XX ст.
10. Сучасна зарубіжна література.
11. Розвиток музичного мистецтва в Україні в другій половині XX ст.
12. Культура країн доколумбової Америки.
13. Архітектура України XIV—XVII ст.
14. Умови культурного розвитку України в складі Литовсько-Руської та Польської держав.
15. Значення козацтва в культурному поступі українського народу.
16. Медицина в Україні в XIX — на початку XX ст.

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Культурологія як наука. Поняття про культуру

ЛЕКЦІЯ

Культурологія як наука. Теорія культури. Поняття, структура та функції культури. Матеріальна та духовна культура. Філософські концепції культури. Релігійні основи світової культури. Поняття світової та національної культури. Медицина і медична культура як специфічна складова частина культури народу.

Первісна культура. Печерний живопис, глиняний посуд. Первісні вірування.

Тема 2. Культура Стародавнього світу

ЛЕКЦІЯ

Стародавні цивілізації Сходу. Культура Стародавнього Єгипту. Культура Месопотамії. Культура Стародавньої Індії та Стародавнього Китаю. Особливості культури Японії.

Культура Греції. Періоди грецької культури. Найвизначніші досягнення греків. Медицина. Гіпократ. Особливості римської культури. Культура країн доколумбової Америки.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Стародавні цивілізації Сходу. Культура Стародавнього Єгипту. Культура Месопотамії. Культура Стародавньої Індії та Стародавнього Китаю. Особливості культури Японії.

Культура Греції. Періоди грецької культури. Найвизначніші досягнення греків. Медицина. Гіпократ. Особливості римської культури. Культура країн доколумбової Америки.

Студенти повинні знати про:

- шумеро-аккадську цивілізацію, вавилонську культуру, писемність, наукові знання Месопотамії;
- медичні знання, архітектуру, єгипетську цивілізацію, систему землеробства, математичні, астрономічні знання, медицину, архітектуру Єгипту, піраміди;
- арабську цивілізацію, веди, самотність індійської культури;
- найдавніші цивілізації Китаю, винаходи, астрономічні, математичні та медичні знання;
- кріто-мікенську культуру;
- періоди грецької культури, скульптуру, архітектуру, форми правління, науку, античну філософію;
- римських діячів, скульптуру Риму, пам'ятки архітектури.

Тема 3. Культура стародавньої України

САМОСТІЙНА РОБОТА

Найдавніші культури на території України. Трипільська культура. Культура скіфів, сарматів. Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Розвиток слов'янської культури на території України.

Тема 4. Культура Київської Русі

ЛЕКЦІЯ

Розвиток писемності. Літописи. Нестор. Стан освіти. Християнство і його вплив на культуру Київської Русі. Література Русі. Архітектура Київської Русі. Іконопис, фрески, мозаїка. Медичні знання.

Місце і роль культури Київської Русі у світовій та вітчизняній культурі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Розвиток писемності. Літописи. Нестор. Стан освіти. Християнство і його вплив на культуру Київської Русі. Література Русі. Архітектура Київської Русі. Іконопис, фрески, мозаїка. Медичні знання.

Місце і роль культури Київської Русі у світовій та вітчизняній культурі.

Студенти повинні знати про:

- трипільську культуру, грецькі міста-держави, писемність, літературу, наукові знання Київської Русі, пам'ятки архітектури, мозаїку, фрески.

Тема 5. Культура Середньовіччя

ЛЕКЦІЯ

Культура Візантії. Суспільний лад. Церковна організація. Представники богословської та наукової думки. Візантійська архітектура. Іконописна школа.

Середньовічна культура та її досягнення. Вплив католицької церкви на розвиток культури, медицини. Схоластика. Ф. Аквінський, Р. Бекон, Ібн-Сіна.

Виникнення університетів. Архітектура Середньовіччя, Романський та Готичний стиль.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Культура Візантії. Суспільний лад. Церковна організація. Представники богословської та наукової думки. Візантійська архітектура. Іконописна школа.

Середньовічна культура та її досягнення. Вплив католицької церкви на розвиток культури, медицини. Схоластика. Ф. Аквінський, Р. Бекон, Ібн-Сіна.

Виникнення університетів. Архітектура Середньовіччя, романський та готичний стиль.

Студенти повинні знати про:

- суспільне життя у Візантії, правову систему, освіту, пам'ятки архітектури Візантії;
- схоластику, середньовічні університети, рицарську культуру, світогляд, героїчний епос;
- романську та готичну архітектуру.

Тема 6. Українська культура XIV — першої половини XVII ст.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Умови культурного розвитку України в складі Литовсько-Руської та Польської держав, втрата українцями своєї культурної еліти. Значення козацтва в культурному поступі українського народу. Церковні братства та їхня культурно-просвітня діяльність. Острозька Академія та Києво-Могилянський колегіум. К. Острозький, П. Могила, І. Вишенський. “Пересопницьке Євангіліє”.

Виникнення книгодрукування. І. Федоров.

Архітектура та іконопис в Україні XIV—XVI ст. Російські іконописці. А. Рубльов.

Студенти повинні знати про:

- братства, братські школи, Острозьку академію, Києво-Могилянський колегіум, П. Могилу;
- літературу, книгодрукування, “Апостол”, “Острозьку Біблію”, “Пересопницьке Євангіліє”;
- замки, церковну архітектуру.

Тема 7. Культура епохи Відродження

ЛЕКЦІЯ

Особливості культури епохи Відродження та її гуманістичний зміст. Наукові відкриття епохи Відродження, Х. Колумб, М. Коперник. Гуманізм і медицина, А. Везалій. Література. Данте Аліг'єрі, Ф. Рабе, В. Шекспір, М. де Сервантес. Раннє Відродження в Італії. Мистецтво Високого Відродження: Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело, Тиціан. Особливості Відродження в інших країнах. П. Брейгель, А. Дюрер.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Особливості культури епохи Відродження та її гуманістичний зміст. Наукові відкриття епохи Відродження, Х. Колумб, М. Коперник. Гуманізм і медицина, А. Везалій. Література. Данте Аліг'єрі, Ф. Рабе, В. Шекспір, М. де Сервантес. Раннє Відродження в Італії. Мистецтво Високого Відродження: Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело, Тиціан. Особливості Відродження в інших країнах. П. Брейгель, А. Дюрер.

Студенти повинні знати про:

- гуманізм, письменників-гуманістів, наукові відкриття, книгодрукування;
- періоди Відродження, Джотто, Мазаччо, Донателло, Сандро Ботічеллі, Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Тиціана, Яна ван Ейка, П. Брейгеля, А. Дюрера.

Тема 8. Культура Нового часу

ЛЕКЦІЯ

Наукові відкриття. Реформація. Просвітництво. Французькі

просвітителі Література. Вплив просвітницьких ідей на літературу. Ж. Мольєр, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дефо, Д. Свіфт. Стили художньої культури: бароко і класицизм. Мистецтво. Л. Берніні, Е. Греко, Д. Веласкес, П. Рубенс, Рембрандт.

Неперевершені майстри музичного мистецтва: Г. Гендель, Й.-С. Бах, Й. Гайдн, К. Глюк, Л. ван Бетховен, В.-А. Моцарт.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Наукові відкриття. Реформація. Просвітництво. Французькі просвітителі. Література. Вплив просвітницьких ідей на літературу. Ж. Мольєр, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дефо, Д. Свіфт. Стили художньої культури: бароко і класицизм. Мистецтво. Л. Берніні, Е. Греко, Д. Веласкес, П. Рубенс, Рембрандт.

Неперевершені майстри музичного мистецтва: Г. Гендель, Й.-С. Бах, Й. Гайдн, К. Глюк, Л. ван Бетховен, В.-А. Моцарт.

Студенти повинні знати про:

- наукові відкриття, І. Кеплера, В. Гарвея, П. Фермц;
- раціоналізм, емпіризм, французьких просвітителів, бароко, класицизм, Л. Берніні, М. да Караваджо, Е. Греко, Д. Веласкеса, П. Рубенса, Рембрандта;
- музичне мистецтво.

Тема 9. Українська культура другої половини XVII—XVIII ст.

ЛЕКЦІЯ

Загальні умови розвитку української культури в другій половині XVII—XVIII ст. Освіта, книгодрукування, література. Наукова та громадська діяльність І. Гізеля, Д. Туптала, Ст. Яворського, Ф. Прокоповича, І. Галятовського.

Козацьке бароко. Живопис. Д. Левицький, В. Боровиковський. Церковний живопис. Театр. Музика М. Березовський, А. Ведель, Д. Бортнянський. Література. Г. Сковорода.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Загальні умови розвитку української культури в другій половині XVII—XVIII ст. Освіта, книгодрукування, література. Наукова та громадська діяльність І. Гізеля, Д. Туптала, Ст. Яворського, Ф. Прокоповича, І. Галятовського.

Козацьке бароко. Живопис. Д. Левицький, В. Боровиковський. Церковний живопис. Театр. Музика М. Березовський, А. Ведель, Д. Бортнянський. Література. Г. Сковорода.

Студенти повинні знати про:

- Києво-Могилянську академію, Р. Заборовського, Д. Ростовського, Ф. Прокоповича, Г. Сковороду;
- ктиторський портрет, “парсуну”, оформлення іконостасів;
- Й. Конзелевича, козацькі літописи, М. Дилецького, М. Березовського, Д. Бортнянського, козацьке бароко, Й. Шеделя, С. Ковніра,

- І. Григоровича-Барського;
- Андріївську церкву, собор Святого Юра;
- вертеп, водевіль, шкільну драму.

Тема 10. Українська культура XIX — початку XX ст.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Історичні обставини розвитку української культури. Нова національна інтелігенція та її культуротворча робота (І. Котляревський, М. Костомаров, П. Куліш, П. Чубинський, П. Житецький, П. Юркевич, С. Подолинський, М. Драгоманов).

Т.Г. Шевченко і культурне самоствердження нації. Освіта. Наукові знання.

Медицина в Україні в XIX — на початку XX ст. (В. Данилевський, І. Савченко, П. Перемешко, М. Гамалія, М. Пирогов).

Література: М. Вовчок, П. Мирний, М. Коцюбинський, Л. Українка, І. Франко.

Драматургія і театр: І. Карпенко-Карий, М. Кропивницький, М. Заньковецька.

Музика: М. Лисенко, П. Ніщинський, С. Крушельницька, М. Леонтович, С. Гулак-Артемівський.

Образотворче мистецтво й архітектура: К. Трутовський, М. Пимоненко, М. і О. Мурашки, С. Васильківський. І. Труш, Ф. Кричевський, О. Кульчицька, О. Щусев, В. Городецький.

Студенти повинні знати про:

- українське національне відродження, діяльність нової української інтелігенції, “Енеїду” І. Котляревського, М. Костомарова, Харківський університет, Т. Осиповського, М. Остроградського, М. Максимовича, Гімназію вищих наук у Ніжині, Київський університет, Шевченка-художника, “Руську трійцю”;
- романтизм, архітектуру, містобудування, А. Меленського, В. Беретті, реалізм;
- громади, просвіти, П. Куліша, Валуєвський циркуляр, Емський указ, офорт.

Тема 11. Зарубіжна культура XIX — поч. XX ст.

ЛЕКЦІЯ

Розвиток науки. Відкриття. Філософська думка. Головні напрями літератури: романтизм, реалізм, натуралізм, символізм.

Живопис: класицизм, романтизм, імпресіонізм. Ж.-Л. Давид, Ф. Гойя, Е. Делакруа, К. Моне, Е. Мане, О. Ренуар, Е. Дега.

Музика: Ф. Шуберт, Д. Верді, Ф. Ліст, П. Чайковський, К. Дебюсі, С. Рахманінов, К. Сен-Санс, Ф. Шаляпін.

Зародження кінематографа. Брати Люм'єри.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Розвиток науки. Відкриття. Філософська думка. Головні напрями

літератури: романтизм, реалізм, натуралізм, символізм.

Живопис: класицизм, романтизм, імпресіонізм. Ж.-Л. Давид, Ф. Гойя, Е. Делакруа, К. Моне, Е. Мане, О. Ренуар, Е. Дега.

Музика: Ф. Шуберт, Д. Верді, Ф. Ліст, П. Чайковський, К. Дебюсі, С. Рахманінов, К. Сен-Санс, Ф. Шаліпін.

Зародження кінематографа. Брати Люм'єри.

Студенти повинні знати про:

- клітинну теорію, еволюційну теорію, електричний струм, відкриття телеграфу, радіо, телефону, Т. Едісона, В. Рентгена, А. Нобеля, Г. Гегеля, Е. Канта, К. Маркса, Л. Фейєрбаха, Ф. Ніцше;
- класицизм, реалізм, імпресіонізм, натуралізм, академізм, постімпресіонізм.

Тема 12. Культурний розвиток України в 20—30-х роках ХХ ст.

ЛЕКЦІЯ

Події 1917 р. в Російській імперії та їх вплив на культурний розвиток України. Відродження української культури в період “українізації”. Література. Новаторське сценічне мистецтво. Лесь Курбас. Становлення української кінематографії. О. Довженко. Оновлення образотворчого мистецтва. М. Бойчук і його школа. Розвиток культури на західноукраїнських землях: О. Теліга, О. Ольжич.

Розвиток української науки (М. Грушевський, І. Огієнко, В. Вернадський, М. Яворський, С. Єфремов, М. Василенко).

Утвердження тотального партійного диктату над культурою. Боротьба з націонал-ухильництвом. “Розстріляне відродження”. Розгром УАН.

Культурно-просвітницька діяльність української еміграції в 20—30 роках.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Події 1917 р. в Російській імперії та їх вплив на культурний розвиток України. Відродження української культури в період “українізації”. Література. Новаторське сценічне мистецтво. Лесь Курбас. Становлення української кінематографії. О. Довженко. Оновлення образотворчого мистецтва. М. Бойчук і його школа. Розвиток культури на західноукраїнських землях: О. Теліга, О. Ольжич.

Розвиток української науки (М. Грушевський, І. Огієнко, В. Вернадський, М. Яворський, С. Єфремов, М. Василенко).

Утвердження тотального партійного диктату над культурою. Боротьба з націонал-ухильництвом. “Розстріляне відродження”. Розгром УАН.

Культурно-просвітницька діяльність української еміграції в 20—30 роках.

Студенти повинні знати про:

- боротьбу з неписьменністю, “українізацію”, ВУАН, Д. Заболотного, М. Крилова, Д. Багалія, М. Хвильового, М. Куліша, О. Телігу, О. Ольжича;
- пролеткульт, ВАПЛІТЕ, неокласиків, театр “Березіль”, О. Курбаса, “Землю” О. Довженка, Н. Ужвій, А. Бучму, М. Бойчука, “розстріляне

відродження”.

Тема 13. Зарубіжна культура 20—30-х років ХХ ст.

ЛЕКЦІЯ

Особливості культури ХХ ст. Філософські концепції та їх вплив на громадське та культурне життя (марксизм, фрейдизм, екзистенціалізм).

Розвиток освіти, науки та техніки. Ядерна фізика. Психологія. Література.

Модернізм. Характеристика модерністських напрямків. Фовізм, кубізм, абстракціонізм, сюрреалізм. Творчість А. Матісса, П. Пікассо, К. Малевича, В. Кандинського, С. Далі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Особливості культури ХХ ст. Філософські концепції та їх вплив на громадське та культурне життя (марксизм, фрейдизм, екзистенціалізм).

Розвиток освіти, науки та техніки. Ядерна фізика. Психологія. Література.

Модернізм. Характеристика модерністських напрямків. Фовізм, кубізм, абстракціонізм, сюрреалізм. Творчість А. Матісса, П. Пікассо, К. Малевича, В. Кандинського, С. Далі.

Студенти повинні знати про:

— розвиток науки, ядерну фізику, Е. Резерфорда, Н. Бора, течії модернізму, авангардизм.

Тема 14. Розвиток української та зарубіжної культури в другій половині ХХ ст.

ЛЕКЦІЯ

Сучасна зарубіжна література: Ф. Моріак, О. Солженіцин, Л. Арагон, В. Фолкнер.

Музика: П. Домінго, Л. Паваротті, Р. Растропович. Молодіжна музика: “Бітлз”, Рок-революція.

Театр: М. Захаров, театр “Ла-Скала”, Б.Брехт.

Живопис і скульптура: І. Глазунов, Ернест Неізвестний.

Кінематографія: І. Бергман, А. Вайда, Ф. Фелліні, М. Михалков.

Українська культура повоєнного періоду. Посилення партійного контролю над духовним життям суспільства в другій половині 40-х років. Література 60-х рр. Творчість Л. Костенко, Д. Павличка, І. Драча, М. Вінграновського, В. Стуса та ін.

Розвиток українського кінематографа (С. Параджанов, І. Миколайчук). Театр: Н. Ужвій, А. Бучма, Г. Юра.

Музика: Л. Ревуцький, В. Лятошинський, Б. Руденко, Є. Мірошніченко, В. Івасюк, Д. Гнатюк.

Основні напрями розвитку медицини в Україні. Діяльність О. Богомольця, В. Філатова, О. Амосова.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Сучасна зарубіжна література: Ф. Моріак, О. Солженіцин, Л. Арагон, В. Фолкнер.

Музика: П. Домінго, Л. Паваротті, Р. Растропович. Молодіжна музика: “Бітлз”, Рок-революція.

Театр: М. Захаров, театр “Ла-Скала”, Б.Брехт.

Живопис і скульптура: І. Глазунов, Ернест Неізвестний.

Кінематографія: І. Бергман, А. Вайда, Ф. Фелліні, М. Михалков.

Українська культура повоєнного періоду. Посилення партійного контролю над духовним життям суспільства в другій половині 40-х років. Література 60-х рр. Творчість Л. Костенко, Д. Павличка, І. Драча, М. Вінграновського, В. Стуса та ін.

Розвиток українського кінематографа (С. Параджанов, І. Миколайчук).

Театр: Н. Ужвій, А. Бучма, Г. Юра.

Музика: Л. Ревуцький, В. Лятошинський, Б. Руденко, Є. Мірошніченко, В. Івасюк, Д. Гнатюк.

Основні напрями розвитку медицини в Україні. Діяльність О. Богомольця, В. Філатова, О. Амосова.

Студенти повинні знати про:

- постмодернізм, концептуалізм, рок-музику, поп-музику, поп-арт, “Жданівщину”, космополізм, К. Данькевича;
- Г. Жуковського, Б. Лятошинського, В. Івасюка, Ю. Ілленка, Л. Осіку, А. Роговцеву, Т. Яблонську, К. Білокур, Є. Мірошніченко, Н. Матвієнко, С. Ротару, Т. Петриненка, М. Стельмаха, М. Бажана, П. Загребельного.

Тема 15. Відродження та перспективи розвитку української культури на сучасному етапі

ЛЕКЦІЯ

Проголошення незалежної Української держави і заходи щодо розбудови її культурного життя. Роль національної культури в утвердженні й розвитку незалежної держави. Національна тематика в літературі, образотворчому мистецтві, музиці в 90-х роках ХХ ст. В. Базилевський, В. Міняйло, І. Жиленко, Р.І ванченко, Н. Яремчук, Д. Петриненко, О. Бійма, В. Яворівський, А. Солов’яненко, Б. Ступка.

Відродження релігійного життя.

Боротьба за культурно-мовне відродження. Товариство української мови ім. Т.Г. Шевченка. Складності і перспективи сучасного культурного будівництва.

Діяльність української демократичної інтелігенції щодо відродження національної культури.

Культурне життя української діаспори далекого і ближнього зарубіжжя.

Студенти повинні знати про:

- діаспору, менталітет, толерантність, релігійне життя;
- розвиток освіти в Україні, вищі навчальні заклади;
- кіномистецтво в Україні;
- сучасну українську літературу, естрадне мистецтво.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙНОГО ЗАЛІКУ

1. Предмет, поняття, структура та функції культури.
2. Порівняльна характеристика філософських концепцій культури.
3. Первісна культура. Особливості виникнення і становлення.
4. Роль релігії в становленні світової культури.
5. Культура Стародавнього Китаю та Японії.
6. Культура Стародавнього Єгипту.
7. Загальна характеристика арабо-мусульманської культури.
8. Культура Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.
9. Культура Латинської Америки доколумбових цивілізацій і вплив колонізації на культуру Латинської Америки.
10. Культура Стародавньої Індії.
11. Культура племен і народів, що проживали на території України в стародавні часи.
12. Культура дохристиянської Русі.
13. Вплив християнства на культуру Русі.
14. Основні досягнення давньоруської культури.
15. Особливості європейської культури епохи Середньовіччя. Вплив релігії на культуру цього періоду.
16. Гуманістичний зміст культури епохи Відродження.
17. Найвизначніші шедеври культури епохи Відродження.
18. Загальна характеристика Реформації. Сутність і значення Реформації для європейської культури.
19. Особливості культурно-історичного процесу в Україні в XIV — першій половині XVII ст.
20. Загальна характеристика епохи Просвітництва в Європі. Просвітництво на Україні.
21. Українська культура в другій половині XVII—XVIII ст.
22. Вплив діяльності Тараса Шевченка на культурне життя в Україні.
23. Роль культури у формуванні національної свідомості українського народу в XIX ст. Провідні діячі української культури цього періоду.
24. Напрямки літератури XIX ст.
25. Головні напрямки мистецтва XIX — початку XX ст.
26. Особливості культури XX ст.
27. Головні напрямки мистецтва 20—30 роках XX ст.
28. Історичні умови розвитку української культури в XX ст.
29. Українське Відродження в 20-х роках XX ст.
30. Згубний вплив тоталітарної системи на розвиток української культури.
31. “Шестидесятники” та їхня роль у розвитку національної культури.
32. Провідні діячі українського мистецтва XX ст., їхня творчість і значення для світової культури.
33. Культура рідного краю.
34. Особливості розвитку сучасної світової культури.
35. Релігії XX ст., закономірності розвитку і функціонування.
36. Наука XX ст.: видатні зарубіжні й українські вчені.
37. Закономірності розвитку сучасного світового та українського мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Історія світової та української культури: підручник для вищ. закл. освіти / В.А. Гречко, І.В. Чорний, В.А. Кушнерук, В.А. Режко. — К.: Літера ЛТД, 2002. — 464 с.

Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: курс лекцій. — К.: ЦУЛ, 2003. — 508 с.

Кормич Л.І., Багацький В.В. Культурологія (історія світової культури ХХ ст.): навч. посіб. — Х.: Одиссей, 2002. — 304 с.

Культурологія: теорія та історія культури: навч. посіб. — 2-ге вид.; за ред. І.І. Тюрменко. — К.: Центр навч. л-ри, 2005. — 368 с.

Українська та зарубіжна культура: навч. посіб. — 3-тє вид. — К.: Знання, КОО, 2002. — 557 с.

Хоменко В.Я. Українська і світова культура: підручник. — К.: Україна, 2002. — 333 с.

Додаткова

Гречко В.А., Чорний І.В. Історія світової та української культури: довідник для школярів та студентів. — К., 2009. — 416 с.

Зарудний Є. Усі міфи. Харків, 2007. — 214 с.

Подольська Є.А., Лихвар В.Д., Іванова К.А. Культурологія. — К., 2003.

Уманцев В.С. Мистецтво давньої України: історичний нарис. — К.: Либідь, 2002. — 204 с.

Яйленко Е.В. Барокко. — М.: ОЛМА Медиа Групп, 2009. — 128 с.

1000 шедевров живописи / Текст Ж. Гийу; пер. с франц. Е. Зотовой. — М.: ООО “Издательство АСТ”, 2002. — 127 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

<p>ПОГОДЖЕНО</p> <p>Директор Державної установи «Центральний методичний кабінет підготовки молодших спеціалістів МОЗ України»</p> <p> Т.І. Чернишенко</p> 	<p>ЗАТВЕРДЖУЮ</p> <p>Заступник Директора Департаменту кадрової політики, освіти, науки та запобігання корупції МОЗ України</p> <p> О.П. Волосовець</p>
--	---

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів

I—III рівнів акредитації за спеціальностями

5.12010101 «Лікувальна справа»

5.12010105 «Акушерська справа»

5.12010201 «Лабораторна діагностика»

Київ
2011

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Укладачі:

О.С. Стрижаковська — викладач-методист, викладач вищої категорії Чернівецького медичного коледжу Буковинського державного медичного університету;

Л.М. Борис — викладач-методист Чернівецького кооперативного економіко-правового коледжу;

А.В. Коломієць — викладач-методист, викладач вищої категорії Черкаського медичного коледжу;

Л.В. Копач — викладач Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

Г.Г. Коваленко — викладач вищої категорії Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

Т.М. Антонюк — викладач-методист Державного вищого навчального закладу “Чернівецький індустріальний коледж”.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії української мови та історії Черкаського медичного коледжу (протокол № 2 від 06 вересня 2011 р.) та рекомендовано до затвердження опорною цикловою комісією ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України (протокол № 1 від 26 вересня 2011 р.).

Рецензенти:

М.І. Лісовий — доцент, канд. пед. наук, викладач кафедри українознавства Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова;

Т.П. Ткачук — канд. філол. наук, старший викладач кафедри методики філологічних дисциплін Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Перед вищими медичними навчальними закладами I—III рівнів акредитації МОЗ України поставлено завдання підготувати висококваліфікованих, грамотних, з належним інтелектуальним потенціалом спеціалістів. До майбутніх фахівців ставляться високі вимоги, які полягають не лише в досконалих знаннях з фаху, а й у високому рівні володіння українською мовою, вільному користуванні нею в усіх сферах і особливо в професійній та офіційно-діловій.

Уміння спілкуватися мовою професії сприяє швидкому засвоєнню спеціальних дисциплін, підвищує ефективність праці, допомагає орієнтуватись у професійній діяльності та ділових контактах.

Програму дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації складена відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН і МОЗ України в 2011 р. та навчальних планів 2011 р. На вивчення дисципліни відводиться 54 год: з них 2 год на лекції, 35 — на практичні заняття, 17 год — на самостійне опрацювання тем.

Мета дисципліни — сформувати національномовну особистість, ознайомити студентів з нормами сучасної української мови в професійному спілкуванні, з основними вимогами до складання та оформлення професійних документів, навчити їх професійного мовлення, збагатити словник термінологічною, фаховою лексикою; підвищити загальномовний рівень майбутніх фахівців, формувати практичні навички ділового усного й писемного спілкування в колективі, розвивати комунікативні здібності.

Більшість годин дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” відведено на практичні заняття для удосконалення фахової мови. Тому велика увага під час вивчення всіх тем приділяється засвоєнню мовних стереотипів комунікацій певного фаху. Робота над культурою мови студентів проводиться з урахуванням двох аспектів: підвищення загальномовної культури майбутніх спеціалістів і їх мовної культури.

Основна увага на заняттях зосереджується на різних видах словникової роботи, що має на меті навчити студентів працювати зі словниками, збагатити словниковий запас термінологічною, фаховою лексикою, скласти тексти фахової документації.

При опрацюванні термінологічної, фахової та інших груп лексики звертається увага на правопис, вимову й стилістичні функції аналізованих слів, що сприяє підвищенню загальномовної культури майбутніх спеціалістів.

Програма дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” визначає загальну спрямованість і обов’язковий обсяг знань і вмінь, якими повинні оволодіти студенти.

Форма підсумкового контролю знань — екзамен.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- значимість вивчення курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)”;
- особливості стилів та жанрів сучасної української літературної мови;
- поняття “літературна мова”, “мовна норма”, функції мови;
- основні умови ефективного мовленнєвого спілкування, композицію публічного виступу;

- прийоми мислення, вимоги до мовлення і мислення, як правильно читати й осмислювати прочитане;
- сутність, види, завдання етики ділового спілкування, етичні норми та нормативи;
- основні функції, рівні ділового спілкування, міжособові стосунки;
- мову професії, термінологію свого фаху, джерела поповнення лексики сучасної української літературної мови;
- особливості використання багатозначних слів, паронімів та омонімів у професійному мовленні, правила написання складноскорочених слів, абрєвіатур, географічних скорочень;
- основні правила українського правопису;
- синтаксичні аспекти професійного мовлення, основні форми викладу матеріалу, структуру речень і словосполучень, труднощі узгодження підмета з присудком;
- призначення, кваліфікацію документів, вимоги до складання та оформлення різних видів документів і правила їх оформлення.

Студенти повинні вміти:

- здійснювати регламентування спілкування, застосовувати орфоепічні та акцентологічні норми української літературної мови в усному спілкуванні, доречно використовувати моделі звертання, привітання, ввічливості;
- володіти різними видами усного спілкування; готуватися до публічного виступу;
- знаходити в тексті й доречно використовувати в мовленні власне українську та іншомовну лексику, термінологічну лексику та виробничо-професійні, науково-технічні професіоналізми, користуватися словником іншомовних слів, термінологічними словниками й довідковою літературою;
- знаходити в тексті і доречно використовувати у професійному мовленні синоніми, пароніми, омоніми; користуватися різними видами словників;
- перекладати тексти українською мовою, використовуючи термінологічні двомовні словники, електронні словники;
- правильно записувати числівники та цифрову інформацію у професійних текстах: узгоджувати числівники з іменниками;
- правильно використовувати найпоширеніші дієслівні форми у професійному спілкуванні; користуватися додатковою літературою;
- правильно вживати прийменникові конструкції у професійних текстах, перекладати прийменникові конструкції українською мовою; користуватися довідковою літературою;
- користуватися синтаксичними нормами у професійному спілкуванні;
- правильно використовувати синтаксичні конструкції при складанні документів.

Студенти мають бути поінформовані про:

- розуміння державної мови у професійній діяльності;
- набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей студентів і спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності як визначальні для формування професійної майстерності та конкурентоздатності

сучасного фахівця.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ:
5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”
5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”
5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”**

№ з/п	Назва розділів, тем	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Державотворча роль мови. Функції мови. Стилї, типи і форми мовлення	2	2	—	—
2	Літературна мова. Мовна норма. Культура мови. Культура мовлення під час дискусії	4	—	2	2
3	Специфіка мовлення фахівця	4	—	2	2
4	Формування навичок і прийомів мислення. Види, форми, прийоми розумової діяльності. Основні закони риторики	2	—	2	—
5	Поняття про етику ділового спілкування, її предмет і завдання	2	—	2	—
6	Структура ділового спілкування. Техніка ділового спілкування. Мовленнєвий етикет	4	—	2	2
7	Правила спілкування фахівця під час проведення зустрічей, переговорів, прийомів. Спілкування по телефону	2	—	2	—
8	Лексичний аспект сучасної української мови у професійному спілкуванні. Терміни і термінологія. Загальнонаукові терміни	2	—	2	—
9	Спеціальна термінологія та професіоналізми	2	—	2	—
10	Типи термінологічних словників	2	—	—	2
11	Точність і доречність мовлення. Складні випадки слововживання. Пароніми та омоніми. Вибір синонімів	4	—	2	2
12	Нормативність і правильність фахового мовлення. Орфографічні та орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Орфографічні та орфоепічні словники	2	—	2	—
13	Морфологічні норми сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні	4	—	2	2
14	Синтаксичні норми сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні	4	—	2	2
15	Загальні вимоги до складання професійних документів. Текст документа. Основні реквізити. Види документів	2	—	2	—
16	Укладання документів щодо особового складу	2	—	2	—
17	Укладання довідково-інформаційних документів	4	—	2	2
18	Особливості складання розпорядчих та організаційних документів	2	—	2	—
19	Укладання фахових документів	4	—	3	1
Усього		54	2	35	17

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва тем	Кількість годин
1	Культура мовлення під час дискусії	2
2	Управління мовленням та його структурування за допомогою тематичної організації, зв'язності та злитості	2
3	Основні правила ділового спілкування	2
4	Типи термінологічних словників	2
5	Складноскорочені слова, абрєвіатури і графічні скорочення	2
6	Морфологічні норми сучасної української літературної мови. Числівники, прийменники та дієслівні форми у професійному мовленні	2
7	Синтаксичні норми сучасної української літературної мови. Складні випадки керування та узгодження у професійному мовленні	2
8	Оформлення довідково-інформаційних документів: виробничі звіти, виробничі протоколи, витяг з протоколу	2
9	Укладання фахових документів	1
	Усього	17

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Державотворча роль мови. Функції мови. Стили, типи і форми мовлення

ЛЕКЦІЯ

Предмет і структура дисципліни “Українська мова (за професійним спілкуванням)”. Нормативні документи про державний статус української мови. Мова як генетичний код нації. Стили сучасної української мови. Особливості лексики та синтаксичної організації офіційно-ділового стилю. Типи мовлення.

Тема 2. Літературна мова. Мовна норма. Культура мови. Культура мовлення під час дискусії

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Літературна мова. Мовна норма, варіанти норм. Ознаки та аспекти культури мовлення. Мовленнєва культура — критерій професійної майстерності фахівця. Причини недостатнього рівня культури мовлення та способи підвищення мовленнєвої культури. Культура мовлення під час дискусії.

Практичні навички:

- орієнтуватися в основних процесах розвитку сучасної літературної мови.

Тема 3. Специфіка мовлення фахівця

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Мова і професія. Майстерність публічного виступу. Види підготовки до виступу. Управління мовленням та його структурування за допомогою тематичної організації, зв'язності та злитості. Набір відповідних тактичних і мовних засобів у межах конкретного виду усного вербального спілкування.

Практичні навички:

- готувати публічний виступ, правильно сприймати фахову інформацію, володіти різними видами усного професійного спілкування.

Тема 4. Формування навичок і прийомів мислення. Види, форми, прийоми розумової діяльності. Основні закони риторики

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Мова і думка. Види, форми, прийоми розумової діяльності. Формулювання понять, порівняння і зіставлення, виділення головного, систематизація, узагальнення, аргументація, доведення, встановлення

причиново-наслідкових зв'язків, спростування, складання алгоритму, робота за аналогією, висування гіпотез, експериментування і моделювання. Закони риторики.

Практичні навички:

- володіти прийомами мислення та мовлення, збагачувати індивідуальний словник, правильно читати, осмислювати й опрацювати текст, вміти відредагувати текст.

Тема 5. Поняття про етику ділового спілкування, її предмет і завдання

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Спілкування. Сутність і зміст етики ділового спілкування. Етичні норми і нормативи. Професійна етика. Вчинок як першоелемент моральної діяльності.

Практичні навички:

- використовувати набуті знання у процесі спілкування.

Тема 6. Структура ділового спілкування. Техніка ділового спілкування. Мовленнєвий етикет

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Форми й функції ділового спілкування. Бар'єри в спілкуванні, його рівні. Сучасні теорії міжособових стосунків. Основні види ділового спілкування: публічний виступ, ділова бесіда, службова нарада та переговори. Основні правила ділового спілкування. Мовленнєвий етикет у діловому спілкуванні.

Практичні навички:

- говорити, слухати, формулювати запитання, сприймати партнера й вести переговори.

Тема 7. Правила спілкування фахівця під час проведення зустрічей, переговорів, прийомів. Спілкування по телефону

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Загальні принципи й правила ділового спілкування фахівця: моральність, повага до інших людей, раціональність, правила критики та самокритики. Культура телефонного діалогу.

Практичні навички:

- спілкуватися по телефону, готувати й проводити ділові зустрічі та прийоми.

Тема 8. Лексичний аспект сучасної української літературної мови у

професійному спілкуванні. Терміни і термінологія. Загальнонаукові терміни

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Терміни і термінологія. Лексика зі сферою вживання. Термінологічна і професійна лексика, її відмінність від загальнонавчаної. Функції та структурно-граматичні особливості слів-термінів. Джерела, походження, способи творення термінологічної лексики. Правила вживання термінів.

Практичні навички:

- володіти літературною професійною мовою. Користуватися термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, правильно використовувати терміни свого фаху.

Тема 9. Спеціальна термінологія та професіоналізми

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Терміни та професіоналізми. Творення професіоналізмів. Фразеологічні одиниці, кліше та використання їх у мовленні. Джерела походження фразеологізмів. Сфери вживання.

Практичні навички:

- користуватися термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, правильно використовувати терміни і фразеологічні одиниці у професійному мовленні.

Тема 10. Типи термінологічних словників

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Правила вживання термінів свого фаху, правила правопису слів-термінів та слів іншомовного походження.

Практичні навички:

- працювати з термінологічним словником, правильно використовувати терміни свого фаху.

Тема 11. Точність і доречність мовлення. Складні випадки слововживання. Пароніми та омоніми. Вибір синонімів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Багатозначність слова. Синонімічний вибір слова. Словники синонімів та паронімів: правила користування. Пароніми та омоніми у мові фаху. Складноскорочені слова, аббревіатури та графічні скорочення. Аббревіатури загальнонавчані та вузькоспеціальні В тексті (граматичні форми).

Практичні навички:

- знаходити в тексті синоніми, пароніми, омоніми та доречно використовувати їх у професійному мовленні; користуватися словниками, редагувати тексти.

Тема 12. Нормативність і правильність фахового мовлення. Орфографічні та орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Орфографічні та орфоепічні словники

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Особливості українського правопису. Правопис прізвищ, імен та по батькові в українській мові. Правопис складних іменників і прикметників. Правопис прислівників.

Практичні навички:

- використовувати правила орфографії сучасної української літературної мови в професійному спілкуванні.

Тема 13. Морфологічні норми сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Особливості використання різних частин мови (іменників, займенників, прикметників, числівників, дієслів, прийменників) у професійному спілкуванні.

Практичні навички:

- доречно добирати граматичні форми іменників; правильно вживати форми прикметників у діловому спілкуванні; правильно записувати цифрову інформацію; використовувати дієслівні форми та прийменникові конструкції у професійних текстах.

Тема 14. Синтаксичні норми сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Синтаксичні структури сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні. Прямий порядок слів, вживання інфінітивних конструкцій, дієприслівникових та дієприкметникових зворотів, однорідних членів речення. Місце в реченні вставних слів і словосполучень. Складні випадки керування та узгодження у професійному мовленні. Просте і складне речення.

Практичні навички:

- правильно будувати синтаксичні конструкції при складанні професійних текстів.

Тема 15. Загальні вимоги до складання професійних документів. Текст документа. Основні реквізити. Види документів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Документ — основний вид ділового мовлення. Види документів та їх класифікація. Стандартні і нестандартні документи. Правила оформлення документів.

Практичні навички:

- складати ділові папери управлінської документації обраної професії, грамотно писати й оформляти документи.

Тема 16. Укладання документів щодо особового складу

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Документи щодо особового складу: автобіографія, характеристика, накази щодо особового складу, резюме, заява.

Практичні навички:

- грамотно писати й оформляти документи щодо особового складу.

Тема 17. Укладання довідково-інформаційних документів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Види службових листів. Ділове листування. Вимоги до ділового листування. Оформлення довідково-інформаційних документів: оголошення, запрошення, доповідні і пояснювальні записки, виробничі звіти. Виробничі протоколи. Витяг з протоколу.

Практичні навички:

- оформляти довідково-інформаційні документи, складати різні види ділових листів, правильно писати виробничі протоколи та витяги з протоколів.

Тема 18. Особливості складання розпорядчих та організаційних документів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Управлінська документація. Оформлення стандартних документів. Розпорядчі документи: наказ, розпорядження, постанова. Організаційні документи: статут, інструкція, положення.

Практичні навички:

- правильно складати розпорядчі документи, грамотно їх оформляти.

Тема 19. Укладання фахових документів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Правила оформлення текстів документів свого фаху з бездоганним застосуванням орфографічних і пунктуаційних норм літературної мови.

Практичні навички:

- складати тексти документів свого фаху, бездоганно застосовувати орфографічні та пунктуаційні норми літературної мови.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Орієнтуватися в основних процесах розвитку сучасної літературної мови.
2. Готувати публічний виступ, правильно сприймати фахову інформацію, володіти різними видами усного професійного спілкування.
3. Володіти прийомами мислення та мовлення, збагачувати індивідуальний словниковий запас, правильно читати, осмислювати, опрацьовувати, відредаговувати текст.
4. Використовувати набуті знання у процесі ділового спілкування.
5. Говорити, слухати, формулювати запитання, сприймати партнера й вести переговори.
6. Спілкуватися по телефону, готувати й проводити ділові зустрічі та прийоми.
7. Володіти літературною професійною мовою, користуватися термінологічними словниками й словниками іншомовних слів, правильно використовувати терміни свого фаху.
8. Користуватися термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, використовувати терміни і фразеологічні одиниці у професійному мовленні.
9. Працювати з термінологічними словниками, правильно використовувати терміни свого фаху.
10. Знаходити в тексті синоніми, пароніми, омоніми та доречно використовувати їх у професійному мовленні; користуватися словниками, редагувати тексти.
11. Використовувати правила орфографії сучасної української літературної мови в професійному спілкуванні.
12. Доречно добирати граматичні форми іменників; правильно вживати форми прикметників у діловому спілкуванні.
13. Правильно будувати синтаксичні конструкції при складанні професійних текстів.
14. Складати ділові папери управлінської документації обраної професії, грамотно писати й оформляти документи.
15. Оформляти довідково-інформаційні документи, складати різні види ділових листів, правильно писати виробничі протоколи й витяги з протоколів.
16. Правильно складати розпорядчі документи, грамотно їх оформляти.
17. Складати тексти документів свого фаху, бездоганно застосовувати орфографічні та пунктуаційні норми літературної мови.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Основні завдання курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)”.
2. Основні тенденції розвитку української літературної мови на сучасному етапі.
3. Культура фахового мовлення.
4. Державотворча роль мови. Мова як засіб пізнання, мислення, спілкування. Функції мови.
5. Стилї і типи мовлення.
6. Основні ознаки офіційно-ділового стилю.
7. Літературна мова. Мовна норма. Види норм.
8. Культура мови. Культура мовлення під час дискусії.
9. Мова і професія.
10. Майстерність публічного виступу. Види підготовки до виступу.
11. Мова і думка. Види, форми, прийоми розумової діяльності.
12. Основні закони риторики.
13. Поняття етики ділового спілкування, її предмет і завдання.
14. Основні види ділового спілкування: публічний виступ, ділова бесіда, службова нарада та переговори.
15. Основні правила ділового спілкування.
16. Мовленнєвий етикет.
17. Професійна етика медичного працівника.
18. Правила спілкування фахівця під час проведення зустрічей, переговорів, прийомів і по телефону.
19. Терміни і термінологія.
20. Лексика за сферою вживання.
21. Термінологічна і професійна лексика, її відмінність від загальноновживаної.
22. Типи термінологічних словників.
23. Складні випадки слововживання.
24. Пароніми та омоніми в діловому мовленні.
25. Синоніми в діловому мовленні.
26. Фразеологічні звороти у мовленні медиків.
27. Багатозначні слова і контексти. Синонімічний вибір слова.
28. Складноскорочені слова, аббревіатури та графічні скорочення.
29. Орфографічні норми сучасної української літературної мови.
30. Правопис прізвищ, імен та по батькові.
31. Вживання м'якого знака та апострофа.
32. Правопис префіксів.
33. Безособові конструкції на -но, -то.
34. Зміни приголосних при словотворенні та словозміні.
35. Ознаки культури мови.
36. Орфоепічна правильність мовлення.
37. Граматична правильність мовлення.
38. Точність мовлення.
39. Логічність мовлення.
40. Багатство і різноманітність мовлення.
41. Чистота мовлення.
42. Доречність мовлення.
43. Виразність мовлення.

44. Культура діалогу.
45. Морфологічні норми сучасної української літературної мови, варіанти норм.
46. Правопис відмінкових закінчень іменників II відміни у родовому відмінку.
47. Рід, число невідмінюваних іменників.
48. Правопис складних іменників і прикметників.
49. Правопис прислівників.
50. Особливості вживання числівників у діловому мовленні.
51. Прийменник **по** в діловому мовленні.
52. Синтаксичні норми сучасної української літературної мови.
53. Складні випадки керування в службових документах.
54. Однорідні члени речення в діловому мовленні.
55. Вживання дієприкметникових та дієприслівникових зворотів у діловому мовленні.
56. Документ — основний вид ділового мовлення. Загальні вимоги до складання документів.
57. Види документів та їх класифікація.
58. Правила оформлення сторінки. Вимоги до тексту документа.
59. Реквізити документів та вимоги до їх написання.
60. Документи щодо особового складу: автобіографія, характеристика, накази щодо особового складу, резюме, заява.
61. Довідково-інформаційні документи.
62. Види службових листів. Ділове листування. Вимоги до офіційного листування. Етикет ділового листування.
63. Телеграма. Факс.
64. Оформлення довідково-інформаційних документів: оголошення, запрошення, доповідні і пояснювальні записки, виробничі звіти. Виробничі протоколи. Витяг з протоколу.
65. Особливості складання розпорядчих та організаційних документів.
66. Укладання фахових документів.
67. Температурний листок.
68. Термінове повідомлення про інфекційне захворювання.
69. Направлення хворого на дослідження.
70. Протокол про порушення санітарних норм.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Глущик С.В., Дяк О.В., Шевчук С.В.* Сучасні ділові папери: навч. посіб. — К.: А.С.К., 2003. — 400 с.
- Зубков М.Г.* Мова ділових паперів. — Харків: Торсінг, 2001. — 384 с.
- Загнітко А.П., Данилюк І.Г.* Українське ділове мовлення: професійне й непрофесійне спілкування. — Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2004. — 480 с.
- Культура фахового мовлення: навч. посіб. / За ред. Н.Д. Бабич.* — Чернівці: Книги ХХІ, 2005. — 572 с.
- Мацюк З.О., Станкевич Н.І.* Українська мова професійного спілкування. — К.: Каравела, 2005.
- Мацько Л.І., Кравець Л.В.* Культура українського фахового мовлення: навч. посіб. — К.: ВЦ “Академія”, 2007. — 360 с.
- Токарська А.С., Кочан І.М.* Українська мова фахового спрямування для юристів. — К.: Знання, 2008. — 413 с.
- Український правопис / НАН України. Інститут мовознавства імені О.О. Потебні: Інститут української мови.* — К.: Наукова думка, 2003. — 240 с.
- Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / За ред. Л.О. Пустовіт.* — К.: Довіра, 2000. — 1017 с.
- Шевчук С.В., Кабачи О.О.* Практикум з українського ділового мовлення: навч. посіб. — К.: Арій, 2008. — 160 с.

Додаткова

- Бацевич Ф.С.* Основи комунікативної лінгвістики: підручник. — К.: ВЦ “Академія”, 2004. — 344 с.
- Ботвина Н.В.* Офіційно-діловий та науковий стилі української мови: навч. посіб. — К.: Арттек, 1999.
- Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М.* Стилїстика української мови: підручник. — К.: Вища шк., 2003. — 462 с.
- Лобода В.В., Скуратівський Л.П.* Українська мова в таблицях. Довідник. — К.: Вища шк., 1993. — 239 с.
- Мозговий В.І., Семенова Л.П., Лазарева Л.К.* Ділова мова у таблицях. — Донецьк: РВ ДонНТУ, 2003. — 106 с.
- Радевич-Винницький Я.* Етикет і культура спілкування: навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — 291 с.
- Панько Т.І., Кочан Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П.* Українське термінознавство. — Львів: Світ, 1994. — 214 с.
- Посібник з теорії і практики ділової української мови / Укладач Т.М. Антонюк.* — Чернівці, 2000. — 57 с.
- Шевелєва Л.А.* Український правопис у таблицях: Правила, винятки, приклади, коментарі / За ред. проф. А.О. Свашенко. — Харків: Світ дитинства, 1996. — 56 с.
- Шевчук С.В.* Службове листування. Довідник. — К.: ЛІТЕРА, 1999.
- Ющук І.П.* Практикум з українського правопису української мови. — К.: Освіта, 1998. — 254 с.

Словники

Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики

- / Укладач і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003. — 896 с.
- Великий* тлумачний словник сучасної української мови / Укладач і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2007. — 1736 с.
- Головащук І.С.* Російсько-український словник сталих словосполучень. — К., 2001.
- Головащук І.С.* Українське літературне слововживання: Словник-довідник з культури української мови. — Львів: Фенікс, 1996.
- Гринчишин Д.Г. та ін.* Словник-довідник з культури української мови. — Львів: Фенікс, 1996.
- Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А.* Словник паронімів української мови. — К., 2000.
- Гринчишин Д.Г., Сербенська О.А.* Словник паронімів української мови. — К.: Рад. шк., 1986. — 222 с.
- Економічний* словник-довідник / За ред. С.В. Мочерного. — К.: Femina, 1995.
- Івченко А.* Тлумачний словник української мови. — Харків: Фоліо, 2001.
- Новий російсько-український словник-довідник / С.Я. Єрмоленко, В.І. Єрмоленко, К.В. Ленець, Л.О. Пустовіт. — К.: Довіра, 1996. — 797 с.
- Пустовіт Й.О. та ін.* Словник іншомовних слів. — К.: Довіра, 2000. — 635 с.
- Російсько-український* словник наукової термінології: Суспільні науки. — К.: Наук. думка, 1994.
- Словник* синонімів української мови: У 2 т. / Редкол. А.А. Бурячок та ін. — К.: Наук. думка, 2000.
- Словник* фразеологізмів української мови / Укладачі: В.М. Білоноженко та ін. — К.: Наук. думка, 2003. — 1104 с.
- Шевчук С.В.* Російсько-український словник ділового мовлення. — К.: Вища шк., 2008. — 487 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

ПОГОДЖЕНО

Директор Державної установи
“Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів”
МОЗ України

_____ Т.І. Чернишенко

ЗАТВЕРДЖЕНО

Заступник Директора Департаменту
кадрової політики, освіти, науки та
запобігання корупції МОЗ України

_____ О.П.Волосовець

ІНОЗЕМНА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) НІМЕЦЬКА МОВА

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 “Акушерська справа”

Київ
2011

ІНОЗЕМНА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) НІМЕЦЬКА МОВА

Укладачі:

Н.С. Шамрай — викладач II категорії Самбірського медичного коледжу;

Ю.В. Гутнікевич — викладач-методист, викладач вищої категорії Самбірського медичного коледжу;

О.Я. Семененко — викладач вищої категорії Львівського державного базового медичного коледжу ім. Андрея Крупинського;

Т.Б. Криворук — викладач II категорії Чортківського базового державного медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії загальноосвітніх дисциплін Самбірського медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

Л.О. Прима — канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка;

С.Д. Чапля — викладач вищої категорії, старший викладач Бориславського медичного коледжу;

І.В. Головчак — викладач-методист, викладач вищої категорії Бориславського медичного коледжу;

В.Є. Лященко — викладач вищої категорії Львівського медичного коледжу “Монада”.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Іноземна мова (за професійним спрямуванням). Німецька мова” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Відповідно до навчальної програми “Іноземна мова (за професійним спрямуванням). Німецька мова” здійснюється поступовий перехід від загальноомовного до спеціального етапу вивчення німецької мови, який передбачає засвоєння спеціальних текстів з анатомо-фізіологічних систем людини в плані: анатомія — клінічні ознаки — лікування. Така логічна послідовність вивчення німецької мови значно сприяє полегшенню засвоєння знань, набутих на заняттях природничо-наукових та клінічних дисциплін. Таким чином, здійснюється своєрідна міждисциплінарна інтеграція.

Термінологічна спрямованість більшості тем на спеціальному етапі вивчення німецької мови повинна сприяти реалізації міждисциплінарної інтеграції українсько-німецько-латинської термінології при вивченні анатомічної номенклатури та українсько-німецько-грецької термінології при вивченні патології та клініки основних захворювань.

На спеціальному етапі вивчення медичної термінології ставляться такі завдання: підготувати студентів до читання зі словником і розуміння оригінальної (адаптованої) медичної літератури з метою здобуття інформації, навчити студентів робити висновки з прочитаного тексту, статей чи анотацій.

Як свідчить практика, до медучилищ і коледжів вступають випускники шкіл з різним рівнем підготовки з німецької мови. Тому програма розрахована на повторення і узагальнення всього курсу німецької граматики, починаючи з відмінювання та вживання артикля, до складних синтаксичних конструкцій.

Самостійна робота студентів, яка проводиться відповідно до навчальних планів, передбачає поглиблене вивчення запланованих навчальних розділів. Завдяки такому підходу та розумінню змісту самостійної підготовки студентів можна досягти цілісності й довершеності в навчанні.

На вивчення іноземної мови (за професійним спрямуванням) зі спеціальності “Акушерська справа” відведено 216 год: 138 — практичні заняття та 78 — самостійна робота студентів.

Програма складається з п’яти розділів.

Завданням першого розділу є вивчення анатомічної лексики та застосування її в різних видах мовленнєвої діяльності.

Другий розділ охоплює теми, які пов’язані з охороною здоров’я в Україні та Німеччині.

Третій розділ охоплює найпоширеніші захворювання внутрішніх органів. У цьому розділі особлива увага приділяється розвитку навичок діалогічного мовлення.

До четвертого розділу включено тексти про методи обстеження статевих органів, вагітність та пологи.

У п’ятому розділі наведено інформацію про надання першої допомоги при різних нещасних випадках.

Після вивчення дисципліни *студенти повинні знати:*

- основи граматики для вірного перекладу складних анатомічних та клінічних текстів, які ґрунтуються переважно на пасивній формі

- дієслів, вжитих в Präsens, Imperfekt Passiv;
- орієнтуватися в різниці між дієслівними конструкціями, вжитими у Futurum I та Präsens Passiv, щоб правильно перекласти речення;
- основні способи побудови речень (простих, питальних, наказових, складнопідрядних та складносурядних);
- чітко пам'ятати про місце в реченні допоміжних дієслів “haben”, “sein”, “werden” та Partizip II відмінюваного дієслова;
- керування прийменників;
- окремі способи словотворення в німецькій мові, насамперед — словоскладання типу Vorhofkammeröffnung, Durchblutungsstörungen тощо;
- основи фонетики, щоб правильно читати і розуміти складні анатомічні та клінічні терміни типу: Leukämiebehandlung, Hauptschlagader, Körperkreislauf з анатомії та Insulinüberdosierung, Durchblutungsstörungen, Hämoglobinsynthese, Herzmuskelentzündung, Herzinsuffizienz, Kreislaufveränderung з клініки.
- спосіб тлумачення анатомічних та клінічних термінів за допомогою етимолого-порівняльної характеристики німецьких і латинізованих грецьких дублетів, що має винятково важливе значення, оскільки таким чином здійснюється міждисциплінарна українсько-німецько-латинсько-грецька інтеграція типу: Muskelentzündung — myositis, Stirnhöhleentzündung — frontitis, Magenentzündung — gastritis, Magenschmerz — gastralgia, Lungenabszeß — abscessus pulmonis, Herzbeutel — pericardium;
- майже 2000 термінів та складних словосполучень медичного характеру.

Студенти повинні вміти:

- читати і перекладати зі словником адаптовані та спеціальні медичні тексти середньої складності;
- вести діалогічне мовлення типу: “Акушерка — пацієнт”, “В аптеці” тощо;
- розповісти про структуру пологового будинку, роботу поліклініки, відвідування аптеки, функціональні обов'язки акушерки в пологовому будинку;
- вести бесіди на різні теми;
- будувати різні типи запитань у процесі ведення діалогу німецькою мовою;
- розшифровувати складні медичні терміни шляхом їх поділу на смислові словотворчі компоненти типу: Durch-blut-störungen, Ventil-taschenklappen, Vorhof-kammer-öffnung.

Студенти мають бути поінформовані про:

- значення практичного володіння діловою німецькою мовою медика в медичній практиці;
- відмінності буквального та літературного перекладів спеціальних медичних термінів;
- особливості перекладу оригінальної медичної літератури;
- реферування та анутовання першоджерел, що містять необхідну фахову інформацію.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		Загальний обсяг	Практичні заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Анатомія та фізіологія людини			
1	Клітина. Тканина			
1.1	Клітина. Тканина. Артикль. Відмінки	2	2	
2	Скелетна і м'язова системи			
2.1	Скелетна система. Скелет. Іменник. Роди іменника	4	2	2
2.2	М'язова система. Особливі випадки відмінювання іменників	2	2	
3	Головний мозок. Центральна нервова система. Органи чуття			
3.1	Головний мозок. Прийменник. Прийменники, які керують родовим і давальним відмінками	2	2	
3.2	Центральна нервова система. Прийменники, які керують знахідним відмінком	3	2	1
3.3	Органи чуття. Прийменники, які керують давальним та знахідним відмінками	6	4	2
4	Серцево-судинна система			
4.1	Система кровообігу. Займенник. Особові займенники	4	2	2
4.2	Серце. Неозначений займенник <i>man</i> та безособовий займенник <i>es</i>	4	2	2
5	Дихальна система			
5.1	Дихальна система. Прикметник. Головні суфікси прикметників	4	2	2
6	Травна система			
6.1	Травна система. Відмінювання прикметників	4	2	2
7	Сечова система			
7.1	Сечова система. Ступені порівняння прикметників	4	2	2
8	Ендокринна система			
8.1	Ендокринна система. Невідокремлювальні дієслівні префікси	4	2	2
9	Жіноча репродуктивна система. Чоловіча репродуктивна система			
9.1	Жіноча репродуктивна система. Відокремлювальні дієслівні префікси	2	2	
9.2	Чоловіча репродуктивна система. Дієслівні префікси, які можуть бути відокремлювальні чи невідокремлювальні	2	2	
10	Імунна система			
10.1	Імунна система. Модальні дієслова	4	2	2
	Розділ 2. Охорона здоров'я			
11	У поліклініці та лікарні			
11.1	У поліклініці. Утворення часових форм дійсного способу. <i>Präsens</i>	2	2	
11.2	Лікарня. <i>Futurum. Imperfekt</i>	8	4	4
11.3	Охорона здоров'я в Німеччині. <i>Perfekt</i>	6	4	2
12	Аптека			
12.1	Лікарські засоби. Сполучник	2	2	
12.2	В аптеці. Прислівник. Прислівники місця та часу	4	2	2
13	Здоров'я. Захворювання			
13.1	Здоров'я. Прислівники способу дії	4	2	2
13.2	Захворювання. Прислівники причини і мети	2	2	
	Розділ 3. Внутрішня медицина			

14	Захворювання органів кровообігу			
14.1	Методи обстеження пацієнтів при захворюваннях органів кровообігу. Вживання пасиву	2	2	
14.2	Ішемічна хвороба серця. Утворення пасивної форми Präsens Passiv	4	2	2
14.3	Інфаркт міокарда. Утворення пасивної форми Imperfekt Passiv	4	2	2
14.4	Інсульт. Утворення пасивної форми Perfekt Passiv	4	2	2
14.5	Атеросклероз. Тромбоз. Утворення пасивної форми Plusquamperfekt Passiv	4	4	
14.6	Артеріальна гіпертензія. Утворення пасивної форми Futurum Passiv	4	2	2
15	Захворювання крові			
15.1	Залізодефіцитна анемія. Інфінітив. Вживання Infinitiv без частки zu	4	2	2
15.2	Лейкемія. Інфінітивні групи з um+zu+Infinitiv statt+zu+Infinitiv ohne+zu+Infinitiv	2	2	
16	Захворювання органів дихання			
16.1	Нежить; збільшення мигдалин (симптоми). Речення. Двочленні і одночленні речення	4	2	2
16.2	Гострий бронхіт. Типи речень залежно від мети висловлювання	4	2	2
16.3	Бронхіальна астма. Типи речень за своїм складом	4	2	2
16.4	Рак бронхів. Сполучник	2	2	
16.5	Пневмонія. Словосполучення	4	2	2
17	Захворювання органів травлення			
17.1	Методи обстеження пацієнтів при захворюваннях органів травлення. Головні члени речення. Підмет	2	2	
17.2	Виразкова хвороба. Головні члени речення. Присудок	4	2	2
17.3	Діарея та закреп (симптоми). Другорядні члени речення. Додаток	4	2	2
17.4	Гострий апендицит. Другорядні члени речення. Обставина	3	2	1
17.5	Гепатит. Другорядні члени речення.	4	2	2
17.6	Холецистит. Означення	2	2	
17.7	Жовчнокам'яна хвороба. Порядок слів у підрядному реченні	4	2	2
18	Захворювання нирок і сечової системи			
18.1	Хвороби нирок. Хронічна ниркова недостатність. Порядок слів у підрядному реченні	6	4	2
18.2	Сечокам'яна хвороба. Класифікація підрядних речень за способами зв'язку з головним реченням	2	2	
18.3	Гострий гломерулонефрит. Класифікація підрядних речень за місцем підрядного речення в складнопідрядному реченні	2	2	
18.4	Простатит. Рак простати. Класифікація підрядних речень за місцем підрядного речення в складнопідрядному реченні	2	2	
	Розділ 4. Гінекологія та акушерство			
19	Гінекологія			
19.1	Методи обстеження гінекологічних хворих. Класифікація підрядних речень за місцем підрядного речення в складнопідрядному реченні	4	2	2
19.2	Захворювання жіночих статевих органів. Підрядні підметові речення	2	2	
19.3	Доброякісні пухлини матки. Підрядні присудкові речення	2	2	

19.4	Злоякісні пухлини матки. Підрядні додаткові речення	2	2	
19.5	Рак грудної залози. Означальні підрядні речення	4	2	2
20	Акушерство			
20.1	Вагітність. Підрядні речення причини	4	2	2
20.2	Збирання анамнезу у породіллі. Підрядні умовні речення	2	2	
20.3	Пологи. Підрядні речення часу	6	4	2
20.4	Кесарів розтин. Підрядні речення обставини способу та дії	4	2	2
20.5	Ускладнення після пологів. Підрядні речення місця	2	2	
20.6	Догляд за новонародженим	4	2	2
20.7	Розмова з акушеркою	4	2	2
20.8	Пологові будинки в Німеччині	4	4	
	Розділ 5. Невідкладні стани			
21	Невідкладна медична допомога. Кон'юнктив. Утворення Präsens Konjunktiv.	4	2	2
22	Перша медична допомога при кровотечах. Утворення Imperfekt Konjunktiv	4	2	2
23	Перша медична допомога при переломах. Відмінювання дієслів sein, haben, werden у Präsens та Imperfekt Konjunktiv	4	2	2
	Усього	216	138	78

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Будова черепа	2
2	Вегетативна нервова система	1
3	Шкіра	2
4	Кров	2
5	Робота серця	2
6	Легені	2
7	Печінка. Жовчний міхур	2
8	Нирки	2
9	Гіпоталамус. Тимус	2
10	Лімфатична система	2
11	Обладнання у палаті	2
12	Анамнез — ключ до діагнозу	2
13	Соціальне страхування у Німеччині	2
14	Домашня аптечка	2
15	Медична освіта в Німеччині	2
16	Вікові зміни серця	2
17	Пекторальна ангіна	2
18	Атеросклероз	2
19	Гіпотонія	2
20	Гемолітична анемія	2
21	Ангіна	2
22	Грип	2
23	Інфекційні захворювання	2
24	Туберкульоз	2
25	Рак шлунка	2
26	Геморой	2
27	Дієта	1
28	Цироз	2
29	Холецистит	2
30	Цистит. Пієліт	2
31	У гінекологічному кабінеті	2
32	Мастопатія. Мастит	2
33	Розвиток плода	2
34	Невиношування вагітності	2
35	Імунізація	2
36	Заходи при втраті свідомості	2
37	Лікування ран	2
38	Переваги грудного вигодовування	2
39	Розмова з акушеркою	2
40	Вивихи	2
	Усього	78

ЗМІСТ

Розділ 1. Анатомія та фізіологія людини

Тема 1. Клітина. Тканина

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Грамотичний матеріал: Артикль. Відмінки. Вживання артикля з власними назвами. Відсутність артикля.

1.1. Клітина. Тканина

Лексичний матеріал: die Zelle; das Zelleib; der Zellkern; aus dem Protoplasma bestehen; die Eiweißstoffe; die Zellhaut; die Teilung; das Gebilde; der Bau; das Gewebe; das Oberflächengewebe; das Bindegewebe; das Stützgewebe; das Epithelgewebe; das Muskelgewebe; das Nervengewebe; die Gewebeflüssigkeit.

Практичні навички:

- правильно вживати означені та неозначені артиклі, роди іменника та вміти провідмінювати за відмінками;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- передати коротко зміст прочитаного тексту.

Тема 2. Скелетна і м'язова система

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамотичний матеріал: Іменник. Роди іменника. Особливі випадки утворення множини іменників. Відмінювання іменників. Особливі випадки відмінювання іменників.

2.1. Скелетна система. Скелет

Лексичний матеріал: das Bewegungssystem; das Skelett; der Knochen; das Gelenk; die Muskeln; der Schädel; die Wirbelsäule; die Wirbel; der Brustkorb; das Brustbein; die Schulterknochen; die Gliedmaßen; die Brusthöhle; das Becken; der Halt; der Rumpf.

2.2. М'язова система

Лексичний матеріал: der aktive Bewegungsapparat; bestehen aus; die Muskulatur; die Muskelfaser; die Muskelbinde; der Muskel; der Gesichtsmuskel; die Brustmuskeln; der Halsmuskel; der Oberarmmuskel.

Практичні навички:

- вміти утворити множину іменників і правильно відмінювати іменники;
- використовувати у мовленні вивчену лексику;
- передати коротко зміст прочитаного.

Тема 3. Головний мозок. Центральна нервова система. Органи чуття

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Прийменники, які керують родовим та давальним відмінками. Прийменники, які керують знахідним відмінком. Прийменники, які керують знахідним і давальним відмінками.

3.1. Головний мозок

Лексичний матеріал: der Kopf; das Gehirn; das Bewusstsein; das Großhirn; der Hirnstamm; das Kleinhirn; das Rückenmark; die Rinde; die Hirnhälfte.

3.2. Центральна нервова система

Лексичний матеріал: das Zentralnervensystem; das Gehirn; das Rückenmark; die Nerven; die Sinnesorgane; cerebros spinal; der Sitz; die Großhirnrinde; der Sinneseindruck; die höhere Nerventätigkeit; der Reflex; die Nervenfasern; die Erregung; die Hemmung.

3.3. Органи чуття

Лексичний матеріал: die Sinnesorgane; das Auge; das Gehör; das Ohr; der Geruch; der Geschmack; die Nase; die Haut; die Sinneswahrnehmung; die Empfindungseinrichtungen; die Berührung.

Практичні навички:

- вміти вживати прийменники з родовим, давальним, знахідним та давальним або знахідним відмінками;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- скласти коротке повідомлення про будову головного мозку;
- коротко розповісти про будову та основне завдання центральної нервової системи;
- скласти коротке повідомлення про органи чуття.

Тема 4. Серцево-судинна система

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Особові займенники. Неозначений займенник *man* та безособовий займенник *es*.

4.1. Система кровообігу

Лексичний матеріал: der Blutkreislauf; der Körperkreislauf; der Lungenkreislauf; das Blut; der Schlagader der Blutader; die Blutgefäße; die Vene; die Arterie; die Kapillaren; der Stoffaustausch; das Herz; der Herzkammer; der Vorhof; die Kohlensäure; ausscheiden; die Klappe; die Lungen; abgeben; aufnehmen.

4.2. Серце

Лексичний матеріал: das Herz; der Herzmuskel; die Herzkammer; die

Klappe; die Zusammenziehung; die obere Hohlvene; die untere Hohlvene; das Zwerchfell; der Herzbeutel; der Herzmuskel; der Vorhof.

Практичні навички:

- вміти провідніювати та принагідно використовувати у мовленні різні типи займенників;
- складати речення з неозначеним займенником *man* та безособовим займенником *es*;
- відмінювати прикметники та утворювати ступені порівняння прикметників;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповідати про кровообіг, будову серця за допомогою анатомічних малюнків.

Тема 5. Дихальна система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Головні суфікси прикметників.

5.1. Дихальна система

Лексичний матеріал: das Atmungssystem; bestehen aus; obere und untere Luftwege; die Nase; der Rachen; der Kehlkopf, die Luftröhre; die Lungen; der Sauerstoff; die Einatmung; die Ausatmung; die Lunge; die Brusthöhle; das Zwerchfell; das Lungenfell; der Ast; die Bronchien; die Lungenbläschen.

Практичні навички:

- вміти вживати суфікси прикметників;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- описувати будову дихальної системи (легень).

Тема 6. Травна система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Відмінювання прикметників.

6.1. Травна система

Лексичний матеріал: das Verdauungssystem; die Mundhöhle; die Speiseröhre; der Magen; der Darm; der Mund; die Bauchspeicheldrüse; der Mastdarm; der Dünndarm; der Dickdarm; die Magenschleimhaut; der Zwölffingerdarm; der Blinddarm; die Leber; die Gallenblase; der Magensaft; der Rachen; der After.

Практичні навички:

- відмінювати прикметники;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповідати про будову травної системи та процес травлення, використовуючи анатомічний малюнок та вивчену лексику.

Тема 7. Сечова система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Ступені порівняння прикметників

7.1. Сечова система

Лексичний матеріал: das Harnwegsystem; die Nieren; der Harnleiter; die Harnblase; die Harnröhre; der Urin; die Penisspitze; die Scheide; die Rückstauklappe; der Harndrang; die Harnsäure; die Nieren; die Nierenvene; der Sammelkanal; das Nephron; das Nierenkörperchen; das Nierenmark; die Nierenrinde; der Nierenkelch; das Nierenbecken.

Практичні навички:

- утворити ступені порівняння прикметників;
- використовувати у мовленні вивчену лексику;
- передавати зміст тексту про сечову систему та нирки з використанням нової лексики та опорою на анатомічний малюнок.

Тема 8. Ендокринна система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Невідокремлювальні дієслівні префікси.

8.1. Ендокринна система

Лексичний матеріал: das Hormonsystem; die Nebennierenrinde; die Schilddrüse; die Nebenschilddrüse; die Bauchspeicheldrüse; die Hirnanhangdrüse (die Hypophyse); der Hypothalamus; die Epiphyse.

Практичні навички:

- вміти вживати дієслівні префікси;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- систематизувати назви залоз та гормонів.

Тема 9. Жіноча репродуктивна система. Чоловіча репродуктивна система

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Відокремлювальні дієслівні префікси. Дієслівні префікси, які можуть бути відокремлювальними та невідокремлювальними.

9.1. Жіноча репродуктивна система

Лексичний матеріал: die weiblichen Geschlechtsorgane; die Schamlippen; die Klitoris; die Scheide; die Gebärmutter; der Gebärmutterhals; der Muttermund; der Gebärmutterkörper; die Eileiter; die Eierstöcke.

9.2. Чоловіча репродуктивна система

Лексичний матеріал: die männlichen Geschlechtsorgane; das Glied; der Schwellkörper; der Eichel; die Harnröhre; der Hodensack; die Hoden; der Spermienleiter; die Vorsteherdrüse.

Практичні навички:

- вміти вживати невідокремлювальні та відокремлювальні дієслівні префікси;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- систематизувати назви залоз та гормонів;
- розповідати про функції органів жіночої та чоловічої репродуктивної системи.

Тема 10. Імунна система

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Грамотичний матеріал: Модальні дієслова.

10.1. Імунна система

Лексичний матеріал: das Immunsystem; die Bakterien; das Virus; die Pilze; die Parasiten; der Krankheits-erreger; Thymus; die Milz; verhindern; abbauen.

Практичні навички:

- вміти вживати модальні дієслова;
- використовувати у мовленні вивчену лексику;
- передати коротко зміст прочитаних текстів.

Розділ 2. Охорона здоров'я

Тема 11. У поліклініці та лікарні

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамотичний матеріал: Утворення часових форм дійсного способу. Präsens. Futurum. Imperfekt. Perfekt. Plusquamperfekt.

11.1. У поліклініці

Лексичний матеріал: der Arzt aufsuchen; die Sprechstunden abhalten; der Kinderarzt; der Internist; der Chirurg; der Gynäkolog; der Dermatolog; der Zahnarzt; der Facharzt für Nervenkrankheiten; ins Wartezimmer gehen; gründlich untersuchen; das Rezept geben.

11.2. Лікарня

Лексичний матеріал: das Krankenzimmer; die Aufenthaltsräume für nicht bettlägerige Patienten; das Untersuchungszimmer; Zimmer für Ärzte und das mittlere medizinische Personal; das Bad, Toiletten; chirurgische Stationen; die

Operations- und Verbandsräume; eine Röntgenabteilung; die Laboratorien; das Leichenhaus; der Krankenwagen.

Лексичний матеріал: die diensthabende Schwester; bei den Kranken die Temperatur messen; der Urin; das Sputum; der Stuhl; für Laboruntersuchungen einsammeln; die Patienten; die Stationschwester; der behandelnde Arzt; die Visite beginnen; bei der Untersuchung helfen; ärztliche Verordnungen; die Mittagsruhe; die Besuchszeit.

11.3. Охорона здоров'я в Німеччині

Лексичний матеріал: das Gesundheitswesen; die Krankenkassen; die Versicherten; das Apothekenwesen; die Krankenversicherung; die Vorsorgeuntersuchungen; das Krankheitsfrüherkennungsprogramm; Gesundheits-Check-up; die Krebsvorsorge; die Zahnvorsorge; die Gesundheitsvorsorge; die Gesundheitserziehung.

Практичні навички:

- утворювати речення в усіх часових формах дійсного способу;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- використати представлений лексичний матеріал для складання діалогу до теми “У поліклініці”;
- готувати коротке повідомлення про пологовий будинок;
- розповісти про робочий день акушерки;
- передати зміст тексту “Охорона здоров'я в Німеччині”.

Тема 12. Аптека

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Сполучник. Прислівники місця та часу.

12.1. Лікарські засоби

Лексичний матеріал: die Arzneimittel; die Abkochungen; die Aufgüsse; die Emulsionen; die Extrakte; die Pasten; die Pillen; das Pulver; die Salben; die Schleime; die Suppositorien; die Tabletten; die Tinkturen; einnehmen; zum inneren Gebrauch; zum äußeren Gebrauch; vor oder nach dem Essen.

12.2. В аптеці

Лексичний матеріал: die Arzneien kaufen; die Apothekerin; das Rezept vorzeigen; freibekommen; die Abteilung; auf nüchternen Magen; vor dem Schlafengehen; rezeptpflichtig; ohne Rezept bekommen; freiverkäufliche Mittel; bestellen; die starkwirkenden Arzneimittel; dringend.

Практичні навички:

- вміти вживати сполучник;
- правильно вживати прислівники місця та часу;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- повідомляти про медичні препарати, використовуючи засвоєну лексику;
- скласти діалог “В аптеці”.

Тема 13. Здоров'я. Захворювання

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Прислівники способу дії та причини і мети. Ступені порівняння прислівників.

13.1. Здоров'я

Лексичний матеріал: die Gesundheit; die Lebenskraft; die Körperfunktion; die Adaptation; die Stresssituation; die Gleichgewichtslage; die Psyche; die Verletzbarkeit; die Gemütslage.

13.2. Захворювання

Лексичний матеріал: über die Beschwerden erzählen; genaues Bild bekommen; verursachen; die Untersuchung am Krankenbett; die Beobachtung; abtasten; abklopfen; abhorchen; Puls-, Blutdruck- und Fiebertmessen; der Herzton; die Hautfarbe; der Krankheitsverlauf; die Therapie; die Anamnese; die Diagnose stellen.

Практичні навички:

- правильно вживати прислівники способу дії та причини і мети;
- утворювати ступені порівняння прислівників;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- передати зміст прочитаних текстів.

Розділ 3. Внутрішня медицина

Тема 14. Захворювання органів кровообігу

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Утворення пасивної форми. Вживання пасиву. Утворення пасивної форми. Präsens Passiv. Утворення пасивної форми. Imperfekt Passiv. Утворення пасивної форми. Perfekt Passiv. Утворення пасивної форми Plusquamperfekt Passiv. Утворення пасивної форми Futurum Passiv.

14.1. Методи обстеження пацієнтів при захворюваннях органів кровообігу

Лексичний матеріал: das Abhören (die Auskultation); das Abklopfen (die Perkussion); die Pulsmessung; die Pulsqualität; regelmäßig oder unregelmäßig; das Thorax; den Herzton abhören; die Lage; die Form; die Größe des Herzens; die Herzfähigkeit; die Funktion der linken und rechten Herzhälfte; das EKG.

14.2. Ішемічна хвороба серця

Лексичний матеріал: die Herzinsuffizienz; chronische Überlastung; der Herzfehler; akutes Herzversagen; akute Herzmuskelentzündung; die Herzmuskelveränderung; die Herzmuskelhypertrophie; die Herzerweiterung; die Herzmuskelverdickung.

14.3. Інфаркт міокарда

Лексичний матеріал: der Herzinfarkt; die Gewebnekrose; die Symptome einer akuten Herzinsuffizienz; Zeichen eines Kreislaufschocks; die Blässe, kalter Schweiß, schneller, schwacher Puls; abfallender Blutdruck; das Lungenödem; die Rhythmusstörungen; die Belastung; die Intensivstation.

14.4. Інсульт

Лексичний матеріал: das Hirninfarkt; die Gehirnveränderung; der Totalverschluss; die Halbseitenlähmung; die Fazialislähmung; der Sprachverlust; die gelähmte Gesichtshälfte; die gelähmte Körperhälfte; die Antikoagulanten; gefäßerweiternde Mittel.

14.5. Атеросклероз. Тромбоз

Лексичний матеріал: die Thrombose; die Blutgerinnung im Innern eines Gefäßes; das Gerinnsel; der Thrombus; die Venenentzündung; die Krampfader; bei Bettlägerigkeit, Antikoagulation und Stilllegen; die Thrombenbildung.

14.6. Артеріальна гіпертензія

Лексичний матеріал: der hohe Blutdruck; die Hypertonie; die Blutdruckwerte; Krankheiten der endokrinen Drüsen; bei Arteriosklerose; bei Hyperthyreose; die essentielle Hypertonie; die Symptome fehlen; ein Druckgefühl am Hinterkopf; der Schwindel; die Nasenbluten; die Gefahr des Herzinfarkts; der Arterienriss (die Arterienruptur).

Практичні навички:

- вміти утворити, вживати та правильно перекладати пасивний стан;
- утворювати речення в пасивному стані;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- коротко розповісти про основні захворювання серця та кровообігу;
- скласти діалог “У кардіолога”.

Тема 15. Захворювання крові

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Вживання Infinitiv з часткою zu. Вживання Infinitiv без частки zu. Інфінітивні групи з um+zu+Infinitiv, statt+zu+Infinitiv, ohne+zu+Infinitiv.

15.1. Залізодефіцитна анемія

Лексичний матеріал: die Veränderungen der Erythrozyten; die Anämie; die Eisenmangelanämie; im roten Knochenmark; die Folsäure; das Hämoglobin; das Eisen; die Erythrozytenbildung; der Eisenmangel; gestörte Eisenresorption.

15.2. Лейкемія

Лексичний матеріал: die Veränderungen der Leukozyten; die Leukämien;

myeloische Leukämie; lymphatische Leukämie; aleukämische Leukämie; nach der Zellart; der Knochenmarkausstrich; die Leukozytose.

Практичні навички:

- застосовувати в реченнях безсполучниковий Інфінітив та правильно використовувати в реченнях Інфінітив з часткою “zu“ та без частки “zu“;
- вміти вживати інфінітивні групи з um+zu+Infinitiv, statt+zu+Infinitiv, ohne+zu+Infinitiv;
- правильно будувати речення з дієприслівниковим зворотом, використовуючи Partizip I, II;
- відповісти на запитання до тексту;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- зробити коротке повідомлення про захворювання крові, їх причини та методи лікування.

Тема 16. Захворювання органів дихання

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Двочленні і одночленні речення. Типи речень залежно від мети висловлювання. Типи речень за своїм складом. Повні і неповні речення. Словосполучення.

16.1. Нежить; збільшення мигдалин (симптоми)

Лексичний матеріал: der Schnupfen; der Respirationstrakt; die Virusinfektion; die Erkältung; entzündliche Schwellung; verstopfte Nase; der Niesreiz; schleimige Sekretion; die Vergrößerung der Rachenmandel; die Verschlechterung des Gehörs; die Audiometrie; die Adentomie.

16.2. Гострий бронхіт

Лексичний матеріал: die Bronchitis; akut; chronisch; die Reizbronchitis; der Bronchuskarzinom; der Husten; der Auswurf; die Rasselgeräusche; die Dämpfe; die Luftfeuchtigkeit; die Hustenmittel; die Antibiotika.

16.3. Бронхіальна астма

Лексичний матеріал: die Bronchialasthma; die Allergie; der Blütenstaub; die Lungenveränderung; die Verengung der Bronchien; akuter Asthmaanfall; keuchende Atmung; der Hustenanfall; das Sputum; bronchuserweiternde Mittel; das Klimawechsel; die Asthmatiker.

16.4. Рак бронхів

Лексичний матеріал: das Bronchuskarzinom; der bösartige Tumor; das Rauchen; Blut im Sputum; die Brustfellentzündung; die Metastasierung; die Tumorverschattung; das Thoraxröntgenbild; die Bronchoskopie.

16.5. Пневмонія

Лексичний матеріал: die Lungenentzündung; die Pneumonie; bakteriell;

die Viruspneumonie; die betroffenen Lungenpartien; die Lappenpneumonie; die Bronchopneumonie; die Breitbandantibiotika.

Практичні навички:

- вміти розрізняти і складати різні типи речень;
- перекладати словосполучення;
- розшифровувати клінічні терміни, порівнюючи їх з латинськими та грецькими коренями слів, які вживаються в медичних текстах;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповісти про респіраторні захворювання;
- скласти діалог “У пульмонолога”.

Тема 17. Захворювання органів травлення

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Головні члени речення. Підмет. Присудок. Другорядні члени речення. Додаток. Обставина. Означення. Складне речення. З'єднання речень з допомогою сполучників. Порядок слів у підрядному реченні

17.1. Методи обстеження при захворюваннях органів травлення

Лексичний матеріал: der Magendarmtrakt; die Untersuchungsmethoden; das Abtasten; die Röntgenuntersuchung; das Bariumbrei; die Magenspiegelung; die Biopsie; die Rektaluntersuchung; die Stuhluntersuchung; das Blutbild.

17.2. Виразкова хвороба

Лексичний матеріал: das Magengeschwür; der Magensaft; der Magenschleimhautdefekt; familiäre Neigung; die Magenbeschwerden; bohrender Schmerz; von der Nahrungsaufnahme abhängig sein; der Magenkrebs; die Magenperforation; die Magenschondiät.

17.3. Діарея та закреп (симптоми)

Лексичний матеріал: der Durchfall; die Verstopfung; die Entleerung; die Lebensmittelvergiftung; die Abführmittel; die Diät; die Infektionskrankheiten; die Resorptionsstörungen.

17.4. Гострий апендицит

Лексичний матеріал: die Blinddarmentzündung; die Apendizitis; der Wurmfortsatz; beim Abtasten; im rechten Unterbauch; der Druckschmerz; der Entlastungsschmerz; die Leukozytose; die Blutsenkungsgeschwindigkeit; operativ Entfernung.

17.5. Гепатит

Лексичний матеріал: die Leberentzündung; Hepatitis; die Viren; der Erreger; die Inkubationszeit; im Serum; der Blutspender; die Transfusion.

17.6. Холецистит

Лексичний матеріал: die Gelbsucht; gelbsüchtig; die Übertragung; die Komplikation; die Diät.

17.7. Жовчнокам'яна хвороба

Лексичний матеріал: die Gallenblasenentzündung; erhöhte Konzentration gallengängiger Stoffe; die Gallenblasensteine; die Gallenkolik; der Diätfehler; der Brechreiz; erhöhte alkalische Phosphatase; entfärbter Stuhl; die Gallenschondiät; die Gallenblasenperforation.

Практичні навички:

- розрізняти головні та другорядні члени речення;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповісти про методи обстеження при захворюваннях травного каналу;
- скласти діалог “У гастроентеролога”;
- коротко розповісти про симптоми та лікування гострого апендициту;
- скласти розповідь про захворювання печінки та жовчного міхура, використовуючи наведені словосполучення та речення.

Тема 18. Захворювання нирок і сечової системи

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Класифікація підрядних речень за способами зв'язку з головним реченням. Класифікація підрядних речень за місцем підрядного речення в складнопідрядному реченні

18.1. Хвороби нирок. Хронічна ниркова недостатність

Лексичний матеріал: chronische Niereninsuffizienz; ständige Veränderung des Nierengewebes; der Appetit- und Gewichtsverlust; die Mattigkeit; die Blässe; Zeichen der Harnstoffvergiftung; starker Durst und Ödeme; Eiweißmangels im Blut; künstliche Niere einsetzen; das Blut reinigen; die Nierentransplantation; passende Spenderniere.

18.2. Сечо-кам'яна хвороба

Лексичний матеріал: die Nierensteine; die Entzündung der Harnwege; die Nierenkolik; krampfartige Schmerzen; der Urinabfluss; die Hydronephrose; die Nierenoperation; allergische Entzündung der Glomerula beider Nieren; der Streptokokkeninfekt; chronische Glomerulonephritis.

18.3. Гострий гломерулонефрит

Лексичний матеріал: akut; allergische Entzündung der Glomerula beider Nieren; der Streptokokkeninfekt; chronische Glomerulonephritis.

18.4. Простатит. Рак простати

Лексичний матеріал: die Prostata; die Prostataentzündung; das

Prostatakarzinom; das Prostataadenom; der Prostatastein; die Vergrößerung der Prostata.

Практичні навички:

- класифікувати підрядні речення;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- скласти діалог “В уролога”;
- розповісти про захворювання сечової системи.

Розділ 4. Гінекологія та акушерство

Тема 19. Гінекологія

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Підрядні підметові та присудкові речення. Підрядні додаткові речення. Означальні підрядні речення. Підрядні речення місця. Підрядні речення часу.

19.1. Методи обстеження гінекологічних хворих

Лексичний матеріал: die Gynäkologie; die Inspektion der äußeren Genitalien; die Spekulumuntersuchung; die Inspektion der Portio; die Kolposkopie; die Jodprobe; die Palpation; bimanuell; rektale Untersuchung; die Brustuntersuchung.

19.2. Захворювання жіночих статевих органів

Лексичний матеріал: entzündlich; die Veränderung; im Genitalbereich; die Vaginitis; spezifische Erreger; unspezifische Erreger; die Übertragung; bei dem Geschlechtsverkehr; die Menstruation; der Ausfluss aus der Scheide, die Pilzfäden.

19.3. Доброякісні пухлини матки

Лексичний матеріал: das Geschwulst; der Tumor, gutartig; das Myom; die Östrogenproduktion; die Menopause; die Blutungsanomalien; die Zwischenblutung; die Kreuzschmerzen; gynäkologische Untersuchung; jährliche Kontrolluntersuchung; die Hormontherapie.

19.4. Злоякісні пухлини матки

Лексичний матеріал: bösartig; der Gebärmutterhalskrebs; der Gebärmutterkörperkrebs, die Tumorausbreitung; die Bestrahlung; das Frühstadium.

19.5. Рак грудної залози

Лексичний матеріал: die Brust; der Brustkrebs; die Stillperiode; derbe Knoten, die Metastasen; die Mammaamputation; das Lyphödem.

Практичні навички:

- розрізняти та будувати підрядні речення (підметові, присудкові, додаткові, означальні);

- на основі поданої лексики побудувати речення;
- скласти коротке повідомлення про методи обстеження статевих органів;
- розповісти про захворювання жіночих статевих органів та грудних залоз;
- скласти діалог “У гінеколога”.

Тема 20. Акушерство

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Граматичний матеріал: Підрядні речення місця. Підрядні речення часу. Підрядні речення обставини способу та дії. Утворення кон'юктива.

20.1. Вагітність

Лексичний матеріал: die Schwangerschaft; die Schwangere; die Veränderungen des Körpers und Gemüts; mit Brechreiz und Erbrechen reagieren; allgemeiner Unlust; Neigung zu Ohnmachtsanfällen; die Appetitlosigkeit; die Herztöne des Kindes hören; die Kindesbewegungen beobachten; die Herzbeklemmung; leichte Atemnot.

20.2. Збирання анамнезу у породіллі

Лексичний матеріал: die Erhebung der Anamnese; die Gebärende, die Geburtsbeschleunigung; der Dauer: künstliche Entbindung; der Wochenbettverlauf, der Abort; der Beckenfehler.

20.3. Пологи

Лексичний матеріал: die Geburt; die Wehen; unerlässlich sein; regelmäßige Zusammenziehungen der Gebärmuttermuskeln; die Eröffnung der Gebärmutter; das Austreiben; die Plazenta; die Geburt; die Nachgeburt; Zahl und Stärke der Wehen; die Austreibungsperiode; der Zeitraum von der Geburt des Kindes bis zur Ausstoßung der Plazenta; die Gebärmutter zieht sich zusammen.

20.4. Кесарів розтин

Лексичний матеріал: der Kaiserschnitt; primär, sekundär, die Querlage; der Gebärmutterriss; der Geburtsstillstand, die Gesichtslage; der Notkaiserschnitt; die Eklampsie, die Regionalanästhesie.

20.5. Ускладнення після пологів

Лексичний матеріал: die Komplikationen; die Verletzung; die Geburtswege, die Naht; das Wehenmittel; die Mutterkuchenlösungsstörungen.

20.6. Догляд за новонародженим

Лексичний матеріал: die Versorgung; der Nabel, messen; wiegen; wickeln; der Säugling; die Nahrung; der Stillvorgang.

20.7. Розмова з акушеркою

Лексичний матеріал: die Hebamme; das Baden; umfassen; abspülen; pudern, reinigen; die Borke.

20.8. Пологові будинки в Німеччині

Лексичний матеріал: das Entbindungsheim; die Entbindungsklinik; die Entbindungswissenschaft; die Möglichkeit haben; die Betreuung.

Практичні навички:

- розрізняти та будувати підрядні речення;
- на основі поданої лексики побудувати речення;
- розповісти про вагітність, пологи, ускладнення після пологів;
- скласти коротке повідомлення про кесарів розтин;
- скласти діалог між акушеркою та породіллею;
- скласти діалог між акушеркою та молодою мамою.

Розділ 5. Невідкладні стани

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Грамматичний матеріал: Вживання кон'юктива у головному та підрядному реченні.

Тема 21. Невідкладна медична допомога

Лексичний матеріал: dringliche ärztliche Hilfe; die Lebensgefahr; die Todesursache; der Unfalltod; der Strassenunfall; künstliche Beatmung; äussere Herzdruckmassage; der Krankenwagen; die Unfallfolgen; retten.

Тема 22. Перша медична допомога при кровотечах

Лексичний матеріал: die Blutung; erste Hilfe; bedrohliche Blutung; die Wunde; die Gefahr; die Massnahmen; der Verletzte; der Druckverband; das Hochhalten.

Тема 23. Перша медична допомога при переломах

Лексичний матеріал: der Knochenbruch; die Fraktur; das Frakturzeichen; die Schwellung; der Bluterguss (Hämatom); der keimfreie Verband; der Umschlag; das Dreiecktuch; der Armbruch; der Beinbruch.

Практичні навички:

- вживати кон'юктив у головному та підрядному реченні;
- скласти коротке повідомлення про невідкладну медичну допомогу;
- розповісти про надання першої медичної допомоги при різних нещасних випадках;
- брати участь у рольовій грі “Я надаю першу медичну допомогу”.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Прочитати та перекласти текст з правильною вимовою та інтонацією.
2. Інсценізувати діалог.
3. Передати зміст прочитаного.
4. Висловити свою думку з приводу якогось питання.
5. Розуміти скарги іншомовного пацієнта.
6. Використовувати при перекладі медичних термінів знання грецьких та латинських терміноелементів.
7. Розуміти неповні репліки партнерів у діалогічному мовленні, вживати позамовні засоби (жести, міміка).
8. Широко вживати готові мовленнєві одиниці (шаблони, кліше, словосполучення) для висловлювання вдячності, привітання, повернення уваги співрозмовника, підтвердження або коментування почутого.
9. Вилучати інформацію з різних усних та письмових джерел з метою подальшого професійного удосконалення.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Розкажіть про утворення множини та роду іменників у німецькій мові та наведіть декілька прикладів. Розкажіть коротко про будову таких органів відчуття та сприйняття, як вухо та око. Назвіть декілька клінічних термінів, пов'язаних із захворюванням цих органів.
2. Назвіть головні члени речення. Якими частинами мови вони можуть бути виражені? Який порядок слів існує у простому реченні (розповідному, питальному, окличному)? Розкажіть коротко про будову нервової системи. Декодуйте декілька клінічних термінів, пов'язаних із захворюванням цієї системи.
3. Як утворюється Präsens та Imperfekt слабких та сильних дієслів? Наведіть приклад відмінювання таких дієслів. Розкажіть про дихальну систему людини та захворювання дихальних шляхів.
4. Складнопідрядні речення в німецькій мові. Наведіть приклади декількох видів підрядних речень. Розкажіть про сечову систему людини та наведіть приклади захворювань цієї системи.
5. Як модальні дієслова відмінюються у Präsens та Imperfekt? Наведіть приклади з модальними дієсловами. Розкажіть про функції крові та її складові частини. Які захворювання крові Ви знаєте?
6. Розкажіть про види артиклів та їх відмінювання, назвіть основні випадки використання означеного та неозначеного артикля. Що вам відомо про кістково-м'язеву систему. Назвіть декілька клінічних термінів, пов'язаних із захворюваннями цієї системи.
7. Які граматичні категорії особових та присвійних займенників Ви знаєте? Провідмінійте їх. Розкажіть коротко про будову та функції шкіри.
8. Слабка, сильна та жіноча відміни іменників. Наведіть приклади відмінювання. Розкажіть про статевий апарат людини та наведіть приклади захворювань цієї системи (вказуючи причини та методи лікування даного захворювання).
9. Розкажіть про семантичну класифікацію дієслів (модальні, слабкі та сильні), три основні форми дієслів та назвіть загальну характеристику безособових форм дієслова. Розкажіть коротко про кров'яний тиск і як його вимірювати.
10. Як будується слабка та сильна відміна прикметників? Назвіть ступені порівняння прикметників у німецькій мові. Наведіть приклади застосування прикметників у різних ступенях порівняння у реченнях. Розкажіть про першу допомогу при кровотечах.
11. Назвіть питальні та вказівні займенники. Провідмінійте у Präsens дієслово з невідокремлюваним та відокремлюваним префіксом. Розкажіть коротко про серцево-судинну систему людини. Назвіть клінічні терміни, які пов'язані із захворюваннями цієї системи.
12. Як утворюється Imperfekt слабких та сильних дієслів? Наведіть приклад їх відмінювання. Розкажіть про роль гормонів в людському організмі.
13. Розкажіть про керування прийменників у німецькій мові. Назвіть декілька прийменників, які вимагають лише знахідного відмінка і побудуйте з ними речення. Що Ви можете розказати про кровообіг людини?
14. Назвіть другорядні члени речення. Якими словами вони можуть бути виражені? Наведіть декілька прикладів. Розкажіть про хвороби, які

- виникають в зв'язку з порушенням обміну речовин в людському організмі.
15. Як утворюється Futurum у німецькій мові? Наведіть приклади дієслів у Futurum в декількох реченнях. Розкажіть коротко про пасивний та активний руховий апарат людини. Назвіть декілька захворювань, пов'язаних із захворюванням рухового апарату (причини, лікування, наслідки).
 16. Утворення та синтаксичні функції дієприкметників. Розкажіть про будову та функції травної системи. Назвіть клінічні терміни пов'язані з її захворюванням.
 17. Які прийменники у німецькій мові вимагають або давального або знахідного відмінка? Як встановлюється тривалість вибору у таких прийменниках? Наведіть декілька прикладів. Що Ви можете розказати про шкідливість куріння та про хвороби, причиною яких є куріння?
 18. Наведіть приклад вживання дієслів у Plusquamperfekt та розкажіть про утворення цього часу. Розкажіть про серцево-судинну систему людини.
 19. Які прийменники у німецькій мові вимагають лише давального і лише родового відмінка? Побудуйте декілька речень з цими прийменниками. Розкажіть коротко про лімфатичну систему.
 20. Наведіть приклад вживання дієслів у Perfekt та розкажіть про утворення цього часу. Назвіть декілька хвороб шлунка, печінки та селезінки, називаючи причину їх виникнення.
 21. Назвіть безособові форми дієслів. Розкажіть про будову Infinitiv I та II, а також про Інфінітив з часткою *zu* та без неї. Розкажіть про будову та функції центральної нервової системи.
 22. Наведіть приклади використання дієслів у пасивному стані Präsens та Imperfekt. Розкажіть про будову та функції нирок, а також наведіть приклад захворювання нирок, називаючи причини.
 23. Які Ви знаєте числівники в німецькій мові? Наведіть приклади. Що Ви можете розказати про ракові захворювання? Наведіть конкретний приклад хвороби.
 24. Що Ви знаєте про пасивний стан дієслова в німецькій мові? Провідмінійте дієслово у Perfekt та Plusquamperfekt у пасивному стані. Розкажіть коротко про хвороби центральної нервової системи.
 25. Складносурядні речення в німецькій мові. Наведіть приклади з різними сполучниками. Які Ви знаєте захворювання крові? Наведіть приклад.
 26. Що таке “сполучниково-предикативна рамка”? Наведіть приклад. Розкажіть коротко про дітородні органи. Назвіть клінічні терміни, пов'язані з їх захворюванням.
 27. Що вам відомо про складнопідрядні речення часу та місця. Наведіть приклади. Розкажіть про головний мозок людини та його функції.
 28. Як утворюється умовний спосіб дієслів в німецькій мові. Наведіть приклади.
 29. Які Ви знаєте відокремлювальні префікси? На якому місці в реченні стоїть відокремлювальний префікс дієслова при відмінюванні в Präsens? Розкажіть про активний та пасивний опорно-руховий апарат.
 30. Які закінчення отримують іменники в родовому відмінку однини? Після яких прийменників іменник стоїть у родовому відмінку? Наведіть приклади. Що Ви можете розказати про органи чуття?
 31. Які дієслова будують за допомогою допоміжного дієслова *sein*, а які за допомогою *haben*? Розкажіть коротко про анатомію та фізіологію дихальних органів.

32. Які три форми дієслів називають основними, як будується Partizip II слабких і сильних дієслів? Які дієслова не отримують у Partizip II префікс *ge-*? Про які захворювання дихальних шляхів Ви можете розповісти?
33. Який порядок слів в складносурядних реченнях після сполучників *und, aber, denn, dann, darum*? Наведіть приклади. Розкажіть про кровообіг та функції крові.
34. Назвіть різні випадки вживання безособового займенника *es*. Підготуйте коротку розповідь до теми: "Робочий день акушерки".
35. Як відмінюються в Präsens та Imperfekt модальні дієслова *können, wollen, müssen, dürfen*? Наведіть приклади. Розкажіть які Ви знаєте хвороби обміну речовин?
36. Чи всі дієслова в німецькій мові змінюють кореневу голосну в 2-й і 3-й особі однини? Провідмініайте в Präsens та Imperfekt дієслова *haben, sein, werden*. Що Ви можете розповісти про злоякісні та доброякісні пухлини жіночих статевих органів.
37. Які заперечення в німецькій мові Ви знаєте? Де зазвичай стоїть заперечення? Де стоїть заперечення *nicht*, якщо воно належить до дієслова? Розкажіть коротко про епілепсію та параліч.
38. Як будуються в німецькій мові кількісні та порядкові числівники? Що Ви можете розказати про інфаркт міокарда та інсульт?
39. На які питання відповідають допустові та умовні підрядні речення, як вони з'єднуються з головним реченням? Що вам відомо про інфекції сечових шляхів?
40. Які Ви знаєте модальні дієслова? Розкажіть про їх значення та функції. Що вам відомо про високий та низький кров'яний тиск?
41. За допомогою яких сполучників з'єднуються підрядні речення часу, наведіть декілька прикладів. Підготуйте коротку розповідь до теми: "В аптеці".
42. Як будується Imperfekt пасивного стану дієслів, назвіть способи перекладу пасивних форм дієслова українською мовою. Які Ви знаєте захворювання крові?
43. Що таке інфінітивна група? Які Ви можете назвати причини при захворюванні раку легень.
44. Що Ви можете розповісти про займенникові прислівники, і як вони перекладаються українською мовою? Розкажіть про лімфатичну систему, назвіть клінічні терміни пов'язані із захворюваннями цієї системи.
45. В яких випадках вживається сполучник *weil* а в яких *da*? Наведіть декілька прикладів. Розкажіть про запалення жовчного міхура та жовчні камені.
46. Які часові форми будує кон'юнктив? Як будується Präsens та Imperfekt Konjunktiv. Підготуйте коротке повідомлення до теми: "Лікарня".
47. Розкажіть про наказові речення в німецькій мові. Наведіть декілька прикладів. Що Ви можете розповісти про доброякісні та злоякісні пухлини статевих органів. Назвіть основні причини їх появи.
48. Що Ви можете розповісти про поширене означення? Як проводиться гінекологічний огляд?
49. Що Ви знаєте про модальну конструкцію *haben, sein + zu + Infinitiv*? Розкажіть коротко про будову жіночих та чоловічих статевих органів.
50. Розкажіть про будову та вживання безособового займенника. Що Ви можете розказати про запальні процеси статевих органів і яка їх причина?
51. Що Ви знаєте про дієприслівникові звороти та його функції? Назвіть три основні фази нормальних пологів та зробіть короткий огляд кожної фази.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Гинар-Фрёлх Э. Книга для чтения на немецком языке для медицинских училищ. — М.: Высшая шк., 1981. — 136 с.

Ицигсон Л.К. Sprechen Sie Deutsch, Herr Doktor? — М.: Высшая шк., 1979. — 166 с.

Кондратьева В.А., Григорьева Л.Н., Терновская Г.В. Немецкий язык для студентов-медиков. — М.: Высшая шк., 1985. — 400 с.

Криворук Т.Б., Гутнікевич Ю.В. Німецька мова за професійним спрямуванням: підручник. — К.: ВСВ “Медицина”, 2012.

Настаченко В.Н., Гринюк Г.А. Німецька мова: навч. посіб. для студ. мед. навч. закл. — К.: Знання, 1999. — 256 с.

Паранский Л.М. Пособие по немецкому языку для медицинских училищ. — М.: Высшая шк., 1975. — 176 с.

Янков А.В. Іноземна мова (німецька): програма для медичних училищ України. — К., 1998.

Додаткова

Бондарь С.Н. Учебник немецкого языка для медицинских вузов. — М.: Высшая шк., 1977. — 350 с.

Alexander G., Merian E. Medizinisches Fachwörterbuch. — Leipzig: Medizin, 1991.

Duden. Das Wörterbuch medizinischer Fachausdrücke. — Stuttgart, 1985. — 744 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

Укладачі:

Л.Є. Братанюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. юр. наук, викладач основ права Погребищенського медичного коледжу;

Ю.Б. Панасюк — викладач вищої категорії, викладач основ права, заступник директора з гуманітарної освіти та виховної роботи, Погребищенського медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії соціально-економічних дисциплін Погребищенського медичного коледжу від 21.11.2011 р., протокол № 4.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

І.І. Котюк — доктор юр. наук, завідувач кафедри криміналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка;

П.Г. Білоконний — доктор екон. наук, професор, ректор Вінницького фінансово-економічного університету;

О.Ф. Гаврилюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, канд. мед. наук, директор Погребищенського медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму “Основи правознавства” для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації складено для спеціальностей: 5.12010101 “Лікувальна справа”, 5.12010102 “Сестринська справа”, 5.12010105 “Акушерська справа”, 5.12010103 “Медико-профілактична справа”, 5.12010201 “Лабораторна діагностика”, 5.12010104 “Стоматологія”, 5.12010106 “Стоматологія ортопедична”, 5.12020101 “Фармація”, відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ та ОПІ підготовки молодших спеціалістів, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р. та навчальних планів 2011 р.

Метою навчальної дисципліни “Основи правознавства” є засвоєння студентами основних теоретичних положень і понять національного права України, розуміння ними Конституції та чинного законодавства України, закономірностей побудови правової держави, формування в них високого рівня правової свідомості та правової культури, вміння тлумачити і правильно застосовувати нормативно-правові акти у практичній медичній діяльності, грамотно оцінювати юридичні факти, вільно орієнтуватися в сучасному правовому полі.

Завдання навчальної дисципліни — надати студентам систематичні знання з юридичних наук. Засвоєння специфічної фахової термінології, певного правового мінімуму знань з конституційного, цивільного, сімейного, трудового, адміністративного, кримінального, медичного права України — неодмінна передумова майбутньої професійної діяльності фахівця в обставинах сучасного економічного життя.

Після вивчення дисципліни *студенти повинні знати:*

- головні загальнотеоретичні поняття галузей цивільного, трудового, сімейного, адміністративного, господарського та кримінального права, їх тлумачення та категорії;
- завдання, мету та основні положення (принципи), відповідно до яких здійснюються цивільні, трудові, сімейні, адміністративні, господарські, медичні та кримінальні правовідносини в Україні;
- основні правила та процедури прийняття рішень та складання для їх закріплення відповідних документів з усіх питань, що виникають під час їх розгляду.

Студенти повинні вміти:

- своєчасно та правильно виявляти, перевіряти та оцінювати докази та фактичні обставини, які виникають у процесі практичної роботи та життя;
- правильно вибирати та аналізувати правові норми в процесі їх фактичного застосування;
- приймати законні, обґрунтовані та доцільні рішення з усіх питань, які виникають повсякденно в реальному житті;
- набути твердих навичок з використання отриманих знань у стандартних ситуаціях — під час виконання вправ, розв’язання задач, аналізу навчальних тестів, що дасть змогу орієнтуватися в реальних життєвих ситуаціях і приймати правильні рішення.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	5	2	2	1
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	2	1
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	6	2	2	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	2	1
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	5	2	2	1
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	3	1	—	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	5	1	2	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	6	2	2	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	4	—	2	2
Усього		54	18	18	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
5.12010102 “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”
5.12010104 “СТОМАТОЛОГІЯ”
5.12010106 “СТОМАТОЛОГІЯ ОРТОПЕДИЧНА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	6	2	2	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	1	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	5	2	1	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	6	2	2	2
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	2	2	2
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	3	1	-	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	5	1	2	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	3	—	1	2
Усього		54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010103 “МЕДИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	6	2	2	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	1	2	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	5	1	2	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	6	2	2	2
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	2	2	2
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	4	1	1	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	4	1	1	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	1	1	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	4	1	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	4	—	2	2
Усього		54	14	18	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	7	4	2	1
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	4	2	1	1
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	4	2	—	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	2	1
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	4	1	1
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	5	2	1	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	4	2	—	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	5	2	1	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	5	2	1	2
Усього		54	26	10	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	6	2	2	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	1	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	4	2	1	1
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	2	1
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	5	2	2	1
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	2	2	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	5	2	1	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	4	1	1	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	5	2	1	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	4	1	1	2
Усього		54	20	15	19

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12020101 “ФАРМАЦІЯ”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія	4	2	—	2
2	Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта	5	2	1	2
3	Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я	5	2	1	2
4	Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника	5	2	1	2
5	Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників	6	2	2	2
6	Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я	6	4	—	2
7	Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення	5	2	1	2
8	Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення	4	2	—	2
9	Основи фінансового права України. Державна система медичної допомоги, її фінансування	4	2	—	2
10	Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності	5	2	1	2
11	Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища	5	2	1	2
Усього		54	24	8	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Зв'язок лікарської етики та медичної деонтології з правовою культурою. Правова культура медичного працівника. Правове виховання: поняття, ознаки, функції.
2. Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття "пацієнт". Права пацієнта.
3. Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності.
4. Загальна характеристика управління санітарно-епідеміологічним наглядом. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства.
5. Відповідальність у цивільному праві, її підстави.
6. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. Мораль та шкода. Принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.
7. Оплата праці працівників охорони здоров'я у разі відхилення від нормальних умов праці.
8. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я.
9. Охорона праці в закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.
10. Кримінально-правові наслідки евтаназії.
11. Злочини проти життя і здоров'я особи.
12. Злочини проти здоров'я населення: поняття та види.
13. Роль медичних працівників у правовому та медичному регулюванні сімейних відносин.
14. Медико-правові проблеми штучного запліднення.
15. Шляхи правового захисту сім'ї державою.
16. Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення.
17. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.
18. Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.
19. Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності. Припинення приватної медичної практики.
20. Екологічне право: поняття, предмет і джерела. Об'єкти екологічного права. Правове забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза.
21. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду. Юридична відповідальність у галузі екології.

ЗМІСТ

Тема 1. Основи теорії держави і права України. Право, мораль, медична етика та деонтологія

ЛЕКЦІЯ

Передумови виникнення держави і права в Україні. Теорії походження держави. Відмінності держави від соціальної організації первісного суспільства. Держава: поняття, ознаки та функції. Правова держава: поняття та ознаки. Право: поняття, ознаки та суть. Мораль і право в системі соціальних норм. Норми права та структура норми права. Джерела (форми) права. Система права. Правова система. Правові відносини: поняття, склад, види. Правопорушення та юридична відповідальність. Зв'язок лікарської етики та медичної деонтології з правовою культурою. Правова культура медичного працівника. Правове виховання: поняття, ознаки, функції.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Зв'язок лікарської етики та медичної деонтології з правовою культурою. Правова культура медичного працівника. Правове виховання: поняття, ознаки, функції.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Теорії походження держави. Держава: поняття, ознаки та функції. Правова держава: поняття та ознаки. Право: поняття, ознаки та суть. Мораль і право в системі соціальних норм. Норми права та джерела права. Правові відносини: поняття, склад, види. Правова культура медичного працівника.

Студенти повинні знати:

Поняття, ознаки та функції держави. Поняття, ознаки та суть права. Норми права. Джерела права. Систему права. Правові відносини. Правопорушення та юридичну відповідальність.

Тема 2. Основи конституційного права України. Права та обов'язки медичних працівників. Захист прав пацієнта

ЛЕКЦІЯ

Конституційне право: поняття, предмет, метод. Визначення поняття “конституція”, її політичне та юридичне значення. Структура Конституції України. Державні символи України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Громадянство України як постійний зв'язок особи і держави. Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття “пацієнт”. Права пацієнта.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття “пацієнт”. Права пацієнта.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Конституційне право: поняття, предмет, метод. Структура Конституції України. Державні символи України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Права та обов'язки медичних працівників. Права пацієнта.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет конституційного права. Політичне та юридичне значення конституції України. Структуру Конституції України. Державні символи України. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Права та обов'язки медичних працівників. Визначення поняття "пацієнт". Права пацієнта.

Тема 3. Основи адміністративного права України. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я

ЛЕКЦІЯ

Адміністративне право: поняття, предмет і джерела. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Система органів державного управління. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки, склад. Види адміністративних стягнень. Адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я. Адміністративна відповідальність медичних працівників. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників. Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності. Загальна характеристика управління санітарно-епідемічним наглядом. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності. Загальна характеристика управління санітарно-епідемічним наглядом. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Кодекс України про адміністративні правопорушення. Система органів державного управління. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки, склад. Види адміністративних стягнень. Адміністративна відповідальність медичних працівників. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників. Загальна характеристика управління санітарно-епідемічним наглядом.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет і джерела адміністративного права. Адміністративне правопорушення. Види адміністративних стягнень. Адміністративну та дисциплінарну відповідальність медичних працівників.

Тема 4. Основи цивільного права і цивільного процесу. Цивільно-правовий статус медичного працівника

ЛЕКЦІЯ

Поняття про сучасне цивільне право України. Цивільне законодавство. Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Спадкування за законом і за заповітом. Секретний заповіт. Поняття про юридичну особу. Юридичні особи в системі охорони здоров'я. Страхова медицина. Цивільно-правовий статус медичної сестри. Відповідальність у цивільному праві, її підстави. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. Мораль та шкода. Принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Відповідальність у цивільному праві, її підстави. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників. Мораль та шкода. Принципи компенсації моральної шкоди у сфері медичної діяльності.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Спадкування за законом і за заповітом. Секретний заповіт. Поняття про юридичну особу. Юридичні особи в системі охорони здоров'я. Страхова медицина. Цивільно-правовий статус сімейного лікаря. Цивільно-правовий статус медичної сестри. Мораль та шкода.

Студенти повинні знати:

Суб'єкти та об'єкти цивільного права. Спадкування за законом і за заповітом. Секретний заповіт. Юридичні особи в системі охорони здоров'я. Цивільно-правовий статус сімейного лікаря та медичної сестри. Цивільно-правова відповідальність медичних працівників.

Тема 5. Основи трудового права. Особливості регулювання праці медичних працівників

ЛЕКЦІЯ

Трудове право: поняття, предмет і система. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю. Колективний та трудовий договори, порядок укладання. Оформлення трудових відносин з медичним персоналом. Переміщення та переведення на інше робоче місце в галузі охорони здоров'я. Відсторонення від роботи медичних працівників. Робочий час, його види. Тривалість робочого часу в закладах охорони здоров'я. Час відпочинку, його види. Оплата праці працівників охорони здоров'я в разі відхилення від нормальних умов праці. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я. Охорона праці в закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Оплата праці працівників охорони здоров'я у разі відхилення від нормальних умов праці. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я. Охорона праці в закладах охорони здоров'я. Юридична

відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Трудове право: поняття, предмет і система. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю. Робочий час, його види. Тривалість робочого часу в закладах охорони здоров'я. Час відпочинку, його види. Матеріальна відповідальність у закладах охорони здоров'я. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Студенти повинні знати:

Трудове право: поняття, предмет та систему. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю. Колективний та трудовий договори, порядок укладання. Робочий час, його види. Час відпочинку, його види. Матеріальну відповідальність у закладах охорони здоров'я.

Тема 6. Основи кримінального права. Кримінальна відповідальність в охороні здоров'я

ЛЕКЦІЯ

Кримінальне право: поняття, предмет і завдання. Загальна характеристика Кримінального кодексу України. Злочини: поняття, ознаки, класифікація. Покарання. Система та види покарань. Злочини в системі охорони здоров'я. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти життя і здоров'я особи. Злочини проти здоров'я населення: поняття та види.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти життя і здоров'я особи. Злочини проти здоров'я населення: поняття та види.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Поняття, предмет і завдання кримінального права. Загальна характеристика Кримінального кодексу України. Злочини: поняття, ознаки, класифікація. Покарання. Система та види покарань. Злочини в системі охорони здоров'я. Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти життя і здоров'я особи.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет і завдання кримінального права. Злочини: поняття, ознаки, класифікацію. Покарання. Систему та види покарань. Злочини в системі охорони здоров'я. Кримінально-правові наслідки евтаназії. Злочини проти здоров'я населення.

Тема 7. Основи сімейного права. Медико-правові проблеми штучного запліднення

ЛЕКЦІЯ

Сімейне право: поняття, предмет, система та принципи. Загальна характеристика Сімейного кодексу України. Шлюб: поняття, порядок і умови укладання. Шлюбний договір: поняття та алгоритм складання шлюбного договору. Права та обов'язки подружжя, батьків і дітей. Право спільної сумісної власності на майно жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі. Підстави й порядок припинення шлюбу. Роль медичних працівників у правовому та медичному регулюванні сімейних відносин. Медико-правові проблеми штучного запліднення. Шляхи правового захисту сім'ї державою.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Роль медичних працівників у правовому та медичному регулюванні сімейних відносин. Медико-правові проблеми штучного запліднення. Шляхи правового захисту сім'ї державою.

Студенти повинні знати:

Поняття та предмет сімейного права. Поняття, порядок і умови укладання шлюбу. Шлюбний договір. Права та обов'язки подружжя. Порядок припинення шлюбу. Медико-правові проблеми штучного запліднення.

Тема 8. Основи права соціального захисту. Медичне обслуговування — одна з форм соціального забезпечення

ЛЕКЦІЯ

Право соціального забезпечення: поняття, предмет, метод і система. Конституція України про соціальний захист і соціальне забезпечення громадян. Види соціального забезпечення. Порядок встановлення груп інвалідності. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Конституція України про соціальний захист і соціальне забезпечення громадян. Види соціального забезпечення. Порядок встановлення груп інвалідності. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

Студенти повинні знати:

Види соціального забезпечення. Порядок встановлення груп інвалідності. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Види державних пенсій. Допомоги: поняття і види.

Тема 9. Основи фінансового права України. Державна система

медичної допомоги, її фінансування

ЛЕКЦІЯ

Фінансове право України: поняття і предмет правового регулювання. Бюджет і бюджетна система. Система оподаткування в Україні. Благодійні надходження: основні поняття та види. Державна система медичної допомоги, її фінансування. Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.

Студенти повинні знати:

Поняття і предмет фінансового права. Бюджет і бюджетну систему. Систему оподаткування в Україні. Благодійні надходження. Фінансування системи охорони здоров'я. Розвиток лікувальних закладів усіх форм власності.

Тема 10. Основи господарського права України. Приватна медична практика як вид спеціальної підприємницької діяльності

ЛЕКЦІЯ

Господарське право України: поняття і предмет правового регулювання. Господарський кодекс України. Підприємницька діяльність в Україні. Види підприємницької діяльності. Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності. Припинення приватної медичної практики.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності. Припинення приватної медичної практики.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Господарське право України: поняття і предмет правового регулювання. Господарський кодекс України. Види підприємницької діяльності. Приватна медична практика.

Студенти повинні знати:

Поняття і предмет господарського права. Господарський кодекс України. Види підприємницької діяльності. Приватну медичну практику.

Тема 11. Основи екологічного права та завдання санітарно-епідеміологічного нагляду в галузі охорони навколишнього середовища

САМОСТІЙНА РОБОТА

Екологічне право: поняття, предмет і джерела. Об'єкти екологічного

права. Правове забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду. Юридична відповідальність у галузі екології.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Екологічне право: поняття, предмет і джерела. Об'єкти екологічного права. Правове забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду.

Студенти повинні знати:

Поняття, предмет і джерела екологічного права. Об'єкти екологічного права. Екологічну експертизу. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду. Юридичну відповідальність у галузі екології.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Правова культура медичного працівника.
2. Права та обов'язки медичних працівників.
3. Основні принципи накладання дисциплінарного стягнення у сфері медичної діяльності.
4. Принципи компенсації моральної шкоди в сфері медичної діяльності
5. Охорона праці в закладах охорони здоров'я.
6. Юридична відповідальність медичних працівників за порушення законодавства про охорону праці.
7. Злочини в системі охорони здоров'я.
8. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування.
9. Медико-правові проблеми штучного запліднення.
10. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.
11. Медичне обслуговування — одна із форм соціального забезпечення.
12. Державна система медичної допомоги, її фінансування.
13. Фінансування системи охорони здоров'я.
14. Приватна медична практика як вид спеціальної медичної діяльності.
15. Припинення приватної медичної практики.
16. Роль санітарно-епідеміологічного нагляду.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Що таке держава?
2. Які причини й закономірності виникнення держави та права?
3. У чому полягають переваги й недоліки основних теорій походження держави?
4. Як співвідносяться соціальна, політична й державна влада?
5. Яке місце посідає держава у політичній системі?
6. Охарактеризуйте основні ознаки держави.
7. Які види державних органів існують в Україні?
8. У чому полягають основні проблеми формування громадянського суспільства й правової держави в Україні?
9. Що таке право?
10. Яке місце посідають норми права в системі соціальних норм?
11. У чому полягає відмінність права від моралі?
12. Яка система влади діє в сучасній Україні? Охарактеризуйте її основні елементи та функції.
13. Як можна визначити поняття: “законність”, “правові відносини”, “юридичний факт”, “правопорушення”, “юридична відповідальність”?
14. Як ви розумієте поняття “лікарська етика” та “медична деонтологія”?
15. У чому полягає суть правової і політичної культури медичного працівника?
16. Які основні ознаки та юридичні властивості Конституції України?
17. Яку структуру має Конституція України?
18. Які державні символи має Україна?
19. Які документи підтверджують громадянство України?
20. Які права та обов'язки людини і громадянина передбачені Конституцією України?
21. Які органи уповноважені вирішувати питання громадянства?
22. Дайте характеристику джерел конституційного права України.
23. Кому належить право визначати і змінювати конституційний лад в Україні?
24. За яких умов громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах?
25. Охарактеризуйте права та обов'язки медичних працівників.
26. Дайте визначення поняття “пацієнт” і перерахуйте права пацієнтів за законодавством України.
27. Дайте визначення адміністративного права.
28. Що являє собою предмет адміністративного права?
29. Охарактеризуйте джерела адміністративного права. У чому їх особливості?
30. Державне управління як вид соціального управління: поняття, ознаки, принципи.
31. Форми і методи державного управління.
32. Поняття, види, правові засади державної служби в Україні.
33. Дайте визначення адміністративного правопорушення.
34. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності.
35. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років.
36. Які органи уповноважені розглядати справи про адміністративні

- правопорушення?
37. Які існують види відповідальності медичних працівників за вчинені правопорушення?
 38. Охарактеризуйте управління санітарно-епідеміологічним наглядом.
 39. Охарактеризуйте систему цивільного законодавства.
 40. Дайте характеристику Цивільному кодексу України.
 41. Охарактеризуйте предмет і метод цивільного права.
 42. Коли має місце спадкоємство за законом, а коли за заповітом?
 43. Хто може бути спадкоємцем?
 44. Черговість спадкоємців за законом до спадкування.
 45. Що таке юридична особа і які ознаки їй властиві?
 46. Чим філія юридичної особи відрізняється від її представництва?
 47. Охарактеризуйте цивільно-правовий статус сімейного лікаря та медичної сестри.
 48. Поясніть, у чому полягає особливість страхової медицини.
 49. Дайте визначення та розкрийте суть цивільно-правової відповідальності у сфері медичної діяльності.
 50. Що являє собою зміст трудового договору?
 51. У чому полягають відмінності переведення на іншу роботу від переміщення?
 52. У чому полягають відмінності скороченого та неповного робочого часу?
 53. У яких випадках щорічна відпустка має бути перенесена за вимогою працівника?
 54. Назвіть методи забезпечення трудової дисципліни.
 55. Які категорії працівників несуть спеціальну дисциплінарну відповідальність?
 56. Порівняйте матеріальну відповідальність за трудовим правом і майнову відповідальність за цивільним правом.
 57. Визначте сторони колективних трудових спорів (конфліктів).
 58. Назвіть організаційно-правові форми соціального захисту.
 59. Які пенсійні виплати призначаються за рахунок коштів Пенсійного фонду України?
 60. Розкрийте поняття, систему, принципи та завдання кримінального права України.
 61. Дайте загальну характеристику Кримінального кодексу України.
 62. Дайте визначення поняття “злочин”. Вкажіть його види.
 63. Розкрийте поняття та елементи складу злочину.
 64. Дайте визначення поняття “покарання”. Вкажіть його види.
 65. У чому полягають особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх?
 66. Розкрийте поняття “стадії вчинення злочину”, їх види і значення.
 67. Дайте визначення співучасті у злочині.
 68. Вкажіть та охарактеризуйте обставини, що виключають злочинність діяння.
 69. Розкрийте поняття множинності злочинів та його форм.
 70. Дайте визначення понять “шлюб” і “сім’я”.
 71. Які перешкоди встановлені законодавством до вступу в шлюб?
 72. Визначіть поняття та предмет правового регулювання сімейного права України.
 73. Що слід розуміти під сім’єю за сімейним законодавством?
 74. Перерахуйте права та обов’язки подружжя?

75. Назвіть основні права та обов'язки матері, батька і дитини.
76. Визначте зміст шлюбного договору. Які питання не можуть бути предметом шлюбного договору?
77. На які предмети (речі, майно) чоловік і дружина мають право особистої приватної власності, а на які — право сумісної власності?
78. Який порядок припинення шлюбу?
79. Які форми правового захисту дітей вам відомі?
80. Охарактеризуйте медико-правові проблеми штучного запліднення.
81. Що таке право соціального захисту?
82. Які Ви знаєте джерела права соціального захисту?
83. Які Ви знаєте види соціального забезпечення?
84. Назвіть основні права та обов'язки громадян у галузі охорони здоров'я.
85. Які Ви знаєте нормативно-правові акти, що спрямовані на забезпечення прав громадян на охорону здоров'я і медико-санітарне обслуговування?
86. У яких випадках призначають пенсії за вислугу років?
87. У чому полягає державний захист сім'ї та дитинства?
88. Які види пенсій належать до категорії обов'язкових?
89. Охарактеризуйте допомоги та їх види.
90. Що є предметом вивчення фінансового права?
91. Що таке бюджетний процес?
92. Показники яких бюджетів входять до зведеного бюджету України?
93. Які установи чи організації повністю утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджету?
94. Охарактеризуйте державну систему медичної допомоги.
95. Особливості фінансування медичної галузі.
96. Приватна медицина та її суть.
97. Дайте визначення господарського права.
98. Дайте загальну характеристику Господарського кодексу.
99. Охарактеризуйте джерела підприємницького права.
100. Назвіть види підприємницької діяльності.
101. Назвіть принципи підприємницької діяльності.
102. Які види підприємств можуть бути утворені в Україні?
103. Які ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики?
104. Перерахуйте кваліфікаційні вимоги до суб'єктів господарювання, які здійснюють медичну практику.
105. Обґрунтуйте спеціальні та особливі вимоги до суб'єктів господарювання, що здійснюють медичну практику.
106. Що є предметом екологічного права?
107. Охарактеризуйте екологічні права та обов'язки громадян.
108. Які об'єкти екологічного права ви знаєте?
109. Охарактеризуйте правове забезпечення екологічної безпеки.
110. Які існують види екологічної експертизи?
111. Які завдання санітарно-епідеміологічного нагляду?
112. Що є основою юридичної відповідальності в галузі екології?

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Административное право Украины* / Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.Н. Гаращук и др.; Под ред. проф. Ю.П. Битяка. — Х.: Право, 2003. — 576 с.
- Алісов Є.А.* Фінансове право. — Х.: Ескада, 2000. — 228 с.
- Бандурка А.М., Тищенко Н.М.* Административный процесс. — Х.: Право, 2001. — 352 с.
- Бойко М.Д.* Правовий самозахист: коментарі, роз'яснення, практичні поради, зразки юридичних документів. — К.: Наук. думка, 2004. — 447 с.
- Болотіна Н.Б.* Медичне право України: Збірник нормативно-правових актів. — К.: ВД "Ін-Юре", 2005. — 412 с.
- Братанюк Л.Є.* Основи права і законодавства в охороні здоров'я: підручник. — К.: Медицина, 2011. — 544 с.
- Брецько Ф.Ф.* Основи держави і права: навч. видання в 2-х кн. — Ужгород: Закарпаття, 1998. — Кн. 1. — 660 с.
- Вінник О.М.* Господарське право: Курс лекцій. — К.: Атіка, 2005. — 624 с.
- Воронова Л.К., Кучерявенко Н.П.* Финансовое право: учеб. пособ. — Х.: Легас, 2003. — 360 с.
- Гладун З.С.* Основи конституційного права. — Астон, 2003. — 425 с.
- Господарське право: навч. посіб.* / Л.А. Жук, І.Л. Жук, О.М. Неживець. — К.: Кондор, 2003. — 400 с.
- Дмитренко І.А.* Екологічне право України: підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 352 с.
- Екологічне право України: підручник* / А.П. Гетьман, М.В. Шульга, В.К. Попов та ін.; За ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. — Х.: Право, 2005. — 384 с.
- Зюнькін А.Г.* Фінансове право: Опорний конспект лекцій. — К.: МАУП, 2003. — 150 с.
- Кононенко І.В.* Основи правознавства. Навчальний посібник у схемах і таблицях. — К.: Кондор. — 2008. — 170 с.
- Конституційне право України* / За ред. В.Ф. Погорілка. — К.: Наук. думка, 2000. — 734 с.
- Кравченко В.В.* Конституційне право України: навч. посіб. — К.: Атіка, 2006. — 568 с.
- Кримінальне право України: підручник* / За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 480 с.
- Охорона праці у медицині та фармакології* / В.М. Мороз, І.В. Сергета, Н.М. Фещук, М.П. Олійник. — Вінниця: Нова книга, 2005. — 544 с.
- Осауленко О.І.* Основи правознавства: навч. посіб. для абітурієнтів. — К.: КНТ, 2008. — 408 с.
- Основи трудового права України: Курс лекцій* / За ред. проф. П.Д. Пилипенка. — Львів: Магнолія плюс, 2004. — 238 с.
- Підприємницьке право України* / За ред. Р.Б. Шишки. — Харків, 2000. — 64 с.
- Правознавство: навч. посіб.* / За заг. ред. С.М. Тимченка, Т.О. Коломієць. — К.: Істина, 2007. — 480 с.
- Правознавство: підручник* / За ред. В.В. Копейчикова. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 736 с.
- Медичне право України: підручник* / С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко,

І.Я. Сенюта; За заг. ред. проф. С.Г. Стеценка. — К.: Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2008. — 507 с.

Трудове право України: навч. посіб. / В.М. Короленко, В.П. Пастухов, М.О. Міщук, Ю.М. Щотова; за ред. проф. В.П. Пастухова. — К.: Школа, 2004. — 320 с.

Додаткова

Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 510 с.

Цивільне право України / За ред. Я.М. Шевченко. — К., 2003. — 360 с.

Цивільний кодекс України: коментар. — Х.: ТОВ “Одісей”, 2003. — 856 с.

Шпиталенко Г.А., Шпиталенко Р.Б. Основи правознавства: навч. посіб. 4-е вид. — К.: Каравела, 2006. — 376 с.

Законодавче забезпечення лікарської діяльності: навч. посіб. / І.Ю. Хміль, Б.В. Михайличенко, О.І. Артеменко. — К.: Медицина, 2010. — 208 с.

Основи медичного законодавства України: учеб. пособие / И.Ю. Хмиль, Б.В. Михайличенко, А.И. Артеменко. — К.: Медицина, 2011. — 240 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

СОЦІОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

СОЦІОЛОГІЯ

Укладачі:

О.Ф. Гаврилюк — канд. мед. наук, викладач-методист, викладач вищої категорії, директор Погребищенського медичного коледжу;

Ю.Б. Панасюк — викладач вищої категорії, заступник директора Погребищенського медичного коледжу з гуманітарної освіти та виховання.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Погребищенського медичного коледжу 25 жовтня 2011 р., протокол № 2.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної циклової комісії з дисциплін хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

С.В. Черкасов — доктор філософ. наук, професор, завідувач кафедри філософії Вінницького медичного університету ім. М.І. Пирогова;

Г.О. Слабкий — доктор медичних наук, професор, директор інституту стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з дисципліни “Соціологія” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ та ОПП, затверджених МОН України та МОЗ України в 2011 р. та навчальних планів 2011 р.

Соціологія — це інтегративна, міждисциплінарна наука, яка містить основи знань багатьох інших природничих, соціальних та гуманітарних дисциплін, що забезпечує появу нових галузей соціологічного знання, зокрема і медичної соціології.

Вивчення дисципліни дасть можливість студентам-медикам сформуванню поглядів на суспільство як на складний, але цільний і динамічний організм, та на своє місце як людини і як фахівця в суспільній системі.

У програмі дисципліни велику увагу приділено вивченню спеціальних соціологічних теорій.

Вивчення тем навчальної дисципліни сприятиме формуванню світоглядних позицій і переконань щодо ролі медицини та медичного працівника в суспільстві.

Після вивчення дисципліни ***студенти повинні знати:***

- основні етапи розвитку соціологічної думки і сучасні напрями її розвитку;
- визначення суспільства як соціальної реальності і цілісної саморегулюючої системи;
- основи соціальної диференціації та вплив її на людину;
- основні соціальні інститути, що забезпечують розвиток суспільства;
- механізми виникнення і способи розв’язання соціальних конфліктів;
- соціальну суть особистості, поняття соціалізації;
- соціальну суть праці;
- соціальні відносини, які формуються в трудовому колективі;
- теоретичні основи механізмів функціонування демократії;
- суть етнічних процесів та міжетнічних відносин;
- вплив релігії на суспільне життя;
- значення шлюбних відносин та сімейного життя для людини і суспільства;
- роль у суспільстві медицини як соціального інституту;
- зв’язок медицини з іншими соціальними інститутами та галузями суспільного життя;
- соціальні моделі системи охорони здоров’я;
- методику проведення соціологічних досліджень в медичній галузі.

Студенти повинні вміти:

- аналізувати явища соціального життя;
- орієнтуватися у системі зв’язків медицини та соціального життя;
- визначати роль соціальних впливів на здоров’я людини;
- орієнтуватися в реаліях економічного та політичного життя сучасного суспільства;
- проводити зрівняльний аналіз існуючих систем охорони здоров’я;
- підготувати і провести соціологічне дослідження.

Студенти мають бути поінформовані про:

- напрями соціологічних досліджень в галузі медицини;
- сучасні теорії індустріальної соціології;
- типи існуючих в сучасному світі політичних систем;
- шляхи вирішення проблем гендерної рівності в різних країнах світу.

За рішенням циклової комісії години, відведені для позааудиторної самостійної роботи, можуть бути використані для проведення студентами під керівництвом викладача конкретних соціологічних досліджень з тематики соціології медицини та соціології здоров'я.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
для спеціальності
5.12010101 “Лікувальна справа”,
5.12010105 “Акушерська справа”,
5.12010106 “Стоматологія ортопедична”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	5	2	1	3
2	Методика проведення соціологічних досліджень	9	2	1	5
3	Суспільство як соціальний організм	6	2	2	2
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	2	2
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	2	2	2
6	Соціологія політики	4	2	1	2
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	1	2
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	6	2	2	2
9	Соціологія медицини та здоров'я	6	2	2	2
Усього		54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

для спеціальності

5.12010102 “Сестринська справа”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	6	2		4
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2	2	2
3	Суспільство як соціальний організм	6	2	2	2
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	2	2
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	2	2	2
6	Соціологія політики	6	2	2	2
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	2	2
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	6	2	2	2
9	Соціологія медицини та здоров'я	6	2	2	2
Усього		54	18	16	20

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
для спеціальності
5.12010103 “Медико-профілактична справа”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	5	2	1	2
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2	1	3
3	Суспільство як соціальний організм	7	2	2	3
4	Особистість. Соціалізація особистості	7	2	2	3
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	2	2	2
6	Соціологія політики	5	1	1	3
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	5	1	1	3
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	7	2	2	3
9	Соціологія медицини та здоров'я	6	2	2	2
Усього		54	16	14	24

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
для спеціальності
5.12010201 “Лабораторна діагностика”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	5	2	1	2
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2	1	3
3	Суспільство як соціальний організм	6	2	2	2
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	2	2
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	8	4	2	2
6	Соціологія політики	6	2	2	2
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	2	2
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	6	2	2	2
9	Соціологія медицини та здоров'я	5	2	1	2
Усього		54	20	15	19

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН для спеціальності 5.12020101 “Фармація”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	6	2	1	3
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2		4
3	Суспільство як соціальний організм	6	4	1	1
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	1	3
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	4	1	1
6	Соціологія політики	7	2	1	4
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	1	3
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	4	2	1	1
9	Соціологія медицини та здоров'я	7	4	1	2
Усього		54	24	8	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН для спеціальності 5.12010104 “Стоматологія”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота
1	Соціологія як наука	5	2	1	2
2	Методика проведення соціологічних досліджень	6	2	1	3
3	Суспільство як соціальний організм	6	2	1	3
4	Особистість. Соціалізація особистості	6	2	1	3
5	Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом	6	2	2	2
6	Соціологія політики	6	2	1	3
7	Етносоціологія. Соціологія релігії	6	2	1	3
8	Соціологія сім'ї. Гендерні відносини	7	2	2	3
9	Соціологія медицини та здоров'я	6	2	2	2
Усього		54	18	12	24

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Зародження та становлення соціології медицини.
2. Вимоги до складання анкет та опитувальних листів та види запитань.
3. Оброблення та аналіз соціологічної інформації.
4. Методи формування вибірки.
5. Основні напрями соціологічних досліджень у галузі медицини.
6. Базові соціальні інститути та їх функції. Медицина як соціальний інститут.
7. Основні теорії соціалізації.
8. Основні етапи процесу соціалізації.
9. Трудовий колектив та його структура.
10. Конфлікт у трудовому колективі та шляхи його розв'язання.
11. Політична система в Україні.
12. Громадські організації та громадсько-політичні рухи.
13. Релігійні процеси в Україні.
14. Взаємозв'язок релігії й медицини як соціальних інститутів.
15. Умови життя сім'ї та вплив їх на стан здоров'я людини.
16. Роль медицини в забезпеченні відтворення населення та планування сім'ї.
17. Соціальна організація медичної допомоги в Україні.
18. Тенденції розвитку системи охорони здоров'я в Україні.

ЗМІСТ

Тема 1. Соціологія як наука

ЛЕКЦІЯ

Предмет і об'єкт соціології. Структура соціології. Теоретична соціологія. Спеціальні соціологічні теорії. Емпіричні соціологічні дослідження. Функції соціології як науки.

Значення соціології для розвитку медицини як науки і як виду суспільної практики.

Передумови виникнення соціології. Основні етапи становлення і розвитку соціології як науки.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Зародження та становлення соціології медицини.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Предмет і об'єкт соціології. Структура соціології. Теоретична соціологія. Спеціальні соціологічні теорії. Емпіричні соціологічні дослідження. Функції соціології як науки.

Значення соціології для розвитку медицини як науки і як виду суспільної практики.

Передумови виникнення соціології. Основні етапи становлення і розвитку соціології як науки.

Зародження та становлення соціології медицини.

Студенти повинні знати:

- предмет і об'єкт соціології;
- структуру соціології;
- функції соціології;
- основні етапи становлення і розвитку соціології як науки;
- значення соціології для розвитку медицини.

Тема 2. Методика проведення соціологічних досліджень

ЛЕКЦІЯ

Значення соціологічних досліджень для розвитку соціології та вирішення конкретних соціальних проблем. Роль соціологічних досліджень у вирішенні проблем у системі охорони здоров'я та розвитку медичної науки. Види соціологічних досліджень. Спостереження. Опитування. Аналіз документів. Соціологічний експеримент. Програма соціологічного дослідження. Методи формування вибірки.

Основні напрями соціологічних досліджень в галузі медицини та охорони здоров'я.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Вимоги до складання анкет та опитувальних листів. Види запитань.

Оброблення та аналіз соціологічної інформації.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Значення соціологічних досліджень для розвитку соціології та для вирішення конкретних соціальних проблем. Види соціологічних досліджень. Програма соціологічного дослідження. Методи формування вибірки.

Основні напрями соціологічних досліджень в галузі медицини та охорони здоров'я.

Вимоги до складання анкет та опитувальних листів. Види запитань. Оброблення та аналіз соціологічної інформації.

Студенти повинні знати:

- значення соціологічних досліджень для розвитку соціології та для вирішення конкретних соціальних проблем;
- види соціологічних досліджень;
- значення програми соціологічного дослідження для організації його проведення;
- розділи, з яких складається програма соціологічного дослідження;
- значення вибіркового соціологічного дослідження;
- вимоги до складання анкет та опитувальних листів.

Тема 3. Суспільство як соціальний організм

ЛЕКЦІЯ

Основні теорії походження суспільства. Основні підходи до вирішення проблеми типологізації суспільства. Формаційна теорія розвитку суспільства. Теорія постіндустріального суспільства. Теорія інформаційного суспільства. Характерні особливості сучасного суспільства.

Соціальна структура суспільства. Соціальні спільності. Соціальні верстви та класи. Поняття про середній клас. Соціальна стратифікація, цільові групи та система охорони здоров'я. Соціальна мобільність.

Зв'язок між здоров'ям населення та соціальною диференціацією.

Базові соціальні інститути та їх функції. Медицина як соціальний інститут.

Соціальна взаємодія і соціальні зв'язки. Соціальні відносини. Соціальні конфлікти.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Базові соціальні інститути та їх функції. Медицина, як соціальний інститут.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Основні теорії походження суспільства. Основні підходи до вирішення проблеми типологізації суспільства. Соціальна структура суспільства. Зв'язок між здоров'ям населення та соціальною диференціацією.

Базові соціальні інститути та їх функції. Медицина як соціальний інститут.

Соціальна взаємодія і соціальні зв'язки. Соціальні відносини. Соціальні

конфлікти.

Студенти повинні знати:

- основні теорії походження суспільства;
- основні підходи до вирішення проблеми типологізації суспільства;
- основні характеристики постіндустріального та інформаційного суспільства;
- мати поняття про соціальну структуру суспільства;
- основні соціальні спільності сучасного суспільства;
- мати поняття про середній клас;
- мати поняття про соціальну мобільність;
- базові соціальні інститути та їх функції;
- функції медицини, як соціального інституту;
- сутність та форми соціальної взаємодії;
- мати поняття про соціальний конфлікт. Причини його виникнення та шляхи розв'язання.

Тема 4. Особистість. Соціалізація особистості

ЛЕКЦІЯ

Людина як біосоціальна система. Соціологічні теорії особистості. Соціальні типи особистості. Соціологічна структура особистості. Соціальний статус. Соціальна роль.

Особистість як предмет вивчення медичної соціології.

Поняття “соціалізація”. Механізми соціалізації. Основні теорії соціалізації. Моделі ролівого тренінгу (Т. Парсонс), соціального вчення (Дж. Доллард, Б. Скіннер), міжособистісного спілкування (Ч. Кулі, Дж. Мід). Зв'язок теоретичних засад моделі міжособистісного спілкування з практикою групової психотерапії. Модель “когнітивної” соціалізації (Ж. Піаже, А. Маслоу). Вплив медичної науки на формування розуміння соціалізації в теорії психоаналізу (З. Фройд).

Основні етапи процесу соціалізації.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Основні теорії соціалізації.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Людина як біосоціальна система. Соціологічні теорії особистості. Соціальні типи особистості. Соціологічна структура особистості. Соціальний статус. Соціальна роль.

Особистість як предмет вивчення медичної соціології.

Поняття “соціалізація”. Механізми соціалізації. Основні теорії соціалізації.

Основні етапи процесу соціалізації.

Студенти повинні знати:

- соціологічні теорії особистості;
- соціальні типи особистості;
- поняття “соціальний статус” та “соціальна роль”;

- особистість як предмет вивчення медичної соціології;
- поняття “соціалізація”.

Тема 5. Соціологія економіки. Соціологія праці. Управління трудовим колективом

ЛЕКЦІЯ

Об’єкт, предмет, функції, категорії соціології економіки. Економічне життя. Функції економіки. Економічні відносини. Соціально-економічна поведінка. Економічна культура. Економічні інтереси. Економічні моделі надання медичних послуг населенню.

Праця як соціальний процес. Функції праці. Основні категорії соціології праці: характер праці, зміст праці, умови праці, ставлення до праці, зайнятість населення, мотивація трудової діяльності, трудова адаптація, трудова мобільність, трудова кар’єра тощо. Проблема пошуку шляхів підвищення продуктивності праці в соціології. Теорії наукового менеджменту (Ф.-В. Тейлор), менеджменту людських відносин (Е. Мейо). Особливості трудової діяльності в медичній сфері.

Трудовий колектив. Функції трудового колективу. Структура трудового колективу. Соціально-психологічний клімат трудового колективу. Трудовий колектив лікувально-профілактичного закладу. Соціометрія.

Основи соціального управління трудовим колективом. Формування компонентів сприятливого соціально-психологічного клімату в колективах медичних закладів. Конфлікт у трудовому колективі та шляхи його розв’язання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Конфлікт у трудовому колективі та шляхи його розв’язання.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Економічне життя суспільства. Праця як соціальний процес. Проблема пошуку шляхів підвищення продуктивності праці в соціології. Теорії наукового менеджменту (Ф.-В. Тейлор), менеджменту людських відносин (Е. Мейо). Особливості трудової діяльності в медичній сфері.

Трудовий колектив. Функції трудового колективу. Структура трудового колективу. Соціально-психологічний клімат трудового колективу. Трудовий колектив лікувально-профілактичного закладу. Соціометрія.

Основи соціального управління трудовим колективом.

Студенти повинні знати:

- об’єкт, предмет, функції, категорії соціології економіки;
- поняття “економічне життя”;
- функції економіки;
- поняття “соціально-економічна поведінка”;
- економічні моделі надання медичних послуг населенню;
- поняття “праця”;
- основні категорії соціології праці: характер праці, зміст праці, умови праці, ставлення до праці, зайнятість населення, мотивація трудової діяльності, трудова адаптація, трудова мобільність, трудова кар’єра;

- особливості трудової діяльності в медичній сфері;
- поняття “трудоий колектив”;
- функції та структуру трудового колективу;
- суть соціометричного дослідження;
- основи соціального управління трудовим колективом.

Тема 6. Соціологія політики

ЛЕКЦІЯ

Політична сфера суспільного життя. Політичний інтерес. Поняття влади. Способи здійснення влади. Політичний режим. Авторитаризм. Тоталітаризм. Демократія. Форми демократії. Механізми, що забезпечують функціонування демократичного суспільства.

Політична система суспільства. Форми політичної системи.

Держава — основний політичний інститут. Ознаки держави. Форми державного правління та державного устрою. Правова держава та громадянське суспільство.

Громадські організації та громадсько-політичні рухи.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Політична система в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Політична сфера суспільного життя. Способи здійснення влади. Політичний режим. Механізми, що забезпечують функціонування демократичного суспільства.

Політична система суспільства. Громадські організації та громадсько-політичні рухи.

Студенти повинні знати:

- поняття “політична сфера суспільного життя”;
- поняття про владу;
- способи здійснення влади;
- форми політичного режиму;
- механізми, що забезпечують функціонування демократичного суспільства;
- поняття “політична система суспільства”;
- поняття “правова держава” та “громадянське суспільство”;
- особливості політичної системи України.

Тема 7. Етносоціологія. Соціологія релігії

ЛЕКЦІЯ

Предмет етносоціології. Поняття про етнос. Етнічна ідентичність. Народність. Нація. Титульні нації. Національні меншини. Національно-етнічні процеси і відносини. Інтеграція. Асиміляція. Сепаратизм. Геноцид. Національне питання та націоналізм як соціальне явище. Етнічні процеси в українському суспільстві.

Релігія: структура, функції, класифікація. Сакралізація. Секуляризація. Релігійні процеси в Україні. Вплив релігії на інші соціальні інститути. Взаємозв'язок релігії і медицини як соціальних інститутів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Релігійні процеси в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Предмет етносоціології. Поняття про етнос. Народність. Нація. Національно-етнічні процеси і відносини. Етнічні процеси в українському суспільстві.

Релігія: структура, функції, класифікація. Сакралізація. Секуляризація. Релігійні процеси в Україні.

Студенти повинні знати:

- поняття про етнос, нації;
- національно-етнічні процеси і відносини;
- поняття “інтеграція”, “асиміляція”, “сепаратизм”, “геноцид”, “національне питання”;
- сутність націоналізму як соціального явища;
- особливості етнічних процесів в українському суспільстві;
- функції, класифікацію релігії;
- особливості релігійних процесів в Україні

Тема 8. Соціологія сім'ї. Гендерні відносини

ЛЕКЦІЯ

Сім'я як специфічна мала соціальна група і як важливий соціальний інститут. Поняття про шлюб. Історичні форми шлюбу. Класифікація сім'ї. Життєвий цикл сім'ї. Функції сім'ї. Сучасні тенденції розвитку шлюбних і сімейних відносин. Умови життя сім'ї та вплив їх на стан здоров'я людини.

Поняття “гендер” та “гендерні відносини”. Проблема гендерної рівності в суспільстві та зокрема, в галузі охорони здоров'я.

Демографічні процеси.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Роль медицини в забезпеченні відтворення населення та плануванні сім'ї.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Сім'я як специфічна мала соціальна група і як важливий соціальний інститут. Поняття про шлюб. Сучасні тенденції розвитку шлюбних та сімейних відносин. Умови життя сім'ї та вплив їх на стан здоров'я людини.

Проблема гендерної рівності в суспільстві.

Демографічні процеси. Роль медицини у забезпеченні відтворення населення та плануванні сім'ї.

Студенти повинні знати:

- сутність сім'ї як соціального інституту;
- поняття про шлюб;
- класифікацію сім'ї;
- життєвий цикл сім'ї;
- функції сім'ї;
- сучасні тенденції розвитку шлюбних та сімейних відносин;
- поняття “гендер” та “гендерні відносини”;
- демографічні процеси сучасного суспільства.

Тема 9. Соціологія медицини та здоров'я

ЛЕКЦІЯ

Предмет соціології медицини. Поняття “здоров'я” та “хвороба”. Медичні переконання. Медицина як професія. Соціальні відносини в медичній галузі. Система відносин лікар — пацієнт — медична сестра.

Медична влада. Лікарська помилка.

Соціальна організація медичної допомоги. Порівняльний аналіз систем охорони здоров'я.

Тенденції розвитку системи охорони здоров'я в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Напрями реформування системи охорони здоров'я України.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Предмет соціології медицини. Поняття “здоров'я” та “хвороба”. Медичні переконання. Медицина як професія. Соціальні відносини в медичній галузі.

Соціальна організація медичної допомоги. Порівняльний аналіз систем охорони здоров'я.

Напрями реформування системи охорони здоров'я України.

Студенти повинні знати:

- поняття “здоров'я” та “хвороба”;
- функції медицини як соціального інституту;
- сутність соціальних відносин в медичній галузі;
- форми соціальної організації медичної допомоги;
- напрями реформування системи охорони здоров'я України.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Предмет і об'єкт соціології як науки.
2. Структура соціології.
3. Значення соціології для розвитку медицини.
4. Передумови виникнення соціології.
5. Основні етапи становлення і розвитку соціології як науки.
6. Зародження та становлення соціології медицини.
7. Роль соціологічних досліджень у вирішенні проблем в системі охорони здоров'я та розвитку медичної науки.
8. Види соціологічних досліджень.
9. Програма соціологічного дослідження.
10. Вибіркове соціологічне дослідження. Методи формування вибірки.
11. Анкети та опитувальні листи.
12. Основні теорії походження суспільства.
13. Основні підходи до вирішення проблеми типологізації суспільства.
14. Соціальна структура суспільства.
15. Соціальна стратифікація.
16. Зв'язок між здоров'ям населення та соціальною диференціацією.
17. Соціальна взаємодія і соціальні зв'язки.
18. Соціальні конфлікти та шляхи їх розв'язання.
19. Людина як біосоціальна система.
20. Соціальний статус і соціальна роль.
21. Соціальна мобільність.
22. Особистість як предмет вивчення медичної соціології.
23. Поняття "соціалізація".
24. Механізми соціалізації особистості.
25. Основні етапи процесу соціалізації.
26. Економічне життя. Функції економіки.
27. Економічні моделі організації системи охорони здоров'я.
28. Праця як соціальний процес.
29. Проблема пошуку шляхів підвищення продуктивності праці в соціології.
30. Трудовий колектив. Функції трудового колективу.
31. Структура трудового колективу.
32. Соціально-психологічний клімат трудового колективу.
33. Конфлікт у трудовому колективі та шляхи його розв'язання.
34. Політична сфера суспільного життя.
35. Поняття про владу.
36. Політичний режим.
37. Механізми, що забезпечують функціонування демократичного суспільства.
38. Політична система суспільства.
39. Політична система України.
40. Поняття про етнос та націю.
41. Національно-етнічні процеси і відносини.
42. Національне питання та націоналізм як соціальне явище.
43. Релігія: структура, функції, класифікація.
44. Релігійні процеси в Україні.
45. Взаємозв'язок релігії і медицини як соціальних інститутів.

46. Сім'я як специфічна мала соціальна група і як важливий соціальний інститут.
47. Поняття про шлюб. Історичні форми шлюбу.
48. Класифікація сім'ї.
49. Сучасні тенденції розвитку шлюбних та сімейних відносин.
50. Умови життя сім'ї та вплив їх на стан здоров'я людини.
51. Проблема гендерної рівності в суспільстві та зокрема, у галузі охорони здоров'я.
52. Демографічні процеси.
53. Роль медицини у забезпеченні відтворення населення та плануванні сім'ї.
54. Предмет соціології медицини.
55. Медицина як професія.
56. Соціальні відносини в медичній галузі.
57. Порівняльний аналіз систем охорони здоров'я.
58. Тенденції розвитку системи охорони здоров'я в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Вербець В.В.* Соціологія. Курс лекцій: навч. посіб. — К., 2009.
- Герасимчук А.А., Палеха Ю.І., Шиян О.М.* Соціологія: навч. посіб. — К., 2002.
- Козловець Є.А.* Соціологія: словник термінів. — К., 2006.
- Лобанова А.С.* Соціологія: навч.-метод. посіб. — Кривий Ріг, 1998.
- Лукашевич М.П., Туленков М.В.* Соціологія. Базовий курс. — К., 2006.
- Піча В.М.* Соціологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К., 2000.
- Решетников А.В.* Методология исследований в социологии медицины. — М., 2000.
- Решетников А.В.* Социология медицины. — М., 2007.
- Сірий Є.В.* Соціологія: навч. посіб. — К., 2001.

Додаткова

- Соціологія: Курс лекцій / За ред. В.М. Піча.* — К., 1996.
- Соціологія: навч. посіб. / Упоряд. П.П. Марчук.* — Тернопіль, 1998.
- Соціологія: підручник / За ред. В.Г. Городяненка.* — К., 2006.
- Соціологія: підручник для вищої школи / За ред. Андрущенко.* — Харків, 1998.
- Требіна М.П.* Соціологія. — К., 2010.
- Юрій М.Ф.* Соціологія: підручник. — К., 2009.
- Якуба О.О.* Соціологія : навч. посіб. — Харків, 1996.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних)
навчальних закладів I—III рівнів акредитації

Київ
2011

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Укладачі:

Л.Є. Братанюк — викладач-методист, викладач вищої категорії, викладач економічної теорії Погребищенського медичного коледжу;

Л.Ю. Братанюк — викладач економіки Вінницького фінансово-економічного університету.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії соціально-економічних дисциплін Погребищенського медичного коледжу 21.11.2011 р., протокол № 4.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні опорної комісії з дисципліни хірургічного профілю ВМ(Ф)НЗ I—III рівнів акредитації МОЗ України.

Рецензенти:

П.Г. Білоконний — доктор екон. наук, професор, ректор Вінницького фінансово-економічного університету;

Л.Й. Баніт — викладач, завідувач відділення "Лікувальна справа" Погребищенського медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ "Медицина", 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Економічна наука в Україні, її пізнання й викладання перебувають на новому етапі свого розвитку. Зміни в господарському та політичному житті нашого суспільства зумовили суттєві зміни в розвитку економічної системи, що існувала раніше, та економічної теорії.

Для проведення трансформаційних перетворень потрібно використати найкращі досягнення світової економічної науки, реалістичні теорії та практичні рекомендації.

Економічна теорія — це один із найважливіших елементів гуманітарної культури людини і необхідний компонент її інтелектуального розвитку. Економічна теорія повинна стати тією основою, яка сприятиме формуванню навичок поведінки суб'єкта діяльності в умовах ринку, підвищенню його компетентності відповідно до вимог, що висуваються екстремальними обставинами. Тобто необхідно встановити жорсткий зв'язок між переходом до ринку і підготовкою нових поколінь українських медичних фахівців, які покликані сформувати міцну та ефективну кадрову базу для розвитку національної економіки.

Теоретична спрямованість курсу повинна бути узгоджена з усією сукупністю господарських, культурних та політичних відносин, які розглядаються в єдності і взаємозалежності як основні елементи соціально-економічної системи. Тому дисципліна покликана не тільки враховувати культуру міжособистісних відносин, а й формувати нові підходи до вирішення соціально-економічних конфліктів, економічну культуру поведінки.

Важливим аспектом є також вивчення особливостей національної економіки, її місця й ролі у світовому господарстві. Це необхідно не тільки для формування національної самосвідомості, а й для розуміння зовнішньоекономічної політики власної держави.

Особливого значення набуває суворе дотримання природо-історичного підходу до розвитку соціально-економічних систем. Необхідна відмова від надуманих господарських систем і догм, від пріоритету класового підходу в економічних відносинах між суб'єктами господарювання.

Дисципліна “Основи економічної теорії” передбачає вивчення основних закономірностей економічного життя та відображення їх у системі економічних категорій, принципів, законів, моделей. Опанування дисципліни сприятиме розумінню студентами сучасної ринкової економіки, формування підприємства на основі різних форм власності, позитивних і негативних чинників розвитку, національної економіки, а також структури сучасних міжнародних відносин, механізму та специфіки їх реалізації.

Програма з дисципліни “Основи економічної теорії” розрахована на 54 год і складається з п'яти розділів:

1. Загальні основи економічного розвитку.
2. Ринкова економіка.
3. Основи підприємництва.
4. Національна економіка.
5. Міжнародні економічні відносини.

Мета дисципліни “Основи економічної теорії” — сформувати у молодих спеціалістів економічне мислення, адекватне до специфіки соціально-економічних перетворень, що дасть змогу з нових світоглядних, концептуальних позицій усвідомити наявні та гіпотетичні суперечності життя й використовувати їх у майбутній практичній діяльності.

Основне завдання дисципліни — допомогти студентам зрозуміти

трансформаційні процеси в економіці України, проблеми перехідної економіки, зорієнтуватись у виборі ефективного управлінського рішення, набути первинних навичок раціональної економічної поведінки.

Знання, здобуті студентами після вивчення економічної теорії, стануть теоретичною та методологічною базою для подальшого опанування медицини, яка розвивається й удосконалюється в умовах ринкової економіки.

Після вивчення дисципліни ***студенти повинні знати:***

- основний зміст усіх розділів економічної теорії;
- доцільність і можливість застосування отриманих знань у господарській діяльності;
- суть основних економічних явищ і процесів;
- особливості розвитку ринкової економіки в Україні;
- економічні механізми, які визначають суб'єктів господарювання і суб'єктів освіти і медицини;
- основи організації фінансово-господарської діяльності закладів охорони здоров'я;
- мати уявлення про фактори, які впливають на розвиток економічних процесів у медицині;
- зміст основних категорій, законів і процесів ринкової економіки;
- суть циклічного розвитку економіки, економічної кризи та шляхів її подолання;
- ключові питання трансформаційних процесів з погляду нових світоглядних, концептуальних і теоретичних підходів економічного життя і науки;
- особливості сучасного стану вітчизняної економіки, реформування відносин власності в галузі охорони здоров'я;
- зміст основних пропорцій, процесів і ситуацій на мікрорівні, розбиратися в чинниках макроекономічної рівноваги і макродинаміці, представляти механізм та причини інфляції та безробіття.

Студенти повинні вміти:

- вміти самостійно аналізувати, розуміти і знаходити напрямки вирішення складних економічних проблем у галузі охорони здоров'я;
- оцінювати результати господарчої діяльності підприємств медичного комплексу;
- робити обґрунтовані висновки із проведеного аналізу;
- використовувати методи економічної науки в своїй професійній та організаційно-соціальній діяльності, виявляти проблеми економічного характеру, пропонувати методи їх вирішення і оцінювати очікуваний результат;
- орієнтуватися в питаннях функціонування економіки;
- орієнтуватись в проблемах розвитку підприємництва, ринкових відносин, фінансово-кредитної та банківської системи господарства;
- приймати практичні рішення щодо ефективного застосування набутих економічних знань під час виконання своїх професійних обов'язків;
- представляти закономірності економічної поведінки ринкових суб'єктів (продавців і покупців, фірм-виробників і споживачів у галузі охорони здоров'я тощо).
- володіти категоріальним апаратом мікро- і макроекономіки на рівні розуміння і вільного відтворення;

- володіти методикою проведення економічного аналізу;
- володіти методами моделювання економічних процесів і явищ у медицині;
- основами комп'ютерного моделювання для відображення різних медичних взаємозв'язків і результатів;
- володіти особливостями аналізу різних ланок розвитку галузі охорони здоров'я.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010101 “ЛІКУВАЛЬНА СПРАВА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	5	2	2	1
2	Економічні потреби і виробництво	5	1	2	2
3	Економічна система та її зміст	1	1		
4	Сутність відносин власності	6	2	2	2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	5	2	2	1
6	Ринок в економічній системі суспільства	4	1	2	1
7	Інфраструктура ринку	3	1		2
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	5	2	2	1
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	4	1	2	1
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	3	1		2
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	3	1	2	1
12	Економічне зростання. Фінансова система	3	1		1
13	Держава у ринковій економіці	2	1		1
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	5	1	2	2
	Усього	54	18	18	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
5.12010102 “СЕСТРИНСЬКА СПРАВА”,
5.12010104 “СТОМАТОЛОГІЯ”,
5.12010106 “СТОМАТОЛОГІЯ ОРТОПЕДИЧНА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	6	2	2	2
2	Економічні потреби і виробництво	3	1		2
3	Економічна система та її зміст	1	1		
4	Сутність відносин власності	6	2	2	2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	6	2	2	2
6	Ринок в економічній системі суспільства	5	1	2	2
7	Інфраструктура ринку	3	1		2
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	4	2		2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	5	1	2	2
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	1	1		
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл та використання національного доходу	3	1	2	
12	Економічне зростання. Фінансова система	3	1		2
13	Держава у ринковій економіці	3	1		2
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	5	1	2	2
	Усього	54	18	14	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010103 “МЕДИКО-ПРОФІЛАКТИЧНА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	4	2	2	
2	Економічні потреби і виробництво	3	1		2
3	Економічна система та її зміст	1	1		
4	Сутність відносин власності	6	2	2	2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар.	4	2	2	—
6	Ринок в економічній системі суспільства	2			2
7	Інфраструктура ринку.	5	1	2	2
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	6	2	2	2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	5	1	2	2
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	3	1		2
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	5	1	2	2
12	Економічне зростання. Фінансова система	4		2	2
13	Держава в ринковій економіці	2			2
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	4		2	2
	Усього	54	14	18	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
5.12010105 “АКУШЕРСЬКА СПРАВА”**

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	6	2	2	2
2	Економічні потреби і виробництво	5	1	2	2
3	Економічна система та її зміст	1	1		—
4	Сутність відносин власності	4	2		2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	6	2	2	2
6	Ринок в економічній системі суспільств	5	1	2	2
7	Інфраструктура ринку	1	1		
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	6	2	2	2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	5	1	2	2
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	2	2		
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	4	2	2	
12	Економічне зростання. Фінансова система	3	1		2
13	Держава у ринковій економіці	1	1		
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	5	1	2	2
	Усього	54	20	16	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12010201 “ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	5	2	2	1
2	Економічні потреби і виробництво	2	1		1
3	Економічна система та її зміст	2	2		
4	Сутність відносин власності	5	2	2	1
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	5	2	2	1
6	Ринок в економічній системі суспільства	5	1	2	2
7	Інфраструктура ринку	3	1		2
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	4	2		2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	5	2	2	1
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	3	1		2
	Розділ 4. Національна економіка				
11	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	4	2	2	
12	Економічне зростання. Фінансова система	3	2		1
13	Держава у ринковій економіці	3	1		2
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	5	1	2	2
	Усього	54	22	14	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 5.12020101 “ФАРМАЦІЯ”

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку				
1	Економічна теорія: предмет, значення, функції, методи пізнання	4	2		2
2	Економічні потреби і виробництво	3	1		2
3	Економічна система та її зміст	3	1	2	
4	Сутність відносин власності	4	2		2
	Розділ 2. Ринкова економіка				
5	Товарне виробництво. Товар	4	2		2
6	Ринок в економічній системі суспільства	4	2		2
7	Інфраструктура ринку.	4	2	2	
8	Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей	4	2		2
	Розділ 3. Основи підприємництва				
9	Підприємництво і підприємство (фірма)	6	2	2	2
10	Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента	2			2
	Розділ 4. Національна економіка				
11.	Виробництво, розподіл і використання національного доходу	4	2	2	—
12	Економічне зростання. Фінансова система	4	2		2
13	Держава у ринковій економіці	4	2		2
	Розділ 5. Міжнародні економічні відносини				
14	Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин	4	2		2
	Усього	54	24	8	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Економіка та економічна теорія.
2. Історичний процес розвитку економічної науки та її основні шляхи.
3. Розвиток економічної думки в Україні.
4. Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Види економічних інтересів, взаємодія їх.
5. Індивідуальна властивість — вихідна ланка відносин власті. Основні форми власності, їх еволюція та роль на сучасному етапі.
6. Приватна власність.
7. Державна власність.
8. Колективна власність.
9. Акціонерна власність.
10. Ціна в ринковій економіці. Сутність ціни. Методи ціноутворення. Регулювання цін державою.
11. Конкуренція в охороні здоров'я. Функції конкурентоспроможності медичних організацій.
12. Умови формування конкурентного середовища на ринках медичних послуг.
13. Антимонопольний комітет України.
14. Біржі праці, їх роль у галузі охорони здоров'я.
15. Ринкова інфраструктура в галузі охорони здоров'я. Формування державної та приватної інфраструктури в галузі охорони здоров'я.
16. Сутність, форми й чинники інфляції.
17. Антиінфляційна політика в Україні.
18. Види підприємств за формою, розміром, сферою і видом господарської діяльності.
19. Підприємництво в медицині. Особливості підприємництва в Україні.
20. Рентабельність підприємства (фірми). Розподіл продукту. Рента, її види. Земельна рента: суть, форми та розподіл.
21. Альтернативне використання землі. Ціна землі.
22. Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Індекс цін. Дефлятор ВВП. Національне багатство України та перспективи його нарощування.
23. Державний бюджет: принципи побудови, функції, доходи і витрати. Бюджетний дефіцит, джерела його фінансування. Державний борг і його обслуговування.
24. Вплив держави на ціноутворення в умовах ринкових відносин.
25. Місце України у світовій економіці. Роль міжнародних економічних організацій у трансформаційному процесі України.
26. Геополітичні інтереси. Експортно-імпортний потенціал України.
27. Відносини з ЄС. Міжнародні валютно-фінансові відносини України. Проблема зовнішньої заборгованості.

ЗМІСТ

Розділ 1. Загальні основи економічного розвитку

Тема 1. Економічна теорія: предмет, знання, функції, методи пізнання

ЛЕКЦІЯ

Економіка та економічна теорія. Місце економічної теорії в системі медичних наук. Економічна теорія як наука. Об'єкт і предмет економічної теорії. Методологія та методи пізнання економіки. Методи дослідження економічних процесів. Загально-логічні методи: аналіз і синтез, абстрагування, індукція та дедукція, моделювання. Наукові методи емпіричного дослідження: спостереження, економічний аналіз, експеримент. Функції економічної теорії. Економічні категорії і закони. Історичний процес розвитку економічної науки та її основні школи. Розвиток економічної думки в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Економіка та економічна теорія. Історичний процес розвитку економічної науки та її основні школи. Розвиток економічної думки в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Економічна теорія як наука. Об'єкт і предмет економічної теорії. Методи дослідження економічних процесів. Загально-логічні методи: аналіз і синтез, абстрагування, індукція та дедукція, моделювання. Наукові методи емпіричного дослідження: спостереження, економічний аналіз, експеримент. Функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі медичних наук.

Студенти повинні знати:

Об'єкт і предмет економічної теорії. Методи пізнання економіки. Методи дослідження економічних процесів. Загальнологічні методи. Наукові методи емпіричного дослідження. Економічні категорії і закони.

Тема 2. Економічні потреби і виробництво

ЛЕКЦІЯ

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Закон зростання потреб. Формування потреб. Суб'єкти економічних відносин, їхні економічні інтереси. Види економічних інтересів, взаємодія їх. Сутність виробництва. Зміст виробництва. Фактори виробництва: земля, праця, капітал і підприємницький хист. Галузь охорони здоров'я як структурний підрозділ суспільного виробництва. Поділ праці. Структура суспільного виробництва. Межа виробничих можливостей. Продукт і стадії його руху.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Види економічних інтересів, взаємодія їх.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Закон зростання потреб. Суб'єкти економічних відносин, їхні економічні інтереси. Сутність виробництва. Фактори виробництва. Галузь охорони здоров'я як структурний підрозділ суспільного виробництва. Продукт і стадії його руху.

Студенти повинні знати:

Економічні потреби суспільства, їх суть і структуру. Закон зростання потреб. Суб'єкти економічних відносин, їхні економічні інтереси. Фактори виробництва. Поділ праці. Структуру суспільного виробництва.

Тема 3. Економічна система та її зміст

ЛЕКЦІЯ

Економічна система суспільства: суть і зміст. Продуктивні сили і виробничі відносини. Типи економічних систем: "чистий" капіталізм або капіталізм вільної конкуренції; командна або адміністративно-господарська система; традиційна економіка; змішана економіка. Економічні реформи в Україні.

Студенти повинні знати:

Поняття економічної системи. Продуктивні сили. Виробничі відносини. Типи економічних систем.

Тема 4. Сутність відносин власності

ЛЕКЦІЯ

Власність як економічна категорія. Індивідуальна власність – вихідна ланка відносин власності. Принципи формування власності. Об'єкти і суб'єкти власності. Основні форми власності, їх еволюція та роль на сучасному етапі. Приватна власність. Державна власність. Колективна власність. Акціонерна власність. Власність на землю. Розвиток власності на землю та сільськогосподарські підприємства. Становлення і розвиток нових форм господарювання на землі. Роздержавлення і приватизація власності в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Індивідуальна власність — вихідна ланка відносин власності. Основні форми власності, їх еволюція та роль на сучасному етапі. Приватна власність. Державна власність. Колективна власність. Акціонерна власність.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Власність як економічна категорія. Принципи формування власності. Об'єкти і суб'єкти власності. Власність на землю. Становлення і розвиток нових форм господарювання на землі. Роздержавлення і приватизація власності в Україні.

Студенти повинні знати:

Принципи формування власності. Об'єкти і суб'єкти власності. Основні форми власності. Роздержавлення і приватизацію власності в Україні.

Розділ 2. Ринкова економіка

Тема 5. Товарне виробництво. Товар

ЛЕКЦІЯ

Форми господарювання. Натуральне виробництво. Товарне виробництво. Товар, його сутність і властивості. Двоїтий характер праці, втіленої у товар. Закон вартості та його функції. Теорія попиту і пропозиції. Ціна в ринковій економіці. Сутність ціни. Методи ціноутворення. Регулювання цін державою.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Ціна в ринковій економіці. Сутність ціни. Методи ціноутворення. Регулювання цін державою.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Товарне виробництво. Товар, його сутність і властивості. Двоїтий характер праці, втіленої у товар. Закон вартості та його функції. Теорія попиту і пропозиції.

Студенти повинні знати:

Форми господарювання. Товарне виробництво. Товар, його сутність і властивості. Закон вартості та його функції. Теорію попиту і пропозиції. Сутність ціни. Методи ціноутворення.

Тема 6. Ринок в економічній системі суспільства

ЛЕКЦІЯ

Поняття ринку. Історія ринкових відносин. Ефективний ринок. Функції ринку. Умови формування ринку. Структура сучасного ринку. Критерії розмежування ринку. Види ринків: предметів споживання, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації, фінансів, валютних, нерухомості, праці, природних ресурсів, тіньовий ринок. Особливості становлення ринкових відносин у галузі охорони здоров'я України. Моделі ринкової економіки. Конкуренція як рушійна сила ринкової економіки. Сутність конкуренції. Види конкуренції. Методи цінової та нецінової конкуренції. Поняття монополії та конкуренції на медичному ринку в Україні. Класифікація монополій. Конкуренція в охороні здоров'я. Функції конкурентоспроможності медичних організацій. Умови формування конкурентного середовища на ринках медичних послуг. Конкурентне середовище виробників медичних послуг. Антимонопольний комітет України.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Конкуренція в охороні здоров'я. Функції конкурентоспроможності медичних організацій. Умови формування конкурентного середовища на ринках медичних послуг. Конкурентне середовище виробників медичних послуг. Антимонопольний комітет України.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Поняття ринку. Функції ринку. Види ринків: предметів споживання, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації, фінансів, валютних, нерухомості, праці, природних ресурсів, тіньовий ринок. Особливості становлення ринкових відносин у галузі охорони здоров'я України. Моделі ринкової економіки. Конкуренція як рушійна сила ринкової економіки. Сутність конкуренції. Види конкуренції.

Студенти повинні знати:

Умови формування ринку. Структуру сучасного ринку. Види ринків. Ринкові відносини в галузі охорони здоров'я України. Моделі ринкової економіки. Види конкуренції.

Тема 7. Інфраструктура ринку

ЛЕКЦІЯ

Поняття про інфраструктуру ринку. Біржі, типи та види біржі. Біржові угоди. Мета і функції товарної біржі. Типи товарних бірж, їхні суб'єкти. Фондова біржа: поняття, суб'єкти і класифікація. Основні види біржових операцій. Ринок товарних бірж в Україні. Ринок цінних паперів. Банки і фінансово-кредитні посередники. Банківська система. Страхова система. Біржі праці, їх роль у галузі охорони здоров'я. Ринкова інфраструктура в галузі охорони здоров'я. Формування державної та приватної інфраструктури в галузі охорони здоров'я.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Біржі праці, їх роль у галузі охорони здоров'я. Ринкова інфраструктура в галузі охорони здоров'я. Формування державної та приватної інфраструктури в галузі охорони здоров'я.

Студенти повинні знати:

Поняття біржі, типи та види біржі. Біржові угоди. Функції товарної біржі. Поняття, суб'єкти і класифікацію фондової біржі. Ринок цінних паперів. Роль біржі праці в галузі охорони здоров'я. Ринкову інфраструктуру в галузі охорони здоров'я.

Тема 8. Сутність і функції грошей. Історія розвитку грошей

ЛЕКЦІЯ

Місце грошей у ринковій економіці. Становлення грошових відносин, основні етапи їх розвитку. Історизм грошових відносин. Коротка історія розвитку грошей. Сутність грошей. Гроші як загальний вартісний еквівалент. Функції грошей. Класифікація грошей. Сутність інфляції. Форми інфляції.

Чинники інфляції. Інфляція попиту. Інфляція витрат. Інфляція і безробіття. Антиінфляційна політика в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сутність інфляції. Форми інфляції. Чинники інфляції. Інфляція попиту. Інфляція витрат. Інфляція і безробіття. Антиінфляційна політика в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Становлення грошових відносин, основні етапи їх розвитку. Сутність грошей. Гроші як загальний вартісний еквівалент. Функції грошей. Класифікація грошей. Сутність інфляції. Чинники інфляції. Інфляція і безробіття. Антиінфляційна політика в Україні.

Студенти повинні знати:

Становлення грошових відносин. Сутність грошей. Функції грошей. Класифікацію грошей. Сутність інфляції. Форми інфляції. Чинники інфляції. Інфляцію попиту. Інфляцію витрат. Антиінфляційну політику в Україні.

Розділ 3. Основи підприємництва

Тема 9. Підприємництво і підприємство (фірма)

ЛЕКЦІЯ

Сутність підприємництва. Поняття “підприємець” і “підприємництво”. Функції та умови існування підприємництва. Суб’єкти, об’єкти і види підприємництва. Права, обов’язки та відповідальність підприємця.

Поняття підприємства (фірми). Умови функціонування підприємства. Види підприємств за формою, розміром, за сферою і видом господарської діяльності. Підприємництво в медицині. Особливості підприємництва в Україні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Види підприємств за формою, розміром, за сферою і видом господарської діяльності. Підприємництво в медицині. Особливості підприємництва в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Сутність підприємництва. Функції та умови існування підприємництва. Суб’єкти, об’єкти і види підприємництва. Права, обов’язки та відповідальність підприємця. Види підприємств за формою, розміром, за сферою і видом господарської діяльності. Підприємництво в медицині. Особливості підприємництва в Україні.

Студенти повинні знати:

Поняття “підприємець” і “підприємництво”. Функції підприємництва. Суб’єкти, об’єкти і види підприємництва. Поняття підприємства (фірми). Види

підприємств за формою, розміром, за сферою і видом господарської діяльності. Підприємництво в медицині.

Тема 10. Капітал. Витрати виробництва. Прибуток. Рента

ЛЕКЦІЯ

Поняття “капітал”. Ринок капіталу. Поняття кругообігу і обіг капіталу. Зношування. Амортизація. Методи амортизації.

Сутність витрат виробництва. Види витрат виробництва. Шляхи зниження витрат виробництва. Сутність прибутку. Види прибутку. Маса і норма прибутку. Рентабельність підприємства (фірми). Розподіл продукту. Сутність ренти, її види. Земельна рента, її суть, форми та розподіл. Альтернативне використання землі. Ціна землі.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Рентабельність підприємства (фірми). Розподіл продукту. Рента, її види. Земельна рента, її суть, форми та розподіл. Альтернативне використання землі. Ціна землі.

Студенти повинні знати:

Поняття “капітал”. Методи амортизації. Шляхи зниження витрат виробництва. Сутність прибутку. Види прибутку. Розподіл продукту. Види ренти. Альтернативне використання землі. Ціну землі.

Розділ 4. Національна економіка

Тема 11. Виробництво, розподіл і використання національного доходу

ЛЕКЦІЯ

Макроекономіка і національний продукт. Національний доход і його джерела. Обчислення національного продукту. Сутність і структура національного багатства. Основні макроекономічні показники. Валовий внутрішній продукт (ВВП), методи його розрахунку за доходами і витратами. Макроекономічні показники, похідні від ВВП. Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Індекс цін. Дефлятор ВВП. Національне багатство України і перспективи його нарощування.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Індекс цін. Дефлятор ВВП. Національне багатство України та перспективи його нарощування.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Національний доход і його джерела. Обчислення національного продукту. Основні макроекономічні показники. Валовий внутрішній продукт,

методи його розрахунку за доходами і витратами. Макроекономічні показники похідні від ВВП. Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Дефлятор ВВП.

Студенти повинні знати:

Джерела національного доходу. Обчислення національного продукту. Валовий внутрішній продукт, методи його розрахунку за доходами і витратами. Чистий національний продукт. Національний доход. Особистий доход. Номінальний ВВП. Індекс цін. Дефлятор ВВП.

Тема 12. Економічне зростання. Фінансова система

ЛЕКЦІЯ

Суспільне відтворення. Сутність економічного зростання. Критерії економічного зростання. Теорії економічного зростання. Чинники економічного зростання. Типи економічного зростання. Закони інтенсифікації економіки. Економічна рівновага і циклічність. Короткі, середні і великі цикли.

Система фінансових відносин в Україні. Функції фінансів. Сутність і функції податків. Види податків. Державні фінанси. Фінансова система в галузі охорони здоров'я. Поняття державного бюджету. Принципи побудови бюджету. Функції державного бюджету. Доходи і витрати бюджету. Бюджетний дефіцит, джерела його фінансування. Державний борг і його обслуговування.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Державний бюджет: принципи побудови, функції, доходи і витрати. Бюджетний дефіцит, джерела його фінансування. Державний борг і його обслуговування.

Студенти повинні знати:

Суспільне відтворення. Критерії економічного зростання. Типи економічного зростання. Короткі, середні і великі цикли. Функції фінансів. Види податків. Фінансову систему в галузі охорони здоров'я. Поняття про державний бюджет. Функції державного бюджету.

Тема 13. Держава у ринковій економіці

ЛЕКЦІЯ

Регулююча роль держави у ринковій економіці. Причини втручання держави у ринковий механізм. Функції держави у ринковій економіці. Методи державного впливу на ринкову економіку: адміністративні (прямі) методи регулювання, економічні (непрямі) методи регулювання.

Організаційна структура та методи управління виробництвом. Суть, визначення та види маркетингу. Маркетинг у галузі охорони здоров'я. Маркетингове дослідження ринку платних медичних послуг в Україні.

Вплив держави на ціноутворення в умовах ринкових відносин.

Соціальна політика держави. Соціальний захист населення в Україні під час переходу до ринкової економіки. Соціальна політика щодо медичних

працівників в галузі охорони здоров'я. Державне управління у галузі охорони здоров'я.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Вплив держави на ціноутворення в умовах ринкових відносин.

Студенти повинні знати:

Функції держави в ринковій економіці. Методи державного впливу на ринкову економіку. Методи управління виробництвом. Суть, визначення та види маркетингу. Маркетинг у галузі охорони здоров'я. Соціальну політику держави. Державне управління в галузі охорони здоров'я.

Розділ 5. Міжнародні економічні відносини

Тема 14. Світове господарство. Форми міжнародних економічних відносин

ЛЕКЦІЯ

Світове господарство: його структура та етапи розвитку. Міжнародний поділ праці. Форми економічних відносин. Зовнішньоекономічна політика. Структура та суб'єкти світового ринку.

Міжнародні економічні організації. Економічні організації ООН. Міжнародний валютний фонд. Міжнародний банк реконструкції та розвитку. Інші міжнародні економічні організації.

Місце України у світовій економіці. Роль міжнародних економічних організацій у трансформаційному процесі України. Геополітичні інтереси. Експортно-імпортний потенціал України. Відносини з ЄС. Міжнародні валютно-фінансові відносини України. Проблема зовнішньої заборгованості. Залучення іноземного капіталу в економіку України. Відносини з міжнародними економічними і фінансовими організаціями. Відносини з Європейським регіональним бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Місце України у світовій економіці. Роль міжнародних економічних організацій у трансформаційному процесі України. Геополітичні інтереси. Експортно-імпортний потенціал України. Відносини з ЄС. Міжнародні валютно-фінансові відносини України. Проблема зовнішньої заборгованості. Залучення іноземного капіталу в економіку України. Відносини з міжнародними економічними і фінансовими організаціями. Відносини з Європейським регіональним бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Світове господарство: його структура та етапи розвитку. Міжнародний поділ праці. Структура та суб'єкти світового ринку. Міжнародні економічні організації. Місце України у світовій економіці. Відносини з ЄС. Відносини з міжнародними економічними і фінансовими організаціями.

Студенти повинні знати:

Структуру світового господарства. Міжнародний поділ праці. Структуру та суб'єкти світового ринку. Економічні організації ООН. Місце України в світовій економіці. Відносини з ЄС. Відносини з Європейським регіональним бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Інвестиційні проблеми української економіки.
2. Теорії і моделі економічного зростання.
3. Економічне зростання: зміст, типи, темпи, фактори.
4. Світова економіка: сутність, структура, тенденції розвитку.
5. Міжнародна торгівля. Торговельний баланс.
6. Шляхи та проблеми інтеграції України у світове господарство.
7. Валютні відносини. Платіжний баланс.
8. Меркантилізм.
9. Теоретичні погляди фізіократів.
10. Класична англійська політична економія.
11. Неокласична економічна теорія та її школи.
12. Інституціоналізм.
13. Українська економічна наука: історія і сучасність.
14. Основні риси економіки доіндустріального, індустріального та постіндустріального суспільства.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СКЛАДАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙНОГО ЗАЛІКУ

1. Різні течії та школи в економічній науці.
2. Методи економічних досліджень.
3. Виникнення економічної думки.
4. Перші наукові школи. Меркантилізм і фізіократи.
5. Порівняльний аналіз традиційної, ринкової та адміністративно-командної господарських систем.
6. Змішана економіка: риси і національні моделі.
7. Економічні функції держави.
8. Трансформаційні процеси в українській економіці.
9. Власність: теоретичні аспекти.
10. Основні форми власності, їх еволюція та роль на сучасному етапі.
11. Приватна власність і її розвиток в українській економіці.
12. Державна власність: зміст і роль у різних економічних системах.
13. Муніципальна власність: сутність, об'єкти, проблеми управління.
14. Кооперативна власність: основні риси, історичний досвід і перспективи розвитку.
15. Акціонерна власність і акціонерні підприємства.
16. Власність працівників: форми, характеристики, можливості і проблеми.
17. Приватизація в перехідних економіках: необхідність, цілі, методи, результати.
18. Галузь охорони здоров'я як структурний підрозділ суспільного виробництва.
19. Особливості приватизації в Україні і зарубіжних країнах.
20. Трудова теорія вартості.
21. Теорія граничної корисності.
22. Особливості становлення ринкових відносин у галузі охорони здоров'я.
23. Підприємництво: сутність, форми, роль в економіці.
24. Особливості підприємництва в Україні.
25. Теорія недосконалої конкуренції.
26. Досконала конкуренція як тип ринку.
27. Конкуренція в охороні здоров'я.
28. Функції конкурентоспроможності медичних організацій.
29. Умови формування конкурентного середовища виробників медичних послуг.
30. Конкурентне середовище виробників медичних послуг.
31. Чиста монополія як тип ринку. Антимонопольна політика.
32. Монополістична конкуренція.
33. Поняття монополії та конкуренція на медичному ринку в Україні.
34. Олігополія як тип ринку.
35. Антимонопольна політика держави: світовий досвід та українська практика.
36. Рентні відносини в економіці.
37. Безробіття: форми, причини, масштаби, вплив на громадянське життя.
38. Економічні теорії зайнятості (безробіття).
39. Ринок праці та проблеми зайнятості в Україні.
40. Соціальна політика держави: цілі, принципи, механізми.
41. Соціальна політика держави щодо медичних працівників у галузі охорони здоров'я.
42. Державне управління в галузі охорони здоров'я.

43. Система національного рахівництва та макроекономічні показники.
44. Макроекономічна рівновага в моделі сукупного попиту і пропозиції.
45. Інфляція: сутність, форми, причини. Антиінфляційна політика.
46. Інфляція в українській економіці.
47. Ринок цінних паперів.
48. Фондова біржа.
49. Біржі праці, їх роль у галузі охорони здоров'я.
50. Податки: види, функції і роль в економіці.
51. Шляхи реформування податкової системи України. Бюджетно-податкова політика.
52. Тіньова економіка: причини, форми, вплив на суспільне життя.
53. Товарне господарство, його відмінності від натурального і фактори розвитку.
54. Традиційна та ринкова економічні системи. Роль ринку і проблеми його функціонування.
55. Адміністративно-командна і змішана економічні системи.
56. Роль держави в сучасних ринкових системах: напрямки та інструменти державного регулювання економіки.
57. Попит. Закон і нецінові фактори попиту.
58. Пропозиція. Закон і нецінові чинники пропозиції.
59. Ціна рівноваги та її роль у ринковій економіці. Рівновага і незбалансованість ринку.
60. Закономірності споживчої поведінки. Криві байдужості і бюджетної лінії. Рівновага споживача.
61. Фактори виробництва. Різні трактування ролі факторів виробництва.
62. Теорія продуктивності факторів виробництва. Ефективність виробництва.
63. Підприємництво: сутність, форми та роль в економіці. Організаційно-правові форми підприємств.
64. Підприємництво в медицині.
65. Виручка від реалізації та прибуток. Види і роль прибутку в економіці. Норма прибутку.
66. Безробіття: сутність, форми, вплив на суспільне життя. Державне регулювання зайнятості.
67. Ринок капіталу. Процентна ставка та інвестиції.
68. Ринок землі. Земельна рента і ціна землі. Природокористування. Рентні відносини в економіці.
69. Ринкова інфраструктура в галузі охорони здоров'я.
70. Формування державної та приватної інфраструктури в галузі охорони здоров'я.
71. Національна економіка як ціле. Кругообіг ресурсів, доходів, продуктів і грошей.
72. Макроекономічні вимірювачі. ВВП і способи його вимірювання. Чистий національний продукт, національний дохід. Індекси цін. Тіньова економіка.
73. Споживання, заощадження. Їх сутність, форми та роль у макроекономіці.
74. Сукупний попит: структура та чинники зміни. Крива сукупного попиту.
75. Сукупна пропозиція: сутність і нецінові чинники. Крива сукупної пропозиції.
76. Гроші: сутність, форми, функції, теорії.
77. Банки: види і функції. Банківська система та її роль в економіці

- України. Грошовий мультиплікатор. Грошово-кредитна політика.
78. Кредит: його сутність, роль в економіці і види.
 79. Фінанси. Державний бюджет: структура і роль в економічному та соціальному розвитку. Дефіцит бюджету. Державний борг.
 80. Економічне зростання і економічний розвиток. Темпи, типи, фактори економічного зростання.
 81. Циклічність як форма розвитку ринкової економіки. Середньострокові цикли. Теорія довгих хвиль економічного розвитку.
 82. Система доходів у ринковій економіці.
 83. Світова економіка: структура та тенденції розвитку.
 84. Зовнішня торгівля і зовнішня торгова політика.
 85. Валютні відносини. Валютний курс.
 86. Перехідна економіка. Особливості перехідної економіки України.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Баб'як М.М., Пешенкова Л.А., Рібчук А.В.* Економічна теорія: навч. посіб. / *М.М. Баб'як, Л.А. Пешенкова, А.В. Рібчук.* — К., 2005. — 208 с.
- Бунге М.* Сучасний дискурс / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2005. — 696 с.
- Грошово-кредитна політика в Україні* / В.С. Стельмах, А.О. Єпіфанов, Н.І. Гребеник, В.І. Міщенко. — К., 2003. — 424 с.
- Дахно І.І.* Світова економіка: навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2006. — 264 с.
- Дзюбик С.Д., Ривак О.С.* Основи економічної теорії: навч. посіб. — К., 2006. — 482 с.
- Дідівська Л.І., Головка Л.С.* Державне регулювання економіки: навч. посіб. — К., 2006. — 214 с.
- Дмитренко Л.А.* Менеджмент і маркетинг у фармації: навч. посіб. — К.: Медицина, 2010. — 144 с.
- Економічна теорія: Політекономія: підручник* / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2006. — 616 с.
- Задоя А.О.* Мікроекономіка: Курс лекцій та вправи: навч. посіб. — К., 2005. — 212 с.
- Злупко С.М.* Історія економічної теорії: підручник. — К., 2005. — 720 с.
- Історія економічних учень: підручник* / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2004. — 1300 с.
- Камінська Т.М.* Основи економічної теорії: підручник. — К.: Медицина, 2011. — 256 с.
- Круш П.В., Тульчинська С.О.* Макроекономіка: навч. посіб. — К.: ЦУЛ, 2005. — 400 с.
- Макроекономіка: підручник* / За ред. В.Д. Базилевича. — К., 2006. — 624 с.
- Менеджмент і маркетинг у фармації: підручник* / За ред. В.П. Грошовика. — К.: Медицина, 2008. — 752 с.
- Мочерний С.В.* Політекономія: підручник. — К., 2005. — 386 с.
- Одягайло Б.М.* Міжнародна економіка: навч. посіб. — К., 2005. — 400 с.
- Основи економічної теорії* / За ред. А.А. Чухна. — К., 2001. — 608 с.
- Основи економічної теорії: навч. посіб.* / В.О. Рибалкін, М.О. Хмелевський, Т.І. Біленко, А.Г. Прохоренко та ін. — К.: Академія, 2002. — 352 с.
- Основи підприємницької діяльності: навч. посіб.* / С.В. Мочерний, О.А. Устинко, С.І. Чоботар. — К.: Академія, 2005. — 280 с.
- Панчишин С.* Макроекономіка. — К., 2002. — 616 с.
- Пасічник Ю.В.* Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. / Ю.В. Пасічник. — К., 2002. — 496 с.
- Політична економія: навч. посіб.* / За ред. В. Рибалкіна. — К., 2004. — 672 с.
- Предборський В.А.* Економічна теорія: навч. посіб. — К., 2003. — 492 с.
- Тарасович В.М.* Економічна теорія: підручник. — К., 2006. — 784 с.
- Тарасюк Г.М., Шваб Л.І.* Планування діяльності підприємства: навч. посіб. — К.: Каравела, 2003. — 432 с.
- Чепіного В.Г.* Основи економічної теорії: навч. посіб. — К., 2003. — 456 с.
- Шегда А.В.* Менеджмент: підручник. — К.: Знання, 2004. — 687 с.

Додаткова

Варналій З.С. Мале підприємництво: Основи теорії і практики. — К., 2005. — 304 с.

Макроекономіка у запитаннях та відповідях / О.С. Кривцов, В.М. Бережний, В.М. Онегіна. — Х., 2003. — 192 с.

Навчальний економічний словник-довідник (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка, економічний аналіз, економіка підприємства, менеджмент, маркетинг, фінанси, банки, інвестиції, біржова діяльність, планування): Терміни. Поняття. Персоналії / За ред. Г.І. Башняніна. — Львів: Магнолія, 2007. — 688 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ПОГОДЖЕНО

Директор Державної установи
«Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів
МОЗ України»

Т.І. Чернишенко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник Директора Департаменту
кадрової політики, освіти, науки
та запобігання корупції МОЗ
України

О.П. Волосовець

ОСНОВИ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ З МЕДИЧНОЮ ТЕРМІНОЛОГІЄЮ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 «Акушерська справа»

Київ
2011

ОСНОВИ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ З МЕДИЧНОЮ ТЕРМІНОЛОГІЄЮ

Укладачі:

Н.І. Ніконенко — викладач вищої категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”;

О.Г. Чугуй — викладач I категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ “Кримський медичний коледж” 22.06.2011 р., протокол № 12.

Рецензенти:

Е.Ш. Ісаєв — канд. філол. наук, доцент кафедри німецької філології, завідувач кафедри грецької філології факультету іноземної філології Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського;

М.П. Назаревська — старший викладач кафедри романської та класичної філології факультету іноземної філології Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського;

І.В. Коброслі — викладач основ латинської мови з медичною термінологією першої категорії Одеського обласного базового медичного училища.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Основи латинської мови з медичною термінологією” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Специфічні етимологічні, лексикографічні та семантичні особливості медичної термінології, своєрідні характерні граматичні ознаки латинської мови, яка є синтетичною за своєю морфологічною структурою, на відміну від аналітичних іноземних мов, які вивчаються студентами-медиками, щоденне поповнення медичної лексики новими термінами є провідними і водночас промовистими аргументами на користь вивчення основ латинської мови з медичною термінологією в медичних вищих навчальних закладах. Ця дисципліна є актуальною настільки, наскільки вона забезпечує цілісну наукову картину структурно-семантичних механізмів та словотворчих тенденцій формування анатомічних, клінічних та фармацевтичних термінів, а також їхнього прагматичного використання і функціонування в медичній практиці. На дисципліну навчальним планом відведено 81 год, з них 48 — практичні заняття, 33 — самостійна робота студентів.

Раціональне та ефективне використання відведеного часу на вивчення теоретичних положень у поєднанні з якісним виконанням тренувальних вправ пізнавального спрямування є вагомим чинником досягнення кінцевої мети занять — усвідомленого використання студентами медичної термінології як у навчальному, так і професійному мовленні. Власне від цього залежатиме певною мірою і якість медичного обслуговування, і правильність виконання процедур, і прийняття рішень щодо виконання дій, пов’язаних з акушерською практикою. У досягненні такої мети і полягає основна значимість та окреслюється роль дисципліни в підготовці акушерок.

Мотивація вивчення навчального матеріалу впливає насамперед з термінологічної спрямованості процесу вивчення предмета, яка потребує систематичного, добре продуманого та виваженого забезпечення студентів пізнавально-дидактичними матеріалами. Такими матеріалами є систематизовані добірки греко-латинських початкових та кінцевих термінотворчих елементів, коренів та основ слів у відповідних підручниках, посібниках, довідниках, глосаріях, а також у словниках, енциклопедіях. Необхідність вивчення парадигм відмінювання іменників, узгодження прикметників з іменниками у роді, числі та відмінку, вживання дієслів у наказовому й умовному способах та ознайомлення водночас з іншими граматичними темами зумовлена практичною потребою розуміння як анатомічних, так і фармацевтичних термінів для компетентного та кваліфікованого їхнього використання у професійному мовленні та в процесі виписування рецептів. Цілеспрямоване вивчення основних латинсько-грецьких еквівалентів (дублетів, відповідників), які пов’язані з клінічною термінологією, настільки потрібне, наскільки це вимагається *освітньо-кваліфікаційними* характеристиками (ОКХ) та *освітньо-професійними* програмами (ОПП) підготовки молодших фахівців.

У процесі вивчення основ латинської мови з медичною термінологією чітко простежується міждисциплінарна інтеграція як у вимірі часу (впродовж усього курсу навчання), так і в площині простору (це проявляється у змісті використовуваних підручників, словників) та в площині руху (самостійний

вибір викладачами найефективніших форм і методів навчання, доцільне використання додаткових джерел, надавання пріоритету тій чи іншій тематиці термінології і т. ін.).

Вивчення предмета закінчується диференційованим заліком.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- латинську азбуку; основні правила читання латинських слів; орфографічні та фонетичні особливості дифтонгів та диграфів; місце наголосу в словах;
- відмінні ознаки чотирьох дієвідмін дієслів та п'яти відмін іменників; граматичні категорії дієслів (час, спосіб, стан, дієвідмини, особові закінчення в однині та множині), іменників (рід, число, відмінок, відмини, відмінкові закінчення в однині та множині); прикметник (узгодження прикметників з іменниками в роді, числі та відмінку, ступені порівняння прикметників); особливості вживання прислівників у медичних термінах; місцезнаходження підмета та присудка в простому реченні згідно вимог синтаксису; парадигми відмінювання іменників та прикметників в однині і множині в тій мірі, наскільки це потрібно, насамперед для написання рецептів та розуміння анатомічної та клінічної термінології;
- основні особливості хімічної номенклатури латинською мовою (назви металів, газів, солей, кислот);
- назви складових частин рецепта латинською мовою;
- значення приблизно шести сотень термінів та терміноелементів.
- частотні відрізки у назвах лікарських засобів.

Студенти повинні вміти:

- правильно читати та записувати медичні терміни;
- виписувати рецепти;
- записувати дієслова в наказовому та умовному способах (*modus imperativus*, *modus conjunctivus*), вживати дієслова в теперішньому часі дійсного способу активного та пасивного станів;
- проводити декодування назв лікарських засобів, знаходячи частотні відрізки та пояснюючи їх значення
- проводити декодування медичних термінів за допомогою методу зіставлення смислу структурних терміноелементів та конструювань медичних термінів з відомих, заздалегідь заданих значень компонентів рідною мовою.

Студенти мають бути поінформовані про:

- основні історичні віхи та етапи становлення й розвитку латинської мови та її вплив на формування романських та інших мовсвіту;
- класифікацію прийменників згідно вживання після них іменників у *Accusativus* чи *Ablativus*;
- вживання латинських і грецьких словотворчих компонентів в іноземних мовах та в різних науках;
- високу активність, частоту вживання та генеруючу (породжуючу) життєздатність латинських та грецьких словотворчих елементів у процесі повсякденного виникнення неологізмів та нових технічних і медичних термінів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		Загальний обсяг	Теоретично-практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Латинська азбука. Правила читання. Поняття про наголос у латинських словах	6	4	2
2	Дієслово. Наказовий та умовний способи дієслів. Активний та пасивний стан	8	4	4
3	Іменники першої відміни. Структура рецепту. Систематизація прийменників згідно правил керування	6	4	2
4	Чоловічий та середній рід іменників другої відміни. Хімічна номенклатура. Частотні відрізки у назвах ліків	11	4	7
5	Прикметники першої групи. Узгодження прикметників з іменниками.	4	2	2
6	Третя відміна іменників. Іменники чоловічого роду. Приголосний тип відмінювання	4	2	2
7	Іменники жіночого роду третьої відміни. Приголосний тип відмінювання	4	2	2
8	Іменники середнього роду третьої відміни. Голосний та змішаний тип відмінювання	2	2	—
9	Прикметники другої групи	4	2	2
10	Четверта відміна іменників. П'ята відміна іменників	4	2	2
11	Скорочення у рецептах	2	2	—
12	Ступені порівняння прикметників першої та другої групи. Прислівники. Ступені порівняння прислівників	6	2	4
13	Клінічна термінологія	20	16	4
	Усього	81	48	33

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Походження мови. Відомості з історії латинської мови, її роль у створенні медичної термінології для акушерок	2
2	Дієслово. Умовний спосіб. Утворення. Вживання в рецепті	4
3	Переклад рецептів. Оформлення латинської частини рецептів	6
4	Хімічна номенклатура. Назви хімічних елементів, кислот, оксидів та основ. Вживання у рецептах	2
5	Частотні відрізки. Їх значення, особливості написання	3
6	Переклад термінів. Робота зі словником. Визначення відміни, основи, числа іменників. Утворення складних медичних термінів	8
7	Прислівники. Ступені порівняння прислівників	2
8	Числівники. Числівники-префікси в медичній термінології. Використання числівників у рецептах	2
9	Переклад повністю членороздільних клінічних термінів. Конструювання та декодування клінічних термінів, що вживаються у професійній діяльності акушерки	4
	Усього	33

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Латинська азбука. Правила читання. Наголос у латинських словах

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вступ. Значення латинської мови для професійної діяльності акушерок. Відомості з історії латинської мови. Латинська азбука. Правила читання голосних та приголосних. Правила читання диграфів та дифтонгів. Читання складних сполучень приголосних та голосних типу **ngu** + голосна, **qu** + голосна та ін. Наголос у латинській мові. Правила наголосу у латинських словах.

Практичні навички:

- читати й записувати латинською мовою слова, в яких, крім інших приголосних і голосних, трапляються голосні **y, i** та приголосні **g, h, c, k, s, z**;
- читати й записувати слова, в яких трапляються дифтонги **ae, oe**, диграфи **ch, ph, rh, th** та сполучення літер **qu** + голосна, **ngu** + голосна, **ti** + голосна та ін.
- правильно ставити наголос у латинських словах.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Походження мови.
2. Відомості з історії латинської мови, її роль у створенні медичної термінології для акушерок.

Тема 2. Дієслово. Наказовий та умовний способи дієслів. Активний та пасивний стан

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Дієслово. Дієвідміни. Наказовий та умовний спосіб дієслів.
Сентенції та прислів'я. Noli nocere. Debes ergo potes. Bene dignoscitur, bene curantur.

Практичні навички:

- записувати дієслова чотирьох дієвідмін у наказовому способі;
- розрізняти закінчення третьої особи однини і множини в **Praesens indicativi activi (-t, -nt)** і в **Praesens indicativi passivi (-tur, -ntur)**.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Дієслово. Умовний спосіб. Утворення.
2. Вживання в рецепті.

Тема 3. Іменники першої відміни. Структура рецепту. Граматичне

оформлення рецептів. Систематизація прийменників згідно з правилами керування

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Словникова форма іменників п'яти відмін. Граматичні категорії іменника. Іменники першої відміни. Неузгоджене означення. Парадигма відмінювання іменників першої відміни в однині та множині. Систематизація прийменників згідно граматичного явища керування.

Рецепт та його складові частини. Граматичне виписування рецептів. Прості та складні рецепти. Поняття про **remedium basis**, **remedium adjuvans**, **remedium corrigens** та **remedium constituens**. Основні фармацевтичні терміоеlementи й скорочення. Лікарські форми.

Сентенції та прислів'я. Repetito est mater studiorum. Non est medicina sine lingua Latina.

Практичні навички:

- записувати іменники п'яти відмін у Nominativus і Genetivus singularis і pluralis;
- записувати іменники першої відміни у Genetivus, Accusativus і Ablativus singularis і pluralis;
- перекладати неузгоджені означення типу aqua Menthae, gemma Betulae і т. п.;
- правильно оформляти рецепти щодо граматики та орфографії;
- назвати ті частини рецепта, які оформляються латинською мовою.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Переклад рецептів. Оформлення латинської частини рецептів.

Тема 4. Чоловічий та середній рід іменників другої відміни. Хімічна номенклатура. Частотні відрізки у назвах ліків

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Друга відміна іменників. Словникова форма таких іменників. Іменники другої відміни чоловічого й середнього роду та особливості їх відмінювання.

Хімічна номенклатура(опрацьовується самотійно. Контроль проводиться на наступному занятті). Частотні відрізки у назвах лікарських засобів.

Сентенції та прислів'я. Per aspera ad astra.

Практичні навички:

- записувати іменники другої відміни чоловічого роду в **Genetivus**, **Accusativus** і **Ablativus singularis** і **pluralis**;
- провідміняти іменник середнього роду другої відміни в однині та множині;
- знаходити частотні відрізки у назвах лікарських засобів та пояснювати їх значення;
- правильно писати назви ліків.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Хімічна номенклатура. Назви хімічних елементів, кислот, оксидів та основ.
2. Частотні відрізки. Їх значення. Особливості написання.

Тема 5. Прикметники першої групи. Узгодження прикметників з іменниками

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Прикметники першої групи. Узгодження прикметників з іменниками у роді, числі та відмінку.

Сентенції та прислів'я. Ars longa, vita brevis. Mens sana in corpore sano.

Практичні навички:

- узгоджувати прикметники з іменниками у роді числі та відмінку.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Переклад термінів. Робота зі словником. Визначення відміни, основи, числа прикметників. Утворення складних медичних термінів.

Тема 6. Третя відміна іменників. Іменники чоловічого роду. Приголосний тип відмінювання

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Третя відміна іменників. Особливості словникової форми іменників третьої відміни. Закінчення іменників чоловічого роду у **Nominat vus singularis**. Парадигма відмінювання іменників, які належать до приголосного типу відмінювання. Визначення основи рівноскладових та нерівноскладових іменників.

Сентенції та прислів'я. Dura necessitas. Dura lex, sed lex. O sancta simplicitas.

Практичні навички:

- розрізняти іменники третьої відміни за словниковою формою;
- провідміняти іменники чоловічого роду третьої відміни в однині та множині за приголосним типом відмінювання;
- визначати основу рівноскладових та нерівноскладових іменників.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Переклад термінів. Робота зі словником. Визначення відміни, основи, числа іменників.
2. Утворення складних медичних термінів.

Тема 7. Іменники жіночого роду третьої відміни. Приголосний тип відмінювання.

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Іменники жіночого роду третьої відміни. Винятки іменників жіночого роду: *sanguis, nis m, pulvis, ěris m* та ін.

Сентенції та прислів'я. Labor est etiam ipsa voluptas. In angusto spes est. Ignis et aqua interdicto. Honest est cum virtute vivere.

Практичні навички:

- провідніяти в однині та множині іменник жіночого роду третьої відміни за приголосним типом відмінювання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Переклад термінів. Робота зі словником. Визначення відміни, основи, числа іменників.
2. Утворення складних медичних термінів.

Тема 8. Іменники середнього роду третьої відміни. Голосний та змішаний тип відмінювання

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Іменники середнього роду третьої відміни. Голосний та змішаний типи відмінювання іменників третьої відміни. Виписування рецептів, у яких використовуються іменники третьої відміни **flos, -oris m; semen, seminis n; elixir, iris n; liquor, -oris m; Sulfur, uris n** та ін.

Сентенції та прислів'я. Tempus edax r-erum. Praeteritum tempus nunquam revertitur. Ex nuce fit cirylus.

Практичні навички:

- провідніяти іменники середнього роду третьої відміни в однині та множині за приголосним, голосним (із закінченнями у *Nom. sing. -e, -al, -ar*) та за змішаним типами відмінювання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Переклад термінів. Робота зі словником. Визначення відміни, основи, числа іменників.
2. Утворення складних медичних термінів.

Тема 9. Прикметники другої групи

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Прикметники другої групи, особливості їхньої класифікації та відмінювання. *Сентенції та прислів'я.* Si gravis, brevis, si longus levis. Sine amicis vita tristis esset.

Практичні навички:

- узгодити та провідніяти прикметники другої групи з іменниками першої, другої та третьої відмін.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Переклад термінів. Робота зі словником. Визначення відміни, основи, числа прикметників.
2. Утворення складних медичних термінів.

Тема 10. Четверта відміна іменників. П'ята відміна іменників

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Четверта відміна іменників. П'ята відміна іменників. Словникова форма іменників четвертої, п'ятої відміни. Парадигма відмінювання таких іменників в однині та множині. Узгодження іменників з прикметниками.

Сентенції та прислів'я. Exitus letalis. Pulchra res homo est si homo est.

Практичні навички:

- провідмінити іменники четвертої та п'ятої відміни в однині та множині;
- узгоджувати прикметники з іменниками IV та V відміни

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Переклад термінів. Робота зі словником. Визначення відміни, основи, числа іменників.
2. Утворення складних медичних термінів.

Тема 11. Скорочення в рецептах

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Виписування рецептів із вживанням рецептурних скорочень.

Практичні навички:

- випикувати рецепти зі скороченнями за правилами рецептурних скорочень.

Тема 12. Ступені порівняння прикметників першої та другої груп. Прислівники. Ступені порівняння прислівників

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ступені порівняння прикметників, прислівників. Використання прикметників та прислівників різних ступенів порівняння в анатомічній та фармацевтичній термінології. Особливості відмінювання прикметників у вищому та найвищому ступенях порівняння. Виписування рецептів.

Сентенції та прислів'я. Bonum esse melius est quam divitem esse. Gravissimum est imperium consuetudinis. Ut quisque est doctissimus, ita est modestissimus.

Практичні навички:

- утворювати вищий та найвищий ступені порівняння прикметників, наприклад *longus, a, um* — *longior, -ius* — *longissimus, a, um; celer, eris, ere* — *celerior, celerius* — *celerrimus, a, um*.
- розрізняти прислівники в реченнях та утворювати ступені порівняння

- прислівників;
- виділяти латинським та грецьким числівники-префікси у медичній термінології;
- грамотно використовувати числівники, прислівники в рецепті.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Прислівники. Ступені порівняння прислівників.
2. Числівники. Числівники-префікси в медичній термінології. Числівники в рецепті.

Тема 13. Клінічна термінологія.

ТЕОРЕТИЧНО-ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Структурні типи клінічних термінів. Багатослівні клінічні терміни, терміни-словосполучення. Префіксація у словотворі. Греко-латинські дублети. Початкові та кінцеві терміноелементи. Опрацювання теми про словотвір та терміноелементи. Латинські та грецькі префікси *hyper-*, *hypo-*, *infra-*, *inter-*, *sub-*, *endo-* та ін. у наукових термінах.

Латинсько-грецькі дублети дієслів та приклади їх вживання в медичній термінології, наприклад:

galactorrhoea, topographia і т. ін.

Латинсько-грецькі дублети та кінцеві терміноелементи іменників першої, другої та третьої відміни, наприклад **salpingitis, mastitis, colporrhaphia, metrotonia, hysteroptosis, oophoritis, mastoptosis, endometritis** і та ін.

Основні греко-латинські дублети прикметників першої та другої групи: **macromastia, microchirurgia, leucaemia** та ін.

Декодування та конструювання медичних термінів.

Практичні навички:

- декодувати (розшифровувати) значення медичних термінів та будувати їх за допомогою заданих префіксів, грецько-латинських дублетів та кінцевих терміноелементів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Переклад повністю членороздільних клінічних термінів. Конструювання та декодування клінічних термінів, що вживаються в професійній діяльності акушерки.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Правильно читати і писати латинські та греко-латинські терміни з буквою у та грецькими диграфами.
2. Правильно визначати довготу і короткість голосних.
3. Правильно ставити наголос у латинських словах.
4. Утворювати наказовий спосіб дієслів.
5. Грамотно вживати в рецептах дієслова в наказовому способі однини і множини.
6. Перекладати речення з дієсловами у 3-й особі однини і множини теперішнього часу активного та пасивного стану та з дієсловом **бути** в таких формах.
7. Визначати основу та відміну іменників.
8. Правильно будувати й перекладати терміни з неузгодженим означенням і вживати їх у родовому відмінку однини й множини.
9. Утворювати терміни у формах знахідного й орудного відмінків однини та множини, а також знати прийменники.
10. Грамотно читати і виписувати рецепт.
11. Володіти загальноприйнятими рецептурними скороченнями.
12. Грамотно оформляти рецепт, перекладати латинську частину рецепта з рецептурними скороченнями і без них.
13. Латина як мова міжнародної наукової термінології. Аналізувати складні слова за їх терміноелементами.
14. Виводити значення слова та значення його формотвірних частин.
15. Будувати медичні терміни за допомогою префіксів, суфіксів і греко-латинських терміноелементів.
16. Правильно писати назви лікарських речовин і препаратів із частковими відрізками.
17. Визначати рід іменників.
18. Правильно писати назви лікарських речовин і препаратів з частковими відрізками.
19. Будувати медичні терміни у формах називного й родового відмінків однини і множини, а також із прийменниками.
20. Володіти хімічною номенклатурою. Утворювати назви оксидів і солей.
21. Правильно вживати хімічні назви в рецептах.
22. Правильно писати і визначати словникову форму іменників III відміни.
23. Визначати рід іменників III відміни.
24. Знаходити основу іменників III відміни.
25. Грамотно читати й уміти визначати основу рівноскладових та нерівноскладових іменників.
26. Ставити іменник III відміни у формі родового відмінка однини і множини.
27. Узгоджувати прикметники другої групи з іменниками трьох відмін.
28. Правильно вживати прикметники другої групи в родовому відмінку, зокрема в рецептах.
29. Визначати форму іменників IV та V відміни.
30. Уміти застосовувати іменники у формі родового відмінка однини і множини.
31. Узгоджувати прикметники з іменниками IV та V відміни.
32. Узгоджувати та вживати вищий і найвищий ступені порівняння прикметників в анатомічних та фармацевтичних термінах.
33. Розуміти і грамотно використовувати числівники, займенники та

прислівники в рецепті.

34. Розуміти й перекладати прийменники та сполучники в підручниках і довідниках.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

Фонетика

1. Назвіть голосні та приголосні літери латинської азбуки.
2. Які ви знаєте правила читання літери **c**? Наведіть приклади.
3. Як читається сполучення літер **rh, ch, ph, th**? Наведіть приклади.
4. Як потрібно читати дифтонги у латинських словах? Наведіть приклади.
5. Як читаються сполучення літер **ngu, qu, ti** + голосна? Наведіть приклади.
6. Як називається запозичена із старогрецької мови літера **y**, як вона читається і які префікси та корені з нею вам відомі? Наведіть приклади.
7. Вказівники грецького походження слів.
8. Правила наголосу в латинських словах.

Морфологія та словотворення

1. Правила утворення наказового способу дієслів.
2. За якими ознаками розрізняються дієвідміни дієслів і чи мають ці ознаки якесь відношення до правильного граматичного оформлення рецептів?
3. За якою основною ознакою розрізняються іменники п'ятьох відмін? Наведіть приклади словникової форми іменників першої відміни.
4. Для чого потрібно знати парадигми (відмінкові закінчення) іменників усіх відмін? Чи до однієї відміни та частини мови належать слова **latus, oculus, spiritus, corpus, senectus**? Обґрунтуйте відповідь.
5. Яке пояснення розбіжності відмінкових закінчень слова **oll-a** у таких реченнях: Aqua **in oll-a** est. Infundite aquam **in ollam**?
6. Чому поміж іменників другої відміни ми звертаємо увагу на винятки? Яке відношення мають винятки іменників стосовно їхнього роду до правила узгодження прикметників з іменниками в разі їхнього відмінювання?
7. Наведіть приклади застосування назв металів, газів, кислот у рецептах.
8. Що ви знаєте про компоненти складних рецептів? Які складові частини рецептів вам відомі? Які частини рецептів оформляються латинською мовою?
9. Ознаки іменників 3 відміни.
10. Рівноскладні, нерівноскладні, односкладні іменники.
11. Чим відрізняються приголосний, голосний та змішаний типи відмінювання іменників третьої відміни? Чому в родовому відмінку множини іменників третьої відміни трапляються закінчення **-um** та **-ium**? Cf.: **rhizomatum, apium**.
12. Які іменники четвертої та п'ятої відмін найчастіше вживаються в рецептах? Наведіть приклади запису таких слів у родовому відмінку однини та множини.
13. Неузгоджене означення.
14. Скорочення у рецептах. Правила скорочень.
15. Чим відрізняються прикметники другої групи від прикметників першої групи? Наведіть приклади вживання прикметників двох груп в анатомічній та фармацевтичній термінології. Правила узгодження прикметників з іменниками.
16. На що вказують у назвах препаратів такі словотворчі компоненти: **-sulf-**, **-thio-**, **-zid-**, **-dol-**, **-cillin-**? Назвіть принаймні один препарат з цими

компонентами.

Клінічна термінологія

1. Які медичні терміни, у котрих вживаються такі грецькі корені, як **graph-, scop-, phag-, streph-**, ви можете назвати? Наведіть латинські еквіваленти до цих коренів.
2. Які медичні терміни, у котрих вживаються такі грецькі корені, як **mast-, bio-, hydr-, physi-**, ви можете назвати? Наведіть латинські еквіваленти до цих коренів.
3. Назвіть кінцеві терміноелементи, які означають ***вирізання, розширення, наука, схильність***. Назвіть медичні терміни з цими кінцевими терміноелементами.
4. Назвіть медичні терміни, в яких вживаються кінцеві терміноелементи, що означають ***опущення органа, розрив судини чи органа, звуження, утворення***.
5. Утворіть за допомогою грецьких коренів, які означають ***жовч, молоко, гній (відмерлі лейкоцити), час*** медичні терміни. Поясніть їхнє значення та назвіть їхні латинські еквіваленти.
6. Декодуйте медичні терміни ***osteomyelitis, hysterectomy, cholelithiasis***. Поясніть, що ці терміни означають.
7. Побудуйте медичні терміни з наведених української мовою компонентів: ***м'яз + запалення; жінка + наука; вода + лікування***. Поясніть, що ці терміни означають.
8. Які префікси та суфікси мають значення “зниження” чи “зменшення”, “запалення”, “між, проміж”, “пухлина”, “патологічний стан”? Надайте приклади.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Беляєва О.М., Сологор І.М. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології: навч. посібник. — К.: ВСВ “Медицина”, 2011.

Городкова Ю.І. Латинська мова. — 1999.

Закалюжний М.М. та ін. Латинська мова і основи медичної термінології: підручник. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999.

Іваницька П. Латинська мова. — 2001.

Олійник Р. та ін. Латинська мова. — Львів: ТзОВ “Дивосвіт”, 2001.

Осокіна Н.Н. Латинська мова. — 2003.

Чугуй Е.Г., Ніконенко Н.І. Посібник з латинської мови. — 2009.

Шевченко Є.М. Латинська мова і основи медичної термінології: навч. посібник — К.: ВСВ “Медицина”, 2011.

Додаткова

Дюбенко К.А. Анатомічний українсько-латинсько-англійський словник-довідник. — К.: “Довіра”, 1997.

Присяжнюк М.С. Російсько-український медичний словник. — К.: “КМ Academia”, 1995.

Семенюк Л.П. Сборник рецептурних упражнень по латинскому языку. — 1981.

Тананушко К.А. Латинско-русский словарь, 2002.

Шапкин Е.И. Русско-украинско-английский медицинский словарь. — Х.: Консум, 1998.

Янков А.В. Посібник для практичних занять з латинської мови: медична термінологія. — К.: Здоров’я, 1994.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ ТА МІЖСОБОВЕ СПІЛКУВАННЯ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 «Акушерська справа»

Київ
2011

ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ ТА МІЖСОБОВЕ СПІЛКУВАННЯ

Укладачі:

Н.П. Олейникова — викладач II категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”;

Н.М. Акуліна — викладач-методист, викладач вищої категорії Криворізького медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ “Кримський медичний коледж” 22.06.2011 р., протокол № 12.

Рецензенти:

Л.Л. Пучкова — канд. психол. наук, доцент кафедри педагогіки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського;

Л.Ю. Осадча — викладач дисципліни “Основи психології та міжособове спілкування” Одеського обласного базового медичного училища.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Основи психології та міжособове спілкування” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПШ, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Від того, яких фахівців готує навчальний заклад, залежить потенціал нації. А знання “Основ психології та міжособового спілкування” в професійній підготовці молодшого медичного персоналу мають дуже важливе значення.

Різні психічні хвилювання супроводжуються соматичними змінами, а соматичні захворювання завжди відображаються у свідомості хворої людини, змінюють його самосвідомість.

Дисципліна охоплює дві частини — “Загальну та медичну психологію” й “Міжособове спілкування” і розрахована на теоретичні, практичні навчання та самостійну позааудиторну роботу студентів.

Психологія вчить також мистецтву спілкування, висвітлює психічні якості особистості, єдність психічних і моральних якостей акушерки, психологічні аспекти лікувальної практики, надає студентам знання, які дадуть акушерці зрозуміти психічні особливості хворої людини та організувати необхідний догляд за нею.

Загальна і медична психологія є невід’ємною частиною медичної етики та деонтології, яка характеризує поведінку акушерки з точки зору хворого.

Практичні заняття повинні допомогти майбутньому медичному працівникові пізнавати свої особисті якості та індивідуальні особливості за допомогою різних тестів, вправ, виробити свою поведінку з пацієнтами залежно від їхнього захворювання, навчитися різним методам психологічного дослідження, набувати навичок психологічного впливу на хворих, надавати психологічну підтримку людині, яка перебуває в кризовій ситуації та стресовому стані. Навчити вирішувати конфлікти.

При вивченні основ психології та міжособового спілкування необхідно широко впроваджувати міжпредметні зв’язки з усіма природничо-науковими та професійними дисциплінами.

На вивчення дисципліни відведено 54 год, з них 12 — лекції, 20 — практичні заняття, 22 год — самостійна робота студентів.

Після вивчення курсу **студенти повинні знати:**

- розвиток психологічної науки та її досягнення на сучасному етапі;
- завдання і методи дослідження загальної та медичної психології;
- поняття про особистість, свідомість;
- психічний стан особистості і психічні процеси, які відбуваються в організмі людини;
- можливі розлади психіки, свідомості;
- психологію та мистецтво спілкування, його види, методи, вирішення конфліктів;
- особливості психологічного спілкування з хворими з різними захворюваннями та в паліативній медицині.

Студенти повинні вміти:

- виявляти тип пацієнта та його психічний стан;

- надавати психологічну підтримку людині в кризовій ситуації та стресовому стані;
- спілкуватися з пацієнтами з різними захворюваннями, наркозалежними та ВІЛ-інфікованими.
- за допомогою тестів проводити дослідження пізнавальної діяльності людини та робити висновки з цього;
- проблеми в повсякденній діяльності медиків, пов'язані з доглядом за пацієнтами, у тому числі за вагітними;
- вирішувати ситуаційні справи психологічного характеру та вміти надати пацієнтові психологічну підтримку (згідно з програмою);
- проводити аутотренінг з метою психічної саморегуляції;
- різні види психотерапії (арттерапія, гештальттерапія, психоаналіз).

Студенти мають бути поінформовані про:

- мистецтво спілкування;
- психічні якості особистості;
- єдність психічних і моральних якостей медичного працівника;
- психологічні аспекти лікувальної практики та сучасної біоетики.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальна та медична психологія				
1	Психологія як наука. Завдання й методи загальної та медичної психології. Історія розвитку психології	4	2	—	2
2	Особистість. Психічні якості особистості акушерки. Темперамент. Характер. Здібності	10	2	4	4
3	Пізнавальна діяльність. Психологічні процеси в нормі та патології. Пам'ять. Мислення. Відчуття	10	2	4	4
4	Психологічні стани в нормі та патології. Емоції. Воля. Стрес	10	2	4	4
	Розділ 2. Міжособове спілкування				
5	Спілкування. Психологічне спілкування медичних працівників між собою та з пацієнтами з різними захворюваннями	10	2	4	4
6	Конфлікт. Конфліктні ситуації та запобігання їм. Типи поведінкових реакцій	10	2	4	4
	Усього	54	12	20	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Історія розвитку психології	2
2	Свідоме та несвідоме. Свідомість особистості	2
3	Формування особистості акушерки. Єдність психічних та моральних якостей	2
4	Поняття про мову та її функції. Види мови, зв'язок з мисленням та інтелектом	4
5	Толерантність	2
6	Характеристика емоційного стану людини, значення для видужання	2
7.	Компоненти спілкування, їхня характеристика	2
8.	Спілкування медичних працівників між собою та з пацієнтами	2
9.	Поведінкові реакції.	2
10.	Запобігання конфліктів у медичному колективі	2
	Усього	22

ЗМІСТ

Розділ 1. Загальна та медична психологія

Тема 1. Психологія як наука. Завдання й методи загальної та медичної психології. Історія розвитку психології

ЛЕКЦІЯ

Загальна психологія, поняття, розділи, характеристика. Завдання медичної психології та її значення в роботі акушерки. Поняття патопсихології. Основні методи психологічного дослідження (систематичні, несистематичні) та їх застосування в медичній практиці, а саме: спостереження (включне, польове), бесіда (в тому числі інтерв'ю), експеримент (природний та лабораторний), проєктивні, тести, анкети.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Історія розвитку психології

Тема 2. Особистість. Психічні якості особистості акушерки. Темперамент. Характер. Здібності

ЛЕКЦІЯ

Поняття про особистість та її характеристика. Типи особистості, структура темпераменту та його фізіологічні основи за І.П. Павловим. Загальні уявлення про типи темпераменту, мотиви дій особистості, властивості темпераменту. Піраміда Маслоу.

Характер, типи, риси характеру, його значення для медичного працівника. Поняття про формування особистості, значення цього процесу для суспільного життя. Спрямованість особистостей. Патологічні особливості зміни характеру, причини, профілактика їх та засоби усунення. Поняття про професійну діяльність. Значення самовиховання. Акцентуації характеру. Типи за Юнгом. Професійні здібності акушерки.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Правила дослідження особистості за допомогою тестів, анкет на різні теми, які висвітлюють зв'язок особистості із суспільством та іншими людьми та які мають визначити характер і комунікабельні риси характеру, психічні якості.

Заповнення психограми акушерки; згідно з проведеним анкетуванням дати порівняльну характеристику. Проаналізувати та зробити висновки щодо моральних якостей майбутньої акушерки згідно з Етичним кодексом медичного працівника України, Кодексом правил поведінки для акушерок.

Практичні навички:

- підбирання необхідної анкети (або використання запропонованої викладачем) та за її допомогою проведення дослідження особистостей;
- визначення типу темпераменту за допомогою опитувальника Айзенка,

- Юнга;
- надання характеристики щодо складу свого характеру згідно з анкетуванням;
 - визначення зв'язку своїх моральних якостей з Етичним кодексом;
 - виявлення причин негативних рис свого характеру та запропонувати можливі варіанти для позбавлення від них;
 - розв'язання ситуаційних вправ за темою;
 - аналіз причини появи психопатичних та акцентуйованих особистостей.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Свідоме та несвідоме. Свідомість особистості.

Формування особистості акушерки. Єдність психічних та моральних якостей.

Тема 3. Пізнавальна діяльність. Психічні процеси в нормі та патології. Пам'ять. Мислення. Відчуття

ЛЕКЦІЯ

Визначення видів пізнавальної діяльності людини та їх значення.

Відчуття, його зв'язок з аналізаторами і скаргами хворого. Характеристика сприймання, його зв'язок з відчуттям, класифікація розладу сприймання.

Пам'ять, її фізіологічний механізм, види, типи. Розлади пам'яті.

Фізіологічні основи уваги, значення її в житті людини. Види розладу уваги, засоби його усунення.

Мислення, його функції і види; розлад мислення.

Мова та її функція. Види мови, зв'язок з мисленням та інтелектом. Значення мови для людини. Види елементарної мови (жести, міміка). Види мовлення (усне монологічне, усне діалогічне, писемне, внутрішнє мовлення). Зв'язок мови з мисленням та інтелектом. Значення мови для людини. Види розладу мови. Поведінка акушерки по відношенню до пацієнтів при розладах пізнавальної діяльності.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомлення з різними тестами, вправами, завданнями для дослідження сприймання, пам'яті.

За допомогою таблиць, геометричних фігур, картин, висловів провести дослідження різних видів пам'яті: механічної, смислової, оперативної, асоціативної, слухової, зорової.

Методика Крепіліна й тести тренування пам'яті людей похилого віку.

За допомогою таблиць Шульте ознайомити студентів з методикою вивчення уваги та швидкості її переключення, провести дослідження один з одним. Дати характеристику мисленню як винятковості поняття, порівнянню, об'єднанню за допомогою таблиць, провести дослідження осмислення.

Практичні навички:

- проведення дослідження за допомогою тестів, завдань, фігур, кросвордів:
 - пам'яті (оперативної, смислової, асоціативної);

- процесів мислення, інтелекту, уваги;
 - сприймання;
- визначення швидкості переключення уваги за допомогою таблиці Шульце;
- уміння зробити аналітичний висновок проведеного дослідження.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Поняття про мову та її функції. Види мови, зв'язок з мисленням та інтелектом.

Тема 4. Психічні стани в нормі та патології. Емоції. Воля. Стрес

ЛЕКЦІЯ

Норма та патологія психічних станів.

Поняття про емоції. Класифікація емоцій і почуттів, їх вплив на психічний стан людини (кохання, ненависть, тривога, почуття емпатії — основа співпереживання, співчуття і співучасті). Толерантності.

Характеристика емоційного стану людини, значення для видужання.

Поняття про волю і свободу волі, їх значення для практичної діяльності людини. Потреба діяльності, її зв'язок з установками, пріоритетами. Етапи вольового процесу, регуляції та саморегуляції поведінки, оцінювання та самооцінювання емоційного і вольового стану. Значення виховання і самовиховання. Деякі розлади рухо-вольових процесів у пацієнтів, тактика акушерки.

Стадії стресу, види стресу (гострий та хронічний, “добрий”, та “поганий”). Основні емоційні розлади в пацієнтів та поведінка медичного працівника по відношенню до пацієнтів з розладом емоційного стану. Характеристика депресійного стану.

Фактори, що впливають на психічні властивості людини. Стрес та його значення в житті людини. Основні етапи стресу за Сільє. Чинники стресу (політичні і соціально-економічні фактори та фактори навколишнього середовища). Стрес і здоров'я.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів з кризовою ситуацією, визначити фази кризової ситуації та заходи щодо її подолання. Дати характеристику стадії емоційної реакції за завданням викладача. Провести тестування, рольову гру за темою. Навчити студентів користуватися опитувальником Спілберга для визначення рівня особистісної та ситуаційної тривожності

За завданням викладача дати характеристику емоційного стану та розподілити його за видами емоцій (позитивні, негативні та нейтральні), скласти план своєї поведінки з пацієнтами з деякими розладами рухово-вольових процесів та емоційного стану для рольової гри “Телефон довіри”.

Розв'язання ситуаційних вправ та кросвордів.

Практичні навички:

- розв'язання ситуаційних вправ на розлад рухово-вольового процесу або емоційного стану. Діагностика емоційного стану особи (себе та інших), надання поради щодо керування емоційним станом;

- складання тез розмови з пацієнтом у стадії депресії чи апатії для рольової гри “Телефон довіри”.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Толерантність. Характеристика емоційного стану людини, значення для видужання.

Розділ 2. Міжособове спілкування

Тема 5. Спілкування. Психічне спілкування медичних працівників між собою та з пацієнтами з різними захворюваннями

ЛЕКЦІЇ

Характеристика спілкування як форми діяльності людини, види спілкування (внутрішньоособистісне та міжособистісне). Невербальні та вербальні засоби комунікації. Рівні вербального спілкування, засоби ефективного вербального спілкування. Компоненти спілкування, їхня характеристики (відчуття присутності, вміння слухати, співпереживати, проявляти турботу, бути щирим, поважати іншу людину, відстань між співрозмовником і зональний простір).

Клінічна класифікація типів хворих (демонстративний, тривожний, іпохондричний, депресивний, підозрілий) та їхня характеристика.

Типи хворих залежно від поведінкової реакції (впевнений у собі, невпевнений у собі, агресивний).

Психічне спілкування медичних працівників між собою.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомити студентів за допомогою тесту “ЛОБИ” В.М. Бехтерева із ставленням пацієнтів до своєї хвороби, виявити тип хворого згідно з клінічною класифікацією (тривожний, підозрілий, демонстративний, депресивний, іпохондричний тощо).

Тактика акушерки залежно від типів хворих. Згідно з таблицею типів поведінкових реакцій пацієнта виявити тип пацієнта (впевнений у собі, невпевнений у собі, агресивний) та виробити свою поведінку щодо різних типів пацієнтів. Ознайомити з можливими реакціями поведінки пацієнтів у критичній ситуації.

Практичні навички:

- визначення типу хворого за допомогою тесту “ЛОБИ” В.М. Бехтерева або орієнтовних тестів;
- розпізнавання типу хворого за поведінковою реакцією (за завданням викладача);
- складання плану поведінки медичного працівника з пацієнтами різних типів клінічної класифікації;
- проведення рольової гри “Спілкування”.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Компоненти спілкування, їхня характеристика. Спілкування медичних працівників між собою та з пацієнтами.

Тема 6. Конфлікт. Конфліктні ситуації та запобігання їм. Типи поведінкових реакцій

ЛЕКЦІЯ

Конфлікт, поняття та характеристика. Причини та методи запобігання конфлікту.

Засновники соціології, типології соціального конфлікту. Зони комфорту. Типи поведінкових реакцій. Механізм соціального конфлікту та його стадії.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

За допомогою анкет провести рівень агресивності. Дати поняття конфлікт. Вирішення конфліктів. За допомогою тестів виявити звичайний спосіб вирішення конфліктів. Як уникнути конфліктів в процесі роботи у колективі. Провести діагностику форм агресії А. Дарки та А. Баса.

Практичні навички:

- визначення типу конфлікту;
- проведення діагностики форм агресії А. Дарки та А. Баса;
- виявлення звичайного способу вирішення конфліктів;
- вміння вирішувати конфліктні ситуації, визначати шляхи усунення конфлікту;
- складання тестів для виявлення способу вирішення конфліктів;
- вміння аналізувати зібрані дані анкетування.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Поведінкові реакції. Запобігання конфліктів у медичному колективі.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Складання орієнтовної поведінки акушерки щодо пацієнтів з розладом свідомості.
2. Розв'язання ситуаційних завдань, запропонованих викладачем, та оцінювання поведінки медичного працівника щодо пацієнта.
3. Використання необхідної анкети (або запропонованої викладачем) і за її допомогою проведення дослідження особистостей.
4. Визначення типу темпераменту за допомогою опитувальника Айзенка.
5. Надання характеристики щодо складу свого характеру згідно з анкетуванням (К.Ю. Юнг, К. Леонгард).
6. Визначення зв'язку своїх моральних якостей з Етичним кодексом.
7. Розв'язання ситуаційних вправ за темою.
8. Аналіз причин появи психопатичних та акцентуйованих особистостей.
9. Складання рекомендацій дружніх стосунків між собою.
10. Надання поради щодо усунення безтактності в поведінці.
11. Уміння розв'язувати ситуаційні завдання, запропоновані викладачем.
12. Наведення прикладів з художньої літератури чи мистецтва про взаємини медичних працівників між собою та надання їм повної оцінки.
13. Проведення рольової гри “Конфлікти в колективі” та визначення шляхів усунення конфлікту.
14. Аналіз причин, наслідків та можливих варіантів поведінки членів колективу.
15. Проведення дослідження за допомогою тестів, завдань, фігур, кросвордів:
 - пам'яті (оперативної, смислової, асоціативної);
 - процесів мислення, інтелекту, уваги;
 - сприймання.
16. Визначення швидкості переключення уваги за допомогою таблиці Шульце.
17. Аналітичний висновок проведеного дослідження.
18. Діагностика емоційного стану особи (себе та інших), надання поради щодо керування емоційним станом.
19. Складання тез розмови з пацієнтом у стадії депресії чи апатії для рольової гри “Телефон довіри”.
20. Визначення типу хворого за допомогою тесту “ЛОБИ” В.М. Бехтерева або орієнтовних тестів.
21. Розпізнання типу хворого за поведінковою реакцією (за завданням викладача).
22. Проведення рольової гри “Спілкування”.
23. Взяття інтерв'ю одне в одного.
24. Складання схеми орієнтовної поведінки медичного працівника щодо пацієнтів з різними захворюваннями.
25. Проведення рольової гри “Пацієнт”.
26. Складання плану повідомлення про нещастя (за завданням викладача).
27. Проведення тестування за темою “Чи готові ви до НС?” (надзвичайні ситуації) за завданням викладача. Висновки.
28. Складання плану поради потерпілим або тим, хто переживає горе.
29. Надання психологічної підтримки родичам померлої людини або потерпілим при НС.
30. Проведення рольової гри.
31. Визначення рівня особистісної та ситуаційної тривожності за

- допомогою опитувальника Спілберга.
32. Проведення сеансу аутотренінгу в разі депресії.
 33. Складання формул розслаблення або самонавіювання за завданням викладача.
 34. Virішення ситуаційних завдань та розроблення власного плану психотерапевтичного впливу на пацієнтів.
 35. Визначення типу конфлікту.
 36. Проведення діагностики форм агресії А. Дарки та А. Баса.
 37. Виявлення звичайного способу вирішення конфліктів.
 38. Визначення шляхів усунення конфлікту.
 39. Закріплення набутих навичок.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Предмет загальної та медичної психології. Розділи його.
2. Методи психологічного дослідження.
3. Завдання психології.
4. Особистість, її структура.
5. Темперамент, його типи.
6. Характер, риси характеру, акцентуації.
7. Причини конфліктних ситуацій у медичному колективі та засоби їх усунення.
8. Норми взаємовідносин медичних працівників між собою.
9. Свідомість, її види.
10. Типологічні зміни характеру.
11. Розлади свідомості й тактика акушерки.
12. Важливі професійні якості акушерки.
13. Відчуття, його види і розлади. Тактика акушерки.
14. Увага. Її фізіологічна основа, види.
15. Сприймання та його розлади.
16. Розлади уваги, типи, тактика акушерки.
17. Пам'ять. Її види і типи.
18. Розлади пам'яті, поведінка медичного персоналу.
19. Мислення, його функції та розлад.
20. Інтелект, його розлади.
21. Мова. Її види.
22. Розлади мови й тактика акушерки.
23. Емоції. Їхня фізіологічна основа.
24. Класифікація емоцій і почуттів.
25. Стрес та фази стресового стану (Г. Сельє).
26. Проявлення емоцій.
27. Розлади емоційного стану, тактика акушерки.
28. Воля і свобода волі.
29. Етапи вольового процесу.
30. Розлади волі й тактика медичного персоналу.
31. Спілкування, його значення в роботі медичного працівника, види.
32. Невербальне спілкування.
33. Вербальне спілкування, його рівні та їхня характеристика.
34. Компоненти, що сприяють комунікації при спілкуванні.
35. Основні принципи спілкування.
36. Психічні особливості пацієнтів працездатного віку, ставлення їх до хвороби. Тактика медичного персоналу.
37. Психогенія та соматогенія.
38. Мієлогенія та її класифікація.
39. Ятрогенія. Класифікація, характеристика видів.
40. Егогенія та егрогогенія. Тактика акушерки.
41. Внутрішня картина хвороби, її рівні.
42. Сучасні психологічні проблеми біоетики, їхня характеристика та значення в житті людини.
43. Моделі взаємин медичних працівників з пацієнтами.
44. Особливості поведінки медичного працівника з пацієнтами в акушерстві та гінекології.

45. Особливості взаємин медичного персоналу в умовах амбулаторного прийому.
46. Особливість психічного стану й тактика медичного персоналу з хворими на СНІД та ВІЛ-інфікованими.
47. Психічний стан людини і магнітні збурення.
48. Особливості спілкування з пацієнтами в паліативній медицині.
49. Поняття про кризи. Види, фази кризового стану.
50. Втручання в кризову ситуацію.
51. Принципи втручання в кризову ситуацію.
52. Стадії емоційної реакції.
53. Стадії психічного стану помираючої людини.
54. Стадії трауру.
55. Психологічна підтримка родичів померлого.
56. Особливість спілкування з родичами пацієнтів.
57. Поняття про психопрофілактику, її мета.
58. Поняття про психогігієну, її розділи.
59. Психогігієна вікова та побутова.
60. Психогігієна сімейних відносин.
61. Поняття про психотерапію, методи.
62. Психічна саморегуляція, її види, різні форми.
63. Поняття про психологічний захист, його механізми.
64. Аутогенне тренування, його етапи.
65. Психологічні аспекти в роботі акушерки. Значення слова.
66. Патопсихологія, її значення в роботі медичного персоналу.
67. Принципи інтерв'ю із хворими пацієнтками.
68. Психологічні аспекти евтаназії та автопсії.
69. Принципи донорства в акушерстві.
70. Особливість взаємин медперсоналу з пацієнтками онкологічного профілю.
71. Історичний розвиток психології.
72. Внесок І.Т. Сеченова та І.П. Павлова в розвиток медичної психології.
73. Внесок Вунда, Кречмера, Бехтерева в розвиток психологічної науки.
74. Психологічні й моральні якості в професійній діяльності акушерки.
75. Зональний простір пацієнта, його рівні.
76. Принципи ефективного вербального спілкування,
77. Поняття про конфлікт. Його функції. Класифікація конфліктів.
78. Типи поведінки в конфліктній ситуації. Запобігання конфліктам та подолання їх.
79. Психологічні особливості управління конфліктом.
80. Форми психічної саморегуляції.
81. Значення аутогенного тренування.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

- Вітенко І.С., Вітенко Т.І.* Основи психології. — Вінниця: Нова книга, 2001.
- Косенко В.Г., Смоленко А.Ф., Чебуракова Т.А.* Медицинская психология для медсестер и фельдшеров. — Ростов н/Д: Феникс, 2002.
- Лазаренко О.О.* Основи психології: навч.-метод. посібник. — К., 2002.
- Маклаков А.Г.* Общая психология / Учебник нового века. — СПб, 2003.
- Максименко С.Д., Соловієнко В.О.* Загальна психологія. — К., 2000.
- Панюк В., Титаренко Т., Черпалева Н.* та ін. Основи практичної психології. — К.: Либідь, 2006.
- Практикум по основам психологии* / Под ред. В.П. Самохвалова. — Симферополь: СОНАТ, 1997.
- Радевич-Винницький Я.* Етикет і культура спілкування. — К.: Знання, 2006.
- Середина Н.В., Шкуренко Д.А.* Основы медицинской психологии: общая клиническая психология. — Ростов н/Д, 2008.
- Трофімов Ю.Л.* Психологія. — К.: Либідь, 2000.
- Трухін І.О.* Соціальна психологія спілкування. — К., 2005.
- Шкуренко Д.А.* Общая медицинская психология. — Ростов н/Д: Феникс, 2002.

Додаткова

- Андрієнко Е.В.* Социальная психология. — М., 2000.
- Жигайло Н.І.* Соціальна психологія. — Л.: Новий світ, 2007.
- Зигерт В., Ланч Л.* Педагог без конфликтов. — М., 1990.
- Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Марченко В.М.* Психологія: схеми, опорні конспекти, методики. — К.: Ельга Ніка-Центр, 2006.
- Майерс Д.М.* Социальная психология. — 7-е изд. — СПб: Питер, 2004.
- Общая психология* / Под ред. А.В. Петровского. — М.: Просвещение, 1997.
- Основи психології: Підручник* / За заг. ред. О.В. Киричука, А. В. Роменця. — К., 1997.
- Пасечко Н.В.* Основи сестринської справи. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999.
- Психологія* / За ред. отця Юзефа Макселона. — Л.: Монастир Монахів Студійського Уставу, видавничий відділ “Свічадо”, 1998.
- Цигульська Т.Ф.* Загальна та прикладна психологія. Курс лекцій. — К.: Наук. думка, 2000.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ОСНОВИ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 «Акушерська справа»

Київ
2011

ОСНОВИ МЕДИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ

Укладачі:

Т.А. Свідрук — викладач вищої категорії Вінницького базового медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

Т.Л. Родюк — викладач першої категорії Вінницького базового медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного;

Ю.М. Коновалов — викладач КРВНЗ “Кримський медичний коледж”.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ “Кримський медичний коледж” 22.06.2011 р., протокол № 12.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії природничо-наукових дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного 20 квітня 2011 р., протокол № 8.

Програму розглянуто і схвалено опорною цикловою комісією природничо-математичних дисциплін Одеського обласного базового медичного училища 27 жовтня 2011 р., протокол № 3.

Рецензенти:

І.І. Хаїмзон — професор, зав. кафедри медичної фізики Вінницького Національного медичного університету ім. М.І. Пирогова;

Б.Ф. Коваль — асистент кафедри медичної фізики Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова.

Л.Г. Ліло — викладач вищої категорії Погребищенського медичного коледжу;

З.С. Сейдаметова — доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри інформаційно-комп’ютерних технологій РВНЗ “Кримський інженерно-педагогічний університет”;

Н.М. Ващенко — викладач-методист вищої категорії Одеського обласного базового медичного училища.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Основи медичної інформатики” складено для студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації зі спеціальності 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Метою програми є удосконалення існуючої теоретичної і практичної бази знань із сучасної обчислювальної техніки в студентів і формування в них теоретичної бази знань з медичної інформатики, умінь і навичок ефективного використання сучасних комп’ютерно-інформаційних технологій у подальшій практичній діяльності фахівців.

Актуальність вивчення дисципліни відображають ті інформаційні процеси, які реалізуються в системі охорони здоров’я, стають умовами прогресу галузі.

До навчальної програми ввійшли найпоширеніші питання сучасних комп’ютерних технологій, пов’язаних з медико-біологічними, клінічними та профілактичними проблемами.

Програма з дисципліни “Основи медичної інформатики” розрахована на 54 год, з яких 8 — лекції, 24 — практичні заняття, 22 — самостійна робота студентів.

Викладання матеріалу повинно проводитися на рівні сучасних досягнень інформаційних технологій у галузі медицини.

Основні вимоги до кожного виду занять:

- лекції — дати необхідні знання з теоретичних питань;
- практичні заняття — набути практичних навичок з користування ПК у межах програми;
- самостійна робота — одержати додаткові знання для засвоєння основного матеріалу.

Комп’ютерні класи мають бути обладнані комп’ютерною технікою та відповідним спеціальним прикладним програмним забезпеченням.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- основні положення медичної інформатики;
- елементарні статичні характеристики;
- загальні поняття про методи обробки медичних даних;
- системи оброблення текстової інформації;
- МІС лікувально-профілактичних закладів;
- основні поняття комп’ютерних мереж та медичних ресурсів Internet;
- сучасні комп’ютерні методи обстеження та лікування;
- комп’ютерні моніторингові системи.

Студенти повинні вміти:

- працювати з ПК відповідно до інструкції з охорони праці, правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних норм;
- правильно вмикати та вимикати комп’ютер;
- виконувати дії при зависанні комп’ютера;
- правильно закінчувати роботу на комп’ютері;
- користуватися головним меню операційної системи (ОС);
- створювати та зберігати текстові документи в текстовому процесорі,

- настроювати середовище користувача текстового процесора, змінювати параметри форматування символів, абзаців;
- створювати та формувати в текстовому документі таблиці довільного рівня складності;
 - вводити дані в клітинки табличного процесора та редагувати їх, користуватися форматуванням клітинок, виконувати обчислення;
 - сортувати дані в таблиці за значенням одного чи кількох полів, користуватися фільтрами даних для пошуку за довільним критерієм;
 - будувати діаграми, робити елементарний статистичний аналіз даних у табличному процесорі;
 - створювати елементи діагностичних систем для оброблення та аналізу медичної документації. Заповнювати картки згідно з анкетною та друкувати вихідні документи;
 - створювати бази даних у заданому форматі та редагувати їх;
 - здійснювати пошук інформації в базі даних.

Студенти мають бути поінформовані про:

- оброблення даних у електронних таблицях (ЕТ);
- загальні поняття телемедицини;
- сучасні тепловізорні, ультразвукові обстеження; рентгенівську, магніто-резонансну та радіонуклідну комп'ютерну томографію;
- планувальні дозиметричні системи (ПДС) у променевих процедурах як моделювальні комп'ютерні системи;
- можливості мережі Internet, електронної пошти, локальних мереж.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Медична інформатика та її завдання. Методи оброблення медичної інформації	2	2		
2	Сучасна обчислювальна техніка в системі охорони здоров'я	14		10	4
3	Статистичне оброблення медичної інформації	4		2	2
4	Медичні інформаційні системи (МІС)	14	2	8	4
5	Медичні комп'ютерні комунікації (МКК)	10	2	2	6
6	Медичні спеціалізовані обчислювальні комплекси	10	2	2	6
	Усього	54	8	24	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Структура інформаційної системи. Апаратна та інформаційна складові інформаційної системи. Операційні системи. Інтегрований пакет прикладних програм (ППП).
2. Статистичне оброблення медичної інформації
3. Автоматизоване робоче місце (АРМ) медпрацівника. Стандартизована історія хвороби.
4. Комп'ютерні діагностичні системи (КДС): імовірнісні, консультативні.
5. Системи профоглядів населення, призначення, принцип роботи, переваги.
6. Системи диспансеризації населення, призначення, принцип роботи.
7. Метапошукові системи. Глобальна мережа Інтернет. Пошук інформації в мережі Internet. Телемедицина.
8. Системи дозиметричного планування.
9. Рентгенівська комп'ютерна томографія.
10. Томографія з використанням електромагнітних полів.
11. Позитронно-емісійна томографія.

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Медична інформатика та її завдання. Методи оброблення медичної інформації

ЛЕКЦІЯ

Історична довідка про розвиток медичної інформатики. Завдання медичної інформатики. Структура дисципліни. Сучасний стан і основні напрями розвитку медичної інформатики в Україні. Медична інформація та її властивості. Інформативність і валідність медичної інформації. Дискретні та аналогові медичні дані. Стандарти медичних даних. Оцінювання, вимірювання, кодування та опрацювання інформації. Загальні поняття про методи оброблення медичних даних.

Тема 2. Сучасна обчислювальна техніка в системі охорони здоров'я

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Операційна система (ОС). Ознайомлення з інструкцією з охорони праці, правилами охорони праці та санітарно-гігієнічними нормами роботи з ПК. Операційна система (ОС). Робота з периферійними пристроями комп'ютера.

Практичні навички:

- уміти працювати з ПК відповідно до інструкції з охорони праці;
- пояснювати методи захисту від ураження електричним струмом;
- налаштовувати периферійні прилади: принтери, сканери тощо;
- правильно закінчувати роботу на комп'ютері;
- створювати файлову систему заданої конфігурації;
- користуватися програмами для огляду файлової системи, роботи з файлами;
- виконувати дії при зависанні комп'ютера;
- правильно закінчувати роботу на комп'ютері;
- створювати файлову систему заданої конфігурації.

Створення медичної документації за допомогою текстового процесора. Текстовий процесор. Створення, збереження текстових документів. Настроювання середовища користувача текстового процесора. Параметри форматування символів, абзаців. Створення та форматування таблиць довільного рівня складності. Створення та форматування таблиць довільного рівня складності.

Практичні навички:

- уміти створювати та зберігати текстові документи в текстовому процесорі, настроювати середовище користувача текстового процесора, змінювати параметри форматування символів, абзаців;
- створювати та формувати в текстовому документі таблиці довільного рівня складності;
- завантажувати текстовий процесор;
- створювати та зберігати текстові документи в текстовому процесорі;

- настроювати середовище користувача текстового процесора,
- редагувати та формувати текст;
- підключати перевірку орфографії;
- готувати документи до друкування.

Створення таблиць у текстовому процесорі. Текстовий процесор.

Практичні навички:

- створювати таблиці довільного рівня складності;
- редагувати таблиці;
- формувати таблиці;
- вводити числову та текстову інформацію в таблиці;
- готувати документи до друкування.

Робота з медичною документацією в табличному процесорі. Табличний процесор. Введення даних у клітинки табличного процесора та редагування їх. Форматування клітинок. Виконання обчислень. Сортування даних у таблицях за значенням одного чи декількох полів. Фільтри.

Практичні навички:

- уміти вводити дані в клітинки табличного процесора та редагувати їх;
- користуватися форматуванням клітинок, виконувати обчислення;
- вводити та редагувати медичні дані в табличному процесорі;
- виконувати обчислення та використовувати стандартні функції для оброблення й аналізу медичної інформації.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Структура інформаційної системи. Апаратна та інформаційна складові інформаційної системи. Програмне забезпечення ПК. Операційні системи. Інтегрований пакет прикладних програм (ППП).

Тема 3. Статистичне оброблення медичної інформації

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Статистичне оброблення результатів медичних досліджень. Сортування даних у таблицях за значенням одного чи декількох полів. Робота з фільтрами. Діаграми. Елементарні статистичні характеристики.

Практичні навички:

- уміти сортувати дані в таблиці за значенням одного чи декількох полів, користуватися фільтрами даних для пошуку за довільним критерієм;
- будувати діаграми, робити елементарний статистичний аналіз даних у табличному процесорі;
- вводити та редагувати статистичні дані в табличному процесорі;
- використовувати операції та функції для оброблення статистичних даних, введених у табличний процесор;
- аналізувати статистичні дані;
- будувати діаграми та графіки.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Елементи математичної статистики в медицині. Елементарні статистичні характеристики. Служби медичної статистики. Етапи розв'язування статистичної задачі.

Тема 4. Медичні інформаційні системи (МІС)

ЛЕКЦІЯ

Концепція інформатизації охорони здоров'я. МІС, їх класифікація та структура. Автоматизовані системи діагностики захворювань та прогнозування результатів їх лікування. Комп'ютерні діагностичні системи (КДС). Скринінгові комп'ютерні діагностичні системи. Експертні системи.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Діагностичні програми в медицині. Діагностичні системи для оброблення та аналізу медичної документації. Створення елементів діагностичних систем.

Практичні навички:

- уміти створювати елементи діагностичних систем для оброблення та аналізу медичної документації;
- заповнювати картки згідно з анкетною та друкувати вихідні документи;
- створювати елементи діагностичних систем для оброблення та аналізу медичної документації.

Комп'ютерні системи ведення медичної документації. Робота з базою даних. Бази даних. Редагування баз даних.

Практичні навички:

- уміти створювати бази даних у заданому форматі та редагувати їх.

Профогляд та диспансеризація населення. Пошук інформації в базі даних. Запити та звіти в базі даних.

Практичні навички:

- створювати бази даних у заданому форматі та редагувати їх;
- здійснювати пошук інформації в базі даних;
- використовувати базу даних для профогляду та диспансеризації населення;
- створювати звіти, використовуючи медичну інформацію.

Медичні інформаційні системи. Створення фрагментів медичної експертної системи на основі табличного процесора.

Практичні навички:

- уміти створювати фрагмент медичної експертної системи на основі табличного процесора;
- користуватися табличним процесором для створення фрагмента медичної експертної системи.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Автоматизоване робоче місце (АРМ) медпрацівника. Стандартизована історія хвороби. Комп'ютерні діагностичні системи (КДС): імовірнісні, консультативні. Системи профоглядів населення, призначення, принцип роботи, переваги. Системи диспансеризації населення, призначення, принцип роботи.

Тема 5. Медичні комп'ютерні комунікації (МКК)

ЛЕКЦІЯ

Комп'ютерні мережі, основні поняття. Медичні ресурси Інтернету. Електронна пошта.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Робота в мережі Internet та з електронною поштою.

Практичні навички:

- користуватися пошуковими системами;
- здійснювати пошук медичної інформації;
- здійснювати оброблення електронних листів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Робота в глобальних мережах. Метапошукові системи. Глобальна мережа Інтернет. Пошук інформації в мережі Інтернету — українській пошуковій системі. Телемедицина.

Тема 6. Медичні спеціалізовані обчислювальні комплекси

ЛЕКЦІЯ

Медичні приладо-комп'ютерні системи (МПКС). Поняття про медичні приладо-комп'ютерні системи. Провідні галузі їх застосування. Комп'ютерно-моніторингові системи. Медичні приладо-комп'ютерні системи візуалізації (комп'ютерна томографія, ультразвукове дослідження, системи теплобачення тощо).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Спостереження за обстеженням або лікуванням хворих за допомогою медичних приладо-комп'ютерних систем.

Практичні навички:

- уміти пояснювати переваги комп'ютерних методів дослідження перед некомп'ютерними (неінвазивність та нешкідливість деяких методів, швидкість обстеження).

САМОСТІЙНА РОБОТА

Системи дозиметричного планування. Рентгенівська комп'ютерна томографія. Томографія з використанням електромагнітних полів. Позитронно-емісійна томографія.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Виконувати дії при зависанні комп'ютера.
2. Правильно закінчувати роботу на комп'ютері.
3. Створювати файлову систему заданої конфігурації.
4. Завантажувати текстовий процесор.
5. Створювати та зберігати текстові документи в текстовому процесорі.
6. Налаштовувати середовище користувача текстового процесора.
7. Редагувати та форматувати текст.
8. Підключати перевірку орфографії.
9. Створювати таблиці довільного рівня складності.
10. Редагувати таблиці.
11. Форматувати таблиці.
12. Вводити числову та текстову інформацію в таблиці.
13. Готувати документи до друкування.
14. Вводити та редагувати медичні дані в табличному процесорі.
15. Виконувати обчислення та використовувати стандартні функції для оброблення та аналізу медичної інформації.
16. Вводити та редагувати статистичні дані в табличному процесорі.
17. Використовувати операції та функції для оброблення статистичних даних, введених у табличний процесор.
18. Аналізувати статистичні дані.
19. Будувати діаграми та графіки.
20. Створювати елементи діагностичних систем для оброблення та аналізу медичної документації.
21. Створювати бази даних у заданому форматі та редагувати їх.
22. Здійснювати пошук інформації в базі даних.
23. Використовувати базу даних для профогляду та диспансеризації населення.
24. Створювати звіти, використовуючи медичну інформацію.
25. Користуватися табличним процесором для створення фрагмента медичної експертної системи.

ПИТАННЯ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Медична інформатика, її мета. Медичні дані.
2. Етапи становлення медичної інформатики як науки.
3. Завдання медичної інформатики.
4. Структура медичної інформатики.
5. Технічні та програмні засоби інформаційних технологій базової інформатики.
6. Як почати роботу на комп'ютері?
7. Як правильно закінчити роботу з комп'ютером?
8. Дії при зависанні комп'ютера.
9. Як викликається головне меню ОС?
10. Призначення стандартів медичних даних.
11. Статичні методи оброблення даних у медицині.
12. Назвіть елементарні статистичні характеристики.
13. Функції середнього медичного фахівця у статистичних дослідженнях.
14. Комп'ютерні мережі та їх види.
15. Призначення електронної пошти.
16. Медичні ресурси Інтернет.
17. Медична інформаційна система (МІС) та її призначення.
18. Класифікація МІС.
19. Основні блоки МІС лікувально-профілактичних закладів.
20. АРМ медичного працівника.
21. Автоматизовані системи діагностики захворювань і прогнозування результатів лікування.
22. Функції середніх медпрацівників у медичних інформаційних системах.
23. Скринінгові методи дослідження. Експертні системи в медицині.
24. Приклади комп'ютерних систем профогляду та диспансеризації населення.
25. Призначення комп'ютерних моніторингових систем.
26. Функції медпрацівників у комп'ютерних моніторингових системах.
27. Медичні прилади приліжкового комплексу комп'ютерних моніторингових систем.
28. Які біологічні параметри спостерігаються за допомогою комп'ютерних моніторингових систем?
29. Призначення холтерівського моніторингу.
30. Медичні комп'ютерні системи візуалізації.
31. Які інформаційні промені використовуються в системах візуалізації?
32. Комп'ютерна томографія (КТ).
33. Назвіть протипоказання до проведення МРТ.
34. Який із трьох методів КТ найбезпечніший для людини? Чому?
35. Етапи процесу оброблення інформації при УЗД.
36. Галузі застосування УЗД.
37. Системи дозиметричного планування та їх завдання.
38. Обмін інформацією в інформаційному просторі. Телемедицина.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Гельман В.Я. Медицинская информатика. — СПб: Питер, 2002. — 468 с.

Добрін Б.Ю., Каширін В.Г. Основи медичної інформатики. — Луган. ун-т, 2003. — 512 с.

Інформаційні технології в охороні здоров'я і практичній медицині: У 10 кн. — Кн. 3: Інформаційні технології в хірургії: навч. посібник / О.П. Мінцер, В.З. Москаленко, С.В. Веселий. — К.: Вища шк., 2004. — 423 с.

Інформаційні технології в охороні здоров'я і практичній медицині: У 10 кн. — Кн. 5: Оброблення клінічних і експериментальних даних у медицині: навч. посібник / О.П. Мінцер, Ю.В. Вороненко, В.В. Власов — К.: Вища шк., 2004. — 423 с.

Коляда М.Г. Информатика и компьютерные технологии: учеб. пособие. — Донецк: Отечество, 1999. — 608 с.

Леонтьев В.П. Новейшая энциклопедия персонального компьютера-2002. — М.: Олма-Пресс, 2002. — 920 с.

Момоток Л.О., Юшина Л.В., Рожнова О.В. Основи медичної інформатики. — К.: Медицина, 2008. — 232 с.

Руденко В.Д. Практичний курс інформатики / За ред. В.М. Мадзігона. — К.: Фенікс, 2000. — 304 с.

Хаймзон І.І., Гульчак Ю.П., Коваль Б.Ф., Дідич В.М. Основи інформаційних технологій в системі охорони здоров'я. Обробка та аналіз медичних даних. — Вінниця: Медуніверситет, 2006. — 294 с.

Хаймзон І.І., Гульчак Ю.П., Коваль Б.Ф., Дідич В.М. Інформаційні системи в системі охорони здоров'я. Моделювання медико-біологічних процесів. — Вінниця: Медуніверситет, 2007. — 119 с.

Додаткова

Добрін Б.Ю., Каширін В.Г. Основи медичної інформатики. — Луганськ: Луган. ун-т., 2003. — 512 с.

Мороз В.М., Хаймзон І.І., Мазур О.І. Руководство по информатике: учеб. пособие. — Вінниця: Медінститут, 1993. — 158 с.

Хаймзон І.І., Гульчак Ю.П., Коваль Б.Ф., Дідич В.М. Медичні знання та прийняття рішень в медицині. — Вінниця: Медуніверситет, 2007. — 180 с.

Хаймзон І.І. Новые информационные технологии ведения, учета и обработки медицинской документации. — К.: Вища шк., 1992. — 153 с.

<http://uasm.kharkov.ua/rus/> Матеріали сайту “Українська асоціація Комп'ютерна медицина”.

<http://www/telemed.org.ua/News/news.html/> Матеріали сайту “Телемедицина в Україні”.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 “Акушерська справа”

Київ
2011

АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

Укладачі:

Л.П. Сосновська — викладач-методист, викладач вищої категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”, голова циклової комісії природничо-наукової підготовки;

Т.Ф. Більченко — викладач вищої категорії Кременчуцького медичного училища;

Т.Г. Михайлова — викладач-методист, викладач вищої категорії Кременчуцького медичного училища.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ “Кримський медичний коледж” 22.06.2011 р., протокол № 12.

Рецензенти:

Т.А. Фоміних — завідувач кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії ДУ “Кримський державний медичний університет ім. С.Г. Георгієвського” МОЗ України;

Н.О. Іващенко — викладач анатомії та фізіології вищої категорії Одеського обласного базового медичного училища.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Анатомія людини” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Згідно з навчальним планом анатомію людини вивчають у двох семестрах.

Анатомія як навчальна дисципліна:

- ґрунтується на вивченні студентами медичної біології, гістології, цитології й ембріології, біофізики, латинської мови та інтегрується із цими дисциплінами;
- закладає основи для вивчення студентами нормальної фізіології, пропедевтики клінічних дисциплін та формування умінь застосовувати знання з анатомії людини в процесі подальшого вивчення всіх клінічних дисциплін і в майбутній професійній діяльності;
- закладає основи здорового способу життя та профілактики порушення функцій у процесі життєдіяльності.

Види навчальних занять згідно з навчальним планом:

- лекції;
- практичні заняття;
- самостійна позааудиторна робота студентів.

Теми лекційного курсу розкривають проблемні питання відповідних розділів анатомії людини.

Практичні заняття передбачають:

- вивчення будови органів, систем організму людини;
- оцінювання вікових, статевих, індивідуальних особливостей будови органів людини;
- розв’язання ситуаційних задач, що мають клініко-анатомічне обґрунтування.

Предметна (циклова) методична комісія природничо-наукових дисциплін має право вносити зміни до навчальної програми залежно від організаційних і технічних можливостей, напрямів наукових досліджень, екологічних особливостей регіону, але має виконати в цілому обсяг вимог з дисципліни згідно з кінцевою метою підготовки за фахом та навчальними планами.

Засвоєння тем контролюється на практичних заняттях згідно з конкретною метою, на практичних підсумкових заняттях. Рекомендується застосовувати такі засоби діагностики рівня підготовки студентів: комп’ютерні тести, розв’язування ситуаційних задач, контроль практичних навичок і знання анатомічних препаратів; аналіз топографо-анатомічних взаємовідносин органів і систем людини.

Поглибленню і систематизації міжпредметної інтеграції сприяють визначення тематичних груп анатомічної та клінічної термінології. Анатомічну номенклатуру наведено в темах програми відповідно до сучасних українських стандартів Міжнародної анатомічної номенклатури, затвердженої IV з’їздом анатомів, гістологів, ембріологів і топографоанатомів України.

Програма розкриває зміст основного курсу згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньо-професійної програми

(ОПП).

На вивчення дисципліни відведено 135 год, з них 44 — на лекційні заняття, 40 — на практичні, 51 — самостійну роботу студентів.

Самостійна робота планується відповідно до основних положень “Організації навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти”.

Для проведення позааудиторної самостійної роботи передбачається робота в читальних залах бібліотек, робота в комп’ютерних класах з електронними підручниками, науково-дослідна робота студентів, участь у студентських науково-практичних конференціях.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- будову тіла людини, системи, що його складають, органи і тканини;
- топографо-анатомічні взаємовідносини органів і систем людини;
- взаємозалежність і єдність структур та функцій органів людини, мінливість їх під впливом екологічних факторів;
- статеві, вікові та індивідуальні особливості будови організму людини;
- вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;
- морально-етичні принципи ставлення до живої людини та її тіла як об’єкта анатомічного і клінічного дослідження.

Студенти повинні вміти:

- промацувати анатомічні утворення, виступи кісток;
- визначати за місцем розміщення групи м’язів, промацувати поверхневі м’язи;
- на таблицях, атласах, препаратах, муляжах визначати розміщення, особливості будови серця та основних судин;
- визначати межі серця на скелеті;
- визначати місця вислуховування клапанів серця на скелеті;
- віднаходити ділянки для дослідження пульсу;
- віднаходити серединну ліктьову вену;
- віднаходити і промацувати регіонарні лімфатичні вузли;
- визначати відділи і топографію органів дихання, проєкцію їх на скелет;
- віднаходити на муляжах та вологих препаратах відділи шлунка, печінки, підшлункової залози;
- відрізняти на муляжах та вологих препаратах тонку кишку від товстої;
- промацувати привушну залозу;
- промацувати передній край печінки;
- визначати проєкцію нирок на задню черевну стінку;
- визначати на муляжах та вологих препаратах основні структурні утворення нирок, сечового міхура;
- визначати на муляжах і вологих препаратах відділи головного і спинного мозку, топографію, ділянки іннервації спинномозкових і черепних нервів;
- визначати на таблицях і муляжах основні морфологічні структури органів чуття.

Студенти мають бути проінформовані про:

- сучасні досягнення теорії і практики медичної науки;
- основні методи інструментального та лабораторного дослідження органів і систем людини;
- місце людини в природі, взаємодію людини із зовнішнім середовищем;

- структури, що забезпечують види рухів;
- роль нервової системи в координації функцій організму, роль кори великого мозку. Провідні шляхи головного мозку, сенсорні системи, їхні відділи, класифікацію сенсорних систем.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Навчальна практика під керівництвом викладача	Самостійна робота
1	Вступ. Тканини. Органи. Системи органів	7	2	—	5
	Розділ 1. Анатомія опорно-рухового апарату				
2	Загальні дані про скелет. З'єднання кісток. Анатомія кісток тулуба та їх з'єднання	41	2	2	6
3	Анатомія кісток черепа та їх з'єднання		2	2	
4	Анатомія кісток верхньої і нижньої кінцівок та їх з'єднання		2	4	
5	Анатомія м'язів голови та шиї, м'язів тулуба		2	4	3
6	Анатомія м'язів верхньої та нижньої кінцівок		2	2	8
	Розділ 2. Анатомія нервової системи				
7	Анатомія спинного та головного мозку	18	2	2	2
8	Спинномозкові нерви		2	2	
9	Черепні нерви		2	2	
10	Автономна частина периферійної нервової системи		2	—	2
	Розділ 3. Анатомія ендокринної системи				
11	Анатомія органів ендокринної системи	2	2	—	
	Розділ 4. Анатомія серцево-судинної системи				
12	Анатомія серця. Велике й мале коло кровообігу	19	2	2	3
13	Анатомія артеріальної системи організму		2	2	
14	Анатомія венозної системи та загальна анатомія лімфатичних судин		2	2	4
	Розділ 5. Анатомія дихальної системи				
15	Анатомія дихальної системи	7	2	2	3
	Розділ 6. Анатомія травної системи				
16	Загальна анатомія травної системи Анатомія травного каналу	17	2	4	5
17	Анатомія великих травних залоз		2	2	2
	Розділ 7. Анатомія сечової системи				
18	Анатомія органів сечової системи	6	2	2	2
19	Анатомія чоловічої та жіночої статевих систем	10	4	2	4
	Розділ 8. Анатомія органів чуття	8	4	2	2
20	Анатомія органів чуття				
	Усього	135	44	40	51

Примітка: Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Видатні вчені-анатоми	3
2	Клітина, будова, склад	2
3	Загальні дані про скелет та його функції. Класифікація кісток, кістка як орган, її хімічний склад, будова трубчастої кістки	3
4	З'єднання кісток, їхня класифікація, види рухів у суглобах	3
5	М'яз як орган, сухожилки, апоневрози, загальні поняття про біомеханіку м'язів	3
6	М'язи передпліччя, м'язи кисті	4
7	М'язи гомілки, м'язи стопи	4
8	Оболони спинного та головного мозку, простори, спинно-мозкова рідина	2
9	Схема вегетативної рефлекторної дуги	2
10	Судини — види, будова стінки артерії, вени, капілярів	3
11	Загальний план будови лімфатичної системи. Лімфатичні стовбури та протоки. Лімфа та її склад	4
12	Плевра пристінкова і нутрощева, плевральна порожнина, поняття про середостіння	3
13	Класифікація внутрішніх органів, загальний план будови стінки трубчастих органів. Черевна порожнина, порожнина очеревини	2
14	Зуби: будова, види. Постійні і молочні зуби, формули, терміни прорізування	3
15	Шляхи виділення жовчі	2
16	Сечівник (чоловічий, жіночий) — будова, відділи, відмінності	2
17	Зовнішні чоловічі статеві органи	2
18	Зовнішні жіночі статеві органи	2
19	Шкіра. Залози шкіри, похідні шкіри	2
	Усього	51

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Тканини. Органи. Системи органів

ЛЕКЦІЯ

Предмет вивчення анатомії, методи дослідження. Основні сучасні напрями розвитку анатомії.

Основні етапи розвитку анатомії в античні часи, в епоху Відродження, у XVII—XIX ст.

Розвиток українських анатомічних шкіл. Київська анатомічна школа.

Конституція тіла людини, фактори, що її зумовлюють.

Стадії ембріогенезу людини.

Клітина, визначення, будова, хімічний склад, обмін речовин, типи поділу клітин, види рухів.

Тканина, визначення, класифікація.

Епітеліальна тканина, розміщення в організмі, види, функції, будова. Класифікація епітелію.

Сполучна тканина, розміщення, функції, класифікація (опорнотрофічна — власне сполучна, сполучна тканина зі спеціальними властивостями, опорна, трофічна).

М'язова тканина, види, розміщення в організмі, будова, функції.

Серцева тканина, розміщення в організмі, особливості, функції.

Нервова тканина, розміщення, будова (нейрони, макро-, мікроглія, основна речовина). Будова нейрона, види нейронів. Нервове волокно, визначення, види, будова, закінчення нервових волокон (рецептори, ефектори).

Орган, визначення, принципи будови. Система органів, визначення, системи органів організму людини.

Розділ 1. Анатомія опорно-рухового апарату

Тема 2. Загальні дані про скелет. З'єднання кісток. Анатомія кісток тулуба та їх з'єднання

ЛЕКЦІЯ

Загальні дані про скелет та його функції. Класифікація кісток. Кістка як орган, її хімічний склад. Компактна й губчаста кісткова речовина, її будова. Будова трубчастої кістки, її частини.

Окістя. З'єднання кісток, класифікація їх. Види синартрозів, симфізи, діартрози. Види рухів у суглобах.

Будова суглоба. Допоміжний апарат суглобів. Класифікація суглобів за будовою, формою суглобових поверхонь, та за функцією.

Міжнародна анатомічна номенклатура. Її значення для вивчення анатомії, клінічних дисциплін. Основні анатомічні терміни, які розкривають топографію анатомічних об'єктів та їхні основні характеристики.

Анатомічні площини (сагітальна, фронтальна, горизонтальна) та осі (фронтальна, вертикальна, сагітальна), характеристика їх, використання для опису кісток та їхніх частин.

Хребтовий стовп, його відділи. Будова хребців. Основні ознаки шийних, грудних і поперекових хребців. Крижова кістка. Куприк. З'єднання

хребців. Міжхребцеві диски. Зв'язки і суглоби хребта. Хребтовий стовп у цілому. Груднина. Ребра. З'єднання кісток грудної клітки. Грудна клітка в цілому.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Анатомічна номенклатура. Її значення для вивчення анатомії та уніфікації вивчення природничих і клінічних дисциплін.

Кістки скелета: хребці, ребра, груднина. Загальна будова хребтового стовпа. Загальний план будови хребців. Особливості будови хребців: шийних, грудних, поперекових, крижової кістки, куприкової кістки.

Класифікація ребер. Будова ребра і груднини.

Класифікація з'єднань хребтового стовпа. Хребтовий стовп у цілому.

З'єднання грудної клітки. Грудна клітка в цілому, її будова.

Латинські терміни: columna vertebralis, vertebrae, vertebrae cervicales, atlant, axis, vertebrae thoracicae, vertebrae lumbales, vertebrae sacrales, os sacrum, vertebrae coccygeae, os coccyges, compages thoracis, sternum, costae.

Практичні навички:

- розпізнавати, до якої частини скелета належить та чи інша кістка;
- визначати на скелеті та рентгенограмах особливості будови суглобів;
- визначати відділи довгих трубчастих кісток;
- промацувати на людині та визначити на скелеті відростки хребців, фізіологічні вигини хребта, яремну вирізку груднини, підгруднинний кут;
- уміти розрізняти хребці різних відділів хребтового стовпа, праве ребро від лівого.

Тема 3. Анатомія кісток черепа та їх з'єднання

Кістки мозкового черепа: анатомічні особливості лобової, тім'яної, потиличної, скроневої, клиноподібної, решітчастої кісток. Кістки лицьового черепа: нижня носова раковина, слъозова кістка, носова кістка, леміш, верхня щелепа, піднебінна кістка, вилична кістка, нижня щелепа, під'язикова кістка.

З'єднання черепа: шви черепа, скронево-нижньощелепний суглоб, атланта-потиличний суглоб.

Череп у цілому: склепіння, основа (внутрішня та зовнішня), черепні ямки, орбіта, порожнина носа, порожнина рота.

Вікові особливості черепа: череп новонародженої дитини, тім'ячка (визначення поняття, стан тім'ячок черепа, терміни їх закриття).

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Мозковий і лицевий череп. Будова кісток, що утворюють мозковий череп. Будова кісток, що утворюють лицевий череп.

Склепіння черепа. Основа черепа. Передня, середня і задня черепні ямки, очна ямка, кісткова порожнина носа, скронева, підскронева, крилопіднебінна ямки. Вікові та статеві особливості черепа.

З'єднання кісток черепа: класифікація. Синдесмози черепа: шви, їх види і характеристика. Суглоби черепа: скронево-нижньощелепний, атланта-

потиличний, їх будова.

Вікові особливості з'єднання черепа: тім'ячка, їх види, терміни скостеніння.

Латинські терміни: cranium, os occipitale, os parietale, os frontale, os ethmoidale, os sphenoidale, os temporale, os nasale, os palatinum, os zygomaticum, maxilla, mandibula, os hyoideum.

Практичні навички:

- промацувати на людині та визначати на скелеті надбрівні дуги, лобові та тім'яні горби, величну дугу, скроневу ямку, відростки верхньої та нижньої щелепи, кут нижньої щелепи, підборідний виступ, скронево-нижньощелепний суглоб;
- розпізнавати, до якого відділу черепа належить та чи інша кістка, називати і показувати основні анатомічні утворення кісток черепа;
- визначати шви черепа та місця розміщення тім'ячка;
- визначати на скелеті та рентгенограмах відділи черепа, кістки лицевого та мозкового черепа, орбіту, кісткову носову порожнину;
- визначати на рентгенограмах повітроносні приносні пазухи кісток черепа.

Тема 4. Анатомія кісток верхньої і нижньої кінцівок та їх з'єднання

ЛЕКЦІЯ

Кістки та з'єднання грудного пояса, кістки вільної частини верхньої кінцівки. Ключиця. Лопатка. З'єднання грудного пояса: груднинно-ключичний і надплечово-ключичний суглоби. Плечова кістка. Променева кістка. Ліктьова кістка. Кістки кисті. З'єднання кісток вільної верхньої кінцівки: променево-ліктьовий синдесмоз, плечовий суглоб, ліктьовий суглоб, суглоби кисті.

Кістки таза, з'єднання їх. Кульшова кістка (клубова, сіднича, лобкова кістки). Крижово-клубовий суглоб. Лобкове зрощення. Зв'язки таза. Таз у цілому. Великий таз, малий таз. Середні розміри жіночого таза. Площини малого таза (вхід, широка частина, вузька частина, вихід). Осі таза. Статеві особливості таза.

Анатомічна будова кісток нижньої кінцівки. Стегнова кістка. Кістки гомілки. Кістки стопи. Кульшовий і колінний суглоби. З'єднання кісток гомілки. Надп'яtkово-гомілковий суглоб. Суглоби стопи. Склепіння стопи.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Верхня кінцівка: її відділи. Кістки верхньої кінцівки: відділи. Пояс верхньої кінцівки: ключиця, лопатка, їх будова. Вільна частина верхньої кінцівки: плечова кістка, кістки передпліччя і кисті, їх будова.

З'єднання кісток верхньої кінцівки. З'єднання грудного пояса: надплечоключичний суглоб, груднинно-ключичний суглоб, їх будова.

З'єднання кісток вільної верхньої кінцівки: плечовий суглоб, ліктьовий суглоб, з'єднання кісток передпліччя, променево-зап'ятковий суглоб, суглоби кисті.

Нижня кінцівка: її відділи. Кістки нижньої кінцівки: відділи. Пояс нижньої кінцівки: кульшова кістка, її будова. Частини кульшової кістки, їх будова. Вільна частина нижньої кінцівки: стегнова кістка, кістки гомілки,

стопи, їх будова.

Нижня кінцівка: її відділи. Кістки нижньої кінцівки: відділи. Пояс нижньої кінцівки: кульшова кістка, її будова. Частини кульшової кістки, їх будова. Вільна частина нижньої кінцівки: стегнова кістка, кістки гомілки, стопи, їх будова.

Латинські терміни: clavícula, scapula, humerus, ulna, radius, ossa manus, os coxae, os ilium, os ischii, os pubis, pelvis, femur, patella, tibia, fibula, pedis, ossa pedis.

Практичні навички:

- знаходити, називати, показувати анатомічні утворення кісток верхньої та нижньої кінцівок;
- визначати кістки, які утворюють кульшову кістку;
- демонструвати на скелеті статеві відмінності таза;
- визначати межі між малим і великим тазом;
- визначати на скелеті та промацувати на людині клубовий гребінь, верхньопередню клубову ость, великий вертлюг стегнової кістки, наколінок;
- промацувати на людині та визначати на скелеті ключицю, ость лопатки, надостьову та підостьову ямки, кути лопатки, ліктьову кістку та її ліктьовий відросток, нижній кінець променевої кістки, кістки пальців;
- читати рентгенограми кісток та суглобів.

Тема 5. Анатомія м'язів голови та шиї, м'язів тулуба

ЛЕКЦІЯ

М'яз як орган, визначення. Сухожилки, апоневрози. Допоміжні апарати м'язів.

Загальні поняття про біомеханіку м'язів.

Початок і прикріплення м'язів: їх функціональна характеристика.

Класифікація м'язів.

М'язи голови: апоневротичний шолом, будова та функції жувальних м'язів, мимічні м'язи: особливості будови, функції.

М'язи шиї: класифікація (поверхневі, надпід'язикові, підпід'язикові, глибокі). Шийна фасція. Сонна піхва.

Топографічні утворення тулуба. Ділянки спини, грудей, живота, трикутники діафрагми.

М'язи спини (поверхневі, власні м'язи спини), їх розташування, функції.

М'язи грудної клітки (поверхневі, власні), розташування, функції.

М'язи живота: розташування, функції. Апоневроз живота, біла лінія живота, пупкове кільце, пахвинний канал, піхви прямого м'яза живота.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Анатомія м'язів голови та шиї. М'язи голови, класифікація. Жувальні м'язи, характеристика їх. Мимічні м'язи, характеристика їх.

М'язи шиї, класифікація. Поверхневі, середні, глибокі м'язи шиї, характеристика їх.

Латинські назви: mm.faciei, mm.masticatorii, m.epicranius, m.masseter, m.temporalis, m.pterygoideus lateralis, m.pterygoideus medialis, mm.colli, platysma, mm.suprahyoidei, mm.infrahyoidei, m.sternocleidomastoideus.

Анатомія м'язів тулуба. М'язи спини: поверхневі і глибокі, характеристика їх.

М'язи грудної клітки: поверхневі і глибокі, характеристика їх.

М'язи живота: м'язи передньої, бічної, задньої стінок живота, характеристика їх.

Топографія передньої стінки живота: біла лінія живота, пахвинний канал.

Діафрагма, визначення. Частина діафрагми, отвори, їхній вміст, трикутники.

Латинські назви: mm.dorsi, m.trapezius, m.latissimus dorsi, m.pectoralis major, m.pectoralis minor, diaphragma, mm.abdominis, m.rectus abdominis, m.obliquus externus abdominis, m.obliquus internus abdominis, m.transversus abdominis, canalis inguinalis, linea alba.

Практичні навички:

- уміти визначати за місцем розташування основні групи м'язів голови, шиї, тулуба;
- вирішувати практичні завдання щодо функцій м'язів;
- промацувати поверхневі м'язи шиї, скроневий і жувальні м'язи, поверхневі м'язи грудей і спини;
- визначати топографію ліктової та пахвової ямок.

Тема 6. Анатомія м'язів верхньої та нижньої кінцівок

ЛЕКЦІЯ

Топографічні утворення верхньої кінцівки, пахвова та ліктова ямки. М'язи плечового пояса: розташування, функції.

М'язи плеча (передній відділ плеча, задній відділ плеча), розташування, функції. Фасції плеча.

М'язи передпліччя: передній відділ передпліччя (поверхнева частина, глибока частина), задній відділ передпліччя (бічна частина, променева частина). Фасції передпліччя.

М'язи кисті: м'язи підвищення великого пальця, м'язи підвищення мізинця, середня група м'язів. Долонний апоневроз. Розташування, функції.

Топографічні утворення, підколінна ямка, стегновий канал.

М'язи таза: внутрішня, зовнішня групи, розташування, функції.

М'язи стегна: передній відділ стегна, задній відділ стегна, присередній (привідний) відділ стегна, розташування, функції. Широка фасція, стегновий трикутник, стегновий канал.

М'язи гомілки: передній відділ гомілки, задній відділ гомілки (поверхнева частина, глибока частина), бічний відділ гомілки. Розташування, функції. Фасція гомілки, підколінна ямка.

М'язи стопи: тильна і подошвова групи м'язів, розташування, функції.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Анатомія м'язів верхньої кінцівки. М'язи верхньої кінцівки, класифікація. М'язи пояса верхньої кінцівки, характеристика їх. М'язи плеча, класифікація, характеристика їх. М'язи передпліччя: класифікація, характеристика їх. М'язи кисті, класифікація, характеристика їх.

Пахвова ямка. Ліктьова ямка.

Латинські терміни: m.deltoideus, m.biceps brachii, m.brachialis, m.triceps brachii, fossa cubiti.

Анатомія м'язів нижньої кінцівки. М'язи нижньої кінцівки, класифікація. М'язи пояса нижньої кінцівки: класифікація, характеристика їх. М'язи стегна: класифікація, характеристика їх. М'язи гомілки: класифікація, характеристика їх. М'язи стопи: класифікація, характеристика їх.

Підколінна ямка.

Латинські терміни: m. gluteus maximus, m. quadriceps femoris, m. sartorius, m. gracilis, m. biceps femoris, m. triceps surae, fossa poplitea.

Практичні навички:

- уміти визначати за місцем розташування основні групи м'язів верхньої та нижньої кінцівок;
- вирішувати практичні завдання щодо функції м'язів;
- промацувати м'язи передніх відділів плеча, передпліччя, кисті;
- промацувати м'язи передньої ділянки стегна, заднього відділу гомілки;
- визначати топографію пахвинної, підколінної ямок, стегового трикутника.

Розділ 2. Анатомія нервової системи

Тема 7. Анатомія спинного та головного мозку

ЛЕКЦІЯ

Провідна роль нервової системи в організмі людини; її значення для інтеграції органів, систем органів у єдиний цілісний організм. Класифікація нервової системи. Морфологічна і функціональна класифікація нейронів. Рецептори, їх класифікація. Рефлекторна дуга. Біла й сіра речовина ЦНС. Нервові волокна, пучки, корінці.

Спинний мозок, топографія. Зовнішня будова спинного мозку. Сегменти спинного мозку. Внутрішня будова спинного мозку. Біла й сіра речовина. Будова задніх, передніх і бічних рогів. Склад передніх, задніх і бічних канатиків. Оболони спинного мозку, простори, спинномозкова рідина.

Головний мозок. Відділи головного мозку, довгастий, задній, проміжний, середній, кінцевий. Оболони головного мозку. Шлуночки головного мозку. Поняття про провідні шляхи ЦНС.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Спинний мозок, топографія. Зовнішня будова спинного мозку. Сегменти спинного мозку. Внутрішня будова спинного мозку. Біла й сіра речовина. Будова задніх, передніх і бічних рогів. Склад передніх, задніх і бічних канатиків. Оболони спинного мозку, простори, спинномозкова рідина.

Головний мозок. Відділи головного мозку, довгастий, задній,

проміжний, середній, кінцевий. Оболони головного мозку. Шлуночки головного мозку. Поняття про провідні шляхи ЦНС.

Латинські терміни: medulla spinalis, conus medullaris, filum terminale, radix ventralis, radix dorsalis, substantia grisea medullae spinalis, cornu dorsale, cornu ventrale, substantia alba medullae spinalis, funiculi anterior, lateralis et posterior, encefalon, medulla spinalis, mielencephalon, metencephalon, pons, cerebellum, mesencephalon, diencephalon, telencephalon, meninges.

Практичні навички:

- уміти визначати відділи, частини, оболони спинного мозку;
- визначати на муляжі та скелеті верхню і нижню межі спинного мозку;
- визначати розміщення сірої речовини на поперечному зрізі, центральний канал спинного мозку;
- уміти показувати на таблицях та муляжах канатики білої речовини, щілини і борозни;
- уміти показувати на муляжі і таблицях передні та задні корінці, спинномозковий вузол;
- визначати основні анатомічні утворення головного мозку на муляжах, таблицях і вологих препаратах;
- складати й аналізувати просту та складну рефлекторні дуги;
- уміти показувати на таблиці функціональні зони кори півкуль головного мозку;
- визначати сенсорні зони кори великих півкуль;
- пояснювати шляхи відтоку спинномозкової рідини;
- аналізувати схеми провідних шляхів головного та спинного мозку.

Тема 8. Спинномозкові нерви

ЛЕКЦІЯ

Спинномозкові нерви. Загальна характеристика спинномозкових нервів. Будова, класифікація нервів. Спинномозкові сплетення, їхні гілки. Ділянки іннервації.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Спинномозкові нерви. Загальна характеристика спинномозкових нервів. Будова, класифікація нервів. Спинномозкові сплетення, їхні гілки. Ділянки іннервації.

Латинські терміни: nervi spinales, plexus cervicalis, plexus brachialis, plexus lumbalis, plexus sacralis, pars sympathica.

Практичні навички:

- намалювати схему утворення спинномозкового нерва, його гілки;
- визначати ділянки іннервації спинномозкових нервів;
- визначати на муляжі місце виходу гілок шийного сплетення;
- уміти показувати на кисті зони іннервації ліктьового променевого та серединного нервів;
- визначати на муляжі місця виходу на задню поверхню стегна сідничого

нерва.

Тема 9. Черепні нерви

ЛЕКЦІЯ

Черепні нерви. Загальна характеристика черепних нервів. Спільні риси та відмінності будови черепних і спинномозкових нервів. Класифікація черепних нервів за функцією (рухові, чутливі, змішані), топографія ядер, місце виходу з черепа, ділянки іннервації.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Черепні нерви. Загальна характеристика черепних нервів. Класифікація черепних нервів за функцією (рухові, чутливі, змішані), топографія ядер, місце виходу з черепа, ділянки іннервації.

Латинські терміни: nervi cranialis, n. olfactorius, n. opticus, n. oculomotorius, n. trochlearis, n. trigeminus, n. abducens, n. facialis, n. vestibulocochlearis, n. glossopharyngeus, n. vagus, n. accessorius, n. hypoglossus.

Практичні навички:

- визначати на схемах (муляжах, таблицях), через які отвори черепні нерви виходять з порожнини черепа, ділянки іннервації їх;
- визначати на муляжі головного мозку та на черепі місця виходу черепних нервів та їх основних гілок;
- розв'язувати ситуаційні задачі.

Тема 10. Автономна частина периферійної нервової системи

ЛЕКЦІЯ

Автономна частина периферійної нервової системи. Класифікація автономної частини. Будова її відділів: симпатичного і парасимпатичного. Схема вегетативної рефлексорної дуги.

Розділ 3. Анатомія ендокринної системи

Тема 11. Анатомія органів ендокринної системи

ЛЕКЦІЯ

Загальні принципи будови ендокринних органів. Класифікація ендокринних органів.

Щитоподібна залоза: топографія, будова, функції.

Прищитоподібні залози: топографія, будова, функції.

Надниркові залози: будова, функції. Топографія правої й лівої надниркових залоз.

Ендокринна частина підшлункової залози: будова, функції.

Ендокринна частина статевих залоз: будова, функції.

Гіпофіз: топографія, частини, будова, функції.

Шишкоподібна залоза: топографія, будова, функції.

Розділ 4. Анатомія серцево-судинної системи

Тема 12. Анатомія серця. Велике й мале коло кровообігу

ЛЕКЦІЯ

Процес кровообігу, визначення, значення, структури, що його здійснюють.

Судини, види, будова стінки артерій, вен, капілярів.

Серце, розміщення, загальна характеристика, зовнішня будова, анатомічна вісь, проекція меж серця на поверхню грудної клітки, камери серця, отвори серця, клапани серця (будова, проекція на поверхню грудної клітки), будова стінки серця. Вінцеве коло кровообігу.

Велике й мале коло кровообігу.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Судини, види, будова стінки артерій, вен, капілярів.

Серце, розміщення, загальна характеристика, зовнішня будова, проекція меж серця на поверхню грудної клітки, камери серця, отвори серця, клапани серця (будова, проекція на поверхню грудної клітки), будова стінки серця. Вінцеве коло кровообігу.

Велике і мале коло кровообігу.

Латинські терміни: cor, endocardium, myocardium, epicardium, pericardium, arteria coronaria dextra et sinistra, atrium, ventriculus, valva.

Практичні навички:

- уміти визначати межі серця на скелеті;
- визначати верхівковий поштовх візуально та пальпаторно;
- визначати місця вислуховування клапанів серця;
- визначати проекції клапанів серця на скелеті.

Тема 13. Анатомія артеріальної системи організму

ЛЕКЦІЯ

Артерії великого кола кровообігу. Аорта, її відділи, висхідна, дуга, низхідна. Гілки дуги аорти, плечоголовний стовбур, загальна сонна артерія, підключична артерія. Зовнішня сонна артерія, її гілки, внутрішня сонна артерія, артеріальне коло мозку (коло Вілізія).

Артерії верхніх кінцівок: пахвова, променева, ліктьова, артерії кисті.

Грудна аорта та її гілки. Черевна аорта та її гілки.

Артерії нижніх кінцівок: зовнішня клубова, стегнова, підколінна, передня великогомілкова, тильна артерія стопи, великогомілкова, присередня підошвова, бічна підошвова, малогомілкова.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Артерії великого кола кровообігу. Аорта, її відділи: висхідна, дуга,

низхідна. Гілки дуги аорти: плечоголовний стовбур, загальна сонна артерія, підключична артерія. Зовнішня сонна артерія, її гілки, внутрішня сонна артерія: артеріальне коло мозку (коло Вілізія).

Артерії верхніх кінцівок: пахвова, променева, ліктьова, артерії кисті.

Грудна аорта та її гілки. Черевна аорта та її гілки.

Артерії нижніх кінцівок: зовнішня клубова, стегнова, підколінна, передня великогомілкова, тильна артерія стопи, великогомілкова, присередня підошвова, бічна підошвова, малогомілкова.

Латинські терміни: aorta, truncus brachiocephalicus, arteria carotis communis, arteria carotis externa, arteria carotis interna, arteria subclavia, arteria axillaris, arteria brachialis, pars thoracica aortae, pars abdominalis aortae, tr. celiacus, arteria mesenterica superior, arteria mesenterica inferior, arteria iliaca communis, arteria iliaca interna, arteria iliaca externa, arteria femoralis, arteria poplitea.

Практичні навички:

- на схемах і моделях показувати напрямки магістральних артерій, їх розгалуження;
- промацувати пульс на променевій і сонній артеріях;
- знаходити місце пульсації артерій: загальної сонної, лицевої, поверхневої скроневої, підключичної, плечової, ліктьової, променевої, тильної артерії стопи;
- промацувати пульс на променевій і сонній артеріях.

Тема 14. Анатомія венозної системи та загальна анатомія лімфатичних судин

ЛЕКЦІЯ

Судини верхньої порожнистої вени: плечоголовна вена, яремні вени, підключична, непарна вена.

Вени голови та шиї: внутрішня яремна вена, лицева вена, зовнішня яремна вена.

Вени верхніх кінцівок: поверхневі і глибокі.

Вени грудної клітки: непарна вена, напівнепарна вена.

Нижня порожниста вена: загальна клубова вена, внутрішня й зовнішня клубова вена.

Вени нижньої кінцівки: поверхневі вени, глибокі вени нижньої кінцівки.

Ворітна печінкова вена, її гілки (верхня брижова, селезінкова, нижня брижова).

Загальний план будови лімфатичної системи: первинні лімфатичні органи (червоний і жовтий кістковий мозок, загруднинна залоза — тимус), вторинні лімфатичні органи (селезінка, лімфатичне кільце глотки, регіонарні лімфатичні вузли). Лімфатичні стовбури та протоки. Особливості будови лімфатичних капілярів і судин. Лімфа та її склад. Шляхи відтоку лімфи. Поодинокі та скупчення лімфатичних вузлів: топографія, функції.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Судини верхньої порожнистої вени: плечоголовна вена, яремні,

підключична, непарна вена.

Вени голови та шиї: внутрішня яремна вена, лицева вена, зовнішня яремна вена.

Вени верхніх кінцівок: поверхневі і глибокі.

Вени грудної клітки: непарна вена, напівнепарна вена.

Нижня порожниста вена: загальна клубова вена, внутрішня й зовнішня клубова вена.

Вени нижньої кінцівки: поверхневі вени, глибокі вени нижньої кінцівки

Ворітна печінкова вена, її гілки (верхня брижова, селезінкова, нижня брижова).

Лімфатичні стовбури та протоки. Особливості будови лімфатичних капілярів і судин. Лімфа та її склад. Шляхи відтоку лімфи. Поодинокі та скупчення лімфатичних вузлів: топографія, функції.

Латинські терміни: ductus thoracicus, ductus lymphaticus dexter et sinister, nodi lymphatici, spleen, thymus, vena cava inferior, vena portae (hepatis).

Практичні навички:

- на схемах і моделях показувати вени і венозні анастомози;
- визначати підшкірні вени верхньої та нижньої кінцівок;
- знаходити середню вену ліктя для внутрішньовенних ін'єкцій;
- визначати топографію регіонарних лімфатичних вузлів;
- пальпувати поверхневі лімфатичні вузли;
- знаходити на таблицях структурні анатомічні особливості серцево-судинної системи плода;
- розв'язувати ситуаційні задачі.

Розділ 5. Анатомія дихальної системи

Тема 15. Анатомія дихальної системи

ЛЕКЦІЯ

Верхні й нижні дихальні шляхи. Зовнішній ніс: частини, будова. Носова порожнина: присінок, носові ходи, приносіві пазухи. Функціональні частини носової порожнини.

Гортань, топографія. Будова гортані: хрящі, м'язи, зв'язки, суглоби. Порожнина гортані. Голосові складки, голосова щілина.

Трахея, частини, топографія, будова стінки. Головні бронхи, топографія, будова стінки. Бронхове дерево.

Легені: топографія, зовнішня будова. Ворота легень. Корінь легень. Частки, сегменти, часточки. Кровоносна система легень. Ацинус — структурно-функціональна одиниця легень.

Плевра. Пристінкова плевра і її топографічні частини. Нутрощева плевра. Плевральна порожнина, її функціональне значення. Поняття про середостіння.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Верхні й нижні дихальні шляхи. Зовнішній ніс, частини, будова. Носова порожнина, присінок, носові ходи, приносіві пазухи.

Функціональні частини носової порожнини.

Гортань, топографія. Будова гортані: хрящі, м'язи, зв'язки, суглоби. Порожнина гортані. Голосові складки, голосова щілина.

Трахея, частини, топографія, будова стінки. Головні бронхи, топографія, будова стінки. Бронхове дерево.

Легені, топографія, зовнішня будова. Ворота легень. Корінь легень. Частки, сегменти, часточки. Кровоносна система легень. Ацинус — структурно-функціональна одиниця легень.

Латинські терміни: *cavitas nasi, larynx, pharynx, trachea, bronchi, pulmones, pleura, mediastinum.*

Практичні навички:

- визначення скелетотопії органів дихання;
- на таблицях, муляжах та вологих препаратах віднаходження анатомічних особливостей порожнини носа, глотки, гортані, трахеї, бронхів, легень;
- визначення меж легень та плеври.

Розділ 6. Анатомія травної системи

Тема 16. Загальна анатомія травної системи. Анатомія травного каналу

ЛЕКЦІЯ

Класифікація внутрішніх органів: трубчасті, паренхіматозні. Загальний план будови стінки трубчастих органів: слизова, м'язова, зовнішня оболонки, характеристика їх. Поняття «сфінктер», сфінктери травного каналу.

Черевна порожнина. Порожнина очеревини. Положення органів щодо очеревини, функції очеревини, зв'язки, чепці, брижі.

Порожнина рота, присінок, власне ротова порожнина, тверде та м'яке піднебіння, ясна, піднебінні дужки, піднебінний язичок, зів.

Зуби, будова, види. Постійні зуби, формула, характеристика. Молочні зуби, формула, терміни прорізування. Язик, будова, частини, особливості будови слизової оболонки. Ротові залози: малі та великі слинні залози, характеристика їх.

Глотка, топографія, частини, сполучення, будова стінки, лімфоїдне кільце глотки.

Стравохід, топографія, частини, будова стінки. Звуження стравоходу.

Шлунок: топографія, частини шлунка. Будова стінки і особливості будови слизової оболонки шлунка. Положення шлунка стосовно очеревини.

Тонка кишка, її відділи. Дванадцятипала кишка, частини, топографія порожньої й клубової кишок. Будова стінки тонкої кишки. Особливості будови слизової оболонки тонкої кишки в її різних відділах. Будова м'язової оболонки.

Товста кишка, відділи, топографія. Будова стінки товстої кишки. Характеристика відділів товстої кишки. Макроскопічні відмінності будови

тонкої і товстої кишок.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Анатомія органів ротової порожнини та її похідних. Анатомія глотки, стравоходу, шлунка. Порожнина рота, присінок, власне ротова порожнина, тверде та м'яке піднебіння, ясна, піднебінні дужки, піднебінний язичок, зів.

Зуби, будова, види. Постійні зуби: формула, характеристика. Молочні зуби, формула, терміни прорізування. Язик, будова, частини, особливості будови слизової оболонки. Ротові залози: малі та великі слинні залози, характеристика їх.

Глотка, топографія, частини, сполучення, будова стінки, лімфоїдне кільце глотки.

Стравохід, топографія, частини, будова стінки. Звуження стравоходу.

Шлунок, топографія, частини шлунка. Будова стінки і особливості будови слизової оболонки шлунка.

Латинські терміни: pharynx, esophagus, ventriculus (s. gaster), cavitas oris, lingua, dens, glandulae solivariae, palatinum.

Анатомія тонкої і товстої кишок. Тонка кишка, її відділи. Дванадцятипала кишка, частини, топографія порожньої й клубової кишки. Будова стінки тонкої кишки. Особливості будови слизової оболонки тонкої кишки в її різних відділах. Будова м'язової оболонки.

Товста кишка, відділи, топографія. Будова стінки товстої кишки. Характеристика відділів товстої кишки. Макроскопічні відмінності будови тонкої і товстої кишок.

Латинські терміни: intestinum tenue, intestinum crassum, caecum, appendix vermiformis, colon, rectum.

Практичні навички:

- знаходити на таблицях, муляжах і вологих препаратах основні анатомічні утворення органів травного каналу;
- визначати топографію органів травного каналу, проекції їх на скелет і на передню черевну стінку;
- визначати на муляжах відділи ротової порожнини, глотки, стравоходу, шлунка;
- показувати на муляжі місця відкриття вивідних проток слинних залоз;
- відрізняти на муляжах і вологих препаратах тонку кишку від товстої;
- визначати загальний план будови трубчастих та паренхіматозних органів;
- визначати на таблицях відношення органів до очеревини.

Тема 17. Анатомія великих травних залоз

ЛЕКЦІЯ

Печінка, топографія, зовнішня будова: краї, поверхні, частки, зв'язки печінки. Внутрішня будова печінки. Судини печінки. Функції печінки. Положення стосовно очеревини.

Жовчний міхур, топографія, частини, будова стінки. Шляхи виділення жовчі.

Підшлункова залоза, топографія, частини, будова, функції. Підшлункові острівці.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Печінка, топографія. Зовнішня будова: краї, поверхні, частки, зв'язки печінки. Внутрішня будова печінки. Судини печінки. Функції печінки.

Жовчний міхур, топографія, частини, будова стінки. Шляхи виділення жовчі.

Підшлункова залоза, топографія, частини, будова, функції. Підшлункові острівці.

Латинські терміни: *hepar, vesica fellea, pancreas, peritoneum.*

Практичні навички:

- визначати проекцію на скелет, топографію травних залоз;
- визначати на таблицях та муляжі частки печінки, її ворота, ямку жовчного міхура;
- визначати на скелеті межі печінки;
- показувати на таблиці та муляжі структури печінкової частки, розгалуження ворітної вени та печінкової артерії;
- уміти показувати на таблицях та муляжах відділи жовчного міхура та жовчовивідні шляхи;
- визначати на муляжі відділи підшлункової залози та розміщення великого сосочка дванадцятипалої кішки;
- вирішувати практичні завдання стосовно будови травної системи.

Розділ 7. Анатомія сечової системи

Тема 18. Анатомія органів сечової системи

ЛЕКЦІЯ

Нирки, топографія правої та лівої нирки. Зовнішня будова нирки. Положення нирки до очеревини. Фіксувальний апарат нирки. Внутрішня будова нирки. Нефрон — структурно-функціональна одиниця нирки. Кровоносна система нирки. Сечові шляхи. Ниркові чашечки, ниркова миска.

Сечовід, частини, топографія, будова стінки, функції. Положення щодо очеревини. Звуження сечоводу.

Сечовий міхур, форма, зовнішня та внутрішня будова, частини. Особливості топографії у чоловіків та жінок. Будова стінки сечового міхура. Положення стосовно очеревини (залежно від функціонального стану).

Сечівник (чоловічий, жіночий) — будова, відділи, відмінності.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Нирки: топографія правої та лівої нирок. Зовнішня будова нирки. Фіксувальний апарат нирки. Внутрішня будова нирки. Сегменти нирки. Нефрон — структурно-функціональна одиниця нирки. Кровоносна система нирки. Сечові шляхи. Ниркові чашечки, ниркова миска.

Сечовід, частини, топографія, будова стінки, функції. Звуження сечоводу.

Сечовий міхур, форма, зовнішня та внутрішня будова, частини. Особливості топографії у чоловіків та жінок. Будова стінки сечового міхура.

Сечівник (чоловічий, жіночий), будова, відділи, відмінності.

Латинські терміни: ren, ureter, vesica urinaria, urethra.

Практичні навички:

- визначати проекцію нирок на задню черевну стінку;
- визначати на муляжах та вологих препаратах основні структурні утворення нирок, сечоводів, сечового міхура і сечівника;
- демонструвати на муляжі розміщення очеревини на сечовому міхурі;
- демонструвати на таблицях та муляжі відділи нефрону.

Тема 19. Анатомія чоловічої та жіночої статевих систем

ЛЕКЦІЇ

Внутрішні чоловічі статеві органи. Яечко, топографія, будова. Над'яечко. Оболонки яєчка. Сім'явиносна протока, частини, топографія, будова стінки. Сім'яний канатик. Сім'яний міхурець: топографія, будова, функції. Сім'явипорскувальна протока. Передміхурова залоза, топографія, частини, функції. Цибулинно-сечівникові залози. Зовнішні чоловічі статеві органи: калитка, статевий член, його будова.

Внутрішні жіночі статеві органи. Яєчник: топографія, зовнішня будова, внутрішня будова.

Маткові труби: топографія, частини, будова стінки, положення стосовно очеревини, функції.

Матка: топографія, форма, частини, будова стінки, положення стосовно очеревини.

Піхва: склепіння, будова стінки. Дівоча перетинка.

Зовнішні жіночі статеві органи: лобкове підвищення, великі соромітні губи, малі соромітні губи, присінок піхви, присінкові залози, клітор.

Промежина, визначення. Сечостатева діафрагма, діафрагма таза.

Вікові особливості внутрішніх чоловічих та жіночих статевих органів.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Чоловіча статева система. Внутрішні чоловічі статеві органи. Яечко: топографія, будова. Над'яечко. Оболонки яєчка. Сім'явиносна протока, частини, їх топографія. Будова стінки. Сім'яний канатик. Сім'яний міхурець: топографія, будова, функції.

Сім'явипорскувальна протока. Передміхурова залоза: топографія, частини, функції. Цибулинно-сечівникові залози. Зовнішні чоловічі статеві органи: калитка, статевий член, його будова.

Жіноча статева система. Внутрішні жіночі статеві органи. Яєчник: топографія, зовнішня будова, внутрішня будова, циклічні зміни будови яєчника.

Маткові труби: топографія, частини, будова стінки, положення стосовно очеревини, функції.

Матка: топографія, форма, частини, будова стінки, положення стосовно

очеревини.

Піхва: склепіння, будова стінки. Дівоча перетинка.

Зовнішні жіночі статеві органи: лобкове підвищення, великі соромітні губи, малі соромітні губи, присінок піхви, присінкові залози, клітор.

Латинські терміни: ovarium, tuba uterina, uterus, vagina, clitoris, urethra feminina, perineum, testis, epididymis, funiculus, spermaticus, ductus, deferens, prostata, glandula bulbourethralis, vesiculae, seminale, scrotum, penis.

Практичні навички:

- знаходити на таблицях і муляжах зовнішні та внутрішні жіночі й чоловічі статеві органи, розрізняти їхню топографію та будову;
- визначати статеві відмінності в будові промежини;
- вивчати на таблицях та муляжах будову зовнішніх та внутрішніх жіночих і чоловічих статевих органів;
- визначати на муляжі сагітального розрізу жіночого таза розміщення органів малого таза жінки, нормальне положення матки, міхуровоматкової та прямокишково-маткової заглибини, частини склепіння піхви, вічка матки, великої та малої соромітних губ.

Розділ 8. Анатомія органів чуття

Тема 19. Анатомія органів чуття

ЛЕКЦІЇ

Анатомо-функціональна характеристика органів чуття. Периферійні приймачі, провідники й кіркові центри аналізаторів.

Анатомія ока. Очне яблуко. Оболонки очного яблука, будова їх. Внутрішнє ядро ока. Акомодацийний апарат ока. Додаткові структури ока: повіки, брови, м'язи очного яблука. Сльозовий апарат. Провідний шлях зорового аналізатора.

Анатомія вуха. Частини вуха. Зовнішнє вухо: частини, будова їх. Середнє вухо: частини, барабанна порожнина, стінки, вміст, слухові кісточки, слухова труба. Внутрішнє вухо: частини, топографія, кістковий лабіринт, перетинчастий лабіринт, провідні шляхи слуху та рівноваги.

Орган нюху. Нюхова частина слизової оболонки носа. Провідний шлях нюхового аналізатора. Орган смаку. Смакові сосочки язика, їх топографія. Провідний шлях смакового аналізатора.

Загальний покрив. Шкіра. Залози шкіри: потові, сальні. Похідні шкіри: волосся, нігті. Грудь. Місця підшкірного введення ліків.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Очне яблуко. Оболонки очного яблука, будова їх. Внутрішнє ядро ока. Акомодацийний апарат ока. Додаткові структури ока: повіки, брови, м'язи очного яблука. Сльозовий апарат. Провідний шлях зорового аналізатора.

Частини вуха. Зовнішнє вухо: частини, будова їх. Середнє вухо: частини, барабанна порожнина, стінки, вміст, слухові кісточки, слухова труба. Внутрішнє вухо: частини, топографія, кістковий лабіринт, перетинчастий лабіринт. Провідні шляхи слуху та рівноваги.

Латинські терміни: organum vestibulocochlearis, auris externa, auris media, membrane tympani, cavum tympani, ossicula auditus, tuba auditiva, auris interna, labyrinthus osseus, cochlea, labyrinthus membranaceus, glandula lacrimalis, organum visus, bulbus oculi, palpebrae.

Практичні навички:

- уміти визначати на таблицях та муляжах основні морфологічні структури органів чуття;
- схематично зображувати будову слухового та зорового аналізаторів;
- визначати на черепі та муляжі розміщення очного яблука, зорового нерва, зовнішніх м'язів очного яблука.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Промацувати анатомічні утворення, виступи кісток;
2. Демонструвати на скелеті і на живій людині, які рухи можливі в тому чи іншому суглобі;
3. Відрізнати кістки правої та лівої кінцівок;
4. Визначати статеві та вікові відмінності черепа;
5. Визначати за місцем розташування групи м'язів, промацувати поверхневі м'язи;
6. Визначати топографію ліктьової та пахвової ямок;
7. Визначати топографію пахвинної та підколінної ямок;
8. Визначати відділи та топографію органів дихання, їх проекцію на скелет;
9. Визначати межі легень та плеври;
10. Розрізняти зуби постійного прикусу за формою коронки;
11. Знаходити на муляжах та вологих препаратах відділи шлунка, печінки, підшлункової залози;
12. Відрізнати на муляжах та вологих препаратах тонку кишку від товстої;
13. Промацувати привушну залозу;
14. Промацувати передній край печінки;
15. Визначати проекцію нирок на задню черевну стінку;
16. Визначати на муляжах та вологих препаратах основні структурні утворення нирок, сечового міхура;
17. Визначати на таблицях і муляжах зовнішні й внутрішні чоловічі та жіночі статеві органи;
18. На таблицях, атласах, препаратах, муляжах визначати розміщення, особливості будови серця та основних судин;
19. Визначати межі серця на скелеті;
20. Визначати місця вислуховування клапанів серця на скелеті;
21. Знаходити ділянки для дослідження пульсу;
22. Знаходити серединну ліктьову вену;
23. Знаходити і промацувати регіонарні лімфатичні вузли;
24. Визначати ділянки іннервації спинномозкових нервів;
25. Визначати ділянки іннервації черепномозкових нервів;
26. Визначати місце виходу черепномозкових нервів з мозку, отворів черепа;
27. Схематично зображувати будову дуг вегетативних рефлексів;
28. Визначати на таблицях та муляжах основні морфологічні структури органів чуття.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет анатомії. Методи дослідження в анатомії. Осі та площини, ділянки тіла.
2. Типи конституції тіла людини.
3. Клітина: будова, основні властивості.
4. Поняття про тканини, основні види тканин.
5. Епітеліальна тканина, особливості будови, розміщення в організмі.
6. Сполучна тканина: особливості будови, види, розміщення в організмі, значення.
7. М'язова тканина: особливості будови, види, розміщення в організмі, значення.
8. Нервова тканина: особливості будови, види, розміщення в організмі, значення.
9. Загальний план будови органа. Системи органів, основні принципи регуляції функцій організму.
10. Скелет: визначення, функції, структурно-функціональна одиниця скелета — кістка. Кістка як орган, її хімічний склад, окістя, види кісток.
11. З'єднання кісток, види. Будова суглоба, допоміжний апарат суглоба. Класифікація суглобів, види рухів у суглобах.
12. Скелет голови (череп): відділи та кістки, що їх утворюють, особливості будови кісток черепа. З'єднання кісток черепа. Вікові особливості черепа.
13. Скелет тулуба, хребтовий стовп, відділи. Особливості будови хребців, з'єднання хребців. Хребтовий стовп у цілому, фізіологічні вигини хребта, їх формування, значення.
14. Будова груднини, ребра, види ребер, з'єднання ребер з грудниною та хребтом. Грудна клітка в цілому, форми грудної клітки.
15. Скелет верхньої кінцівки: скелет плечового пояса та вільної верхньої кінцівки, з'єднання кісток.
16. Скелет нижньої кінцівки: скелет тазового пояса, таз у цілому, статеві відмінності таза.
17. Скелет вільної нижньої кінцівки: відділи, з'єднання кісток.
18. Скелетні м'язи: розміщення, значення, м'язові групи. Будова м'яза як органа. Допоміжний апарат м'язів.
19. М'язи голови: м'язові та жувальні.
20. М'язи шиї, класифікація.
21. М'язи спини, грудей, функції їх. Діафрагма, функції.
22. М'язи живота, функції їх. Біла лінія живота.
23. М'язи верхньої кінцівки: м'язи плечового пояса, м'язи вільної верхньої кінцівки.
24. М'язи нижньої кінцівки: м'язи таза, м'язи вільної нижньої кінцівки.
25. Травна система, структури травної системи, травний канал, великі травні залози, принцип будови стінки травного каналу.
26. Ротова порожнина, будова. Органи ротової порожнини.
27. Глотка: розміщення, стінки, відділи.
28. Стравохід: розміщення, відділи, будова стінки.
29. Шлунок: розміщення, форми, відділи, будова стінки. Залози шлунка.
30. Тонка кишка: розміщення, відділи, будова стінки, особливості будови.
31. Товста кишка: розміщення, відділи, особливості будови. Акт дефекації.
32. Великі слинні залози: будова, місця відкриття вивідних проток.

33. Підшлункова залоза: розміщення, відділи.
34. Печінка: розміщення, будова (зовнішня, внутрішня).
35. Жовчний міхур: розміщення, будова стінки, функції. Жовчні протоки.
36. Дихальна система, органи дихальної системи. Ніс: будова, приносіві пазухи, функції носа.
37. Гортань: топографія, будова, функції.
38. Трахея: топографія, будова, функції. Бронхи: види бронхів, відмінності бронхів, бронхове дерево.
39. Легені: розміщення, будова (зовнішня та внутрішня), структурно-функціональна одиниця — ацинус.
40. Плевра: будова, листки. Плевральна порожнина, плевральні синуси.
41. Нирки: розміщення, будова (зовнішня і внутрішня), функції.
42. Сечоводи, сечовий міхур, розміщення, будова стінки.
43. Сечівник жіночий та чоловічий: будова стінки, відмінності.
44. Чоловічі статеві органи: розміщення, будова, функції.
45. Жіночі статеві органи: розміщення, будова, функції.
46. Загальна характеристика залоз внутрішньої секреції. Гормони.
47. Щитоподібна залоза. Прищитоподібні залози. Топографія, зовнішня та внутрішня будова, гормони.
48. Гіпофіз, шишкоподібне тіло, топографія, будова, гормони.
49. Підшлункова залоза як залоза внутрішньої секреції. Топографія, зовнішня та внутрішня будова, гормони.
50. Надниркові залози, статеві залози. Топографія, зовнішня та внутрішня будова, гормони.
51. Процес кровообігу, визначення, значення, структури, що його здійснюють.
52. Судини, види судин, будова стінки судин.
53. Серце: розміщення, загальна характеристика, будова (зовнішня, внутрішня). Вінцеве коло кровообігу.
54. Судини малого кола кровообігу.
55. Аорта: відділи, артерії, що відходять від них.
56. Система верхньої порожнистої вени.
57. Система нижньої порожнистої вени.
58. Система ворітної вени.
59. Лімфатична система: відділи, зовнішні принципи будови. Лімфатичні вузли, лімфатичні судини (види), селезінка, мигдалики. Роль лімфатичної системи в імунному процесі.
60. Імунітет: визначення, види. Органи імунної системи.
61. Роль нервової системи в координації функцій організму та взаємозв'язку його з навколишнім середовищем. Класифікація нервової системи, загальні принципи будови.
62. Рефлекторна дуга: будова, функції. Рефлекс: визначення, види рефлексів. Нервова діяльність, види.
63. Спинний мозок: загальні відомості, розміщення, будова, сегменти спинного мозку, функції. Оболони спинного мозку, міжоболоніві простори.
64. Спинномозкові нерви: механізм утворення, види, сплетення спинномозкових нервів, ділянки інервації.
65. Головний мозок: загальні відомості, розміщення, відділи.
66. Довгастий мозок: розміщення, будова, порожнина, функції.
67. Задній мозок: розміщення, будова, порожнина, функції.
68. Середній мозок: розміщення, будова, порожнина, функції.

69. Проміжний мозок: розміщення, будова, порожнина, функції. Поняття про сітчасте утворення.
70. Кінцевий мозок, розміщення, будова, порожнини. Проекційні зони кори. Асоціативні зони та їх функції. Лімбічна система, функції.
71. Оболони головного мозку, міжоболонові простори. Ліквор, його утворення, рух, функції.
72. Черепні нерви, функціональні види (рухові, чутливі, змішані), ділянки інервації.
73. Вегетативна нервова система: класифікація, будова, функціональне значення.
74. Будова шкіри (епідерміс, дерма), функції шкіри. Залози шкіри (потові, сальні). Грудь. Похідні шкіри: волосся і нігті.
75. Нюхова та смакова сенсорні системи, будова.
76. Вуха, відділи (зовнішнє, середнє, внутрішнє). Слухова сенсорна система (кортіїв орган завитки), локалізація. Вестибулярна сенсорна система (отолітовий апарат), локалізація.

ЛІТЕРАТУРА

- Дюбенко К.А.* Анатомічна термінологія. — К.: Б.в., 2001. — 392 с.
- Матецук-Вацеба Л.Р.* Нормальна анатомія. Навч.-метод. посібник. — Львів: Поклик сумління, 1997. — 269 с.
- Міжнародна анатомічна номенклатура: Український стандарт.* — К.: Здоров'я, 2001. — 328 с.
- Очкуренко О.М., Федотов О.В.* Анатомія людини. — К.: Вища шк., 1992. — 334 с.
- Сакевич В.І., Мастеров Ю.І., Сакевти Р.П.* Посібник для практичних занять з анатомії та фізіології з основами патології. — К.: Здоров'я, 2003. — 514 с.
- Сапін М.Р.* Анатомия человека. В 2 т. — М.: Медицина, 1984. — 768 с.
- Синельников Р.Д.* Атлас анатомии человека. В 3 т. — М.: Медицина, 1968.
- Тоні Сміт.* Людина. Навчальний атлас з анатомії та фізіології. — Львів, 2000. — 240 с.
- Федонюк Я.І.* Анатомія та фізіологія з патологією. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. — 676 с.
- Шапаренко П.П., Смольський Л.П.* Анатомія людини. В 2 т. — К.: Здоров'я, 2003. — 744 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

ФІЗІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 “Акушерська справа”

Київ
2011

ФІЗІОЛОГІЯ ЛЮДИНИ

Укладачі:

Л.П. Сосновська — викладач вищої категорії, викладач-методист КРВНЗ “Кримський медичний коледж”, голова циклової комісії природничо-наукової підготовки;

С.О. Булгакова — викладач II категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ «Кримський медичний коледж» 22.06.2011 р., протокол № 12.

Рецензенти:

О.В. Єстаф'єва — доктор мед. наук, професор, завідувач кафедри нормальної фізіології ДУ “Кримський медичний університет ім. С.І. Георгієвського”;

Н.О. Іващенко — викладач анатомії та фізіології вищої категорії Одеського обласного базового медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Фізіологія людини” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Фізіологія людини — наука, яка вивчає життєдіяльність цілісного організму на різних рівнях його організації та у взаємодії з довкіллям. Основним методом пізнання фізіології є експериментальне дослідження, за якого будь-яке явище вивчається шляхом активного впливу на живі об’єкти при створенні спеціальних умов, що відповідають меті дослідження.

Фізіологія людини — одна з фундаментальних дисциплін медицини, яка лежить в основі формування в студентів клінічного мислення. Як навчальна дисципліна фізіологія людини ґрунтується на вивченні студентами медичної біології, анатомії, медичної хімії, медичної та біологічної фізики, біологічної і біоорганічної хімії та інтегрується із цими дисциплінами. Вона закладає основи вивчення студентами патологічної фізіології та пропедевтики всіх клінічних дисциплін, що також передбачає інтеграцію викладання із цими дисциплінами та формування умінь на основі набутих знань із фізіології в процесі подальшого навчання й професійної діяльності. Крім того, фізіологія людини закладає основи збереження здоров’я, ведення здорового способу життя та профілактики порушення функцій у процесі життєдіяльності. Отже, фізіологія людини є необхідною складовою навчального процесу медика будь-якої спеціальності, у тому числі й медичних сестер.

Мета викладання фізіології людини — навчити студентів розуміти механізм функціонування окремих структур людського організму та організму як єдиного цілого, а також механізм взаємодії організму із зовнішнім середовищем, розвинути вміння використовувати знання під час догляду за хворими, у процесі маніпуляційного втручання, під час застосування методів функціональної діагностики, інтерпретації результатів досліджень тощо.

Завдання педагога — висвітлити основні та другорядні механізми функціонування органів і систем, вікові особливості, регуляцію та методи оцінювання їх діяльності, вплив на них факторів довкілля.

На практичних заняттях студенти досліджують функції органів і систем організму, а також зміни їх за умов різноманітних зовнішніх впливів, вирішують ситуаційні задачі, що мають клініко-фізіологічне спрямування.

Під час вивчення фізіології особливу увагу треба приділяти розумінню механізмів нейрогуморальної регуляції функціонування органів і систем та вмінню аналізувати стан здоров’я людини за різних умов на підставі фізіологічних критеріїв.

Згідно з програмою на вивчення дисципліни відведено 81 год, з них 16 — лекції, 34 — практичні заняття і 31 — самостійна робота.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- предмет, мету його вивчення, завдання та значення для майбутньої практичної діяльності;
- загальні питання фізіології збудливих тканин;
- загальні питання фізіології опорно-рухового апарату;
- механізм функціонування різних органів і систем, нейрогуморальну регуляцію їх;
- вікові особливості функцій організму, регуляцію їх;

- методи і параметри дослідження функцій органів і систем, їхні фізіологічні особливості;
- зміни діяльності органів і систем унаслідок різних факторів довкілля;
- механізм інтегративної діяльності організму.

Студенти повинні вміти:

- робити висновок про стан та регуляцію функцій органів і систем;
- аналізувати вікові особливості функцій організму та регуляцію їх;
- аналізувати стан здоров'я людини за різних умов на підставі фізіологічних критеріїв;
- пояснювати фізіологічні основи методів дослідження функцій організму;
- пояснювати механізм інтегративної діяльності організму;
- інтерпретувати механізм і закономірності функціонування збудливих тканин;
- аналізувати стан сенсорних процесів у забезпеченні життєдіяльності людини.

Студенти мають бути поінформовані про:

- сучасні функціональні методи обстеження людини;
- вікові та статеві особливості функцій організму;
- вплив зовнішнього середовища на функції організму.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Навчальна практика під керівництвом викладача	Самостійна робота
1	Розділ 1. Фізіологія людини як наука. Механізми регуляції фізіологічних функцій				
1	Фізіологія як наука. Загальні принципи регуляції фізіологічних функцій. Фізіологія нервового волокна. Збудливість. Фізіологія скелетних м'язів, опорно-рухового апарату. Фізіологія нерво-гуморальної регуляції організму	6	2	2	2
2	Фізіологія нейрона спинного та головного мозку, нервова регуляція вегетативних функцій	12	2	4	6
3	Фізіологія ендокринної системи	8	2	4	2
	Розділ 2. Фізіологія крові, систем кровообігу та дихання				
4	Фізіологія крові	12	2	4	6
5	Фізіологія серцево-судинної системи, механізм її регуляції. Особливості регіонарного кровообігу	10	2	4	4
6	Фізіологія дихання, механізм його регуляції	6	2	2	2
	Розділ 3. Фізіологія органів травлення, виділення та обміну речовин				
7	Фізіологія травлення, обміну енергії та речовин. Терморегуляція	10	2	4	4
8	Фізіологія виділення	4	2	2	—
	Розділ 4. Фізіологія взаємодії організму та зовнішнього середовища				
9	Фізіологія дистантних і контактних аналізаторів	6	—	4	2
10	Фізіологія вищої нервової діяльності	7	—	4	3
	Самостійна робота				31
	Усього	81	16	34	31

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Транспорт йонів, види. Йонні канали. Види. Мембранний потенціал спокою, потенціал дії — фази, роль	2
2	Спінальний шок, видові особливості	2
3	Роль кори у формуванні системної діяльності	2
4	Вплив симпатичної та парасимпатичної нервової системи на вісцеральні функції	2
5	Поняття про стрес. Роль гормонів	2
6	Кровозамінники, види, характеристики	2
7	Імунітет. Види	2
8	Гемостаз — види, фази, механізми значення	2
9	Регуляція кровообігу під час зміни положення тіла та фізичної роботи	2
10	Кровообіг плода. Лімфа	2
11	Динамічні і статичні показники зовнішнього дихання	2
12	Типи травлення. Основні принципи та механізм регуляції травлення	2
13	Енергетичні витрати організму під час різних видів праці	2
14	Сенсорні системи (аналізatori), їхня загальна будова та функції (смаковий, нюховий, слуховий, зоровий, шкірний аналізатори). Фізіологічні основи болю. Фізіологічні основи знеболювання	2
15	Роль Сеченова та Павлова у вивченні розвитку вищої нервової діяльності. Безумовні та умовні рефлекси. Типи ВНД	1
16	Мислення. Пам'ять. Емоції. Сон. Мовні центри. Фонація та артикуляція	2
	Усього	31

ЗМІСТ

Розділ 1. Фізіологія людини як наука. Фізіологія та властивості збудливих тканин

Тема 1. Фізіологія як наука. Загальні принципи регуляції фізіологічних функцій. Фізіологія нервового волокна. Збудливість. Фізіологія скелетних м'язів, опорно-рухового апарату. Фізіологія нервово-гуморальної регуляції організму

ЛЕКЦІЯ

Розвиток фізіології як науки, відкриття.

Загальні принципи регуляції функцій: метаболічної, гуморальної, нервової. Теорія нервізму. Рефлекс, рефлекторна дуга, будова та види. Роль рецепторів, види.

Фізіологія та властивості збудливих тканин, сучасне уявлення про будову і функції клітинних мембран, їх види. Транспорт йонів, види. Йонні канали види, функції. Мембранний потенціал спокою, механізм, походження, методи реєстрації, фізіологічна роль. Потенціал дії — фази, методи реєстрації, механізми розвитку, фізіологічна роль.

Зміни збудливості клітини під час розвитку потенціалу дії. Електричний струм як подразник.

Механізм проведення нервового імпульсу мієліновими та безмієліновими нервовими волокнами. Швидкість проведення збудження, фактори, від яких вона залежить.

Фізіологія скелетних і гладеньких м'язів, опорно-рухового апарату. Будова м'язового волокна. Механізми скорочення. Будова й функції нервово-м'язового синапсу. Фізіологія та властивості гладеньких м'язів.

Визначення основних понять: функція, процес, механізм, реакція, подразнення. Методи фізіологічних досліджень. Етапи відторення експерименту. Рівні будови організму людини та його функції. Гомеостаз.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Пояснення механізмів розвитку потенціалу спокою і потенціалу дії у збудливих тканинах. Пояснення механізмів дії електричного струму на збудливі тканини; висновки про збудливість нервових і м'язових волокон на підставі величини порога деполяризації. Дослідження механізму та закономірності проведення нервового імпульсу нервовими волокнами залежно від їх анатомічної та фізіологічної цілісності, пояснення причин порушення провідності.

Пояснення механізму передавання збудження у нервово-м'язових синапсах. Інтерпретування механізмів блокади проведення збудження. Пояснення механізму проведення збудження м'язами. Установлення залежності характеру скорочення м'язів від сили та частоти подразнення.

Практичні навички:

- оцінювання величини мембранного потенціалу спокою та потенціалу дії нервових волокон; зображення графічно;
- зображення графічно типів скорочення м'язів, схеми нервово-м'язового передавання збудження;

- дослідження залежності величини м'язового скорочення від сили та частоти подразнення.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Транспорт йонів, види.

Йонні канали. Види.

Мембранний потенціал спокою, потенціал дії — фази, роль.

Тема 2. Фізіологія нейрона спинного та головного мозку, нервова регуляція вегетативних функцій

ЛЕКЦІЯ

Нейронні ланцюги та нервові центри. Синапси ЦНС, будова, механізм передавання інформації. Нейромедіатори, види.

Процеси збудження та гальмування в ЦНС. Постсинаптичне і пресинаптичне гальмування. Фізіологія спинного мозку, особливості будови, висхідні та низхідні провідні шляхи. Спинномозкові рефлексі. Спінальний шок, видові особливості довгастого мозку та мосту, види черепно-мозкових нервів, функції.

Рефлекторна функція заднього мозку:

- особливості будови середнього мозку. Статичні, статокінетичні, орієнтовні та сторожові рефлексі;
- функціональна характеристика ядер таламуса та гіпоталамуса. Роль ретикулярної формації в регуляції функції організму;
- структурно-функціональна організація мозочка. Роль у програмуванні та контролюванні рухів. Наслідки видалення або ураження мозочка;
- функціональна організація та зв'язки базальних ядер, взаємодія їх з гіпоталамусом і чорною субстанцією. Клінічні прояви при ушкодженні базальних ядер;
- структурно-функціональна організація лімбічної системи. Роль у забезпеченні емоції;
- функціональна організація кори великого мозку. Сенсорні моторні та асоціативні зони кори. Роль кори у формуванні системної діяльності організму.

Нервова регуляція вегетативних функцій.

Симпатичний, парасимпатичний та метасимпатичний відділи, їх роль у регуляції функцій. Автономні ганглії, функції. Механізм передавання збудження у синапсах симпатичної та парасимпатичної частин нервової системи.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Пояснення механізмів передавання збудження у нейронах і синапсах ЦНС, механізму розвитку збудження й гальмування, їхні властивості (ірадіації, сумації, дивергенції, конвергенції та ін.).

Пояснення механізму системної діяльності організму під час здійснення рухів, роль кори великого мозку, лімбічної системи, ретикулярної формації в цих процесах. Оцінювання стану рухових функцій організму (пози, рухових рефлексів) після поперечного перерізу на різних рівнях ЦНС, при розвитку спінального шоку, ушкодження рухових структур.

Пояснення механізму впливу автономної нервової системи на вісцеральні функції організму. Аналіз змін вісцеральних функцій при активації симпатичної або парасимпатичної частини нервової системи.

Практичні навички:

- пояснення фізіологічних механізмів проявів інтегративних властивостей ЦНС;
- розрізнення механізму різних видів, гальмування;
- зображення схеми рефлекторних дуг рухових рефлексів, центри яких розташовані на всіх рівнях ЦНС і схеми провідних шляхів, що забезпечують взаємодію різних рівнів ЦНС;
- пояснення фізіологічних основ електроенцефалографії;
- зображення схем та пояснення будови й механізму рефлекторних дуг автономних рефлексів;
- застосування окосерцевого рефлексу під час досліджень зміни серцевих скорочень.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Спінальний шок, видові особливості.

Роль кори у формування системної діяльності.

Вплив симпатичної та парасимпатичної нервової системи на вісцеральні функції.

Тема 3. Фізіологія ендокринної системи

ЛЕКЦІЯ

Ендокринні залози, гормони та значення їх. Основні механізми дії гормонів. Регуляція секреції гормонів. Механізм взаємодії ендокринних залоз. Гіпоталамо-гіпофізарна система. Роль ліберинів і статинів. Гормони гіпофізу, механізм впливу. Щитоподібна залоза, гормони та вплив на обмін речовин. Прищитоподібні залози, гормони та функції. Ендокринна функція підшлункової залози, гормони та функції. Поняття про стрес, роль гормонів надниркових залоз під час стресу.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Пояснення фізіологічних механізмів впливу гормонів на організм і забезпечення ними різних функцій. Механізм взаємодії гормонів центральних і периферійних ендокринних залоз. Дослідження впливу інсуліну на білих мишах, аналіз результатів дослідів.

Практичні навички

- зображення схеми дії різних гормонів на клітини-мішені, схеми регуляції секреції гормонів ендокринними залозами;
- аналіз ролі гормонів у регуляції адаптації організму, їх протистресової дії.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Поняття про стрес. Роль гормонів.

Розділ 2. Фізіологія крові, систем кровообігу та дихання

Тема 4. Фізіологія крові

ЛЕКЦІЯ

Кров, основні функції, склад, об'єм, гематокритний показник, основні фізіологічні константи, механізм.

Плазма, склад, осмотичний та онкотичний тиск, рН крові, роль буферних систем у регуляції його сталості. ШОЕ. Група крові, системи АВ0, С, D, E, с, d, е (резус-належність за кількістю антигенів). Методи визначення груп крові. Фізіологічні основи переливання крові. Кровозамінники, види, характеристика. Еритроцити, будова, кількість, функції. Осмотична резистентність еритроцитів, види. Гемоглобін, будова, властивості, види, сполуки, кількість. Колірний показник. Гемоліз, види.

Лейкоцити, кількість, види. Лейкоцитна формула. Функція різних видів лейкоцитів. Імунітет, його види. Тромбоцити, кількість, функції. Гемостаз, види, фази, механізми розвитку, значення. Коагулянти та антикоагулянти. Фібриноліз, значення. Регуляція згортання крові.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Пояснення фізіологічних механізмів забезпечення гомеостазу системою крові, а також групової належності. Визначення основних фізико-хімічних показників крові та групи крові, інтерпретування результатів. Обґрунтування фізіологічних основ створення кровозамінних препаратів та можливостей переливання крові.

Пояснення ролі еритроцитів, тромбоцитів, лейкоцитів, плазмових факторів згортання крові, протизгортальної системи крові. Оволодіння методами оцінювання дихальної та захисної функцій крові, визначення показників елементів крові, лейкоцитної формули для виявлення відхилень у захисній та дихальній функціях крові.

Практичні навички

- оцінювання результатів дослідження ШОЕ, гематокритного числа та осмотичної резистентності еритроцитів;
- визначення групи крові за системою АВ0;
- визначення показників елементів крові, оцінювання результату.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Кровозамінники, види, характеристики.

Імунітет. Види.

Гемостаз — види, фази, механізми, значення.

Тема 5. Фізіологія серцево-судинної системи, механізм її регуляції. Особливості регіонарного кровообігу

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика системи кровообігу, її роль в організмі. Будова

серця, його функції. Фізіологічні властивості міокарда, автоматизм серця. Провідна система, її функціональні особливості. Серцевий цикл, його фазова структура. Тиск крові в порожнинах серця та робота клапанного апарату під час серцевої діяльності. Систолічний і хвилинний об'єм крові, серцевий індекс. Регуляція серцевої діяльності: міогенна, нервова, гуморальна. Закон Франка—Старлінга. Механізми впливів парасимпатичних та симпатичних нервів на фізіологічні властивості серця. Механізм гуморального впливу — катехоламіни, тироксин тощо.

Основні закони гемодинаміки. Механізм формування судинного тиску. Загальний периферійний опір судин. Лінійна та об'ємна швидкість руху крові. Кров'яний тиск: артеріальний, капілярний, венозний. Фізіологічні основи вимірювання кров'яного тиску. Артеріальний тиск, його основні параметри. Функціональна класифікація кровоносних судин, їх фізіологічна характеристика. Нервовий і гуморальний механізми регуляції тону судин. Роль серцево-судинного центру в регуляції судинного тону.

Основні рефлексогенні зони. Пресорні та депресорні рефлекси.

Регуляція кровообігу під час зміни положення тіла та фізичної роботи. Фізіологічні особливості регіонарного кровообігу: легеневого, коронарного, мозкового, черевного. Кровообіг плода.

Лімфа, склад, кількість, функції, механізм утворення та руху лімфи.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Пояснення основних фізіологічних властивостей серця. Визначення основних критеріїв та їхніх параметрів, що характеризують функцію серця. Ознайомлення з основними методами дослідження серцевої діяльності, характеристика результатів. Засвоєння методів визначення артеріального пульсу. Розглядання електрокардіограми, розпізнавання зубців, проміжків між ними, з'ясування походження їх.

Пояснення фізіологічних механізмів здійснення кровообігу по судинах та регуляції гемодинаміки, особливостей кровотоку в мікроциркуляторному руслі. Оволодіння методом вимірювання артеріального тиску за Коротковим. Спостереження за реакцією капілярів на подразнення (демографію), оцінювання результату.

Практичні навички:

- зображення графіків потенціалу дії клітин водія ритму синоартиального вузла, типових кардіоміоцитів шлуночків серця та пояснення механізму їх розвитку;
- аналіз структури серцевого циклу;
- розпізнавання зубців на ЕКГ;
- вимірювання артеріального тиску, аналіз і трактування його величини;
- зображення рефлексорної дуги регуляції системного кровообігу при різних фізіологічних станах організму;
- вираховування середнього артеріального і пульсового тиску, трактування зміни їх.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Регуляція кровообігу під час зміни положення тіла та фізичної роботи. Кровообіг в організмі плода.

Лімфатична система, особливості функції. Склад лімфи.

Тема 6. Фізіологія дихання, механізм його регуляції

ЛЕКЦІЯ

Будова та функції системи дихання, значення для організму. Основні етапи процесу дихання. Зовнішнє дихання. Дихальний цикл. Біомеханіка вдиху і видиху. Тиск у плевральній порожнині, його зміни під час дихання. Еластичні властивості легень і стінок грудної клітки. Сурфактант, його значення. Статичні та динамічні показники функції зовнішнього дихання.

Склад вдихуваного повітря, альвеолярного. Парціальний тиск газів у альвеолярному повітрі, напруження їх у крові. Механізм обміну газів між вдихуваним повітрям та альвеолярною сумішшю газів; між альвеолами та кров'ю у легневих капілярах. Дифузійна здатність легень. Співвідношення легеневого кровообігу та вентиляції легень. Анатомічний та фізіологічний “мертвий простір”.

Крива дисоціації оксигемоглобіну, фактори, що її змінюють. Киснева ємність крові. Газообмін між кров'ю та тканинами.

Структури ЦНС, що регулюють ритм дихання: дихальний, пневмотоксичний та апнейстичний центри заднього мозку. Вплив газового складу і рН артеріальної крові на частоту та глибину дихання. Роль центральних і периферійних рецепторів у забезпеченні газового гомеостазу.

Дихання під час фізичної роботи, при підвищеному та зниженому барометричному тиску. Механізм першого вдиху новонародженої дитини.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Пояснення фізіологічної основи кожного етапу дихання, ролі основних і допоміжних структур, що забезпечують дихальний акт, вплив на нього факторів зовнішнього середовища. Ознайомлення з принципами оцінювання стану дихання за допомогою методів спірометрії, спірографії та пневмотахометрії. Інтерпретування значення досліджень легневих об'ємів та ємностей. Аналіз інтенсивності споживання кисню організмом, динамічних параметрів системи зовнішнього дихання.

Практичні навички:

- оцінювання стану етапів дихання за допомогою динамічних і статичних показників зовнішнього дихання;
- оцінювання регуляції процесів дихання при стандартному фізичному навантаженні та пробах із затримкою дихання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Динамічні та статичні показники зовнішнього дихання.

Розділ 3. Фізіологія органів травлення, виділення та обміну речовин

Тема 7. Фізіологія травлення, обміну енергії та речовин. Терморегуляція

ЛЕКЦІЯ

Основні функції травної системи: секреція, моторика, усмоктування тощо. Типи травлення: порожнинне, мембранне, внутрішньоклітинне. Основні принципи та механізм регуляції травлення. Періодична діяльність органів травлення. Фази секреції головних травних залоз.

Травлення в ротовій порожнині. Роль смакової сенсорної системи, її взаємозв'язок з нюховою сенсорною системою.

Механічне та хімічне оброблення їжі. Слиновиділення. Склад і властивості слини, її значення в травленні, механізм секреції та регуляції.

Жування, регуляція. Ковтання, його фази, регуляція. Секреторна діяльність шлункових залоз. Склад і властивості шлункового соку, механізм секреції та регуляція виділення. Фази регуляції секреції: мозкова, шлункова, кишкова. Моторна функція шлунка, її регуляція.

Травлення у дванадцятипалій кишці, особливості секреції та моторики, нервова та гуморальна регуляція.

Склад і властивості травного секрету підшлункової залози, його роль у травленні. Нервова та гуморальна регуляція панкреатичної секреції.

Роль печінки в травленні. Утворення жовчі, її склад і властивості. Види жовчі, методи дослідження. Регуляція утворення жовчі та виділення її у дванадцятипалу кишку.

Секреторна функція кишок, склад і властивості кишкового соку, його роль у травленні. Регуляція кишкової секреції. Моторна функція тонкої кишки, види і регуляція.

Травлення в товстій кишці, роль мікрофлори. Моторна функція товстої кишки, регуляція. Акт дефекації. Всмоктування речовин у різних відділах травного каналу, його механізм. Особливості всмоктування різних речовин, регуляція.

Обмін речовин між організмом і зовнішнім середовищем як основні умови життя і збереження гомеостазу. Енергетичний обмін. Організм як відкрита термодинамічна система. Енергетичний баланс організму. Фізична калориметрія. Калорійність різних харчових речовин. Пряма і непряма калориметрія. Калорійний коефіцієнт 1 літра кисню.

Значення обміну речовин для життєдіяльності організму. Основні етапи обміну речовин, біологічне значення. Біологічне значення вуглеводів, жирів, білків, мінеральних солей, води та вітамінів, особливості обміну в людському організмі. Харчова, пластична та енергетична цінність вуглеводів, жирів, білків. Вікові особливості регуляції всіх видів обміну.

Фізіологічні норми харчування. Потреби в білках, жирах, вуглеводах залежно від стану організму (вагітність, лактація тощо). Принципи складання харчового раціону.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Пояснення фізіологічних механізмів здійснення функцій травним каналом, роль у життєдіяльності організму.

Оцінювання стану секреторної, моторної, усмоктувальної функцій у різних відділах травного каналу. Визначення кислотності шлункового секрету шляхом титрування. Дослідження емульгувальних властивостей жовчі в процесі дії її на ліпіди.

Інтерпретування результатів досліджень стану травної системи на підставі аналізу параметрів гідролізу харчових речовин, швидкості переміщення їх у травному каналі. Пояснення фізіологічних основ сучасних

методів дослідження, секреторної, моторної, усмоктувальної функцій травної системи. Пояснення механізму формування мотивацій голоду та насичення.

Пояснення фізіологічних основ різних етапів обміну речовин, їхньої ролі у забезпеченні життєдіяльності організму. Ознайомлення зі шляхами обрахунку “стандартного обміну” за номограмами, таблицями і формулами Бенедикта—Харісона. Визначення загального обміну з урахуванням специфічно динамічної дії харчових речовин.

Практичні навички:

- визначення кислотності шлункового соку методом титрування 0,1 н. NaOH за наявності індикаторів для визначення вільної, зв’язної та загальної кислотності шлункового соку, аналіз результатів досліджень;
- оцінювання емульгуючих властивостей жовчі внаслідок дії на ліпіди;
- складання харчового раціону за біологічною цінністю та калорійністю харчових речовин;
- аналіз процесів терморегуляції за показником температури тіла людини.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Типи травлення.

Основні принципи та механізм регуляції травлення.

Енергетичні витрати організму під час різних видів праці.

Тема 8. Фізіологія виділення

ЛЕКЦІЯ

Система виділення, її будова, функції. Органи виділення (нирки, шкіра, легені, травний канал), участь їх у підтриманні гомеостазу організму. Нефрон як структурна і функціональна одиниця нирки. Кровообіг у нирці, його особливості. Основні процеси сечоутворення: фільтрація, реабсорбція, секреція в канальцях, механізм.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Пояснення фізіологічних основ функціонування нирки: фільтрації, реабсорбції, секреції, екскреції; значення їх для життєдіяльності організму. Визначення критеріїв оцінювання процесів сечоутворення та сечовиділення, пояснення їхньої фізіологічної основи. Проведення розрахунку кліренсу деяких речовин за заданими показниками концентрації їх у крові та сечі, інтерпретування результатів досліджень. Оцінювання показників загального аналізу сечі та проби за методом Зимницького.

Практичні навички:

- обрахування кліренсу сечовини та інуліну, інтерпретування результату;
- оцінювання швидкості фільтрації в нирці;
- інтерпретування загального аналізу сечі та проби за методом Зимницького.

Розділ 4. Фізіологія взаємодії організму та зовнішнього

середовища

Тема 9. Фізіологія дистантних і контактних аналізаторів

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Виділення спільних ланок рефлексорних механізмів функціонування аналізаторів. Визначення рефлексорних дуг, що забезпечують роботу різних аналізаторів, пояснення фізіологічних основ діяльності різних сенсорних систем (зору, слуху, рівноваги, смаку, нюху, тактильного, болювого та рухового відчуття). Аналіз стану різних аналізаторів: зору, слуху, рівноваги, тактильного відчуття, смаку; інтерпретування результатів досліджень. Пояснення принципів досліджень кольорового зору, периметрії, бінаурального слуху.

Практичні навички:

- визначення смакових зон язика;
- визначення рецептивного поля тактильного аналізатора;
- визначення порога чутливості органа нюху до різних запахів;
- трактування результатів досліджень гостроти зору та слуху.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сенсорні системи (аналізатори), їхня загальна будова та функції (смаковий, слуховий, зоровий, шкірний аналізатори).

Фізіологічні основи болю. Фізіологічні основи знеболювання.

Тема 10. Фізіологія вищої нервової діяльності

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Пояснення фізіологічних основ функціонування вищої нервової діяльності (ВНД) за допомогою процесів збудження та гальмування. Ознайомлення з основними методами дослідження ВНД: утворення, збереження і гальмування умовних рефлексів; принципами реєстрації електричних потенціалів мозку та розрізнення ритмів. Пояснення механізму виникнення біологічних потреб, мотивацій, емоцій та визначення їхньої ролі у формуванні поведінки організму. Дослідження типів ВНД коректурним методом, за допомогою тестів.

Практичні навички:

- визначення сили нервових процесів коректурним методом;
- трактування результатів досліджень, що характеризують типи ВНД людини;
- розрізнювання видів ритмів електричної діяльності мозку на ЕЕГ.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Роль вчених Сеченова та Павлова у вивченні розвитку вищої нервової діяльності.

Безумовні та умовні рефлекси.

Типи ВНД.

Мислення. Пам'ять. Емоції.
Сон.
Мовні центри. Фонація та артикуляція.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Оцінювання величини мембранного потенціалу спокою, амплітуди ПД нервових волокон, зображення графічно.
2. Виготовлення препарату спінальної жаби.
3. Експериментальне доведення закону двобічного проведення збудження по нервовому волокну.
4. Графічне зображення типів скорочення м'язів, схеми нервово-м'язового передавання збудження.
5. Дослідження залежності величини м'язового скорочення від сили та частоти подразнення.
6. Пояснення фізіологічних механізмів проявів інтегративних властивостей ЦНС.
7. Розрізнення механізму різних видів гальмування.
8. Зображення послідовної та просторової сумації нервових імпульсів у ЦНС.
9. Зображення схем рефлекторних дуг рухових рефлексів, центри яких розташовані на всіх рівнях ЦНС, і схем провідних шляхів, що забезпечують взаємодію різних рівнів ЦНС.
10. Пояснення фізіологічних основ ЕЕГ.
11. Зображення схем та пояснення будови й механізму рефлекторних дуг автономних рефлексів, ролі інтегративних центрів у регуляції вісцеральних функцій.
12. Застосування окосерцевого рефлексу під час дослідження змін серцевих скорочень.
13. Зображення схеми дії різних гормонів на клітини-мішені, схеми регуляції секреції гормонів ендокринними залозами.
14. Аналіз ролі гормонів у регуляції адаптації організму, їхньої протистресової дії.
15. Зображення схеми графіків ПД клітин водія ритму серця синоатріального вузла, типових кардіоміоцитів шлуночків серця та пояснення механізму розвитку їх.
16. Аналіз структури серцевого циклу, частоти серцевих скорочень.
17. Розпізнавання зубців на ЕКГ.
18. Вимірювання артеріального тиску, аналіз і трактування його величини.
19. Зображення рефлекторної дуги регуляції системного кровообігу за різних фізіологічних станів організму.
20. Вирахування середнього артеріального і пульсового тиску, трактування його змін.
21. Оцінювання результатів дослідження ШОЕ, гематокритного числа і осмотичної резистентності еритроцитів.
22. Визначення груп крові за системою АВ0.
23. Визначення кількості еритроцитів, гемоглобіну, лейкоцитів, лейкоцитної формули, колірного показника, тривалості кровотечі, часу згортання крові, оцінювання результату.
24. Оцінювання стану етапів дихання за допомогою динамічних і статичних показників зовнішнього дихання.
25. Оцінювання регуляції процесів дихання при стандартному фізичному навантаженні та пробах із затримкою дихання.
26. Визначення кислотності шлункового соку методом титрування 0,1 н. NaOH за наявності індикаторів для визначення вільної, зв'язаної та загальної кислотності шлункового соку, аналіз результатів досліджень.
27. Оцінювання емульгуювальних властивостей жовчі внаслідок її дії на ліпіди.

28. Оцінювання інтенсивності метаболізму на підставі аналізу енергетичних витрат, що характеризують основний обмін.
29. Оцінювання основного обміну і надання висновку про переважне окиснення білків, жирів, вуглеводів у організмі за дихальним коефіцієнтом.
30. Складання харчового раціону за біологічною цінністю та калорійністю харчових речовин.
31. Аналіз процесів терморегуляції за показником температури тіла людини.
32. Обрахування кліренсу сечовини та інуліну, інтерпретування результату.
33. Оцінювання швидкості фільтрації в нирці.
34. Інтерпретування загального аналізу сечі та проби за методом Зимницького.
35. Визначення смакових зон язика.
36. Визначення порога чутливості органа нюху до різних запахів.
37. Визначення рецептивного поля тактильного аналізатора.
38. Трамбування результатів досліджень гостроти зору та слуху.
39. Визначення сили нервових процесів коректурним методом.
40. Трамбування результатів досліджень, що характеризують типи ВНД людини.
41. Розрізняння видів ритмів електричної діяльності мозку на ЕЕГ.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

Фізіологія людини як наука. Фізіологія та властивості збудливих тканин

1. Фізіологія як наука. Основні поняття фізіології: функції, механізми, процеси, реакції, подразнення, подразники.
2. Методи фізіологічних досліджень. Експеримент, види. Етапи моделювання експериментів.
3. Внесок праць І.М. Сеченова, І.П. Павлова, П.К. Анохіна, П.Г. Костюка в розвиток світової фізіології.
4. Становлення й розвиток фізіології в ХІХ ст.
5. Форми біологічної регуляції функцій в організмі, значення для організму. Роль зворотного зв'язку в регуляції.
6. Рефлекс, види, ланки рефлекторної дуги, функції.
7. Рецептори, класифікація за розміщенням та видами енергії.
8. Потенціал спокою, механізм походження, параметри, фізіологічна роль.
9. Потенціал дії, механізм походження, параметри, фізіологічна роль.
10. Види транспорту йонів через мембрани клітин, значення для утворення електричних потенціалів. Йонні канали і помпи, їхні відмінності.
11. Збудливість. Критичний рівень деполяризації, поріг деполяризації клітинної мембрани.
12. Значення параметрів електричних стимулів для виникнення збудження.
13. Механізми проведення збудження мієліновими та безмієліновими нервовими волокнами.
14. Закономірності проведення збудження нервовими волокнами.
15. Механізм передавання збудження через нервово-м'язовий синапс.
16. Будова та властивості м'язових волокон. Механізм скорочення і розслаблення скелетних м'язів.
17. Особливості утворення та проведення збудження у м'язових волокнах. Поєднана дія збудження і скорочення.
18. Види м'язових скорочень: поодинокі та тетанічні; ізотонічні та ізометричні.
19. Нейрон, його будова, види, функції. Роль мікроглії у функціонуванні нейронів.
20. Механізм та закономірності передавання збудження в центральних синапсах. Поняття про збуджувальний постсинаптичний потенціал.
21. Види центрального гальмування. Механізм розвитку пресинаптичного і постсинаптичного гальмування.
22. Інтегративна функція ЦНС: конвергенція, дивергенція, сумація та іррадіація збуджень.
23. Координаційна діяльність ЦНС: реципрокна іннервація, принципи домінанти та кінцевого шляху.

Фізіологія нервово-гуморальної регуляції організму

1. Рухові рефлекси спинного мозку, їхні рефлекторні дуги, фізіологічне значення.
2. Провідникова функція спинного мозку. Залежність спінальних рефлексів від діяльності центрів головного мозку. Спінальний шок.
3. Рухові рефлекси довгастого мозку.
4. Мозочок, його функції, симптоми ураження.

5. Таламус, його функції.
6. Гіпоталамус, його функції.
7. Лімбічна система, її роль у мотивації поведінкових реакцій.
8. Базальні ядра, функції, симптоми ураження.
9. Сенсорні, асоціативні і моторні зони кори головного мозку, їхні функції.
10. Взаємодії різних відділів ЦНС у регуляції рухових функцій. Локомоції, регуляція. Функціональна структура довільних рухів.
11. Загальний план будови автономної нервової системи. Автономні рефлекси, рефлекторні дуги. Синапси автономної нервової системи, медіатори.
12. Вплив симпатичної нервової системи на вісцеральні функції.
13. Вплив парасимпатичної нервової системи на вісцеральні функції.
14. Роль метасимпатичної нервової системи в регуляції функцій. Єдність симпатичної та парасимпатичної нервових систем у регуляції функцій.
15. Гуморальна регуляція, відмінність від нервової.
16. Властивості гормонів, їхні основні впливи. Механізм дії гормонів на клітини-мішені.
17. Роль гіпоталамо-гіпофізарної системи в регуляції функцій ендокринних залоз.
18. Роль тироїдних гормонів у регуляції функцій організму.
19. Роль гормонів підшлункової залози в регуляції функцій організму.
20. Роль гормонів прищитоподібних залоз у регуляції функцій організму.
21. Фізіологія жіночої статевої системи, функції, роль статевих гормонів.
22. Фізіологія чоловічої статевої системи, функції, роль статевих гормонів.
23. Роль симпато-адреналової системи в регуляції неспецифічної адаптації організму до стресової ситуації.
24. Роль гіпофізірно-наднирникової системи в регуляції неспецифічної адаптації організму до стресової ситуації.
25. Основні впливи глюкокортикоїдів і мінералокортикоїдів на організм.

Фізіологія крові, систем кровообігу та дихання

1. Загальна характеристика системи кровообігу. Фактори, які забезпечують рух крові по судинах, його спрямованість та безперервність.
2. Автоматизм. Походження потенціалу дії в атипних кардіоміоцитах синоатріального вузла, фізіологічна роль.
3. Провідна система серця. Послідовність і швидкість проведення збудження в серці.
4. Поєднання збудження та скорочення в міокарді. Механізм скорочення та розслаблення міокарда.
5. Теорія формування ЕКГ. Електрокардіографічні відведення. Походження зубців, сегментів та інтервалів ЕКГ.
6. Серцевий цикл, його фази, фізіологічна роль.
7. Роль клапанів серця. Тони серця, механізм походження, аналіз.
8. Артеріальний пульс, його походження та аналіз.
9. Внутрішньосерцевий механізм регуляції серцевої діяльності.
10. Роль симпатичної та парасимпатичної регуляції серцевої діяльності.
11. Гуморальна регуляція серцевої діяльності.
12. Особливості структури та функції різних відділів кровоносних судин. Основний закон гемодинаміки.
13. Лінійна та об'ємна швидкість руху крові в різних ділянках судинного русла. Фактори впливу на їхню величину.

14. Артеріальний тиск, фактори, що визначають його показники, методи реєстрації.
15. Кровообіг у капілярах. Механізм обміну рідини між кров'ю та тканинами.
16. Міогенна, ендотеліальна та гуморальна регуляція тону судин.
17. Гемодинамічний центр. Рефлекторна регуляція тону судин.
18. Регуляція кровообігу внаслідок зміни положення тіла, м'язової роботи.
19. Особливості кровообігу в судинах головного мозку та його регуляція.
20. Особливості кровообігу в судинах серця та його регуляція.
21. Особливості легеневого кровообігу та його регуляція.
22. Механізм утворення лімфи. Рух лімфи в судинах.
23. Загальна характеристика системи крові. Склад і функції крові.
24. Електроліти плазми крові. Осмотичний тиск крові та його регуляція.
25. Білки плазми крові, їх функціональне значення. Швидкість осідання еритроцитів.
26. Онкотичний тиск плазми крові та його роль.
27. Кислотно-основний стан крові, роль буферних систем крові у підтриманні його сталості.
28. Еритроцити, їхні функції.
29. Види гемоглобіну та його сполук, фізіологічна роль.
30. Лейкоцити, функції. Лейкоцитна формула. Фізіологічні лейкоцитози.
31. Тромбоцити, фізіологічна роль.
32. Судинно-тромбоцитний гемостаз, його механізм та фізіологічне значення.
33. Коагуляційний гемостаз, механізм утворення та фізіологічне значення.
34. Коагулянти, антикоагулянти, фактори фібринолізу, їх значення.
35. Фізіологічна характеристика системи крові АВ0. Умови сумісності крові донора та реципієнта.
36. Фізіологічна характеристика резус-системи крові (CDE). Значення резус-приналежності при переливанні крові та вагітності.
37. Загальна характеристика дихальної системи. Основні етапи дихання. Біомеханіка вдиху та видиху.
38. Зовнішнє дихання. Показники зовнішнього дихання та оцінювання їх.
39. Роль еластичної тяги легень, негативного тиску в плевральній порожнині та сурфактанту для здійснення акту дихання.
40. Дифузія газів у легенях. Фактори, від яких вона залежить.
41. Транспорт кисню кров'ю. Киснева ємкість крові.
42. Транспорт вуглекислого газу кров'ю.
43. Фізіологічна роль дихальних шляхів, регуляція їх просвіту.
44. Дихальний центр, його будова, регуляція ритмічності дихання та фаз дихального циклу.
45. Механізм першого вдиху новонародженої дитини.
46. Роль рецепторів і вегетативної нервової системи в регуляції дихання.
47. Регуляція зовнішнього дихання під час фізичного навантаження.

Фізіологія органів травлення, виділення та обміну речовин

1. Загальна характеристика травної системи. Травлення у ротовій порожнині. Жування, ковтання.
2. Склад слини, її роль у травленні. Регуляція слиновиділення.
3. Склад і властивості шлункового соку, механізм секреції, методи дослідження.
4. Фази регуляції шлункової секреції: мозкова, шлункова, кишкова, механізм та фізіологічне значення їх.

5. Нервові та гуморальні механізми регуляції шлункової секреції.
6. Рухова функція шлунка та її регуляція. Механізм переміщення шлункового вмісту в дванадцятипалу кишку.
7. Склад і властивості соку підшлункової залози, методи дослідження.
8. Механізм регуляції секреторної функції підшлункової залози.
9. Склад і властивості жовчі. Регуляція та методи дослідження жовчовиділення.
10. Особливості травлення у дванадцятипалій кишці.
11. Склад і властивості кишкового соку, регуляція його секреції. Порожнинне та пристінкове травлення.
12. Усмоктування у травному каналі.
13. Рухова функція кишок, види скорочень, регуляція їх.
14. Особливості травлення в товстій кишці. Роль мікрофлори.
15. Джерела і шляхи використання енергії в організмі людини.
16. Методи визначення енерговитрат людини. Дихальний коефіцієнт.
17. Основний обмін, умови його визначення. Фактори, що впливають на основний обмін.
18. Загальний обмін, методи його визначення, вплив різних факторів на його величину.
19. Особливості білкового обміну в організмі. Азотистий баланс, його відхилення.
20. Особливості вуглеводного обміну в організмі людини.
21. Особливості жирового обміну в організмі людини.
22. Особливості водно-сольового обміну в організмі людини.
23. Принципи складання харчового раціону.
24. Температура тіла людини, її добові коливання, методи визначення.
25. Роль терморецепторів та центру терморегуляції в механізмі терморегуляції.
26. Теплоутворення та тепловіддача, регуляція їх.
27. Регуляція температури тіла в разі впливу різних факторів довкілля.
28. Загальна характеристика системи виділення. Роль нирок у процесах виділення. Особливості кровопостачання нирки.
29. Механізм сечоутворення. Фільтрація в ниркових клубочках, її регуляція. Поняття про кліренс.
30. Реабсорбція та секреція в нефроні, їхні фізіологічні механізми.
31. Регуляція реабсорбції води та йонів натрію в каналцях нефронів.
32. Роль нирок у забезпеченні сталості кислотно-основного стану крові.
33. Невидільні функції нирок.
34. Сечовипускання та його регуляція.

Фізіологія взаємодії організму та зовнішнього середовища

1. Сенсорні системи (аналізatori), їхня загальна будова та функції.
2. Смаковий аналізатор, будова, функції, методи дослідження.
3. Нюховий аналізатор, будова та функції, методи дослідження.
4. Шкірний аналізатор, види чутливості, будова, функції, методи дослідження.
5. Фізіологічні механізми болю та знеболювання. Поняття про антиноцицептивну систему.
6. Слуховий аналізатор, будова та функції.
7. Бінауральний слух. Фізіологічні основи дослідження слухового аналізатора.

8. Зорова сенсорна система, будова та функції.
9. Рефракція та акомодация. Бінокулярний зір. Фізіологічні основи дослідження зорового аналізатора.
10. Теорії кольорового зору. Дальтонізм. Методи дослідження сприйняття кольорів.
11. Уроджені форми поведінки. Інстинкти, біологічна роль їх.
12. Набуті форми поведінки. Механізм утворення умовних рефлексів, відмінності їх від безумовних.
13. Роль умовних рефлексів у життєдіяльності людини. Гальмування процесів вищої нервової діяльності.
14. Пам'ять, види і механізм утворення.
15. Потреби та мотивації, роль їх у формуванні поведінкових реакцій.
16. Емоції, механізм формування, біологічна роль.
17. Вища нервова діяльність людини, роль кори великого мозку в її формуванні.
18. Функціональна асиметрія кори півкуль великого мозку, його інтегративна роль.
19. Перша та друга сигнальні системи відображення дійсності. Мова, її функції, фізіологічні основи формування.
20. Мислення. Роль мозкових структур у процесі мислення.
21. Типи вищої нервової діяльності людини. Темпераменти й характер.
22. Вікові аспекти вищої нервової діяльності людини.
23. Сон, його види, фази, електрична активність кори, фізіологічні механізми.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Нормальна фізіологія / За ред. В.І. Філімонова. — К.: Здоров'я, 1994. — 608 с.

Посібник з нормальної фізіології / За ред. В.Г. Шевчука, Д.Г. Наливайка. — К.: Здоров'я, 1995. — 368 с.

Додаткова

Вільям Ф. Ганонг. Фізіологія людини: Пер. з англ. — Львів: БАК, 2002. — 784 с.

Основы физиологии человека: В 3 т. / Под ред. Б.И. Ткаченко. — СПб: Международный фонд истории науки, 1994.

Физиология человека / Под ред. Г.И. Косицкого. — М.: Медицина, 1985. — 560 с.

Физиология человека: В 3 т.: Пер. с англ. / Под ред. Р. Шмидта и Г. Тевса. — М.: Мир, 1996.

Фізіологія: навч. посіб. / За ред. В.Г. Шевчука. — Вінниця: Нова книга, 2005.

Чайченко Г.М., Цибенко В.О., Сокур В.Д. Фізіологія людини і тварин. — К.: Вища шк., 2003.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ПАТОМОРФОЛОГІЯ ТА ПАТФІЗІОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 «Акушерська справа»

Київ
2011

ПАТОМОРФОЛОГІЯ ТА ПАТФІЗІОЛОГІЯ

Укладачі:

О.В. Михайлов — канд. мед. наук, викладач I категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”;

В.В. Соляник — викладач першої категорії Кременчуцького медичного училища.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ “Кримський медичний коледж” 22.06.2011 р., протокол № 12.

Рецензенти:

П.Ф. Семенець — канд. мед. наук, доцент кафедри патологічної фізіології ДУ “Кримський державний медичний університет ім. С.І. Георгієвського” МОЗ України;

Н.О. Іващенко — викладач анатомії та фізіології вищої категорії Одеського обласного базового медичного училища;

Р.С. Лубковська — викладач-методист, викладач вищої категорії Київського медичного коледжу № 3.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Патоморфологія та патфізіологія” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Практична діяльність медичного працівника ґрунтується на поглибленому знанні різноманітних функціональних і морфологічних змін, які виникають в організмі під час хвороби.

Патоморфологія та патфізіологія належать до фундаментальних медичних наук природничо-наукової підготовки, які займаються вивченням структурних основ патологічних процесів, їх етіології, пато- і морфогенезу, класифікації з метою розроблення методів профілактики, діагностики і контролю за лікуванням хворих.

Предметом вивчення патологічної анатомії і патологічної фізіології є структурні зміни органів і тканин на різних стадіях хвороби і в разі її ускладнень, найбільш загальні закономірності виникнення, перебігу і завершення хвороби.

Навчальна програма з дисципліни “Патоморфологія та патфізіологія” розкриває зміст основного курсу згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми за спеціальністю “Акушерська справа”.

Програма складається з трьох розділів: “Загальна нозологія”, “Типові патологічні процеси”, “Патологія органів і систем”. Перші два розділи розкривають основні положення про хворобу, загальні зміни структури і функції, що виникають під впливом хвороботворних чинників, загальні закономірності їх розвитку. У третьому розділі вивчаються загальні та найхарактерніші морфологічні і функціональні порушення органів та систем при патології.

Мета курсу — дати студентам знання з основних розділів патологічної анатомії і патологічної фізіології, необхідні для підготовки молодших медичних спеціалістів акушерської справи, формування в них розуміння причин і механізму перебігу патологічних процесів у організмі людини.

На вивчення дисципліни відведено 54 год, з них 18 — лекції, 18 — практичні заняття, 18 год — самостійна робота.

Форми навчання — теоретичні (лекції, комбіновані уроки) та навчальна практика під керівництвом викладача, консультації. Окремо виділено теми для самостійного вивчення студентами.

На теоретичних заняттях роз’яснюється, систематизується матеріал підручника, а також додаткової літератури.

На практичних заняттях студенти працюють з науковими посібниками та вивчають макро- і мікропрепарати. Для поглиблення знань і вироблення практичних умінь студентам пропонується розв’язування проблемних та ситуаційних завдань різної складності.

Відповідно до основних положень “Організації навчального процесу у вищих закладах освіти”, затверджених Міністерством освіти України, планується і організовується самостійна робота студентів. Для проведення позааудиторної самостійної роботи передбачається робота студентів у читальних залах бібліотек, написання рефератів, науково-дослідна робота, участь у студентських науково-практичних конференціях.

Під час проведення занять будь-якого типу рекомендується використовувати комп'ютерну техніку, відеофільми, таблиці, слайди, зразки препаратів.

Тематику курсу теоретичних і практичних занять визначає тематичний план та робоча навчальна програма. Розподіл годин за темами має рекомендаційний характер. Циклові комісії можуть коригувати розподіл годин за темами в межах навчального часу, відведеного на дисципліну згідно з планом.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- основні причини та умови виникнення й розвитку хвороб, що найчастіше трапляються в практичній діяльності;
- морфологічні зміни, що виникають в організмі людини під впливом патогенних чинників;
- функціональні зрушення, що виникають у різних органах і системах за наявності патологічного процесу;
- клінічну термінологію та найпоширеніші латинські терміни, які лежать в її основі.

Студенти повинні вміти:

- застосовувати світловий мікроскоп для вивчення мікропрепаратів;
- визначати вид ушкодження за морфологічними ознаками;
- застосовувати набуті знання під час розв'язання ситуаційних і проблемних завдань;
- використовувати одержані знання в процесі вивчення клінічних дисциплін;
- користуватися довідковою літературою.

Студенти мають бути поінформовані про:

- основні загальнотеоретичні положення патоморфології і патфізіології.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Загальна нозологія					
1	Вступ. Предмет, методи і завдання патологічної анатомії та патологічної фізіології людини. Ушкодження (некроз)	1	—	—	1
2	Дистрофія. Атрофія	4	1	2	1
3	Загальне поняття про хворобу. Зовнішні та внутрішні хвороботворні чинники. Компенсаторно-приспосувальні реакції організму. Загальні реакції на ушкодження	2	1	—	1
4	Імунопатологічні процеси. Алергія	2	1	—	1
Розділ 2. Типові патологічні процеси					
5	Розлади периферичного кровообігу та мікроциркуляції	3	1	1	1
6	Запалення	4	1	1	2
7	Патологія терморегуляції. Гарячка. Киснєве голодування (гіпоксія)	3	1	1	1
8	Пухлини. Старіння організму	4	1	1	2
Розділ 3. Патологія органів і систем					
9	Патологія системи крові	3	1	1	1
10	Ревматизм. Патологія серцево-судинної системи	4	2	1	1
11	Патологія дихальної системи	4	1	2	1
12	Патологія травної системи	5	2	2	1
13	Патологія сечової системи	4	1	2	1
14	Патологія ендокринної системи (залози внутрішньої секреції)	3	1	1	1
15	Патологія нервової системи	3	1	1	1
16	Патологія вагітності і пологів	5	2	2	1
Усього		54	18	18	18

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Тема	Кількість годин
	Розділ 1. Загальна нозологія	
1	Історія розвитку патоморфології та патфізіології. Видатні вчені України	1
2	Дистрофія. Атрофія	1
3	Загальне поняття про хворобу. Зовнішні та внутрішні хвороботворні чинники. Компенсаторно-приспосувальні реакції організму. Загальні реакції на ушкодження	1
4	Імунопатологічні процеси. Алергія	1
	Розділ 2. Типові патологічні процеси	
5	Розлади периферійного кровообігу і мікроциркуляції	1
6	Запалення	2
7	Патологія терморегуляції. Гарячка. Киснєве голодування (гіпоксія)	1
8	Пухлини. Старіння організму	2
	Розділ 3. Патологія органів і систем	
9	Патологія системи крові	1
10	Ревматизм. Патологія серцево-судинної системи	1
11	Патологія системи дихання	1
12	Патологія системи травлення	1
13	Патологія сечової системи	1
14	Патологія ендокринної системи (залози внутрішньої секреції)	1
15	Патологія нервової системи	1
16	Патологія вагітності і пологів	1
	Усього	18

ЗМІСТ

Розділ 1. Загальна нозологія

Тема 1. Вступ. Предмет, методи і завдання патологічної анатомії та патологічної фізіології людини. Ушкодження (некроз)

САМОСТІЙНА РОБОТА

Предмет і завдання патологічної анатомії і патологічної фізіології.

Місце патологічної анатомії і патологічної фізіології серед інших медичних дисциплін. Історичний нарис розвитку патологічної анатомії і патологічної фізіології людини. Видатні вчені: В.В. Пашутін, А.І. Полунін, І.І. Мечников, А.І. Абрикосов, Г.М. Мінх, В.К. Високович, В.В. Підвисоцький, О.О. Богомолець, М.М. Сиротинін, М.Н. Зайко, Р. Вірхов, Клод Бернар, Кеннон, Гано Сельє.

Методи патологічної фізіології. Експериментальне моделювання хвороб. Значення порівняльно-еволюційного методу.

Альтерація: визначення поняття, види. Причини і механізми ушкодження. Рівні ушкодження.

Некроз: визначення поняття, причини і механізм розвитку. Морфологічні ознаки: зміни ультраструктур клітини, ядра, цитоплазми і тканин. Клініко-морфологічні прояви некрозу: пролежні, інфаркт, гангрена та її види. Наслідки некрозу.

Тема 2. Дистрофія. Атрофія

ЛЕКЦІЯ

Визначення поняття дистрофії; види, причини, механізм розвитку. Аліментарна дистрофія; екзогенні та ендогенні причини голодування.

Значення дистрофії у формуванні патологічних процесів, механізм розвитку дистрофії (інфільтрація, спотворений синтез, трансформація, декомпозиція).

Порушення основного обміну.

Порушення білкового обміну. Види й морфологія паренхіматозної білкової дистрофії: зерниста, гіаліново-краплинна, гідропічна.

Види і морфологія мезенхімальної білкової дистрофії: мукоїдний набряк, фібриноїдний набряк, гіаліноз, амілоїдоз.

Види і морфологія змішаної дистрофії. Поняття про гемоглобіногенні “пігменти”. Гемосидероз. Жовтяниця, її види. Порушення обміну нуклеопротейдів.

Порушення жирового обміну. Розлад обміну холестерину, гіперхолестеринемія, її значення для організму. Паренхіматозна жирова дистрофія міокарда, печінки, нирок. Загальне ожиріння як приклад мезенхімальної жирової дистрофії.

Порушення вуглеводного обміну. Гіпо- та гіперглікемія, причини і механізм розвитку. Цукровий діабет як приклад порушення вуглеводного обміну.

Порушення мінерального обміну. Основні причини і механізми порушення електrolітного обміну (вміст і співвідношення калію, натрію і

кальцію). Кальцинація як приклад порушення обміну кальцію. Утворення каменів. Рахіт як приклад порушення обміну кальцію і фосфору.

Порушення водного обміну: зневоднення, надмірне нагромадження води в організмі. набряк, його види, патогенетичні чинники.

Атрофія, причини і види.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення макро- та мікропрепаратів і діапозитивів.

Диференціювання дистрофії та некрозу на вологих і гістологічних препаратах.

Визначення за морфологічними ознаками видів ушкодження: інфаркту міокарда, жирової дистрофії, амілоїдозу нирки (селезінки).

Практичні навички:

- визначення морфологічних проявів дистрофії, атрофії, некрозу на вологих та гістологічних препаратах;
- визначення видів некрозу за клінічними ознаками;
- вирішення ситуаційних завдань.

Тема 3. Загальне поняття про хворобу. Зовнішні та внутрішні хвороботворні чинники. Компенсаторно-приспосувальні реакції організму. Загальні реакції на ушкодження

ЛЕКЦІЯ

Визначення основних понять: норма і здоров'я, хвороба. Значення чинників зовнішнього середовища (природних і соціальних) та внутрішніх (спадковість, вік, стать) у збереженні здоров'я і виникненні хвороб людини. Поняття про патологічний процес, патологічну реакцію, патологічний стан.

Поняття про конституцію людини та діатез. Роль конституції у виникненні патології.

Стадії хвороби: прихований період, продромальний період, виявлення ознак хвороби, завершення хвороби. Особливості перебігу хвороби, наслідки (одужання повне чи неповне, рецидиви), ускладнення.

Смерть. Стадії смерті: агонія, клінічна і біологічна смерть, їхні ознаки. Трупні зміни.

Визначення поняття етіології і патогенезу. Поняття “чинник ризику” здоров'я. Ушкодження як початкова ланка патогенезу.

Значення компенсаторно-приспосувальних реакцій у розвитку хвороб. Механізм компенсаторно-приспосувальних реакцій: саморегуляція, дублювання фізіологічних процесів. Стадії компенсаторних реакцій: стадія становлення, стадія закріплення, стадія декомпенсації.

Форми компенсаторно-приспосувальних реакцій: гіпертрофія (її види), гіперплазія. Організація, інкапсуляція.

Загальні реакції організму на ушкодження. Шок: визначення, причини виникнення. Стадії шоку. Основні клінічні і морфологічні прояви шоку.

Види шоку: травматичний, опіковий, гемотрансфузійний, анафілактичний, інфекційно-токсичний. Синдром тривалого роздавлювання. Колапс, непритомність.

Стрес, характеристика поняття. Стресори. Стадії стресу.

Поняття про хвороби адаптації.

Тема 4. Імунопатологічні процеси. Алергія

ЛЕКЦІЯ

Поняття про імунокомпетентну систему.

Імунодефіцитний стан, характеристика, види. Загальне поняття про ВІЛ-інфекцію/СНІД, трансплантацію і трансплантаційний імунітет. Загальне поняття про реплантацію.

Алергія, визначення поняття, класифікація, причини виникнення, механізми розвитку. Алергени, їх види. Стадії алергійної реакції.

Алергійні реакції негайного і сповільненого типу. Основні види алергії: анафілаксія, ідіосинкразія, сироваткова хвороба, алергійні хвороби. Анафілаксія, визначення поняття. Загальні (анафілактичний шок) та місцеві (феномен Артюса) прояви.

Види і механізми десенсибілізації.

Розділ 2. Типові патологічні процеси

Тема 5. Розлади периферичного кровообігу та мікроциркуляції

ЛЕКЦІЯ

Типові патологічні процеси, визначення поняття, основні види: місцеві розлади кровообігу, запалення, гарячка, пухлини, гіпоксія.

Місцеві розлади кровообігу, визначення. Основні види: гіперемія (артеріальна та венозна), ішемія, стаз. Їхні причини, механізм розвитку, прояви, наслідки.

Значення порушень систем згортання та протизгортання крові. Тромбоз, види тромбів, механізм тромбоутворення. Чинники, що спричинюють тромбоутворення. Наслідки тромбозу. Емболія, види. Наслідки емболії. Тромбоемболія легеневої артерії.

Поняття про мікроциркуляцію. Основні причини і механізми її виникнення. Поняття про основні форми розладу мікроциркуляції, сладж-синдром, синдром внутрішнього судинного згортання, розлади лімфодинаміки.

Кровотеча, види. Крововилив, причини, наслідки. Наслідки кровотечі.

Компенсаторні реакції організму при кровотечі.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення мікропрепаратів.

Визначення за морфологічними ознаками видів порушення кровообігу (стазу в капілярах, крововиливу в кору великого мозку, тромбів у судинах).

Розпізнавання зовнішніх ознак артеріальної гіперемії, венозної гіперемії, ішемії; з'ясування механізмів їх розвитку.

Пояснення механізмів розвитку тромбозу та емболій.

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань;
- надавання корисних рекомендацій хворим, їхнім родичам та здоровому населенню, враховуючи етичні й деонтологічні особливості

спілкування з ними.

Тема 6. Запалення

ЛЕКЦІЯ

Запалення, визначення поняття, причини.

Порівняльно-еволюційний підхід до визначення запалення (І.І. Мечников).

Патогенез (стадії запалення). Альтерація (первинна і вторинна). Медіатори запалення. Ексудація. Судинні реакції при запаленні. Роль лейкоцитів: бар'єрна, фагоцитарна, ферментативна. Механізм розвитку запального набряку. Проліферація. Наслідки запалення.

Місцеві ознаки запалення: почервоніння, жар, припухлість, біль, порушення функції. Механізм їх утворення.

Загальні зміни при запаленні: порушення обміну речовин, гарячка, зміни крові, інтоксикація.

Види запалення: альтеративне (його характеристика); ексудативне (його види); продуктивне (його патоморфологічна характеристика).

Поняття про специфічне запалення. Гранульома.

Вплив реактивності організму на перебіг запалення.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення макро- та мікропрепаратів, діапозитивів.

Визначення за морфологічними ознаками виду запалення (фібринозний перикардит, септичний ендокардит, гнійний гломерулонефрит, крупозна пневмонія). Пояснення позитивної та негативної ролі запальних процесів.

Практичні навички:

- розпізнавання місцевих проявів запалення;
- вирішення ситуаційних завдань.

Тема 7. Патологія терморегуляції. Гарячка. Кисневе голодування (гіпоксія)

ЛЕКЦІЯ

Поняття про гіпертермію, тепловий удар, сонячний удар. Поняття про гіпотермію. Застосування штучної гіпотермії в медицині.

Гарячка, визначення поняття. Етіологія, поняття про пірогени. Стадії гарячки, зміни терморегуляції на різних стадіях. Зміни обміну речовин і фізіологічних функцій — дихання, кровообігу, травлення, сечовиділення, потовиділення, функцій нервової системи. Види температурної кривої.

Роль гарячки в патології.

Гіпоксія, визначення поняття.

Порушення обміну речовин і фізіологічних функцій при гіпоксії.

Типи гіпоксії: дихальна, серцево-судинна, кров'яна, тканинна, змішана.

Причини і механізми розвитку гіпоксії.

Патоморфологічні зміни в тканинах і клітинах при гіпоксії: атрофія клітин і тканин.

Асфіксія, визначення поняття, причини, стадії.

Компенсаторно-приспосувальні реакції організму при гіпоксії.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення понять гіпертермія, тепловий удар, сонячний удар, гіпотермія, гарячка, гіпоксія, асфіксія.

Аналіз порушень обміну речовин і фізіологічних функцій на різних стадіях гарячки та при гіпоксії, механізмів розвитку компенсаторно-приспосувальних реакцій організму.

Вивчення мікропрепаратів, типів температурних кривих.

Практичні навички:

- розв'язання ситуаційних завдань;
- розпізнання морфо-функціональних змін та зовнішніх ознак гарячки, гіпоксії;
- надання корисних рекомендацій хворим та постраждалим.

Тема 8. Пухлини. Старіння організму

ЛЕКЦІЯ

Характеристика пухлинного процесу, його поширення.

Біологічні особливості пухлинного росту, форми атипізму: тканинний, клітинний, субклітинний, біохімічний, імунний, функціональний.

Причини утворення пухлин: роль онкогенних вірусів, хімічних і фізичних канцерогенних чинників.

Механізми пухлинного переродження клітин. Поняття про пухлинне прогресування. Співвідношення між організмом і пухлиною.

Будова пухлин. Види пухлинного росту. Доброякісні та злоякісні пухлини. Метастази й рецидиви. Поняття про передпухлинний та передраковий стан.

Гістологічний принцип класифікації пухлин. Пухлини з епітелію, доброякісні та злоякісні. Папілома. Рак, його види, особливості метастазування. Рак шлунка. Рак легень. Пухлини м'яких тканин. Доброякісні пухлини: фіброма, ліпома, гемангіома.

Злоякісні пухлини. Саркома, особливості метастазування. Пухлини з меланіновтвірної тканини: доброякісні (невус) та злоякісні (меланома).

Пухлини центральної нервової системи, особливості їх перебігу. Доброякісні і злоякісні пухлини грудної залози.

Фібroadенома, карцинома. Пухлини жіночих статевих органів. Доброякісні: поліп, поліп шийки матки, фіброміома матки. Злоякісні: аденокарцинома тіла матки, хоріонкарцинома.

Старіння як процес морфологічних, біохімічних, функціональних і психічних змін.

Теорії старіння (І.І. Мечников, О.О. Богомолець, О.В. Нагорний).

Прояви старіння на рівні клітин і тканин, органів, систем і організму в цілому.

Зменшення компенсаторно-приспосувальних можливостей організму. Зовнішні зміни. Зміни обміну речовин. Особливості функціонування органів і систем. Поняття про клімакс.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення макро- і мікропрепаратів пухлин.
Визначення за морфологічними ознаками видів пухлин (фіброміоми матки, меланому, раку шлунка, раку легень та ін.).

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань;
- надання корисних рекомендацій онкологічним хворим, враховуючи етичні та деонтологічні особливості спілкування з ними.

Розділ 3. Патологія органів і систем

Тема 9. Патологія системи крові

ЛЕКЦІЯ

Зміни загального об'єму крові: гіперволемія, гіповолемія. Патологічні зміни основних властивостей крові.

Анемія, визначення поняття, види. Постгеморагічна анемія, гостра і хронічна. Причини, картина крові.

Гемолітична анемія: уроджена, набута, спадкова. Причини, картина крові. Види анемії, пов'язаної з порушенням кровотворення (залізодефіцитна, В₁₂-фолієводефіцитна). Причини, картина крові.

Лейкоцитоз і лейкопенія, їх види.

Поняття про лейкоз, сучасне уявлення про етіологію захворювання. Види лейкозу. Особливості кровотворення і складу периферійної крові при різних видах лейкозу. Поняття про геморагічний діатез, його види.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення мазків крові при основних формах анемії, лейкоцитозу, лейкопенії. Аналіз гемограм при різних захворюваннях.

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань.

Тема 10. Ревматизм. Патологія серцево-судинної системи

ЛЕКЦІЯ

Поняття про дифузні захворювання сполучної тканини (колагенози), їх види.

Ревматизм. Роль автоімунних порушень у виникненні та перебігу ревматизму.

Етіологія і патогенез ревматизму. Стадії розвитку ревматичної гранульоми. Форми ревматизму.

Розлади судинного тону: артеріальна гіпертензія і гіпотензія. Причини, основні форми і значення для організму артеріальної гіпертензії.

Гіпертонічна хвороба: етіологія, патогенез, стадії розвитку, патоморфологічні зміни. Ішемічна хвороба серця: форми перебігу, наслідки. Поняття про стенокардію, кардіосклероз. Інфаркт міокарда: етіологія, стадії

розвитку, наслідки. Поняття про передінфарктний та передінсультний стани.

Атеросклероз: етіологія, патогенез, стадії і патоморфологічні прояви.

Чинники ризику розвитку гіпертонічної хвороби, атеросклерозу, інфаркту міокарда.

Вади серця: вроджені та набуті, їх основні форми. Розлад гемодинаміки при вадах серця. Поняття про серцеву аритмію, її види. Розлад кровообігу при різних видах аритмії.

Недостатність серця, її показники, форми, морфологічні й клінічні прояви. Особливості функції гіпертрофованого серця, механізми його декомпенсації.

Поняття про недостатність кровообігу, її форми й основні прояви.

Компенсаторно-приспосувальні реакції організму при недостатності кровообігу.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення макро- та мікропрепаратів.

Визначення видів хвороби серцево-судинної системи (інфаркту міокарда, атеросклерозу судин, кардіосклерозу) за морфологічними ознаками.

Практичні навички:

— вирішення ситуаційних завдань.

Тема 11. Патологія дихальної системи

ЛЕКЦІЯ

Порушення легеневого кровотоку і легеневої перфузії. Поняття про легеневу гіпертензію.

Недостатність зовнішнього дихання. Порушення вентиляції легень: гіповентиляція та гіпервентиляція, їх причини і наслідки.

Порушення альвеолярно-капілярної дифузії газів, їх причини і наслідки. Задишка: визначення, поняття, види, значення. Кашель.

Види патологічного дихання.

Набряк легень, причини, патогенез.

Бронхіт, види, етіологія, патогенез, патоморфологія.

Пневмонія: види, етіологія і стадії крупозної пневмонії. Поняття про хронічні неспецифічні захворювання легень. Емфізема легень, етіологія, патогенез, патоморфологія.

Бронхіальна астма: етіологія, патогенез.

Професійні захворювання легень: антракоз, силікоз.

Пневмоторакс, його види.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення за морфологічними ознаками видів патології дихання (крупозної пневмонії, антракозу, емфіземи легень).

Практичні навички:

— вирішення ситуаційних завдань.

Тема 12. Патологія травної системи

ЛЕКЦІЯ

Недостатність травлення, її причини.

Порушення апетиту, його форми. Патологія травлення в ротовій порожнині: гіперсаливація і гіпосаливація, порушення жування (поняття про карієс, пульпіт, пародонтоз). Поняття про стоматит, дивертикули стравоходу. Порушення бар'єрної функції кишок.

Ангіна: етіологія, види і наслідки.

Порушення ковтання.

Розлад основних функцій шлунка. Кількісні та якісні зміни секретії шлункового соку. Типи патологічної секретії.

Розлад моторики шлунка: гіпо- й гіперкінетичні стани (відрижка, гикавка, печія, нудота, блювання).

Гастрит гострий і хронічний: причини, механізм розвитку, наслідки. Патоморфологія гастриту.

Виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки. Етіологія та механізм розвитку, наслідки. Патоморфологічна характеристика. Порушення функції тонкої і товстої кишки. Розлади секреторної функції: наслідки ушкодження ентероцитів, панкреатичної ахілії та ахолії. Порушення травлення і розлади всмоктування. Порушення моторики тонкої і товстої кишок: пронос, закріп. Кишкова непрохідність: види, причини, механізм розвитку, наслідки.

Порушення бар'єрної функції кишок.

Ентерит і коліт, гострий і хронічний. Причини, механізм розвитку, патоморфологія.

Апендицит: види, ускладнення, патоморфологічна характеристика.

Причини й механізм порушення функції печінки: ушкодження паренхіми, розлади портального кровообігу й артеріального кровопостачання, порушення жовчовиділення. Недостатність печінки, її форми і прояви.

Гепатит гострий і хронічний, первинний і вторинний. Алкогольний гепатит, механізм розвитку, ускладнення та наслідки.

Цироз печінки, патогенез і морфогенез, наслідки.

Холецистит гострий і хронічний, етіологія, патогенез.

Жовчнокам'яна хвороба, причини, механізм розвитку, морфогенез, наслідки.

Панкреатит гострий і хронічний. Етіологія, патогенез, наслідки, ускладнення.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів патології травної системи за морфологічними ознаками: атрофічного гастриту, виразкової хвороби шлунка, флегмонозного апендициту, цирозу печінки.

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних завдань;
- надання корисних рекомендацій хворим та їхнім родичам, урахуваючи етичні й деонтологічні особливості спілкування з ними.

Тема 13. Патологія сечової системи

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика механізмів розладу клубочкової фільтрації, каналцевої реабсорбції, секреції. Поняття про ниркову недостатність та уремію, наслідки їх.

Основні форми порушень діурезу і складу сечі.

Гломерулонефрит гострий і хронічний, етіологія, патогенез, патоморфологія, наслідки.

Пієлонефрит гострий і хронічний, етіологія, патогенез, патоморфологія, наслідки.

Сечокам'яна хвороба, визначення поняття, причини утворення, наслідки.

Нефросклероз як наслідок запальних і судинних уражень нирок.

Первинно і вторинно зморщена нирка.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів ушкодження (гломерулонефриту, пієлонефриту, первинно зморщеної нирки) за морфологічними ознаками.

Практичні навички:

- визначення виду ушкоджень та морфологічних ознак за клінічними проявами, на вологих препаратах;
- вирішення ситуаційних завдань з теми із застосуванням диференціальної діагностики.

Тема 14. Патологія ендокринної системи (залози внутрішньої секреції)

ЛЕКЦІЇ

Загальне уявлення про основні механізми розвитку ендокринних розладів: порушення центральної регуляції утворення гормонів, їх транспортування та рецепції.

Патологія гіпофіза, загальне уявлення про акромегалію.

Механізми розвитку хвороби Іценка—Кушінга, нецукрового діабету, наслідки.

Патологія надниркових залоз. Загальне уявлення про Аддісонову хворобу, феохромоцитому.

Патологія щитоподібної залози. Поняття про зоб, базедову хворобу, мікседему. Тироїдит гострий і хронічний. Значення аутоімунного чинника в етіології хронічного тироїдиту. Рак щитоподібної залози у дорослих і дітей, роль екологічного чинника.

Цукровий діабет, етіологія і патогенез. Макро- і мікроангіопатія при цукровому діабеті. Ускладнення та наслідки хвороби.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів патології за морфологічними ознаками: цукровий діабет, базедова хвороба, тироїдит, рак щитоподібної залози, хвороба Іценка—Кушінга, нецукровий діабет.

Практичні навички:

- визначення виду ушкоджень та морфологічних ознак за клінічними проявами, на вологих препаратах;
- вирішення ситуаційних завдань з теми із застосуванням диференціальної діагностики.

Тема 15. Патологія нервової системи

ЛЕКЦІЯ

Нейрогенні порушення функцій центральної нервової системи, поняття про вегетативну (нейроциркуляторну) дистонію. Уявлення про основні механізми розладів у діяльності нервової системи. Поняття про порушення психічної (вищої нервової) діяльності, невроз. Загальне поняття про менінгіт та енцефаліт.

Етіологія і патогенез основних розладів центральної нервової системи, порушення кровообігу, нейроінфекція.

Нейрогенні порушення рухових функцій: судомний стан, центральний і периферійний параліч, міастенія.

Нейрогенні порушення обміну речовин, поняття про нейродистрофію.

Розлади чутливості: гіперстезія, гіпостезія, анестезія. Біль.

Порушення функцій вищої нервової діяльності: невроз.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів ушкоджень за морфологічними ознаками.

Практичні навички:

- вирішення ситуаційних задач з теми із застосуванням диференціальної діагностики;
- характеристика макро- і мікропрепаратів з патології нервової системи.

Тема 16. Патологія вагітності і пологів

ЛЕКЦІЯ

Поняття про токсикоз вагітних.

Еклампсія. Поліп плаценти. Пухирний занесок.

Позаматкова вагітність, види, причини, наслідки.

Мимовільний аборт, причини, ускладнення. Безплідність, причини, види.

Післяпологові інфекційні захворювання матки, пологова травма, причини, ускладнення.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення видів ушкоджень за морфологічними ознаками.

Практичні навички:

- визначення виду ушкоджень на таблицях, макро- і мікропрепаратах;
- вирішення ситуаційних завдань із застосуванням диференціальної

- діагностики;
- характеристика макро- і мікропрепаратів при патології вагітності і пологів.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Виявлення морфологічних проявів дистрофії, атрофії, некрозу на вологих та гістологічних препаратах.
2. Визначення видів некрозу за клінічними ознаками.
3. Розпізнавання місцевих проявів запалення.
4. Визначення видів пухлин за морфологічними ознаками.
5. Вивчення мазків крові при основних формах анемії, лейкоцитозу, лейкопенії.
6. Аналіз гемограми при різних захворюваннях.
7. Вивчення макро- та мікропрепаратів.
8. Визначення видів хвороб серцево-судинної системи за морфологічними ознаками на макро- та мікропрепаратах (інфаркту міокарда, атеросклерозу судин, кардіосклерозу).
9. Визначення видів ушкодження за морфологічними ознаками: інфаркту міокарда, жирової дистрофії, амілоїдозу нирки (селезінки).
10. Визначення видів порушення кровообігу (стазу в капілярах, крововиливу в кору великого мозку, тромбів у судинах) за морфологічними ознаками.
11. Визначення видів патології дихання (крупозної пневмонії, антракозу, емфіземи легень) за морфологічними ознаками.
12. Визначення за морфологічними ознаками видів патології травної системи: атрофічного гастриту, виразкової хвороби шлунка, флегмонозного апендициту, цирозу печінки.
13. Визначення видів ушкодження (гломерулонефриту, пієлонефриту, первинно зморщеної нирки) за морфологічними ознаками.
14. Визначення видів ушкоджень за морфологічними ознаками та клінічними проявами на вологих препаратах.
15. Характеристика макро- і мікропрепаратів при патології нервової системи.
16. Визначення видів ушкоджень за таблицями, макро- та мікропрепаратами.
17. Характеристика макро- і мікропрепаратів при патології вагітності і пологів.
18. Вирішення ситуаційних завдань із застосуванням диференціальної діагностики.

ПИТАННЯ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Патологічна анатомія і патологічна фізіологія людини як фундаментальні медичні науки. Методи дослідження.
2. Некроз, визначення поняття. Причини та механізм розвитку некрозу. Морфологічні ознаки. Види.
3. Дистрофія. Визначення поняття, види. Механізми розвитку дистрофій.
4. Поняття про здоров'я і хворобу. Стадії хвороби, особливості перебігу, наслідки.
5. Поняття про етіологію і патогенез. Умови виникнення хвороб.
6. Шок, характеристика, види, стадії.
7. Стрес, визначення поняття. Стадії стресу, характеристика їх. Поняття про хвороби адаптації.
8. Алергія, визначення поняття, стадії. Алергійні реакції негайного та сповільненого типу, характеристика їх.
9. Гіперемія артеріальна та венозна. Ішемія, стаз, причини, механізми розвитку, прояви, наслідки.
10. Тромбоз. Види тромбів, механізм тромбоутворення. Наслідки тромбозу.
11. Емболія, визначення поняття, причини, види, наслідки.
12. Запалення. Визначення поняття, етіологія, патогенез, стадії, клінічні ознаки.
13. Види запалення, характеристика їх.
14. Гарячка. Визначення поняття, етіологія, патогенез, стадії. Роль гарячки в патології.
15. Гіпоксія. Визначення, поняття, види гіпоксії. Компенсаторно-приспосувальні реакції при гіпоксії.
16. Пухлини. Будова. Види пухлинного росту. Доброякісні та злоякісні пухлини. Поняття про передраковий стан.
17. Анемія, визначення поняття. Види анемії, характеристика їх. Зміни в периферичній крові при анемії.
18. Лейкоцитоз і лейкопенія. Види, зміни в периферійній крові.
19. Гіпертонічна хвороба, етіологія, патогенез, стадії розвитку, патоморфологічні зміни, клінічні ознаки, ускладнення.
20. Інфаркт міокарда, етіологія, стадії розвитку, види, наслідки.
21. Атеросклероз, етіологія, патогенез, патоморфологічні зміни. Форми атеросклерозу, характеристика їх. Ускладнення.
22. Ревматизм, причини виникнення, стадії розвитку ревматичної гранульоми. Форми ревматизму.
23. Вади серця вроджені та набуті, їхні основні форми. Порушення гемодинаміки, зміни в будові окремих частин серця та великих судин.
24. Задишка, визначення поняття, види.
25. Набряк легень, етіологія, патогенез, клінічні ознаки, наслідки.
26. Бронхіт, види, етіологія, патогенез, патоморфологія.
27. Пневмонія, види, причини, стадії крупозної пневмонії, ускладнення.
28. Емфізема легень, патогенез, патоморфологія.
29. Бронхіальна астма. Етіологія, патогенез, стадії, клінічні ознаки.
30. Розлади моторики шлунка. Гіпо- та гіперкінетичні стани: відрижка, гикавка, печія, нудота, блювання.
31. Гастрит гострий та хронічний, причини, механізми розвитку. Патоморфологія гастриту, клінічні ознаки, наслідки.
32. Виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки. Причини та механізм розвитку, ускладнення. Патоморфологічна характеристика.

33. Непрохідність кишок. Види, причини, механізм розвитку, клінічні ознаки, наслідки.
34. Причини і механізми порушень функцій печінки: ушкодження паренхіми, розлади портального кровообігу та артеріального кровопостачання, порушення жовчовиділення.
35. Основні форми порушень діурезу. Кількісний та якісний склад патологічної сечі.
36. Гломерулонефрит гострий і хронічний. Етіологія, патогенез, патоморфологічна характеристика, наслідки.
37. Поняття про нирковокам'яну хворобу. Механізм утворення каменів.
38. Нефросклероз як наслідок запальних і судинних уражень нирок. Первинно і вторинно зморщена нирка.
39. Цукровий діабет, етіологія і патогенез. Макро- та мікроангіопатія при цукровому діабеті. Ускладнення та наслідки хвороби.
40. Поняття про нейрогенні порушення рухових функцій: судомний стан, центральний і периферійний параліч.
41. Поняття про гестози вагітних. Еклампсія.
42. Позаматкова вагітність, види, причини, клінічні ознаки, наслідки.
43. Післяпологові інфекційні захворювання матки, причини, ускладнення.
44. Поняття про пологову травму, її причини і види.
45. Мимовільний аборт, причини, стадії, наслідки. Безпліддя, види, причини, характеристика. Значення гістологічного дослідження зіскрібків.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Боднар Я.Я., Файфура В.В. Патологічна анатомія і патологічна фізіологія людини: підручник. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. — 494 с.

Патологічна анатомія / За ред. В.М. Благодарова, П.І. Червяка. — К.: Генеза, 1997. — 512 с.

Патологічна фізіологія: підручник / За ред. М.Н. Зайка, Ю.В. Биця. — К.: Вища шк., 1995. — 615 с.

Додаткова

Михалевич Р.Ф. Анатомія та фізіологія з основами патології в запитаннях і відповідях. — К.: Здоров'я, 2002. — 187 с.

Патологическая физиология: підручник / За ред. М.Н. Зайка, Ю.В. Биця. — М.: Мед. ПРЕСС-информ., 2006. — 635 с.

Сакевич В.І. та ін. Посібник з анатомії та фізіології з основами патології. — К.: Здоров'я, 2003. — 36 с.

Федонюк Я.І. та ін. Анатомія та фізіологія людини з патологією. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. — 680 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа “Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів” МОЗ України

ОСНОВИ МЕДИЧНОЇ ГЕНЕТИКИ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 “Акушерська справа”

Київ
2011

ОСНОВИ МЕДИЧНОЇ ГЕНЕТИКИ

Укладачі:

Г.І. Путінцева — викладач генетики, викладач вищої категорії КВНЗ “Керченський медичний коледж ім. Г.К. Петрової”, методист, заслужений працівник охорони здоров’я України, заслужений працівник освіти Автономної Республіки Крим, директор коледжу;

І.О. Бурлака — викладач II категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ “Кримський медичний коледж” 22.06.2011 р., протокол № 12.

Рецензент:

Н.О. Афанасьєва — канд. мед. наук, завідувач Республіканського медико-генетичного центру, головний позаштатний спеціаліст з медичної генетики МОЗ АР Крим.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Основи медичної генетики” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів цілісного уявлення про матеріальні основи спадковості людини, механізми розвитку спадкових хвороб, типи успадкування менделюючих ознак людини – нормальних та патологічних – рецесивних, домінантних та зчеплених зі статтю, про методи генетичних досліджень як класичних, так і сучасних, які дають можливість вивчати спадкові хвороби, проводити їх діагностику і профілактику.

Нині роль спадковості у формуванні патологічних ознак людини вивчається широко. Це стало наслідком таких сучасних досягнень генетики, як:

- 1) визначення груп зчеплення й локалізації генів людини;
- 2) доведення генетичної гетерогенності спадкових захворювань;
- 3) розроблення методів виявлення первинних продуктів мутантних генів;
- 4) виявлення хромосомного поліморфізму в популяціях людини;
- 5) розроблення методів пренатальної діагностики та підходів до профілактики і лікування спадкових захворювань.
- 6) сучасний стан вивчення геному людини.

На сучасному етапі розвитку медичної генетики зрозуміло, що генетично детерміновані не тільки генні та хромосомні захворювання, від генотипу людини залежить його пристосованість до дії різних чинників навколишнього середовища, а також схильність до багатьох інфекційних та неінфекційних хвороб.

Серед загальної захворюваності населення спадкові захворювання становлять не менше ніж 15—20 %. Уже відомо близько 5 тис. спадкових захворювань, їх кількість зростає у зв'язку з відкриттям нових.

Спадкові захворювання та захворювання зі спадковою схильністю є основною причиною смертності, особливо в дитячому віці. Близько 40 % дитячої смертності зумовлено спадковими дефектами: із 40 новонароджених один мертвий, а 5—12 % мають уроджені генетичні дефекти. Уроджені вади розвитку створюють значні проблеми для охорони здоров'я у зв'язку з високою смертністю. Встановлено, що внесок різних мутацій в етіологію та патогенез уроджених вад розвитку дуже високий (50—75 %).

Завдання дисципліни основ медичної генетики під час підготовки акушерки — дати студентам теоретичні основи генетики, зокрема медичної, сформувані в них певне медико-біологічне мислення, оволодіти практичними навичками щодо способів діагностики генетично детермінованих хвороб у людини, навчити методам їх профілактики та лікування.

Глибокому засвоєнню та розумінню дисципліни допоможе розв'язання на практичних заняттях ситуаційних задач, тестів, які сприятимуть закріпленню набутих теоретичних знань, наочно проілюструють закономірності успадкування ознак у людини, допоможуть опанувати певними навичками генетичного прогнозування, закріпити знання про основні спадкові захворювання людини.

Під час вивчення теми “Спадковість і патологія” студенти повинні

аналізувати генетичні карти хворих зі спадковою патологією, що сприятиме розвитку клінічного мислення та формування фахівця з урахуванням сучасних вимог.

Підсумкове заняття — це контроль знань та вмінь студентів. На ньому можна застосовувати різні методи та прийоми, які забезпечують ефективне досягнення мети.

У програмі чітко сформовані теми та розділи, матеріал яких студенти повинні засвоїти, практичні навички, якими вони мають оволодіти, та питання, про які їх слід поінформувати.

Зміст програми відповідає навчальному плану згідно з розподілом годин, найновішим досягненням науки й практики, сучасним потребам медицини.

Самостійна робота студентів планується і організовується відповідно до чинних положень МОН України.

Наприкінці курсу здійснюється підсумковий контроль знань та вмінь.

Після вивчення дисципліни *студенти повинні знати:*

- предмет і завдання медичної генетики;
- роботу в закладах медичної генетики та в кабінетах медико-генетичного консультування;
- цитологічні основи спадковості;
- вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на генетичний апарат соматичних та генеративних клітин й процес запліднення та наслідки цього впливу;
- основні типи поділу еукаріотичних клітин, їхню суть і значення;
- цитогенетичні особливості статевих клітин;
- структуру та генетичну роль нуклеїнових кислот;
- механізми реалізації спадкової інформації в ознаки організму;
- роль акушерки в профілактиці тератогенезу та спадкових хвороб людини;
- основні поняття генетики;
- закономірності успадкування ознак;
- типи успадкування ознак у людини за законами Г. Менделя;
- основні положення хромосомної теорії спадковості;
- хромосомне визначення статі;
- успадкування груп крові й резус-належності та механізм виникнення резус-конфлікту;
- форми взаємодії алельних та неалельних генів;
- види мінливості та їх роль у патології людини;
- генетичну небезпеку забруднення навколишнього середовища;
- основні мутагенні та тератогенні чинники середовища;
- причини, класифікацію, принципи лікування хворих і методи профілактики спадкових хвороб;
- причини і механізми виникнення аномалій та вад розвитку, принципи їх профілактики;
- методи медичної генетики та їх застосування на практиці;
- методи раннього виявлення молекулярних хвороб;
- основи та значення медико-генетичного консультування;
- сучасні методи пренатальної діагностики;
- критичні періоди онтогенезу.

Студенти повинні вміти:

- застосовувати світловий мікроскоп для вивчення мікропрепаратів;
- відрізняти інтерфазні клітини та фази мітозу;
- відрізняти статеві клітини на різних етапах розвитку;
- розв'язувати задачі з метою моделювання:
 - кодування і декодування спадкової інформації;
 - закономірностей моно- та дигібридного схрещування;
 - взаємодії генів;
 - успадкування груп крові й резус-належності;
 - успадкування генів, зчеплених зі статтю;
- розв'язувати ситуаційні задачі зі спадкової патології;
- аналізувати мікрофотографії каріотипів людини (нормального і патологічного), визначати кількість хромосом, їх гомологічність. Розпізнавати форми хромосом, установлювати стать за каріотипом;
- визначати моно- та полісомії;
- аналізувати генетичні картки хворих зі спадковою патологією (виявляти причину, вид патології, вид мінливості, методи діагностики й лікування). Складати орієнтований план лікування та профілактики;
- брати зскрібок (букальний епітелію слизової оболонки ротової порожнини), знаходити статевий хроматин. Визначати стать і число X-хромосом у каріотипі за кількістю тілець Барра в інтерфазному ядрі;
- складати й аналізувати родовід;
- прогнозувати ризик народження хворих дітей у родині пробанда;
- уміти підготувати текст бесіди та виступити з питань профілактика аномалій, вад розвитку та спадкових хвороб;
- відбирати групу ризику для направлення до медико-генетичної консультації;
- записувати каріотип здорових людей та каріотип хворих на спадкову патологію (моно та полісемію);
- брати матеріал для проведення тестів на ФКУ;
- вести санітарно-просвітницьку роботу серед населення.

Студенти мають бути поінформовані про:

- етапи розвитку, досягнення медичної генетики і значення їх для теорії й практики медицини;
- сучасні методи цитологічного аналізу хромосом;
- поняття і роль генної інженерії та біотехнології;
- зміст і значення хромосомної карти людини;
- кількісну й якісну специфіку проявів генів у ознаки;
- екологічні й медико-біологічні наслідки аварії на Чорнобильській АЕС;
- комутагени й дисмутагени;
- частоту генних і хромосомних хвороб в Україні;
- ДНК-діагностику та інші сучасні методи діагностики спадкової патології;
- розміщення закладів медико-генетичних консультацій в Україні;

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Медична генетика як наука і галузь охорони здоров'я. Цитологічні основи спадковості	8	2	2	4
2	Біохімічні основи спадковості	6	2	2	2
3	Закономірності успадкування ознак. Взаємодія генів	8	2	2	4
4	Хромосомна теорія спадковості	6	2	2	2
5	Спадковість і середовище	6	2	2	2
6	Методи медичної генетики	10	2	4	4
7	Спадковість і патологія. Медико-генетичне консультування	10	2	4	4
	Усього	54	14	18	22

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ПОЗААУДИТОРНА САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Тема	Питання для самостійної роботи	Форма самостійної роботи	Час для виконання, год
1	Медична генетика, як наука і галузь охорони здоров'я	Основні етапи розвитку генетики. Особливість генетики людини. Поняття про клонування людини, його суть, перспективи використання в медицині (органів та ін.)	Вивчення літератури, складання тезис-конспекту	2
2	Цитологічні основи генетики. Генна інженерія	Аномалії розвитку: причини та роль акушерки в профілактиці аномалій та вад розвитку	Складання тексту бесіди	2
3	Біохімічні основи генетики	Кодування і декодування білків	Розв'язування і складання задач	2
4	Закономірності успадкування ознак	Закономірність моно-, ди- та полігібридного схрещування	Розв'язування задач	2
5	Взаємодія генів	Взаємодія алейних та неалельних генів	Розв'язування задач на генетику статі, групи крові та Rh-фактор	2
6	Хромосомна теорія спадковості	Перевизначення статі. Аномалії розвитку, зумовлені статевими хромосомами	Вивчення літератури. Тезис-конспект	2
7	Спадковість і середовище	Генетична небезпека забруднення навколишнього середовища. Екологічні та медико-генетичні наслідки аварії на ЧАЕС	Реферат або презентація	2
8	Методи медичної генетики	Дерматогліфічний та популяційно-статистичний метод. Сучасні методи пренатальної діагностики	Вивчення літератури. Відповіді та запитання. Розв'язування задач	2
9	Методи медичної генетики	Генеалогічний метод	Скласти та проаналізувати власний родовід	2
10	Спадковість і патологія	Спадкові захворювання, їх причини та профілактика. Роль акушерки в їх профілактиці	Скласти текст бесіди або презентація	2
11	Медико-генетичне консультування	Організація медико-генетичної допомоги в Україні. Частота генних і хромосомних хвороб в Україні. Програми масового пренатального скринінгу патологій розвитку і хромосомних хвороб	Тезис-конспект. Відповіді на тести	2

ЗМІСТ

Тема 1. Медична генетика як наука і галузь охорони здоров'я. Цитологічні основи спадковості

ЛЕКЦІЯ

Предмет, завдання медичної генетики. Основні етапи розвитку генетики. Сучасний період розвитку антропогенетики й медичної генетики та її значення для теорії й практики медицини. Медична генетика як наука і галузь охорони здоров'я. Особливості генетики людини.

Клітина — основна структурно-функціональна одиниця життя. Ядро, його структура і роль. Мітоз. Його суть та біологічне значення. Поняття про клонування людини, його суть, перспективи використання в медицині (клонування органів і т. ін.). Динаміка змін хромосом та їх поведінка в процесі мітозу. Будова, типи та властивості метафазних хромосом. Поняття про каріотип: гомологічні хромосоми, аутосоми, гетерохромосоми. Видова специфічність хромосом. Гетерохроматин та еухроматин. Статевий хроматин. Статеві Х- та Y-хромосоми, їх роль у діагностиці спадкових хвороб. Сучасні методи цитологічного аналізу хромосом. Порушення, які виникають під час мітозу, їхні наслідки.

Мейоз, його суть, біологічна роль. Поведінка хромосом у процесі мейозу. Генетична унікальність гамет та механізми її виникнення. Порушення розходження хромосом у процесі мейозу, їхні причини, механізм і наслідки.

Запліднення, його суть. Порушення запліднення під впливом інфекційних захворювань (венеричних хвороб, СНІДу та ін.), лікувальних препаратів, паління, алкоголю, наркотиків та його наслідки. Аномалії розвитку і захворювання елементів заплідненого яйця. Роль акушерки в пропагуванні здорового способу життя та профілактиці аномалій розвитку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Клітина — основна структурно-функціональна одиниця життя. Ядро, його структура і роль. Будова, типи та властивості хромосом. Поняття про каріотип.

Цитологічні основи спадковості. Мітоз, мейоз, його суть, біологічна роль. Порушення, які виникають під час мітозу, їхні наслідки. Поведінка хромосом у процесі мейозу. Генетична унікальність гамет. Порушення розходження хромосом у процесі мейозу, їхні причини, механізм і наслідки.

Обладнання. Мікроскопи, постійні препарати: мітоз у клітинах корінця цибулі, клітинах яйця аскариди, сперматозоїди та яйцеклітини ссавців, метафазні хромосоми людини. Таблиці, динамічні посібники з мітозу й мейозу. Предметні й покрівельні скельця, шпатель, оцетоарсеїн, навчальний фільм “мітоз”, “мейоз”. Схеми: порушення мітозу та мейозу.

Практичні навички:

- робота з мікроскопом під час вивчення мікропрепаратів;
- диференціювання фаз мітозу та періоди клітинного циклу;
- диференціювання статевих клітин на різних етапах розвитку;
- виявлення статевого хроматину та визначення статі;
- визначення каріотипу за кількістю аутосом та гетеро хромосом;

— визначення інтерфаз клітини.

Тема 2. Біохімічні основи спадковості

ЛЕКЦІЯ

Молекулярні основи спадковості. Докази генетичної ролі нуклеїнових кислот. Будова молекули ДНК і РНК. Унікальність та індивідуальна специфічність структури ДНК. Особливості структури ДНК, що зумовлюють її здатність кодувати, зберігати і відтворювати генетичну інформацію, а також брати участь у її реалізації. Реплікація ДНК. РНК, її види, поняття про спадкову інформацію. Генетичне визначення первинної структури білка. Генетичний код. Етапи синтезу білка; транскрипція, процесинг, сплайсинг, трансляція, синтез первинної структури білка.

Ген. Хімічна будова. Види генів, їх функції. Механізм реалізації спадкової інформації в ознаки організму. Роль АТФ і ферментів у біосинтезі білків. Порушення, які виникають на етапах генетичного кодування та етапах передачі генетичного коду і їхні наслідки.

Генна інженерія і біотехнологія. Основні операції трансгенезу (виділення або синтез гена, що переноситься), включення гена у вектор; створення умов для проникнення вектора в клітину. Поняття про геном людини. Сучасний стан досліджень генома людини. Участь українських генетиків у розшифруванні генома людини. Тератогени, їх роль. Критичні періоди онтогенезу. Поняття: гаметопатії, бластопатії, ембріопатії, фетопатії та ін. Роль акушерки у профілактиці тератогенезу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Розв'язування ситуаційних задач на молекулярну біологію.

Обладнання. Комплект задач, таблиці з теми, навчальний фільм “Нуклеїнові кислоти”, “Волновая генетика”, “Модель ДНК”.

Практичні навички:

- розв'язування задач, які дають змогу моделювати декодування білків та їх порушення;
- розв'язування задач з молекулярної біології.

Тема 3. Закономірності успадкування ознак. Взаємодія генів

ЛЕКЦІЯ

Основні поняття генетики: генотип, фенотип, алельні й неалельні гени. Домінантні й рецесивні ознаки в людини. Гомозиготні, гетерозиготні й гемізіготні організми.

Генетичні закономірності, встановлені Грегором Менделем. Закон “чистоти гамет”. Закони спадковості: закон одноманітності гібридів першого покоління; закон розщеплення; закон незалежного комбінування та успадкування ознак. Статистичний характер менделівських закономірностей. Цитологічні основи законів Менделя.

Ознаки у людини за законами Г. Менделя. Умови прояву законів Менделя. Моногенні хвороби. Типи успадкування моделюючих ознак у людей.

Взаємодія алельних генів: неповне домінування, наддомінування, кодомінування, відносність домінування. Плейотропія. Пенетрантність, експресивність генів. Гено- і фенокопії.

Множинні алелі. Генетика груп крові за системою АВ0, резус-фактор та резус-конфлікт.

Взаємодія неалельних генів: епістаз і гіпостаз; комплементарність і полімерія. Поняття про плейотропію. Кількісна та якісна специфіка проявів генів в ознаках. Поняття про мультифакторіальні та полігенні хвороби. Генофонд людини, соматогенофонд, гаметогенофонд та їх значення.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Розв'язання ситуаційних задач з моделювання закономірностей:

- моно-, ди- і полігібридного схрещування;
- взаємодії генів;
- успадкування груп крові, резус-належності та резус-конфлікту.

Застосовування законів і основних понять генетики для розв'язання ситуаційних задач з медичної генетики.

Обладнання. Таблиці з генетики. Комплекти ситуаційних задач, навчальний фільм “Закономірності успадкування ознак”, модель успадкування груп крові.

Практичні навички:

- розв'язання задач з метою моделювання закономірностей;
- визначення ймовірності народження хворої людини в сім'ї;
- прогнозування можливих груп крові і резус-фактори у нащадків родини.

Тема 4. Хромосомна теорія спадковості

ЛЕКЦІЯ

Зчеплене успадкування генів. Хромосомна теорія спадковості (Т.Г. Морган та ін.). Генетичний ефект кросинговеру, залежність його частоти від відстані між генами. Гени аутосом, статевих хромосом. Ознаки, зчеплені зі статтю, залежні від статі, обмежені статтю. Гемізіготність. Генетика статі.

Механізм генетичного визначення статі в розвитку. Перевизначення статі. Аномалії розвитку, зумовлені статевими хромосомами.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Генетика груп крові за системою АВ0, резус-фактор та ін. Взаємодія неалельних генів: епістаз і гіпостаз; комплементарність і полімерія.

Обладнання. Таблиці, комплект задач, слайди.

Практичні навички:

- розв'язання завдань з метою моделювання:
 - взаємодії генів;
 - успадкування груп крові та резус-належності;
 - успадкування генів, зчеплених зі статтю.
- прогнозування народження хворої дитини в сім'ї.

Тема 5. Спадковість і середовище

ЛЕКЦІЯ

Мінливість організмів, форми мінливості.

Модифікаційна мінливість і її роль у патології. Норма реакції. Генетична схильність. Роль спадковості умов середовища в розвитку ознак людини. Фенокопії, механізми їх виникнення.

Спадкова мінливість.

Комбінативна мінливість. Основа фенотипної різноманітності в популяціях людини.

Мутаційна мінливість і її роль у патології людини. Класифікація мутацій: генні, хромосомні й геномні, механізми їх виникнення. Соматичні й генеративні мутації. Домінантні та рецесивні. Природні та індуковані. Мутагенні чинники. Мутагени: фізичні, хімічні, біологічні. Поняття про комутагени і дисмутагени. Частота генних мутацій, їх випадковість. Мутагенез і репарація ДНК. Генетична зумовленість індивідуальної чутливості до чинників середовища та лікарських препаратів. Близнюковий метод та його значення.

Генетична небезпека забруднення навколишнього середовища мутагенними чинниками. Екологічні й медико-біологічні наслідки аварії на ЧАЕС. Частота мутацій в Україні. Поняття про генетичний тягар та значення проблеми генетичного обтяження у людини.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Розв'язування задач на визначення ролі спадковості та генотипу в розвитку хвороб людини.

“Круглий стіл” з теми “Медико-генетичні наслідки аварії на ЧАЕС”.

Обладнання. Відомості про деякі хвороби людини з коефіцієнтами конкордатності, слайди, фільм “Наслідки аварії на ЧАЕС”, таблиці з теми.

Практичні навички:

- підготовка реферату, бесіди з теми;
- виступ з текстом бесіди;
- розв'язування задач;
- складання орієнтованого плану профілактики спадкових хвороб, аномалій та вад розвитку.

Тема 6. Методи медичної генетики

ЛЕКЦІЯ

Генеалогічний метод вивчення спадковості людини. Методика складання родоводів, їх аналіз. Типи успадкування ознак у людини: аутосомно-рецесивний, аутосомно-домінантний, зчеплений зі статтю Х-домінантний та Х-рецесивний, Y-зчеплений. Особливості родоводів за даних типів успадкування.

Цитогенетичний метод, його значення. Методи вивчення каріотипу людини, складання каріограми (ідіограми каріотипу). Методика виявлення статевого хроматину. Значення цитологічного методу для діагностики спадкових хвороб.

Біохімічний метод, його значення в діагностиці молекулярних хвороб.

Метод дерматогліфіки. Популяційно-статистичний метод (популяційно-генетичний).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Генеалогічний метод вивчення спадковості людини.

Складання й аналіз родоводів з різними типами спадкової патології.

Обладнання. Таблиці умовних позначень для складання родоводів та таблиці з різними типами успадкування ознак. Тести. Ситуаційні задачі. Родоводи видатних людей. Власні родоводи студентів.

Практичні навички:

- складання й аналіз родоводів;
- прогноз народження хворих дітей у родині пробанда.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Цитогенетичний метод, його значення. Методи вивчення каріотипу людини, складання та аналіз каріограми (ідіограми каріотипу). Виявлення статевого хроматину, значення для діагностики спадкових хвороб.

Біохімічний метод, його значення в діагностиці молекулярних хвороб. Тест Гатрі. Метод дерматогліфіки. Популяційно-статистичний метод (популяційно-генетичний).

Обладнання. Мікрофотографії каріограм здорових та хворих на спадкову патологію чоловіків та жінок. Оцеторсеїн, скельця, мікроскопи, таблиці, бланки для проведення тесту Гатрі, розчин HCl_3 , індикаторний папір, сеча, пробірки, пелюшки.

Практичні навички:

- визначення нормального й патологічного каріотипів (моно- та полісомії);
- виявлення статевого хроматину для діагностики захворювань, пов'язаних зі зміною кількості статевого хромосому;
- аналіз мікрофотографії каріограм хворих на спадкову патологію, визначення кількості хромосом, їх гомологічність, визначення статі за каріограмою та кількістю тілець Бара;
- узяття зскрібка з букального епітелію слизової оболонки порожнини рота, уміння знаходити статевої хроматин, визначати кількість ікс-хромосом за кількістю тілець Бара в інтерфазному ядрі;
- проведення масового скринінгу на ФКУ (реакція Фелінга).

Тема 7. Спадковість і патологія. Медико-генетичне консультування

ЛЕКЦІЇ

Спадкові хвороби, їхнє визначення та причини появи. Класифікація спадкових хвороб: моно- й полігенні, хромосомні, мультифакторіальні.

Аутосомно-домінантні, аутосомно-рецесивні та зчеплені зі статтю генні хвороби. Ензимопатії. Гемофілія, дальтонізм, захворювання внутрішніх органів, систем крові, нервової системи, очей, зубів і ротової порожнини, шкіри, імунодефіцитні стани.

Хромосомні хвороби, пов'язані зі зміною кількості аутосом (хвороби

Дауна, Едвардса, Патау) та гетерохромосом (синдроми Шерешевського—Тернера, Клайнфельтера, полісомія-Х).

Частота генних і хромосомних хвороб в Україні.

Мультифакторіальні захворювання (полігенні захворювання зі спадковою схильністю). Роль спадковості та чинників навколишнього середовища в генезі хвороб.

Роль акушерки у профілактиці спадкових хвороб людини. Особливості догляду за пацієнтами з різними спадковими захворюваннями. Основні напрями профілактики та лікування спадкових хвороб.

Медико-генетичні консультації, їхнє практичне застосування в медицині. Основні принципи та етапи консультування. Поняття про генетичний ризик. Гетерозиготний носій і спадкова схильність. Показання до направленням в МГК. Групи ризику.

Сучасні методи допологової діагностики (амніоцентез, біопсія хоріона, ультразвуковий скринінг вагітних, ДНК-зондова діагностика моногенних хвороб).

Програми масового пренатального скринінгу вроджених патологій розвитку і хромосомних хвороб.

Визначення фетопротеїну в сироватці крові вагітних.

Роль пренатальної діагностики в профілактиці природжених патологій розвитку і спадкових захворювань.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Клінічний аналіз історій хвороб хворих на спадкову патологію: визначати причину та вид патології; відбирати метод діагностики, складати орієнтовний план лікування та профілактики.

Розв'язання ситуаційних задач.

Обладнання. Таблиці “Хромосомні хвороби людини”, слайди, “Портретна діагностика”.

Мікрофотографії каріотипів людей у нормі і за наявності патології. Тести та вправи, ситуаційні задачі, медико-генетичні карти хворих на спадкову патологію.

Практичні навички:

- аналіз медико-генетичних карт хворих на спадкові захворювання:
 - визначення причини патології, методів діагностики;
 - складання орієнтовного плану профілактики та лікування;
 - володіння методами діагностики: біохімічним, цитогенетичним, близнюковим, на ФКУ.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Медико-генетичне консультування.

Ознайомлення з роботою та завданнями медико-генетичної консультації (кабінетів медичної генетики). Аналіз виробничих ситуацій.

Підсумковий контроль знань та умінь студентів, рольова гра.

Обладнання. Таблиці зі спадкової патології, задачі, тести та вправи з різних тем, ситуаційні задачі, медико-генетичні карти, картки для індивідуальних завдань, студентські презентації, теми з медичної генетики.

Практичні навички:

- відбір групи ризику для направлення до медико-генетичної консультації;
- надання поради пробанду з питань прогнозування дітей у сім'ї;
- рольова гра.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Робота з мікроскопом під час вивчення мікропрепаратів.
2. Уміння диференціювати фази мітозу та періоди клітинного циклу.
3. Уміння диференціювати статеві клітини на різних етапах розвитку.
4. Виявлення статевого хроматину та визначення статі.
5. Визначення каріотипу за кількістю аутосом та гетерохромосом.
6. Розв'язання завдань з метою моделювання закономірностей успадкування ознак та законів Менделя.
7. Розв'язання ситуаційних задач.
8. Прогноз можливих груп крові і резус-фактора у нащадків родини.
9. Складання й аналіз родоводів.
10. Прогноз ризику народження хворих дітей у родині пробанда.
11. Діагностика основних хромосомних синдромів (моносемії та полісемії).
12. Виявлення статевого хроматину з метою діагностики гоносом.
13. Аналіз медико-генетичних карт хворих зі спадковими захворюваннями.
14. Виявлення групи ризику для направлення до медико-генетичної консультації.
15. Узяття матеріалу для проведення тестів на ФКУ.
16. Проведення санітарно-просвітницької роботи з профілактики аномалій, вад розвитку та спадкової патології:
 - підготовка і проведення бесіди “Аномалії та вади розвитку, їх причини і профілактика”;
 - підготовка реферату “Медико-біологічні наслідки аварії на ЧАЕС”;
 - оформлення санбюлетня.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Клітина — елементарна структурно-функціональна одиниця живого. Про- та еукаріотичні клітини.
2. Морфофізіологія клітини. Цитоплазма та органоїди.
3. Клітинні мембрани. Хімічний склад. Просторова організація та її значення.
4. Ядро клітини в інтерфазі. Хроматин: рівні організації (упаковки) спадкового матеріалу (еухроматин, гетерохроматин).
5. Хромосомний та геномний рівні організації спадкового матеріалу під час мітотичного поділу клітини.
6. Хімічний склад, особливості морфології хромосом. Динаміка їхньої структури в клітинному циклі (інтерфазні та метафазні хромосоми).
7. Каріотип людини. Морфофункціональна характеристика та класифікація хромосом людини. Значення вивчення каріотипу в медицині.
8. Молекулярний рівень організації спадкової інформації. Нуклеїнові кислоти, їхнє значення.
9. Будова гена. Гени структурні, регуляторні, синтезу тРНК і рРНК.
10. Реплікація ДНК, її значення. Самокорекція та репарація ДНК.
11. Генетичний код, його властивості.
12. Основні етапи біосинтезу білка в клітині.
13. Клітинний цикл, його можливі напрями та періодизація. Поділ клітини. Поняття про мітотичну активність. Порушення мітозу.
14. Мейоз. Механізми, що зумовлюють генетичну різноманітність гамет.
15. Предмет і завдання генетики людини та медичної генетики.
16. Генотип, фенотип.
17. Закономірності успадкування при моногібридному схрещуванні. Перший і другий закони Г. Менделя. Менделюючі ознаки. Моногенні хвороби.
18. Закономірності успадкування при ди- та полігібридному схрещуванні. Третій закон Г. Менделя.
19. Множинні алелі. Успадкування груп крові людини за антигенною системою АВ0 та резус-фактора. Значення для медицини.
20. Взаємодія алельних генів: повне домінування, неповне домінування, наддомінування, кодомінування.
21. Взаємодія неалельних генів: комплементарна дія, епістаз.
22. Полімерне успадкування ознак у людини. Плейотропія.
23. Зчеплене успадкування генів (закон Т. Моргана). Кросингвер.
24. Хромосомна теорія спадковості.
25. Генетика статі. Хромосомні захворювання, зумовлені зміною кількості статевих хромосом.
26. Успадкування ознак, зчеплених зі статтю.
27. Мінливість, її форми, значення в онтогенезі й еволюції.
28. Модифікаційна мінливість, її характеристика. Норма реакції. Фенокопія.
29. Пенетрантність і експресивність генів.
30. Генотипна мінливість, її форми. Комбінативна мінливість. Механізми виникнення та значення.
31. Мутаційна мінливість та її фенотипні прояви. Класифікація мутацій за генотипом. Спонтанні й індуковані мутації.
32. Генні мутації, механізми виникнення. Поняття про моногенні хвороби.

33. Хромосомні аберації. Механізми виникнення та приклади захворювань, що є їхнім наслідком.
34. Механізми геномних мутацій (поліплоїдії, гаплоїдії, полісомії, моносомії).
35. Спадкові хвороби, що є наслідком порушення кількості аутосом і статевих хромосом.
36. Мутації в статевих і соматичних клітинах, їх значення. Мозаїцизм.
37. Хвороби зі спадковою схильністю. Поняття про мультифакторіальні захворювання.
38. Методи вивчення спадковості людини. Людина як специфічний об'єкт генетичного аналізу.
39. Генеалогічний і близнюковий методи вивчення спадковості людини.
40. Біохімічний метод вивчення спадкових хвороб. Скринінг-програми.
41. Цитогенетичний метод вивчення спадковості людини.
42. Пренатальна діагностика спадкових хвороб.
43. Медико-генетичні аспекти сім'ї. Медико-генетичне консультування.
44. Розв'язування ситуаційних задач на теми: "Закономірності успадкування ознак", "Успадкування груп крові і резус-належності", "Біохімічні основи спадковості".

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Бердышев Г.Д., Криворучко И.Ф. Генетика человека с основами медицинской генетики. — М.: Высшая шк., 1979.

Бердышев Г.Д., Криворучко И.Ф. Медична генетика. — К.: Вища шк., 1994.

Кулікова Н.А., Ковальчук Л.С., Мазур П.С. Практикум з медичної генетики. Тернопіль, 2006.

Путінцева Г.Й. Медична генетика. — К.: Медицина, 2008.

Путінцева Г.Й., Решетняк Т.А. Медична генетика. — К.: Здоров'я, 2002.

Додаткова

Бочков Н.П. Генетика человека. — М.: Медицина, 1978.

Бочков Н.П. и др. Медицинская генетика. — М.: Медицина, 1984.

Вудс Р. Биохимическая генетика. — М.: Мир, 1982.

Гайсинович А.В. Зарождение и развитие генетики. — М.: Наука, 1988.

Дубинин Н.П. Общая генетика. — М.: Наука, 1986.

Дышловой В.Д., Пилявская С.М. Обучающие задачи по генетике человека. — К.: Высшая шк., 1988.

Дышловой В.Д., Пилявская С.М., Плехов В.Н. Генетика — медицине. — К.: Здоровье, 1978.

Козлова С.И., Демикова Н.С., Семанова Е. и др. Наследственные синдромы и медико-генетическое консультирование. — М.: Практика, 1996.

Ленц В. Медицинская генетика. — М.: Медицина, 1984.

Лильин Е.Т., Богомазов Е.А., Гофман-Кадошников П.В. Медицинская генетика для врачей. — М.: Медицина, 1983.

Медников В.М. Аксиомы биологии. — М.: Знание, 1982.

Романенко О.В., Пилявська С.М., Путінцева Г.Й., Решетняк Т.А. Медична генетика: прикладні аспекти. — К.: Вища шк., 1994.

Романенко О.В., Путінцева Г.Й., Пилявська С.М., Решетняк Т.А. Медична генетика. Задачі. Тести. Вправи. — К.: Вища шк., 1994.

Стент Г., Келіндер Р. Молекулярная генетика. — М.: Мир, 1981.

Фогель Ф., Мотульский А. Генетика человека. — М.: Мир, 1989.

Хелевин Н.В., Лобанов А.М., Колесова О.Ф. Задачник по общей медицинской генетике. — М.: Высшая шк., 1984.

Эфроймсон В.Л. Введение в медицинскую генетику. — М.: Медицина, 1967.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

<p>ПОГОДЖЕНО</p> <p>Директор Державної установи «Центральний методичний кабінет підготовки молодших спеціалістів МОЗ України»</p> <p> Т.І. Чернишенко</p> 	<p>ЗАТВЕРДЖУЮ</p> <p>Заступник Директора Департаменту кадрової політики, освіти, науки та запобігання корупції МОЗ України</p> <p> О.П. Волосовець</p>
--	---

ОСНОВИ МІКРОБІОЛОГІЇ З ІМУНОЛОГІЄЮ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 «Акушерська справа»

Київ
2011

ОСНОВИ МІКРОБІОЛОГІЇ З ІМУНОЛОГІЄЮ

Укладач

Р.В. Ремеле — викладач I категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ “Кримський медичний коледж” 22.06.2011 р., протокол № 12.

Рецензенти:

Л.В. Тишкевич — канд. мед. наук, доцент кафедри мікробіології ДУ “Кримський державний медичний університет ім. С.І. Георгієвського” МОЗ України;

І.В. Нековаль — викладач-методист, викладач вищої категорії Київського медичного коледжу № 3.

© МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Основи мікробіології з імунологією” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПІ, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Знання з “Основ мікробіології з імунологією” як базової науки необхідні акушеркам у практичній діяльності для більш кваліфікованого надання допомоги хворим і для профілактики інфекційних хвороб.

У програмі з цієї дисципліни особливу увагу приділено практичним навичкам, які необхідні молодшим медичним спеціалістам у їхній роботі: взяття матеріалу від хворого та його транспортування до лабораторії, посів матеріалу на поживні середовища, дотримання техніки безпеки під час роботи зі збудниками інфекційних хвороб.

Дисципліна “Основи мікробіології з імунологією” охоплює два розділи — загальну мікробіологію та спеціальну мікробіологію. У розділах, що включають спеціальну мікробіологію, імунологію та вірусологію, відображено сучасні дані про класифікацію, морфологію, фізіологію та генетику мікроорганізмів, методи їх культивування й ідентифікації, стерилізації та дезінфекції, вчення про інфекцію та імунітет, антибіотики та хіміотерапевтичні препарати, значення мікроорганізмів, створення й збереження екологічної рівноваги на планеті, роль сучасної біотехнології та генної інженерії у виготовленні профілактичних, лікувальних і діагностичних препаратів. Звернено увагу на сучасні мікроскопічні, бактеріологічні, вірусологічні, серологічні, імунологічні, алергійні та біологічні методи дослідження, пояснено їхнє пріоритетне та конкретне використання в лабораторній практиці.

Вивчаючи тему “Морфологія мікроорганізмів”, студенти повинні засвоїти класифікацію і морфологічні особливості основних груп мікроорганізмів, зрозуміти значення мікроскопічного методу дослідження у визначенні збудника хвороби.

Тема “Фізіологія мікроорганізмів” розкриває зв'язок хімічного складу і фізіологічних особливостей мікроорганізмів, значення цих ознак для лабораторної діагностики.

При вивченні теми “Мікроби і навколишнє середовище” слід звернути особливу увагу студентів на вплив чинників навколишнього середовища на мікроорганізми. Студенти мають знати практичне застосування стерилізації та дезінфекції.

Тема “Генетика і мінливість мікроорганізмів. Бактеріофаги. Антибіотики” — основа для усвідомлення, вивчення та практичного застосування наступних тем.

Враховуючи невелику кількість годин, відведених на розділ “Спеціальна мікробіологія”, рекомендуємо розпочати вивчення матеріалу із загальної характеристики групи, а потім приступити до найхарактерніших особливостей збудників.

Засвоївши дисципліну “Основи мікробіології з імунологією”, студенти отримують необхідні знання для подальшого вивчення інфекційних хвороб, епідеміології, генетики та інших клінічних дисциплін.

Викладання повинно проводитися на рівні сучасних досягнень у відповідній галузі медицини, із застосуванням новітніх інформаційних

технологій, з позицій вчення про цілісність організму, про вплив навколишнього середовища на організм людини, приділяючи увагу екологічному вихованню.

Вивчення дисципліни передбачає теоретичні, практичні заняття, самостійну роботу студентів.

Самостійна робота планується і організовується відповідно до основних положень МОН України.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- основні морфологічні та біологічні властивості збудників інфекційних хвороб;
- терміни виживання збудників у навколишньому середовищі;
- застосування стерилізації та дезінфекції;
- генотипну та фенотипну мінливість мікроорганізмів, роль бактеріофагів, антибіотиків;
- джерела, механізм і чинники передавання збудників інфекційних хвороб;
- патогенез інфекційних хвороб;
- принципи специфічної профілактики і лікування при різних інфекційних хворобах;
- застосування вакцин і сироваток;
- правила роботи в бактеріологічній лабораторії;
- медичну етику та деонтологію.

Студенти повинні вміти:

- працювати з мікроскопом;
- брати матеріал для дослідження різних інфекційних хвороб;
- транспортувати інфікований (заразний) матеріал до лабораторії;
- оформлювати супровідну документацію;
- робити посів інфікованого матеріалу на живильні середовища;
- забарвлювати препарати простими та складними методами;
- дезінфікувати інфікований матеріал, робоче місце, спецодяг, руки.

Студенти мають бути поінформові про:

- досягнення мікробіології в подоланні інфекційних хвороб;
- взаємодію мікробів у навколишньому середовищі;
- види й форми інфекційного процесу;
- чинники імунітету;
- алергію та анафілаксію;
- методи вірусологічних досліджень.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальна мікробіологія				
1	Вступ до мікробіології. Морфологія та фізіологія мікроорганізмів	6	2	4	
2	Мікроби та навколишнє середовище	3	1	—	2
3	Генетика та мінливість мікроорганізмів. Бактеріофаги. Антибіотики	3	1	—	2
4	Вчення про інфекцію	4	1	—	3
5	Вчення про імунітет	5	1	2	2
6	Специфічна імунопрофілактика інфекційних хвороб та імунотерапія	6	1	2	3
7	Алергія та анафілаксія	1	1	—	—
	Розділ 2. Спеціальна мікробіологія				
8	Патогенні коки	5	1	2	2
9	Кишкові бактерії	2	1	1	—
10	Роль кампілобактерій та глікобактерій у патології людини	2	—	—	2
11	Коринебактерії дифтерії. Мікобактерії туберкульозу. Бордетели	3	2	1	—
12	Збудники зоонозних інфекцій	2	1	1	—
13	Патогенні кластридії	2	1	1	—
14	Бактероїди, їх мікробіологічна характеристика та роль у патології людини	2	—	—	2
15	Патогенні спірохети	3	1	—	2
16	Рикетсії. Віруси	5	1	2	2
	Самостійна робота	22			22
	Усього	54	16	16	22

Примітка: Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Теми	Кількість годин
1	Змиви з об'єктів довкілля; проби води, повітря тощо	2
2	Мікробний антагонізм. Хіміотерапевтичні засоби	2
3	Внутрішньолікарняна інфекція	2
4	Дослідження імунного статусу організму людини	3
5	Імуномодулятори для імунокорекції імунного статусу організму людини	3
6	Роль кампілобактерій та гелікобактерій у патології людини	2
7	Робота лабораторій особливо-небезпечних інфекцій	2
8	Бактероїди, їх мікробіологічна характеристика та роль у патології людини	2
9	Препарати для специфічної профілактики і лікування хвороб, спричинених патогенними спірохетами	2
10	Профілактика професійних заражень в ЛПЗ (СНІД, Гепатит В)	2
	Усього	22

ЗМІСТ

Розділ 1. Загальна мікробіологія

Тема 1. Вступ до мікробіології. Морфологія та фізіологія мікроорганізмів

ЛЕКЦІЯ

Мікробіологія як наука. Медична мікробіологія. Історія розвитку мікробіології. Розвиток мікробіології в Україні.

Досягнення мікробіології в подоланні інфекційних хвороб, вірусу імунodefіциту та онкогенних вірусів.

Поняття про класифікацію та номенклатуру мікроорганізмів. Морфологія бактерій. Поліморфізм. Будова бактеріальної клітини.

Мікроскопічний метод дослідження та його значення.

Коротка морфологічна характеристика грибів, спірохет, найпростіших, рикетсій, вірусів і пріонів, хламідій та мікоплазм.

Поняття про хімічний склад мікроорганізмів. Живлення, дихання, ріст і розмноження бактерій.

Характеристика живильних середовищ. Поняття про культуральні та біохімічні властивості.

Токсини, їхнє практичне значення.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомлення з організацією та обладнанням мікробіологічної лабораторії.

Робота з мікроскопом. Правила роботи з імерсійною системою. Електронна мікроскопія, фазово-контрастна, мікроскопія в темному полі, люмінесцентна мікроскопія.

Прості й складні методи забарвлення мазків. Забарвлення препарату простим методом та за методом Грама. Вивчення основних форм макроорганізмів за допомогою імерсійної системи мікроскопа.

Ознайомлення з поживними середовищами. Демонстрація росту мікроорганізмів на живильних середовищах: рідких, напіврідких, щільних.

Техніка посіву на живильні середовища петлею, тампоном, шпателем.

Демонстрація кольорового ряду Гіса (за змогою).

Практичні навички:

- вміти працювати з мікроскопом;
- вміти проводити мікроскопію препаратів;
- вміти виготовляти мазки;
- вміти забарвлювати мазки різними методами;
- вміти висівати матеріал на живильні середовища.

Тема 2. Мікроби та навколишнє середовище

ЛЕКЦІЯ

Поширення мікробів у природі.

Нормальна мікрофлора організму людини та її значення.

Еубіотики, застосування їх.
Вплив фізичних, хімічних та біологічних чинників на мікроби.
Стерилізація, дезінфекція. Поняття про антисептику та асептику.
Роль акушерки у проведенні санітарно-просвітньої роботи.

Тема 3. Генетика та мінливість мікроорганізмів. Бактеріофаги. Антибіотики

ЛЕКЦІЯ

Поняття про генотипну та фенотипну мінливість, її практичне використання.

Бактеріофаг, його природа і практичне застосування. Типи взаємодії фага з чутливою клітиною.

Поняття про антибіотики, їхня природа, механізм дії. Вплив бактеріофага та антибіотиків та мінливість мікроорганізмів. Побічна дія антибіотиків та методи її подолання.

Противірусні хіміотерапевтичні препарати. Антисептики.

Тема 4. Вчення про інфекцію

ЛЕКЦІЯ

Визначення понять “інфекція”, “інфекційний процес”, “інфекційні захворювання”. Характеристика мікроорганізмів — збудників інфекційних хвороб. Поняття про патогенність, вірулентність, токсигенність, специфічність, органотропність. Резервуари та джерела інфекції. Механізм і шляхи проникнення мікробів у макроорганізм. Чинники інфекційного процесу. Динаміка інфекційного процесу. Форми прояву інфекцій. Поняття про внутрішньолікарняну інфекцію. Принципи лікування та профілактики інфекційних хвороб. Сучасні методи мікробіологічної діагностики інфекційних хвороб.

Роль молодшого медичного спеціаліста у профілактиці інфекційних захворювань.

Тема 5. Вчення про імунітет

ЛЕКЦІЯ

Визначення поняття "імунітет". Види імунітету. Неспецифічні та специфічні чинники імунітету. Структура імунної системи. Вікові особливості імунітету. Реакції імунітету, їх практичне застосування.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Серологічні реакції, їх застосування. Проведення орієнтовної реакції аглютинації на склі.

Демонстрація розгорнутої реакції аглютинації, РНГА. Облік та оцінювання результатів.

Практичні навички:

- проведення реакції аглютинації, РНГА.
- вміння робити облік та оцінювати результати реакції аглютинації, РНГА.

Тема 6. Специфічна імунопрофілактика інфекційних хвороб та імунотерапія

ЛЕКЦІЯ

Препарати для створення активного й пасивного імунітету. Класифікація вакцин. Принципи виготовлення вакцин та анатоксинів. Методи вакцинації. Ревакцинація. Еубіотики. Застосування їх.

Сироваткові імунні препарати, імуноглобуліни та імуномодулятори. Діагностичні препарати. Застосування і зберігання. Специфічна профілактика інфекційних хвороб та імунотерапія.

Роль акушерки в проведенні планових профілактичних щеплень.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Заняття проводяться в кабінеті профілактичних щеплень.

Демонстрація вакцин та сироваток. Методи їх отримання та застосування. Поняття про автовакцини. Вивчення інструкцій щодо застосування вакцин, сироваток, імуноглобулінів. Умови їх зберігання.

Практичні навички:

- визначення придатності вакцин, сироваток до використання;
- створення умов для транспортування та зберігання вакцин і сироваток.

Тема 7. Алергія та анафілаксія

ЛЕКЦІЯ

Поняття про алергію, її основні форми.

Анафілаксія. Анафілактичний шок. Явище анафілактичного стану в людини та запобігання йому.

Сироваткова хвороба, її профілактика.

Діагностичні алергійні реакції та їх значення.

Робота акушерки щодо попередження анафілактичного шоку.

Розділ 2. Спеціальна мікробіологія

Тема 8. Патогенні коки

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика групи. Взяття матеріалу для дослідження при хворобах, що спричинюються стафілококами, стрептококами, пневмококами, менінгококами, гонококами.

Заходи безпеки під час взяття й транспортування матеріалу до лабораторії. Методи лабораторної діагностики кокових інфекцій.

Принципи лікування хворих на кокові інфекції.

Медична етика та деонтологія.

Роль молодшого медичного спеціаліста в профілактиці гноячкових інфекцій.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Взяття слизу з зів'язи та носа тампоном, посів матеріалу на цукровий бульйон та кров'язний агар.

Особливості взяття і транспортування матеріалу до лабораторії, оформлення документації.

Демонстрація росту патогенних коків на живильних середовищах. Визначення чутливості коків до антибіотиків методом паперових дисків (демонстрація).

Методика лабораторного дослідження при кокових інфекціях. Оформлення супровідної документації.

Практичні навички:

- взяття слизу із зів'язи й носа;
- висівання матеріалу на живильні середовища;
- оформлення документації;
- визначення чутливості коків до антибіотиків.

Тема 9. Кишкові бактерії

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика родини кишкових бактерій. Короткі відомості про ешерихії, сальмонели, шигели, холерні вібріони. Особливості взяття матеріалу і транспортування його до лабораторії. Правила роботи зі збудниками особливо небезпечних інфекцій.

Основні етапи лабораторної діагностики кишкових інфекцій. Медична етика та деонтологія.

Роль акушерки у профілактиці кишкових інфекцій.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Посів калу на живильні середовища Ендо, Плоскирева, ЕМС. Демонстрація росту ешерихій, сальмонел, шигел на живильних середовищах. Постановка реакції аглютинації на склі. Реакція Відаля (демонстрація), РНГА (демонстрація).

Практичні навички:

- висівання калу на живильні середовища;
- проведення реакції аглютинації.

Тема 10. Роль кампілобактерій та глікобактерій у патології людини

САМОСТІЙНА РОБОТА

Тема 11. Коринебактерії дифтерії. Мікобактерії туберкульозу. Бордетели

ЛЕКЦІЯ

Короткі відомості про морфологію та біологічні властивості коринебактерій дифтерії. Патогенез дифтерії. Імунітет. Особливості взяття матеріалу для дослідження від хворих на дифтерію та доставка його до лабораторії. Основні етапи лабораторної діагностики. Специфічне лікування хворих на дифтерію. Профілактика.

Короткі відомості про збудника коклюшу. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Специфічна профілактика коклюшу.

Морфологія, короткі відомості про біологічні властивості збудника туберкульозу. Токсичні речовини. Патогенез туберкульозу. Імунітет. Правила збирання мокротиння, дезінфекція плівальниць. Заходи безпеки під час роботи. Лабораторна діагностика туберкульозу. Проба Манту. Специфічна профілактика

Медична етика та деонтологія. Робота акушерки в дитячих колективах з профілактики повітряно-крапельних інфекцій.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Роль кампілобактерій та глікобактерій у патології людини.

Особливості взяття матеріалу при дифтерії коклюші, туберкульозі. Мікроскопія мазків. Вивчення морфотинкторіальних та культуральних властивостей збудників дифтерії, коклюшу, туберкульозу. Вивчення препаратів для специфічної профілактики дифтерії, коклюшу, туберкульозу.

Практичні навички:

- взяття матеріалу для бактеріологічного дослідження при дифтерії, коклюші, туберкульозі;
- уміння оформлювати документацію;
- уміння висівати матеріал на живильні середовища.

Тема 12. Збудники зоонозних інфекцій

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика. Взяття матеріалу та заходи безпеки під час роботи зі збудниками особливо небезпечних інфекцій.

Особливості лабораторної діагностики чуми, туляремії, бруцельозу, сибірки. Алергійні проби. Специфічна профілактика. Медична етика та деонтологія. Специфічне лікування хворих на зоонозні інфекції.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Особливості роботи зі збудниками особливо небезпечних інфекцій.

Вивчення морфологічних властивостей збудників. Методи мікробіологічної діагностики, експрес-методи дослідження.

Практичні навички:

- взяття матеріалу для бактеріологічного дослідження при зоонозних інфекціях;
- уміння оформлювати документацію;

— уміння висівати матеріал на живильні середовища.

Тема 13. Патогенні клостридії

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика групи. Особливості лабораторної діагностики ранової анаеробної інфекції газової гангрени, правця, ботулізму.

Особливості взяття матеріалу для досліджень і заходи безпеки. Специфічне лікування хворих. Специфічна профілактика. Медична етика та деонтологія.

Роль акушерки у профілактиці анаеробної інфекції.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вивчення морфологічних властивостей збудників правцю, газової гангрени ботулізму, неклостридіальних анаеробів. Умови культивування. Особливості взяття матеріалу для бактеріологічного дослідження та його транспортування. Хід мікробіологічного дослідження. Препарати для специфічного лікування та профілактики.

Практичні навички:

- взяття матеріалу для бактеріологічного дослідження;
- уміння оформлювати документацію;
- уміння висівати матеріал на живильні середовища.

Тема 14. Бактероїди, їх мікробіологічна характеристика та роль у патології людини

САМОСТІЙНА РОБОТА

Тема 15. Патогенні спірохети

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика групи. Загальні відомості про збудника сифілісу. Патогенез сифілісу. Особливості взяття матеріалу для дослідження в різні періоди хвороби. Заходи безпеки під час роботи.

Короткі відомості про збудників поворотного тифу і лептоспірозу.

Медична етика та деонтологія.

Роль акушерки у профілактиці венеричних захворювань.

Тема 16. Рикетсії. Віруси

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика рикетсій. Загальні відомості про збудника висипного тифу. Імунітет. Взяття матеріалу і заходи безпеки. Лабораторна діагностика. Специфічна профілактика.

Медична етика та деонтологія.

Принципи класифікації та загальна характеристика вірусів. Взаємодія вірусу з клітиною хазяїна, особливості вірусних інфекцій. Поняття про

вірусологічні методи дослідження. Взяття матеріалу і заходи безпеки під час роботи з матеріалом, що містить віруси. Особливості дослідження.

Короткі відомості про РНК-, ДНК- геномні та некласифіковані віруси — ортоміксовіруси (грипу); параміксовіруси (кору, паротитної вірусної хвороби або епідемічного паротиту), рабдовіруси (скажу), пікорнавіруси (поліомієліту); віруси гепатиту, ЕСНО, Коксаки; поксвіруси (натуральної віспи), ретровіруси (ВІЛ); онковіруси.

Специфічне лікування хворих на вірусні інфекції та профілактика захворювань.

Профілактика повітряно-крапельних інфекцій.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Бактероїди, їх мікробіологічна характеристика та роль у патології людини.

Вивчення морфологічних властивостей рикетсій. Особливості взяття матеріалу для бактеріологічного дослідження.

Особливості біології та морфології вірусів. Методи культивування вірусів. Взаємодія віруса з клітиною, реплікація віруса. Експрес-методи діагностики вірусних інфекцій.

Практичні навички:

- взяття матеріалу для вірусологічного дослідження;
- уміння оформлювати документацію для дослідження;
- уміння доставляти біологічний матеріал до лабораторії.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Ознайомлення з організацією та обладнанням бактеріологічної лабораторії.
2. Ознайомлення з правилами роботи й техніки безпеки в бактеріологічній лабораторії.
3. Ознайомлення з будовою мікроскопа. Правила мікроскопування.
4. Ознайомлення з виготовленням мазків з бульйонної культури.
5. Ознайомлення з виготовленням мазків агарової культури.
6. Ознайомлення з виготовленням мазків з патологічного матеріалу.
7. Ознайомлення із забарвленням мазків простим методом.
8. Ознайомлення із забарвленням мазків за методом Грама.
9. Ознайомлення з мікроскопією нативних та забарвлених мазків.
10. Характеристика росту мікроорганізмів на рідких живильних середовищах.
11. Характеристика росту мікроорганізмів на щільних живильних середовищах.
12. Техніка посіву матеріалу на живильні середовища петлею, тампоном, шпателем.
13. Виготовлення дезінфекційних розчинів, їх застосування. Проведення дезінфекції відпрацьованого матеріалу, робочого місця, рук.
14. Підготовка лабораторного посуду, медичних інструментів, перев'язувального і хірургічного матеріалу до стерилізації та їх стерилізація.
15. Реакція аглютинації: принцип і механізм. Проведення реакції аглютинації на склі.
16. Вакцини, їх застосування. Методи вакцинації.
17. Автовакцини: етапи виготовлення, застосування.
18. Взяття слизу із зівя і носа для дослідження з ураженої ділянки шкіри.
19. Взяття матеріалу для дослідження з ураженої ділянки шкіри.
20. Взяття крові для бактеріологічного дослідження.
21. Взяття мокротиння для бактеріологічного дослідження.
22. Взяття калу для бактеріологічного дослідження.
23. Посів патологічного матеріалу на живильні середовища.
24. Визначення чутливості мікроорганізмів до антибіотиків методом паперових дисків.
25. Оформлення супровідної документації, доставка матеріалу для дослідження.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

Загальна мікробіологія

1. Мікробіологія як наука. Медична мікробіологія, її завдання в подоланні інфекційних хвороб.
2. Поняття про класифікацію мікроорганізмів.
3. Морфологія бактерій, розміри їх та основні форми.
4. Будова бактеріальної клітини.
5. Хімічний склад мікроорганізмів.
6. Живлення мікроорганізмів, основні типи їх.
7. Дихання мікроорганізмів.
8. Ріст і розмноження мікроорганізмів.
9. Живильні середовища, класифікація їх, виготовлення і застосування.
10. Поширення мікроорганізмів у природі. Роль води, повітря, ґрунту в передаванні інфекційних хвороб.
11. Нормальна мікрофлора організму людини.
12. Вплив чинників навколишнього середовища на мікроорганізми.
13. Стерилізація, основні види. Стерилізація медичних інструментів, перев'язувального та хірургічного матеріалу, лабораторного посуду, поживних середовищ.
14. Дезінфекція. Дезінфекційні речовини, виготовлення з них дезінфекційних розчинів. Поняття про антисептику та асептику.
15. Бактеріофаг, його природа та практичне застосування.
16. Поняття про антибіотики, їх походження, класифікація. Застосування. Побічна дія антибіотиків, методи її подолання.
17. Етапи розвитку інфекційного процесу.
18. Джерела інфекції, механізми передавання, вхідні ворота.
19. Форми інфекційного процесу.
20. Імунітет, його види; неспецифічні та специфічні чинники імунітету.
21. Серологічні реакції, їх практичне застосування.
22. Вакцини — препарати для створення активного імунітету. Види вакцин, принципи виготовлення їх. Методи вакцинації. Ревакцинація.
23. Антитоксичні та діагностичні сироватки. Методи їх виготовлення та зберігання. Імуноглобуліни (гамма-глобуліни).
24. Поняття про алергію, її основні форми.
25. Анафілактичний шок. Стан анафілаксії та запобігання йому.
26. Сироваткова хвороба, її профілактика.
27. Діагностичні алергійні реакції, їх значення.

Спеціальна мікробіологія

28. Патогенні коки. Загальна характеристика, групи.
29. Стафілококи. Біологічні властивості. Хвороби, спричинені стафілококами.
30. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторної діагностики стафілококових хвороб.
31. Стрептококи. Біологічні властивості. Хвороби, спричинені стрептококами. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторної діагностики.
32. Стрептококи пневмонії (пневмококи). Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторної діагностики.
33. Менінгококи. Біологічні властивості. Хвороби, спричинені

- менінгококами. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторної діагностики.
34. Гонококи. Біологічні властивості. Хвороби гонококової етіології. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторного дослідження.
 35. Ешерихії, біологічні властивості. Роль кишкової палички в організмі людини, епідеміологія, патогенез. Матеріал для дослідження. Методи лабораторної діагностики ешерихіозів.
 36. Сальмонели. Біологічні властивості. Хвороби, спричинені сальмонелами. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторної діагностики.
 37. Шигели. Біологічні властивості. Хвороби, спричинені шигелами. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторної діагностики.
 38. Холерні вібріони. Біологічні властивості. Особливості роботи зі збудниками дуже небезпечних інфекцій. Патогенез холери. Матеріал для дослідження. Методи лабораторної діагностики.
 39. Роль кампілобактерій та глікобактерій у патології людини.
 40. Коринебактерії дифтерії. Біологічні властивості. Патогенез, клінічні ознаки дифтерії, імунітет. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторної діагностики. Специфічне лікування хворих на дифтерію, її профілактика.
 41. Бордетели — збудники коклюшу. Біологічні властивості. Патогенез, клінічні ознаки дифтерії, імунітет. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторної діагностики. Специфічна профілактика коклюшу.
 42. Мікобактерії туберкульозу. Біологічні властивості. Патогенез, клінічна картина туберкульозу, імунітет. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Методи лабораторної діагностики. Специфічне лікування хворих на туберкульоз, його профілактика.
 43. Загальна характеристика збудників зоонозних інфекцій: чуми, туляремії, бруцельозу, сибірки. Взяття матеріалу для дослідження та заходи безпеки під час роботи зі збудниками особливо небезпечних інфекцій. Патогенез, клінічна картина зоонозних інфекцій, імунітет. Специфічне лікування хворих, профілактика.
 44. Загальна характеристика патогенних кластрідій. Особливості лабораторної діагностики ранової анаеробної інфекції газової гангрени, правця. Особливості взяття матеріалу для дослідження та заходи безпеки. Специфічне лікування хворих та профілактика.
 45. Біологічні властивості збудника ботулізму. Патогенез, клінічна картина ботулізму, імунітет. Особливості взяття матеріалу для дослідження. Специфічне лікування хворих, профілактика.
 46. Бактероїди, їх мікробіологічна характеристика та роль у патології людини.
 47. Загальна характеристика патогенних спірохет. Збудник сифілісу. Патогенез, клінічна картина сифілісу, імунітет. Особливості взяття матеріалу для дослідження в різні періоди хвороби. Методи лабораторної діагностики.
 48. Короткі відомості про збудників поворотного тифу і лептоспірозів.
 49. Загальна характеристика рикетсій. Збудники висипного тифу. Патогенез, клінічні ознаки висипного тифу, імунітет. Взяття матеріалу і заходи безпеки. Лабораторна діагностика. Специфічна профілактика.

50. Віруси. Принципи класифікації та загальна характеристика.
51. Короткі відомості про ВІЛ (вірус СНІДу).

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Данилейченко В.В. Мікробіологія з основами імунології: підручник. — 2-ге вид., перероб і доп. — К.: Медицина, 2009. — 392 с.

Люта В.А., Заговора Г.І. Основи мікробіології, вірусології та імунології. — К.: Здоров'я, 2001. — 273 с.

Люта В.А., Кононов О.В. Мікробіологія: підручник. — К.: Медицина. — 2008. — 456 с.

Люта В.А., Кононов О.В. Практикум з мікробіології: навч. посібник. — 2-ге вид., переробл. і доп. — К.: ВСВ “Медицина”, 2011. — 184 с.

Люта В.А., Кононов О.В. Мікробіологія: підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: ВСВ “Медицина”, 2012.

Люта В.А. Спеціальна мікробіологія з технікою мікробіологічних досліджень: підручник. — К.: ВСВ “Медицина”, 2012.

Скачко Б.Г. ВІЛ/СНІД. Профілактика. Лікування. Реабілітація. — К.: Медицина, 2006. — 192 с.

Тарасюк В.С. Медична сестра в інфекційному контролі лікарні. — Вінниця: Нова книга, 2002.

Федорович У.М. Спеціальна мікробіологія. Ч. I. — Львів, 1998. — 228 с.

Додаткова

Медицинская микробиология / Под ред. И.В. Покровского. — М.: Медицина, 1999.

Руководство к практическим занятиям по медицинской микробиологии и лабораторной диагностике инфекционных болезней / Под ред. Ю.С. Кривошеина. — К.: Вища шк., 1986. — 376 с.

Ситник І.О., Климнюк С.І. Мікробіологія, вірусологія, імунологія. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1998. — 389 с.

Черкес Ф.К. Микробиология. — М.: Медицина, 1987. — 512 с.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ФАРМАКОЛОГІЯ ТА МЕДИЧНА РЕЦЕПТУРА

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 «Акушерська справа»

Київ
2011

ФАРМАКОЛОГІЯ ТА МЕДИЧНА РЕЦЕПТУРА

Укладачі:

М.В. Пасечнікова — викладач першої категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”.

А.О. Петровець — викладач-методист Житомирського базового медичного коледжу;

В.В. Степанчук — викладач вищої категорії Житомирського базового медичного коледжу.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ “Кримський медичний коледж” 22.06.2011 р., протокол № 12.

Рецензенти:

І.Д. Сапегін — доктор мед. наук, професор, завідувач кафедри фармакології ДУ “Кримський державний медичний університет ім. С.І. Георгієвського” МОЗ України.

Г.В. Іванько — викладач вищої категорії, старший викладач КВНЗ “Керченський медичний коледж ім. Г.К. Петрової”;

З.І. Бабицька — викладач вищої категорії, старший викладач Київського медичного коледжу № 3.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Фармакологія та медична рецептура” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПШ, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Якісне надання медичної допомоги населенню України залежить від професійної підготовки молодших медичних працівників. Для формування нових стереотипів професійної та соціальної поведінки медичних кадрів важливе значення набуває проблема змісту фундаментальних медико-біологічних наук. Зв'язувальною ланкою між теоретичними й клінічними дисциплінами є фармакологія, яка надає медичному працівникові необхідні знання в світі сучасного арсеналу лікарських засобів, зокрема фармакотерапії.

Відповідно до нового навчального плану та кількістю годин підготовки акушерок з предмета “Фармакологія та медична рецептура” запропоновано вивчення таких розділів: “Загальна рецептура”, “Загальна фармакологія”, “Спеціальна фармакологія”.

У розділі “Загальна рецептура” представлено загальні правила виписування та оформлення рецептів, приділено увагу вивченню основних лікарських форм, надано уявлення про правила виписування на них рецептів. Студенти ознайомлюються з чинними наказами й документами, які регламентують правила виписування, безпечного зберігання та обліку сильнодіяючих, отруйних та наркотичних засобів. Дається уявлення про фітотерапію як немедикаментозний метод лікування захворювань, основи лікарських рослин, поняття про структуру та функції аптеки, розповідається про Державну Фармакопею України.

Розділ “Загальна фармакологія” розкриває питання фармакодинаміки та фармакокінетики лікарських речовин, чинники, що впливають на ці процеси, різні види ускладнень під час проведення фармакотерапії.

У розділі “Спеціальна фармакологія” висвітлено основні групи лікарських препаратів, їх фармакологічну та побічну дію. Розділ побудовано за способом впливу лікарських засобів на основні фізіологічні системи організму: нервову, органів дихання, органів травлення, серцево-судинну вагітної, а також на розвиток майбутньої дитини. Окремо виділено протизапальні та протиалергійні засоби, а також основні принципи лікування в разі отруєння лікарськими засобами. Особливо надається значення засобам, які впливають на міометрій, систему крові та гормонів (особливо жіночі статеві гормони), вітаміни, які потребують детального вивчення майбутніми акушерками. Розділ хіміотерапії охоплює протимікробні, протипаразитні засоби. У кожному розділі подано перелік основних препаратів, що широко застосовують у практичній медицині та акушерстві.

Вивчати розділ “Спеціальна фармакологія”, вважаємо, раціонально за таким алгоритмом:

до групи лікарських засобів:

- класифікація;
- характеристика найбільш типових фармакологічних ефектів;
- показання до застосування в практичній медицині та акушерстві.

до окремих лікарських препаратів:

- належність до фармакологічної групи;
- основні питання фармакодинаміки (ефекти, локалізація, механізм дії);

- основні питання фармакокінетики (введення, абсорбція, розподіл, біотрансформація, виведення з організму);
- показання та протипоказання до застосування при вагітності;
- побічна дія, заходи щодо запобігання їй.

Недоцільно подавати багато препаратів-синонімів, а також препаратів вітчизняного й зарубіжного виробництва, близьких за дією та застосуванням. Слід звернути увагу на використання в акушерстві препаратів з лікарських рослин.

Якщо буде потреба детальніше вивчити окремі групи лікарських засобів, то методична комісія може внести до програми відповідні доповнення (до 15 %).

З тематичного плану виключено розділи про протиепілептичні, протипаркінсонічні, курареподібні, протибластомні, протиамебні засоби та антидепресанти. Розділ “Лікарська рецептура” подано скорочено.

Формами навчання можуть бути теоретичні (лекції, комбіновані уроки, семінари) та практичні заняття. Окремо виділено теми для самостійного вивчення студентами.

На теоретичних заняттях вивчається та доповнюється матеріал підручника, додаткової літератури, узагальнюється зміст великих розділів з урахуванням останніх досягнень фармакології.

На практичних заняттях майбутні акушерки ознайомлюються з формами випуску препаратів, анотаціями до них, приділяється велика увага побічній дії препаратів на організм вагітної та майбутньої дитини. За допомогою тестових завдань виявляється рівень знань студентів з питань фармакодинаміки, фармакокінетики та застосування препаратів. Пропонуються завдання з виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів, зокрема на препарати, дозволені для виписування акушеркам, а також на лікувальні засоби невідкладної медичної допомоги.

Поглибленню знань, виробленню практичних умінь сприяє розв’язування проблемних і ситуаційних задач різної складності, виконання фармакотерапевтичних завдань та завдань, пов’язаних із правилами безпечного й доцільного використання лікарських засобів в акушерстві.

Для проведення позааудиторної самостійної роботи передбачається робота в читальних залах бібліотек, написання рефератів, робота в комп’ютерних класах з електронними підручниками, науково-дослідна робота студентів, участь у студентських науково-практичних конференціях.

Заняття будь-якого типу рекомендується проводити за принципами програмованого навчання, використовувати комп’ютерну техніку, кінофільми, відеофільми, діапозитиви, таблиці, слайди, зразки препаратів. Можна користуватися різними методами новітніх інформаційних технологій навчання, а також традиційними методами.

Згідно з програмою, на вивчення дисципліни відведено 108 год, з них 30 — лекції, 38 — практичні заняття та 40 — самостійна робота студентів.

Під час вивчення навчального матеріалу слід розвивати в студентів логічне мислення, потяг до поглиблення знань, виховувати милосердя, почуття відповідальності за стан вагітних.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- структуру рецепта, загальні правила виписування рецептів та заповнення рецептурних бланків згідно з вимогами діючих наказів;
- сучасні лікарські форми, які застосовують у практичній медицині;

- класифікацію лікарських засобів за основними фармакологічними групами;
- номенклатуру найбільше вживаних препаратів кожної фармакологічної групи;
- основні питання фармакокінетики та фармакодинаміки вивчених лікарських засобів;
- показання та протипоказання до застосування лікарських засобів, їх побічну дію та заходи щодо її запобігання;
- правила обліку та безпечного зберігання сильнодійних, отруйних та наркотичних засобів, а також рецептурних бланків на ці препарати.

Студенти повинні вміти:

- виписувати рецепти на препарати в сучасних лікарських формах, дозволених для виписування акушеркам;
- оформлювати вимоги лікувально-профілактичних закладів, виписувати в них лікарські засоби;
- аналізувати терапевтичну та побічну дію найбільше вживаних лікарських засобів;
- оцінювати можливість і доцільність практичного застосування лікарських засобів за певних патологічних станів на основі знань про їх властивості, механізм та локалізацію дії;
- використовувати лікарські засоби у випадку надання невідкладної медичної допомоги та виписувати на них рецепти;
- користуватися довідковою літературою.

Студенти мають бути поінформовані про:

- нові лікарські препарати вітчизняного та зарубіжного виробництва;
- сучасні уявлення про механізм дії препаратів певних фармакологічних груп при вагітності;
- взаємодію деяких препаратів, їх сумісність у випадку комбінованого застосування;
- токсичну дію препаратів на організм вагітної та майбутньої дитини.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Теми	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальна рецептура				
1	Вступ. Лікарська рецептура. Тверді та м'які лікарські форми	4	1	2	1
2	Рідкі лікарські форми для ін'єкцій	4	1	2	1
	Розділ 2. Загальна фармакологія	2	2	—	—
3	Протимікробні засоби				
3.1	Антисептичні засоби	6	2	2	2
3.2	Антибактеріальні препарати	6	2	2	2
3.3	Хіміотерапевтичні засоби	6	2	2	2
	Розділ 3. Спеціальна фармакологія				
4	Лікарські засоби, які впливають на периферичну нервову систему				
4.1	Засоби, які впливають переважно в ділянці закінчень аферентних нервів	5	2	2	1
4.2	Засоби, які впливають на функцію холінергічних синапсів.	5	1	2	2
4.3	Засоби, які впливають на функцію адренергічних синапсів	4	1	2	1
5	Лікарські засоби, які впливають на центральну нервову систему				
5.1	Засоби для наркозу. Спирт етиловий. Снодійні засоби	2	1	1	—
5.2	Анальгетичні засоби	6	1	1	4
6	Психотропні засоби. Аналептики. Засоби, які впливають на функцію органів дихання				
6.1	Психотропні засоби. Аналептичні засоби	6	2	2	2
6.2	Засоби, які впливають на функцію органів дихання	2	—	2	—
7	Засоби, які впливають на серцево-судинну систему, сечогінні засоби	8	2	2	4
8	Лікарські засоби, які впливають на функцію органів травлення	6	2	2	2
9	Засоби, які впливають на систему крові	5	2	2	2
10	Засоби, які впливають на тонус та скорочувальну активність міометрія	5	2	2	2
11	Препарати гормонів, їх синтетичні замінники та антагоністи	7	1	2	4
12	Вітамінні препарати	5	1	2	2
13	Солі лужних та лужноземельних металів. Глюкоза	4	1	1	2
14	Засоби, які впливають на процеси запалення та алергії. Імунотропні препарати	4	1	1	2
15	Основні принципи надання допомоги в разі гострих отруєнь лікарськими засобами	6	—	2	2
	Усього	108	30	38	40

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчального закладу.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Теми	Кількість годин
1	Вступ. Лікарська рецептура. Тверді та м'які лікарські форми	1
2	Рідкі та лікарські форми для ін'єкцій	1
3	Антисептичні засоби	2
4	Антибактеріальні препарати	2
5	Окремі групи хіміотерапевтичних засобів	2
6	Засоби, які впливають переважно в ділянці закінчень аферентних нервів	1
7	Засоби, які впливають на функцію холінергічних синапсів	2
8	Засоби, які впливають на функцію адренергічних синапсів	1
9	Анальгетичні засоби	4
10	Психотропні засоби	2
11	Засоби, які впливають на серцево-судинну систему, сечогінні засоби	4
12	Лікарські засоби, які впливають на функцію органів травлення	2
13	Засоби, які впливають на систему крові	2
14	Засоби, які впливають на тонус та скорочувальну активність міометрія	2
15	Препарати гормонів, їх синтетичні замінники та антагоністи	4
16	Вітамінні препарати	2
17	Солі лужних та лужноземельних металів. Глюкоза	2
18	Засоби, які впливають на процеси запалення та алергії. Імунотропні препарати	2
19	Основні принципи надання допомоги в разі гострих отруєнь лікарськими засобами	2
	Усього	40

ЗМІСТ

Розділ 1. Загальна рецептура

Тема 1. Вступ. Лікарська рецептура. Тверді та м'які лікарські форми

ЛЕКЦІЯ

Визначення фармакології, зв'язок її з іншими медичними та біологічними науками. Основні етапи розвитку фармакології. Внесок зарубіжних та вітчизняних вчених у розвиток фармакології.

Шляхи пошуку нових лікарських засобів, клінічне випробування нових ліків.

Поняття про лікарську сировину, речовину, лікарський засіб (препарат) та лікарську форму. Джерела отримання лікарських речовин.

Сучасні лікарські форми, їх класифікація, переваги та недоліки.

Аптека, її структура та функції.

І Державна Фармакопея України 2001 р., її зміст та значення.

Рецепт, структура рецепта. Форми рецептурних бланків, правила оформлення рецептів відповідно до сучасних наказів та документів, які регламентують правила виписування рецептів. Виписування лікарських засобів відповідно до вимог лікувально-профілактичних закладів. Правила безпечного зберігання та обліку лікарських засобів.

Тверді лікарські форми. Порошки, капсули. Таблетки, драже, гранули. Правила виписування рецептів на тверді лікарські форми.

Збори.

М'які лікарські форми. Мазі, пасти, лініменти, основи для їх виготовлення. Супозиторії, їх різновиди. Правила виписування рецептів на м'які лікарські форми.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомлення із сучасними твердими та м'якими лікарськими формами вітчизняного та зарубіжного виробництва.

Виписування рецептів на тверді та м'які лікарські форми.

Практичні навички:

- виписування рецептів на таблетки, порошки, капсули, драже, мазі, пасти, супозиторії.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Виписування рецептів на тверді та м'які лікарські форми (таблетки, порошки, капсули, драже, гранули, мазі, пасти, лініменти, супозиторії.)

Тема 2. Рідкі лікарські форми для ін'єкцій

ЛЕКЦІЯ

Класифікація. Переваги та недоліки рідких лікарських форм. Розчини. Уявлення про розчинники. Виписування рецептів на розчини. Суспензії, їх використання.

Настої та відвари. Настойки та екстракти. Новогаленові препарати. Мікстури.

Лікарські форми для ін'єкцій. Вимоги, які ставляться до них. Методи стерилізації. Ампули, флакони. Правила виписування рецептів на лікарські форми для ін'єкцій.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ознайомлення із зразками рідких лікарських форм.

Виписування рецептів на рідкі лікарські форми для ін'єкцій.

Практичні навички:

- виписування рецептів на розчини, галенові, новогаленові препарати, настої, відвари, суспензії, лікарські форми для ін'єкцій;
- розрахунок дози.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Виписування рецептів на рідкі та лікарські форми для ін'єкцій.

Розділ 2. Загальна фармакологія

ЛЕКЦІЯ

Основні поняття фармакокінетики: шляхи введення лікарських речовин в організм, всмоктування, розподіл, біотрансформація та шляхи виведення лікарських речовин з організму.

Основні питання фармакодинаміки. Уявлення про фармакологічний ефект та механізм дії лікарських речовин. Види дії лікарських речовин. Побічні ефекти алергійного та неалергійного походження. Можливість токсичної дії препаратів на організм вагітної та майбутньої дитини та заходи щодо запобігання їй. Особливості фармакотерапії під час вагітності та пологів. Профілактика мутагенної, тератогенної, ембріотоксичної та фітотоксичної дії лікарських засобів.

Чинники, які впливають на фармакокінетику та фармакодинаміку лікарських речовин. Значення властивостей лікарських речовин, залежність їхньої дії від дози. Терапевтична широта дії, значення її для фармакотерапії.

Залежність дії лікарських речовин від особливостей організму (віку, маси тіла, індивідуальної чутливості) та його стану.

Зміна дії лікарських речовин у разі повторних введень: звикання, медикаментозна залежність (ейфорія, абстиненція), кумуляція, підвищена чутливість (сенсibiliзація).

Комбінована дія лікарських речовин. Уявлення про синергізм, антагонізм, синергоантагонізм. Значення взаємодії лікарських речовин для фармакотерапії.

Тема 3. Протимікробні засоби

3.1. Антисептичні засоби

ЛЕКЦІЯ

Загальна характеристика протимікробних засобів, їх значення для профілактики та лікування інфекційних захворювань, класифікація.

Антисептичні та дезінфекційні засоби. Історія антисептики (А.П. Нелюбін, Д. Лістер). Бактерицидна та бактеріостатична дія препаратів. Вимоги до антисептиків. Класифікація препаратів за хімічною будовою.

Група галоїдів (хлорне вапно, хлорамін Б, розчин йоду спиртовий, розчин Люголя, йоддицерин). Застосування окремих препаратів в акушерстві.

Антисептичні засоби ароматичного ряду (фенол чистий, іхтіол, дьоготь березовий). Особливості дії та застосування при запаленнях жіночої статеві системи.

Антисептичні засоби аліфатичного ряду (спирт етиловий 40 %, 70 %, 95 %, розчин формальдегіду). Показання та протипоказання в акушерстві.

Група барвників (діамантовий зелений, метиленовий синій, етакридину лактат). Особливості дії та застосування в акушерстві.

Окисники (розчин пероксиду водню, калію перманганат). Механізм протимікробної дії. Використання в акушерстві.

Похідні нітрофурану (фурацилін). Основні властивості, застосування.

Детергенти (мила, хлоргексидину біглюконат). Протимікробні та мийні властивості. Застосування в акушерстві.

Кислоти, основи (кислота борна, розчин аміаку). Особливості дії та застосування. Протипоказання до застосування в період вагітності борної кислоти як засобу, який шкідливо впливає на розвитку майбутньої дитини.

Солі важких металів (ртуті дихлорид, срібла нітрат, протаргол, цинку сульфат, дерматол). Протимікробні властивості солей важких металів, їх в'язуча, подразнювальна та припікальна дія. Застосування препаратів. Можливість резорбтивної дії. Отруєння солями важких металів, лікування в разі отруєння. Використання антидотів (унітіол, натрію тіосульфат). Протипоказання до застосування цих препаратів у період вагітності як засобів, які негативно впливають на організм вагітної та майбутньої дитини.

Сучасні антисептичні засоби: йодоформ, лізоформ, бікармінт, дегміцид, їх застосування в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Класифікація антисептичних засобів за хімічною будовою та застосуванням. Висвітлення основних питань їхньої дії та застосування в акушерстві.

Розв'язування задач з розрахунків розведень концентрованих розчинів антисептиків і виписування рецептів на антисептики за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- оцінювання можливості безпечного застосування антисептичних засобів в акушерстві;
- розраховування концентрації розчину антисептика для практичного застосування;
- виписування рецептів на антисептики за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сучасні антисептичні та дезінфекційні засоби, які застосовують в акушерстві.

Виписування рецептів на антисептичні та дезінфекційні засоби.

3.2. Антибактеріальні засоби

ЛЕКЦІЯ

Хіміотерапевтичні засоби, відмінність їх від антисептиків. Класифікація хіміотерапевтичних засобів. Уявлення про основні принципи хіміотерапії.

Антибіотики. Загальна характеристика. Біологічне значення антибіозу. Джерела отримання антибіотиків. Історія відкриття пеніциліну. Механізм його дії. Класифікація антибіотиків. Загальні принципи застосування антибіотиків. Уявлення про антибіотики вибору та резервні.

Препарати групи пеніциліну. Механізм дії, тип і спектр протимікробної дії. Препарати пеніциліну (бензилпеніциліну натрієва сіль, біцилін-1, біцилін-5). Спектр дії, особливості застосування, побічна дія.

Напівсинтетичні пеніциліни (оксацилін, ампіцилін, амоксицилін, карбеніцилін), тип і спектр дії, застосування, побічна дія на організм майбутньої дитини як чинник діатезу в немовлят, алергійних реакцій у вагітних; відмінність їх від препаратів бензилпеніциліну.

Макроліди (еритроміцин, олеандоміцин, азитроміцин). Спектр дії та застосування. Побічна дія. Протипоказання ерітроміцину в період вагітності як чинника розвитку вад серцево-судинної системи в майбутньої дитини.

Спектр дії та застосування цефалоспоринів. Протипоказання до застосування кефзолу в період вагітності як чинника діатезу в немовлят та алергійних реакцій у вагітних; нефротоксична дія цефалоспоринів.

Тетрацикліни (тетрациклін, доксициклін, метациклін). Спектр і тип дії препаратів тетрациклінового ряду. Особливості застосування. Побічна дія на розвиток кісткової системи плода, тератогена дія.

Спектр дії та застосування левоміцетину. Побічна дія. Протипоказання при вагітності як чинника тяжких порушень з боку системи крові у плода.

Протимікробні властивості аміноглікозидів (стрептоміцину, гентаміцину, амікацину). Застосування. Побічна дія. Протипоказання при вагітності як чинника тяжких порушень з боку органів слуху та нирок у майбутньої дитини.

Особливості дії та застосування поліміксину М сульфату. Побічна дія при вагітності.

Комбіновані препарати антибіотиків.

Сульфаніламідні препарати (сульфадимезин, етазол, сульфадиметоксин, уросульфан, сульфацил-натрій, фталазол, бісептол). Загальна характеристика групи, історія відкриття.

Спектр, тип і механізм протимікробної дії. Класифікація препаратів за процесами всмоктування та тривалістю дії. Застосування препаратів окремих груп. Побічна дія, запобігання їй.

Комбіновані препарати сульфаніламідів (бісептол). Побічна дія сульфаніламідів в період вагітності як чинників порушень функції печінки, системи крові в майбутньої дитини.

Синтетичні протимікробні засоби різної хімічної будови: фуразолідон, нітроксолін, кислота налідиксова, ципрофлоксацин, офлоксацин.

Фторхіналони.

Особливості спектра дії та фармакокінетики окремих препаратів, їх застосування. Побічна дія. Протипоказання до застосування в період вагітності як чинників порушень функції печінки, нирок, системи крові в майбутньої дитини.

Сучасні антибактеріальні засоби: глікопептиди (ванкоміцин), лінкозаміди, кліндаміцин, макроліди (макропен), пеніциліни (аугментин) , застосування в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Класифікація антибактеріальних препаратів за хімічною будовою та застосуванням. Їхня дія та застосування в акушерстві.

Розв'язування фармакологічних та ситуаційних задач, виписування рецептів на антибактеріальні засоби за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- визначення антибактеріальних засобів за їх груповою належністю;
- правила застосування антибактеріальних засобів в період вагітності;
- оцінювання можливості безпечного застосування антибактеріальних засобів в акушерстві;
- аналіз терапевтичних антибактеріальних засобів та їхньої побічної дії при вагітності;
- оцінювання можливості і доцільності практичного застосування антибактеріальних засобів за певних патологічних станів в період вагітності; механізм їхньої дії;
- виписування рецептів на препарати, дозволені для виписування акушеркам;
- уміння надавати невідкладну медичну допомогу в разі анафілактичного шоку.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Застосування сучасних антибіотиків в акушерстві.

Виписування рецептів на антибактеріальні препарати.

3.3. Хіміотерапевтичні засоби

ЛЕКЦІЯ

Протитуберкульозні засоби (рифампіцин, стрептоміцину сульфат, піразинамід, ізоніазид, етамбутол). Загальна характеристика групи. Особливості дії окремих препаратів. Побічна дія при вагітності, запобігання їй.

Протисифілітичні засоби. Загальна характеристика групи. Застосування антибіотиків (групи пеніциліну, макролідів, цефалоспоринів) та препаратів вісмуту (бійохінол) для лікування хворих на сифіліс. Побічна дія препаратів вісмуту на організм вагітної та майбутньої дитини.

Протималярійні засоби (хінгамін, примахін, хлоридин, комбіновані препарати — фансидар, метакельфін). Вплив протималярійних засобів на різні форми плазмодія малярії. Основні принципи застосування різних протималярійних засобів. Гепатотоксичність на організм вагітної.

Засоби проти лямбліозу (метронідазол, фуразолідон). Спектр дії та застосування препаратів.

Засоби проти трихомонозу (метронідазол, тинідазол, трихомонацид, фуразолідон). Спектр дії та застосування препаратів. Побічна дія протипротазоїдних засобів при вагітності.

Протимікозні засоби. Протигрибкові антибіотики (ністатин, леворин, гризеофульвін, амфотерицин В, пімафуцин). Протигрибкові засоби синтетичного походження (нітрофунгін, мікосептин, клотримазол, ундецин). Спектр дії та особливості застосування окремих препаратів. Застосування засобів при молочниці в гінекології.

Противірусні засоби (оксолін, інтерферон, ремантадин, ідоксуридин, ацикловір). Особливості дії та застосування окремих препаратів при вагітності.

Протигельмінтні засоби. Лікарські засоби, які застосовують у випадку кишкових нематодозів (піперазину адипінат, пірантел, левамізол).

Засоби для лікування хворих на цестодоз (фенасал, екстракт чоловічої папороті густий, кора гранатника, гарбузове насіння та ін.).

Особливості дії та застосування окремих препаратів при вагітності.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Класифікація, фармакодинаміка та застосування окремих груп хіміотерапевтичних засобів при вагітності.

Розв'язування фармакотерапевтичних задач, виконання програмованих завдань.

Виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- оцінювання доцільності застосування препаратів для хіміотерапії в акушерстві;
- аналіз терапевтичної та побічної дії окремих речовин при вагітності;
- виділення з асортименту лікарських засобів препаратів кожної групи;
- виписування рецептів на хіміотерапевтичні засоби за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії та принципи застосування синтетичних антибактеріальних засобів.

Механізм дії та принципи застосування протипаразитарних та інших хіміотерапевтичних засобів в акушерстві.

Розділ 3. Спеціальна фармакологія

Тема 4. Лікарські засоби, які впливають на периферичну нервову систему

4.1. Засоби, які впливають переважно в ділянці закінчень аферентних нервів

ЛЕКЦІЯ

Місцево-анестезувальні засоби (новокаїн, дикаїн, лідокаїн, тримекаїн, анестезин). Характеристика. Механізм дії. Застосування препаратів для різних видів анестезії. Побічна та токсична дія при знеболюванні пологів, заходи щодо запобігання тяжких алергійних реакцій.

В'язучі засоби органічного (танін, кора дуба, квітки ромашки) та неорганічного походження (вісмуту нітрат основний). Механізм дії, застосування в акушерстві.

Адсорбувальні засоби (вугілля активоване). Механізм дії, застосування в сучасному акушерстві.

Обволікальні засоби (крохмаль). Механізм дії, застосування в акушерстві.

Подразнювальні засоби (розчин аміаку, ментол, гірчичники, гіркоти, відхаркувальні засоби). Вплив подразнювальних засобів на рецептори шкіри та слизових оболонок, їх рефлекторна та відволікальна дія. Застосування в акушерстві.

Сучасні препарати які впливають на аферентну інервацію: ультракаїн, стрепсілс, сорбекс, застосування їх в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Класифікація засобів, які впливають переважно в ділянці закінчень аферентних нервів за хімічною будовою та застосуванням. Їхня дія та застосування. Показання та протипоказання при вагітності.

Розв'язування фармакотерапевтичних та фармакологічних задач, виконання програмованих завдань, виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- визначення препаратів за їхньою груповою належністю;
- розв'язування задач з фармакотерапії, запобігання побічній дії препаратів у період вагітності та пологів;
- виписування рецептів на лікувальні засоби.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сучасні місцево анестезувальні засоби, механізм їх дії та застосування.

4.2. Засоби, які впливають на функцію холінергічних синапсів

ЛЕКЦІЯ

Загальне уявлення про будову та функції вегетативної нервової системи.

Розподіл холінорецепторів на м- та н-холінорецептори. Класифікація лікарських засобів, що впливають на функцію холінергічних синапсів.

М-холіноміметичні засоби (пілокарпину гідрохлорид, ацеклідин). Основні фармакологічні ефекти. Застосування пілокарпину та ацеклідину. Токсична дія препаратів при вагітності. Токсичні властивості мускарину. Отруєння м-холіноміметиками та допомога при цьому.

Н-холіноміметичні засоби (цититон, лобеліну гідрохлорид). Механізм дії, фармакологічні ефекти. Застосування цититону та лобеліну при асфіксії немовлят. Токсична дія нікотину. Вплив нікотину на організм майбутньої

дитини. Застосування препаратів цитизину та лобеліну для боротьби з палінням.

Антихолінестеразні засоби (фізостигміну саліцилат, прозерин, галантаміну гідробромід). Механізм дії. Основні фармакологічні ефекти. Застосування прозерину для стимуляції пологів. Побічна дія. Токсична дія фосфорорганічних сполук при вагітності, принцип надання допомоги в разі отруєння.

М-холіноблокувальні засоби (атропіну сульфат, препарати беладонни, платифіліну гідротартрат, скополаміну гідробромід, метацин). Рослини, в яких міститься атропін. Вплив атропіну на око, непосмуговані м'язові волокна внутрішніх органів, залози, серцево-судинну й центральну нервову системи. Застосування. Побічна дія в період вагітності, як чинника порушень серцевого ритму у плода. Токсична дія атропіну, допомога в разі отруєння ним.

Особливості дії та застосування препаратів беладонни, скополаміну, платифіліну, метацину. Особливості застосування селективних м-холіноблокаторів (гастроцепін, атровент, бускопан). Побічна дія цих препаратів при вагітності.

Гангліоблокувальні засоби (бензогексоній, пентамін, гігроній). Фармакологічні ефекти, пов'язані з блокадою симпатичних і парасимпатичних гангліїв. Застосування препаратів. Побічна дія та запобігання їй. Дія пахікарпіна на скорочувальну дію міометрію в період пологів.

Сучасні препарати: цесаприд, тровентол, даріфенацин, суксаметоній. Показання та протипоказання до застосування в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Класифікація, фармакодинаміка та застосування речовин, які діють переважно в ділянці холінергічних синапсів. Їх фармакокінетика, фармакодинаміка та застосування при вагітності.

Розв'язування фармакотерапевтичних та фармакологічних задач, виконання програмованих завдань, виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів. правила зберігання препаратів.

Практичні навички:

- визначення препаратів за їх груповою належністю;
- розв'язування задач з фармакотерапії, запобігати побічній дії, застосування препаратів у випадку станів, що потребують невідкладної медичної допомоги (отруєння засобами ФОЗ, коліки, гіпертонічний криз, бронхіальна астма, судоми, стимуляції пологів);
- виписування рецептів на лікувальні засоби.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії та принципи застосування антихолінестеразних лікарських засобів.

Механізм дії та застосування М-холінергічних засобів в акушерстві.

Механізм дії та застосування Н-холінергічних засобів в акушерстві.

4.3. Засоби, які впливають на функцію адренергічних синапсів

ЛЕКЦІЯ

Уявлення про α - і β -адренорецептори. Основні ефекти, пов'язані зі збудженням адренорецепторів. Класифікація речовин, що впливають на передачу збудження в адренергічних синапсах.

α -Адреноміметики (мезатон, нафтизин). Фармакологічні ефекти. Застосування в період вагітності.

β -Адреноміметики (ізадрин, орципреналіну сульфат, фенотерол, сальбутамол). Фармакологічні ефекти, особливості застосування препаратів в період вагітності. Побічна дія.

α - і β -Адреноміметики. Адреналін. Вплив на серцево-судинну систему, бронхи, обмін речовин. Застосування. Особливості дії та застосування норадреналіну. Побічна дія препаратів на серцево-судинну систему, ЦНС в період вагітності.

Адреноміметики непрямої дії (ефедрину гідрохлорид). Особливості дії ефедрину, його фармакологічні ефекти. Застосування в складі комбінованих препаратів. Побічна дія на серцево-судинну систему, ЦНС в період вагітності.

α -Адреноблокатори (фентоламіну гідрохлорид, празозин). Основні фармакологічні ефекти, застосування. β -Адреноблокатори (анаприлін, атенолол, талінолол). Фармакологічні властивості та застосування анаприліну, побічна дія. Кардіоселективні β -адреноблокатори, їх застосування. Протипоказання анаприліну при вагітності як чинника, який спричинює затримку розвитку плода, при жовтяниці, скруті дихання і серцевої діяльності новонародженого.

Симпатолітичні засоби (резерпін, октадин). Локалізація та механізм дії, застосування. Побічна дія при вагітності (сонливість, депресія, ураження печінки в новонародженого).

Сучасні препарати: фенілефрин, ізопреналін, доксазозин, піндолол, показання та протипоказання до застосування їх в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Класифікація, фармакодинаміка та застосування речовин, які діють переважно в ділянці закінчень адренергічних синапсів. Основні питання їх фармакодинаміки та застосування при вагітності.

Розв'язування фармакотерапевтичних та фармакологічних задач, виконання програмованих завдань.

Виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів. Правила зберігання препаратів.

Практичні навички:

- розв'язування задач з фармакотерапії, запобігання побічній дії при вагітності, застосування препаратів у випадку станів, що потребують невідкладної допомоги (шок, колапс);
- виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів. Правила зберігання препаратів

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії та застосування сучасних адреноміметичних лікарських засобів при вагітності.

Побічна дія антиадренергічних лікарських засобів у період вагітності.

Тема 5. Лікарські засоби, які впливають на центральну нервову

систему

5.1. Засоби для наркозу. Спирт етиловий. Снодійні засоби

ЛЕКЦІЯ

Класифікація речовин, що впливають на ЦНС. Уявлення про наркоз. Коротка історія вчення про наркоз. Загальна характеристика засобів для наркозу. Принцип дії. Шляхи введення. Вимоги до засобів для наркозу. Класифікація препаратів залежно від шляхів введення.

Засоби для інгаляційного наркозу (ефір для наркозу, фторотан, азоту закис). Стадії наркозу. Особливості дії окремих препаратів. Ускладнення під час наркозу та після нього, запобігання їм. Вплив засобів для наркозу на серцево-судинну систему, ЦНС, систему дихання новонародженого.

Засоби для неінгаляційного наркозу (тіопентал-натрій, натрію оксибутират, пропанідид, кетамін). Особливості дії, шляхи введення. Застосування. Ускладнення під час наркозу при проведенні кесаревого розтину, під час пологів та гінекологічних операцій.

Спирт етиловий. Резорбтивна дія спирту (вплив на центральну нервову систему, на функцію органів травлення, серцево – судинну систему майбутньої дитини). Місцева дія спирту залежно від концентрації. Застосування спирту етилового в практичному акушерстві.

Гостре отруєння спиртом етиловим та невідкладна допомога при цьому.

Хронічне отруєння (алкоголізм), негативні наслідки для майбутнього організму. Залежність. Принципи лікування хворих на алкоголізм.

Снодійні засоби (фенобарбітал, нітразепам). Класифікація, механізм дії снодійних засобів, їх вплив на структуру сну. Застосування. Побічна дія в період вагітності (діпресія та кровотеча у новонародженого). Гостре отруєння, методи лікування.

Сучасні препарати: метогекситал, севофлуран їх застосування в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Класифікація, фармакодинаміка й застосування засобів для наркозу та снодійних засобів в акушерстві. Основні питання їх фармакокінетики, фармакодинаміки та застосування при вагітності.

Разв'язування фармакотерапевтичних та фармакологічних задач, виконання програмованих завдань, виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів. Правила зберігання препаратів.

Практичні навички:

- визначення препаратів за їхньою груповою належністю;
- розв'язування задач з фармакотерапії, запобігання побічній дії;
- аналіз терапевтичної та побічної дії лікарських речовин у період вагітності і пологів;
- надання невідкладної медичної допомоги в разі передозування снодійних засобів та засобів та наркозу, а також при отруєнні етиловим спиртом;
- виписування рецептів на лікувальні засоби.

5.2. Анальгетичні засоби

ЛЕКЦІЯ

Класифікація.

Наркотичні анальгетики (морфіну гідрохлорид, омнопон, промедол, фентаніл).

Морфін. Вплив на центральну нервову і серцево-судинну системи, органи травлення майбутньої дитини. Показання до застосування морфіну. Побічна дія. Звикання, медикаментозна залежність. Гостре отруєння морфіном, принципи лікування (застосування налорфіну гідрохлориду).

Препарати опію (омнопон), особливості дії. Синтетичні наркотичні анальгетики (промедол, фентаніл). Особливості дії, застосування фентанілу для нейрорепродукції в гінекології.

Трамадол, його властивості, застосування.

Правила безпечного зберігання й обліку наркотичних анальгетиків.

Вплив наркотичних анальгетиків на розвиток плода.

Ненаркотичні анальгетики (кислота ацетилсаліцилова, анальгін, бутадіон, парацетамол, індометацин). Загальна характеристика, відмінність від наркотичних анальгетиків. Механізм болезаспокійливої, протизапальної та жарознижувальної дії. Застосування окремих препаратів. Побічна дія, запобігання їй. Вплив ненаркотичних анальгетиків на кровотворну систему плода; тератогенна дія індометацину; переносна вагітність при прийомі аспірину під час вагітності.

Сучасні препарати: алфентаніл, пальфіум, діклоберл, серта; показання та протипоказання при застосуванні в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Класифікація, фармакодинаміка та застосування анальгетичних засобів при вагітності. Основні питання їх фармакокінетики, фармакодинаміки та застосування.

Розв'язування фармакотерапевтичних та фармакологічних задач, виконання програмованих завдань, виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів. Правила зберігання препаратів.

Практичні навички:

- визначення препаратів за їх груповою належністю;
- розв'язування задач з фармакотерапії, запобігання побічній дії при вагітності;
- застосування препаратів у випадку станів, що потребують невідкладної медичної допомоги (больовий шок, гіпертермія, запалення кісткової, м'язової та нервової систем, отруєння морфіном та іншими наркотичними засобами);
- виписування рецептів на лікувальні засоби

САМОСТІЙНА РОБОТА

Шкідливість наркотиків на організм майбутньої дитини при вагітності. Механізм дії та застосування анальгетичних засобів (наркотичних та

ненаркотичних) в період вагітності.

Тема 6. Психотропні засоби. Аналептики. Засоби які впливають на функцію органів дихання

6.1. Психотропні засоби. Аналептичні засоби

ЛЕКЦІЯ

Характеристика психотропних засобів, класифікація.

Нейролептики (аміназин, галоперидол, дроперидол, етаперазин). Основні фармакологічні ефекти (антипсихотичні та транквілізуючі властивості, взаємодія нейролептиків з іншими засобами, що пригнічують ЦНС). Застосування нейролептиків. Побічні ефекти нейролептиків, заходи запобігання їм. Протипоказання призначення цієї групи препаратів в період вагітності.

Транквілізатори (сибазон, феназепам). Характеристика групи. Транквілізуючі та протисудомні властивості препаратів. Практичне застосування. Лікарська залежність. Побічна дія та протипоказання при вагітності. Взаємодія з іншими препаратами.

Седативні засоби (натрію бромід, рослинні препарати, комбіновані засоби), загальна характеристика, застосування при вагітності.

Броміди, вплив на вищу психічну діяльність, застосування. Бромізм, заходи профілактики та лікування. Протипоказання при вагітності.

Рослинні препарати (препарати валеріани, собачої кропиви), їх седативна та спазмолітична дія. Застосування при вагітності.

Комбіновані препарати (корвалол, корвалдин та ін.).

Психостимулювальні засоби (кофеїн, сиднокарб, мериділ). Характеристика групи. Застосування. Протипоказання при вагітності.

Ноотропні засоби (пірацетам, аміналон). Основні властивості, застосування при вагітності.

Адаптогени (препарати женьшеню, лимонника, левзеї, пантокрин та ін.), фармакологічні ефекти, застосування при вагітності.

Аналептичні засоби (кофеїнбензоат натрію, кордіамін, бемеGRID, камфора, етимізол, сульфокамфокаїн). Механізм дії, фармакологічні ефекти. Вплив на дихання та кровообіг. Застосування препаратів для надання невідкладної допомоги. Протипоказання. Побічна дія при вагітності.

Сучасні препарати Алпрозолам, Афобазол, Бефол, Іміпрамін, застосування їх в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Обговорення основних питань фармакодинаміки, фармакокінетики та застосування засобів психотропних засобів і аналептиків. Побічні ефекти вивчених препаратів при вагітності, запобігання їм. Правила безпечного зберігання та обліку цих засобів.

Розв'язування фармакотерапевтичних задач і виконання програмованих завдань. Виписування препаратів у рецептах та вимогах лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

— аналіз терапевтичної та побічної дії лікарських речовин при вагітності;

- користування довідковою літературою для виписування психотропних засобів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії та застосування психотропних засобів збуджувальної дії при вагітності.

Механізм дії психотропних засобів гальмівної дії на організм майбутньої дитини.

6.2. Засоби, які впливають на функцію органів дихання

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Обговорення основних питань фармакодинаміки, фармакокінетики та застосування засобів, які впливають на функцію органів дихання. Побічні ефекти препаратів при вагітності, запобігання їм.

Розв'язування фармакотерапевтичних та фармакологічних задач, виконання програмованих завдань, виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів. Правила зберігання препаратів.

Практичні навички:

- аналіз терапевтичної та побічної дії лікарських речовин при вагітності;
- визначення препаратів за їхньою груповою належністю;
- розв'язування задач з фармакотерапії, запобігання побічній дії;
- застосування препаратів у випадку станів що потребують невідкладної допомоги (бронхіальної астми, набряку легенів, пневмонії, пригнічення дихального та серцево-судинного центра);
- виписування рецептів на лікувальні засоби.

Тема 7. Засоби, які впливають на серцево-судинну систему, сечогінні засоби

ЛЕКЦІЯ

Серцеві глікозиди (дигоксин, целанід, строфантин К, корглікон, адонізид). Рослини, які містять серцеві глікозиди. Вплив серцевих глікозидів на основні функції серця та плод. Порівняльна характеристика окремих препаратів. Застосування. Препарати для надання невідкладної допомоги у випадку гострої серцевої недостатності вагітної, роділь, породіль. Токсична дія серцевих глікозидів, заходи щодо запобігання їй та ліквідації.

Протиаритмічні засоби (хінідин, новокаїнамід, лідокаїн, етmozин, анаприлін, метопролол, аміодарон, верапаміл, препарати калію, ізадрин, атропін). Засоби, які застосовують у випадку тахіаритмії: мембраностабілізуючі засоби, β -адреноблокатори, інгібітори реполяризації, блокатори кальцієвих каналів; особливості їх дії та застосування. Використання препаратів калію (калію хлорид, аспаркам, панангін) та серцевих глікозидів в акушерстві та гінекології.

Засоби, які застосовують у разі блокади провідникової системи серця: β -адреноміметики (ізадрин) та м-холіноблокатори (атропін).

Засоби, які застосовують в разі недостатності в'язового кровообігу. Засоби для зняття нападів стенокардії (нітроглицерин, валідол). Механізм дії,

фармакологічні ефекти, шляхи введення, побічна дія при вагітності. Засоби для запобігання нападам стенокардії: нітрати подовженої дії (сустак-форте, нітронг, нітронгранулонг); β -адреноблокатори (анаприлін, атенолол), блокатори кальцієвих каналів (ніфедипін, верапаміл), аміодарон; засоби, в разі застосування яких збільшується надходження кисню до міокарда (карбокромел, дипіридамомл). Відмінності механізму дії окремих препаратів. Застосування при вагітності, роділь та породіль. Побічна дія анаприліну, атропіну, серцевих глікозидів на розвиток плода.

Засоби, які застосовують для надання невідкладної допомоги в разі інфаркту міокарда. Використання наркотичних анальгетиків, азоту закису, протиаритмічних засобів, антикоагулянтів та фібринолітичних засобів, а також судинорозширювальних, натрію гідрокарбонату в акушерстві та гінекології.

Антигіпертензивні засоби. Класифікація.

Препарати, які знижують активність симпатичної нервової системи: центральної (клофелін, метилдофа) та периферійної дії (бензогексоній, пентамін, резерпін, октадин, празозин, анаприлін, атенолол). Міотропні засоби (дібазол, магнію сульфат — застосування при гестозах другої половини вагітності, натрію нітропрусид). Блокатори кальцієвих каналів (ніфедипін), інгібітори АПФ (каптоприл, еналаприл), діуретики (фуросемід, дихлотіазид). Механізм дії та застосування окремих груп препаратів. Засоби невідкладної допомоги під час гіпертензивного кризу у вагітних, роділь та породіль. Комбіноване застосування гіпотензивних препаратів. Використання лікарських рослин в разі гіпертонічної хвороби. Побічна дія клофеліну, метилдофи, резерпіну на розвиток плода (пригноблення ЦНС, депресія, гепатотоксична дія)

Засоби, які посилюють видільну функцію нирок. Сечогінні засоби (дихлотіазид, фуросемід, сечовина, маніт, спіронолактон, триамтерен). Особливості дії та застосування дихлотіазиду, фуросеміду. Побічна дія, заходи щодо запобігання їй. Правила застосування сечогінних засобів при вагітності.

Калійзберігаючі діуретики (спіронолактон, триамтерен). Механізм дії, застосування. Осмотичні діуретики (сечовина, маніт), механізм дії, застосування в акушерстві та гінекології.

Рослини, які містять речовини сечогінної дії: бруньки березові, листя брусниці, листя мучниці (ведмежі вушка) та ін.

Сучасні препарати: амлодипін, бендазол, карведілон, ділевадол; застосування їх в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Обговорення основних питань класифікації, фармакодинаміки та застосування засобів, які впливають на функцію нирок і серцево-судинну систему при вагітності.

Застосування препаратів для надання невідкладної допомоги в разі нападу гострої серцевої недостатності, нападу стенокардії, інфаркту міокарда, гіпертонічного кризу, набряків у вагітних.

Розв'язування фармакотерапевтичних задач, виконання програмованих завдань. Виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- вирішення проблемних завдань з фармакотерапії та невідкладної допомоги за певних патологічних станів у вагітних;

- виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів;
- користування додатковою літературою.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сучасні гіпотензивні лікарські засоби, механізм дії та застосування при вагітності.

Застосування сечогінних засобів при вагітності.

Тема 8. Лікарські засоби, які впливають на функцію органів травлення

ЛЕКЦІЯ

Засоби, які підвищують апетит (гіркоти, інсулін). Механізм дії. Застосування. Засоби, які знижують апетит (анорексигенні засоби — фепранон, дезопімон). Механізм дії, застосування. Побічна дія та протипоказання до застосування при вагітності.

Засоби, які застосовують в разі недостатньої секреції залоз шлунка. Стимулятори секреції (гістамін), використання їх для діагностики. Засоби замісної терапії (сік шлунковий натуральний, кислота хлороводнева розведена, пепсин), їх застосування при вагітності.

Засоби, які застосовують за надмірної секреції залоз шлунка: м-холіноблокатори (атропіну сульфат, препарати беладонни, гастроцепін), блокатори H_2 -гістамінових рецепторів (ранітидин, фамотидин), інгібітори H^+ - K^+ -АТФази (омепразол). Механізм дії та застосування окремих препаратів при вагітності. Побічна дія.

Антацидні засоби (натрію гідрокарбонат, магнію оксид, алюмінію гідроксид, комбіновані препарати). Механізм дії, застосування, побічна дія. Застосування у випадку виразкової хвороби шлунка гастропротекторних засобів (препарати вісмуту, фітопрепарати). Протипоказання до застосування препаратів вісмуту при вагітності.

Засоби, що впливають на рухову функцію шлунка. Блювотні засоби (апоморфіну гідрохлорид). Механізм дії, показання до застосування при вагітності.

Протиблювотні засоби (етаперазин, метоклопрамід, аерон). Механізм протиблювотної дії нейролептиків, метоклопраміду та препаратів скополаміну. Показання до застосування при токсикозі вагітних.

Засоби, які призначають в разі порушення секреції підшлункової залози. Використання при хронічному панкреатиті препаратів ферментів підшлункової залози (панкреатин, панзинорм, фестал). Застосування у випадку гострого панкреатиту антацидних засобів, м-холіноблокаторів та інгібіторів протеолітичних ферментів (контрикал). Механізм дії контрикалу у випадку гострого панкреатиту. Особливості застосування при вагітності.

Жовчогінні засоби. Засоби, які посилюють утворення жовчі (холеретики): препарати, що містять у своєму складі жовч та жовчні кислоти (кислота дезоксихолева, холензим, алохол), синтетичні (оксафенамід) та рослинні препарати (холосас, фламін). Засоби, які сприяють виходу жовчі із жовчного міхура в дванадцятипалу кишку (холекінетики): м-холіноблокатори, спазмолітики міотропної дії, сульфат магнію, сорбіт. Механізм дії та застосування окремих препаратів при вагітності.

Гепатопротектори (легалон, силібор, есенціале). Механізм дії, фармакологічні ефекти, застосування при вагітності.

Проносні засоби. Класифікація препаратів за локалізацією дії. Сольові проносні (магнію сульфат, натрію сульфат), механізм дії, застосування. Олія рицинова, особливості дії, використання. Проносні засоби, які діють переважно на товсту кишку (фенолфталеїн, ізафенін, корінь ревеню, листя сени, кора крушини). Застосування. Протипоказання до застосування при вагітності.

Сучасні препарати: ренні, моалокс, експімузан, лінекс, біфіформ; застосування в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Основні питання класифікації, фармакодинаміки та застосування засобів, які впливають на функції органів травлення при вагітності.

Виконання програмованих завдань, розв'язування фармакологічних задач. Виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- визначення препаратів за їхньою груповою належністю;
- оцінювання можливості та доцільності застосування лікарських засобів за певних патологічних станів при вагітності;
- виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії засобів, що впливають на секреторну функцію органів травлення, та застосування їх при вагітності.

Механізм дії засобів, що впливають на моторну функцію органів травлення та їх застосування при вагітності.

Тема 9. Засоби, які впливають на систему крові

ЛЕКЦІЯ

Засоби, які впливають на еритропоез та лейкопоез.

Стимулятори еритропоезу, застосування препаратів заліза (ферамід, фероплекс, ферковен), кобальту (коамід) та міді (міді сульфат) в разі гіпохромної анемії. Застосування кислоти фолієвої та ціанокобаламіну за гіперхромної анемії. Роль фолієвої кислоти на розвиток ЦНС та системи крові у плода.

Стимулятори лейкопоезу (пентоксил, натрію нуклеїнат, метилурацил), застосування при вагітності.

Засоби, які впливають на тромбоутворення. Коагулянти (тромбін, фібриноген, препарати кальцію, вікасол, дицинон, препарати рослинного походження). Механізм дії та застосування окремих препаратів при вагітності.

Антикоагулянти. Гепарин, механізм дії, застосування. Побічна дія при вагітності, протипоказання. Застосування натрію гідроксиду для стабілізації крові під час консервації.

Антикоагулянти непрямої дії (фенілін, неодикумарин, синкумар).

Механізм дії та застосування при вагітності.

Засоби, які перешкоджають агрегації та адгезії тромбоцитів (кислота ацетилсаліцилова, дипіридамо́л). Шкідлива дія антиагрегантів на плід.

Засоби, які впливають на фібриноліз. Фібринолітичні засоби (фібринолізин, стрептолідаза). Механізм дії. Показання до застосування в акушерстві та гінекології.

Препарати, які пригнічують фібриноліз (контрикал, кислота амінокапронова). Механізм дії. Застосування в період вагітності.

Засоби для трансфузійної терапії (дисоль, ацесоль, реополіглюкін, неогемодез та ін.). Властивості та застосування окремих препаратів в акушерстві та гінекології.

Сучасні препарати: аспекард, кардіомагніл, фраксіпарін; застосування їх в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Обговорення питань класифікації, фармакодинаміки та застосування засобів, які впливають на систему крові при вагітності.

Виконання програмованих завдань, розв'язування фармакотерапевтичних та фармакологічних задач.

Виписування рецептів за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- оцінювання можливості та доцільності застосування лікарських засобів за певних патологічних станів (кровотечі, тромбоемболії, залізодефіцитної анемії та ін.) при вагітності;
- визначення препаратів за їх груповою належністю;
- аналіз терапевтичної й побічної дії вивчених засобів за механізмом та локалізацією дії;
- виписування рецептів за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Препарати, які застосовують під час залізодефіцитної анемії у вагітних. Механізм дії та застосування фолієвої кислоти у вагітних.

Тема 10. Засоби, які впливають на тонус та скорочувальну активність міометрія

ЛЕКЦІЯ

Класифікація речовин, які впливають на тонус та скорочувальну активність міометрія.

Засоби, які спричинюють ритмічні скорочення міометрія. Гормональні препарати гіпофіза. Окситоцин, вплив на міометрій. Застосування окситоцину для стимуляції пологової діяльності, при маточних кровотечах, в період пологів та після пологового періоду, побічна дія, протипоказання. Побічна дія при передозуванні окситоцину. Пітуїтрин, гіфотоцин, особливості дії та застосування, протипоказання. Препарати простагландинів (ензапрост, простенон), їх властивості й застосування, побічна дія. Естрогенні препарати

(естрон, сигетин), показання до застосування.

Засоби для знеболювання пологів. Побічна дія.

Засоби, які спричинюють тонічні скорочення міометрія. Препарати маткових ріжків (ергометрин, ерготамін), їх відмінність від окситоцину за дією на матку. Механізм дії препаратів маткових ріжків у випадку кровотеч. Протипоказання до застосування. Котарніну хлорид, властивості та застосування. Використання рослинних препаратів у разі маткових кровотеч (трава грициків звичайних, кора калини, листя кропиви, трава гірчака перцевого та ін.).

Засоби, які розслаблюють міометрій. β_2 -Адреноміметики (сальбутамол, партусистен), м-холіноблокатори (атропін, метацин), спазмолітики міотропної дії (но-шпа, папаверин), гестагени (прогестерон). Механізм дії та особливості застосування окремих препаратів для збереження вагітності при загрозі її переривання.

Сучасні препарати: цервипрост тербуталін (бриканіл), ритодрин, гініпрал; застосування в акушерстві.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Обговорення питань класифікації, фармакодинаміки та застосування засобів, які впливають на тонус та скорочувальну активність міометрія.

Виконання програмованих завдань, розв'язування фармакотерапевтичних та фармакологічних задач.

Виписування рецептів за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- оцінювання можливості та доцільності застосування лікарських засобів за певних патологічних станів (затримці пологової діяльності, маточні кровотечі, дострокових пологів);
- визначення препаратів за їх груповою належністю;
- аналіз терапевтичної й побічної дії вивчених засобів за механізмом та локалізацією дії;
- виписування рецептів за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії та застосування лікарських засобів, що впливають на тонус і скоротливу активність міометрія.

Засоби, що зумовлюють тонічні скорочення міометрія.

Засоби, що спричинюють розслаблення міометрія (токолітичні засоби).

Тема 11. Препарати гормонів, їх синтетичні замінники та антагоністи

ЛЕКЦІЯ

Препарати гормонів, їх синтетичні аналоги та антагоністи.

Препарати гормонів передньої частки гіпофіза (кортикотропін, гонадотропін), вплив на функцію ендокринних залоз. Застосування гонадотропних гормонів в акушерстві.

Препарати гормонів задньої частки гіпофіза (окситоцин, пітуїтрин, десмопресин), фармакологічні ефекти, застосування препаратів. Застосування окситоцину в акушерстві для стимуляції пологової діяльності, при маточних кровотечах, в період пологів та після пологового періоді, побічна дія, протипоказання. Побічна дія при передозуванні окситоцину.

Вплив гормонів щитоподібної залози на обмін речовин. Тиреоїдні препарати (тиреоїдин, трийодтиронін, L-тироксин), застосування, побічна дія. Антитиреоїдні засоби (мерказоліл), застосування, побічна дія. Особливості застосування препаратів йоду. Застосування гормонів щитовидної залози в період вагітності. Вплив гормонів щитовидної залози на розвиток плода.

Вплив гормонів прищитоподібних залоз на обмін кальцію та фосфору. Застосування паратиреоїдину для ін'єкцій.

Інсулін, вплив на обмін речовин. Принципи його дозування та застосування в разі цукрового діабету. Класифікація препаратів інсуліну за походженням та тривалістю дії. Засоби, що можуть застосовуватися для надання невідкладної допомоги у випадку гіпоглікемічної та гіперглікемічної коми в акушерстві та гінекології.

Пероральні гіпоглікемічні препарати (глібенкламід, глібутид). Механізм дії. Особливості застосування. Використання рослинних препаратів у разі цукрового діабету при вагітності. Вплив гормонів підшлункової залози на розвиток плода.

Фізіологічне значення гормонів кори надниркових залоз. Мінералокортикоїди (дезоксикортикостерону ацетат), вплив на обмінелектролітів, застосування. Глюкокортикоїди (гідрокортизон, преднізолон, дексаметазон, тріамцинолон), вплив на обмін речовин, їх основні властивості. Показання для застосування в акушерстві та гінекології. Побічна дія. Синдром, який виникає після відміни препаратів. Препарати глюкокортикоїдів для інгаляційного та зовнішнього застосування. Особливості застосування глюкокортикоїдів при вагітності.

Препарати жіночих статевих гормонів. Естрогенні (естрон, мікрофолін, синестрол) та гестагенні препарати (прогестерон), властивості, застосування. Протипоказання. Роль гестагенних гормонів при загрозі переривання вагітності. Контрацептивні засоби для перорального призначення. Механізм контрацептивної дії, схема застосування (ригевідон, марвелон, трирегол, постинор). Побічна їх дія при вагітності.

Андрогени, їх фізіологічне значення, вплив на обмін речовин. Препарати чоловічих статевих гормонів та їх синтетичні аналоги (метилтестостерон, тестостерону пропіонат). Показання до призначення. Побічна дія при вагітності. Протипоказання.

Анаболічні стероїди (феноболін, ретаболіл, метандростенолон). Основні властивості. Призначення. Побічна дія при вагітності.

Сучасні контрацептивні засоби: Силест, Фемоден, Марвелон- побічна дія при вагітності.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Обговорення питань класифікації, фармакодинаміки та застосування препаратів гормонів при вагітності.

Вплив гормональних засобів на розвиток плода.

Виконання програмованих завдань, розв'язування фармакотерапевтичних та фармакологічних задач.

Виписування рецептів за вимогами лікувально-профілактичних

закладів.

Практичні навички:

- визначення препаратів за їх груповою належністю;
- оцінювання можливості практичного застосування препаратів залежно від їхнього фізіологічного значення, властивостей та локалізації дії;
- застосування препаратів у випадку станів що потребують невідкладної допомоги (тяжкі запальні стани, бронхіальна астма, гіпо- та гіперглікемічна кома, цукровий та нецукровий діабет, загроза переривання вагітності та ін.);
- виписування рецептів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії та застосування гестагенних гормонів.

Сучасні контрацептивні засоби, механізм їх дії, схема застосування.

Тема 12. Вітамінні препарати

ЛЕКЦІЯ

Значення вітамінів для організму, джерела їх отримання. Поняття про авітаміноз та гіповітаміноз. Класифікація. Показання до застосування при вагітності.

Препарати водорозчинних вітамінів (тіаміну хлорид, рибофлавін, кислота нікотинава, піридоксину гідрохлорид, ціанокобаламін, кислота фолієва, кислота аскорбінова, рутин). Вплив вітамінів комплексу В на нервову систему, процеси травлення, кровотворення плода. Показання для призначення окремих препаратів при вагітності.

Вплив аскорбінової кислоти на окисно-відновні процеси та проникність стінки судин. Практичне застосування при вагітності. Властивості рутину. Застосування при вагітності.

Препарати жиророзчинних вітамінів (ретинолу ацетат, ергокальциферол, токоферолу ацетат, вікасол). Вплив ретинолу на сітківку ока, шкіру та слизові оболонки. Застосування ретинолу ацетату при вагітності.

Вплив ергокальциферолу на обмін кальцію та фосфору. Застосування при вагітності.

Значення філохінонів (вітамін К) для системи згортання крові. Вікасол, його властивості, застосування при вагітності. Токоферол, біологічне значення, антиоксидантні властивості. Застосування для збереження вагітності при загрозі її переривання.

Полівітамінні препарати, застосування. Їхні переваги та недоліки. Застосування при вагітності.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Обговорення основних питань класифікації, фармакодинаміки та застосування вітамінних препаратів при вагітності.

Розв'язування фармакотерапевтичних задач, виконання програмованих завдань.

Виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- оцінювання можливості практичного застосування препаратів, залежно від їхнього фізіологічного значення, властивостей та локалізації дії при вагітності;
- виділення з асортименту лікарських засобів препаратів водо- та жиророзчинних вітамінів;
- виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії та застосування полівітамінів при вагітності.

Роль вітамінів для нормального розвитку плода.

Тема 13. Солі лужних та лужноземельних металів. Глюкоза

ЛЕКЦІЯ

Солі натрію, їх фізіологічне значення. Застосування ізотонічного та гіпертонічного розчинів натрію хлориду.

Солі калію. Вплив на функції нервової системи, діяльність серця. Застосування калію хлориду. Препарати калію (панангін, аспаркам), їхнє використання в акушерстві.

Солі кальцію, їх фізіологічне значення. Препарати. Особливості застосування в період вагітності.

Солі магнію. Залежність фармакологічної дії солей магнію від шляхів уведення в організм. Резорбційна дія іонів магнію (вплив на центральну нервову та серцево-судинну системи). Жовчогінна та проносна дія магнію сульфату. Застосування магнію сульфату при еклампсії, гестозах другої половини вагітності.

Енергетичне значення глюкози, її антитоксичні та осмотичні властивості. Застосування ізотонічного та гіпертонічного розчинів глюкози в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Обговорення основних питань класифікації, фармакодинаміки та застосування препаратів лужних та лужноземельних металів, глюкози в акушерстві.

Розв'язування фармакотерапевтичних задач, виконання програмованих завдань.

Виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- оцінювання можливості практичного застосування препаратів, залежно від їхнього фізіологічного значення, властивостей та локалізації дії в акушерстві;
- виділення з асортименту лікарських засобів препаратів лужних, лужноземельних металів;

— виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії та застосування солей лужних та лужноземельних металів в акушерстві.

Механізм дії та застосування глюкози в акушерстві.

Тема 14. Засоби, які впливають на процеси запалення та алергії. Імунотропні препарати

ЛЕКЦІЯ

Протизапальні засоби. Стероїдні протизапальні засоби (гідрокортизон, дексаметазон, преднізолон, тріамцинолон). Механізм їхньої дії, застосування в разі запальних процесів в акушерстві та гінекології. Побічна дія, протипоказання при вагітності.

Нестероїдні протизапальні засоби (кислота ацетилсаліцилова, бутадіон, індометацин, ібупрофен, диклофенак-натрій). Механізм дії. Застосування. Побічна дія в період вагітності. Уявлення про комбіновану терапію в разі запалення.

Протиалергійні засоби. Механізм протиалергійної дії глікокортикоїдів, їх застосування в акушерстві та гінекології.

Антигістамінні засоби (димедрол, дипразин, супрастин, тавегіл, діазолін, фенкарол), механізм дії, застосування, побічна дія, протипоказання. Взаємодія з іншими препаратами. Побічна дія димедролу, супрастину, дипразину на розвиток плода (пригнічення ЦНС).

Мембраностабілізатори (кромолін-натрій, задитен), механізм дії, застосування при вагітності.

Засоби симптоматичного лікування в разі алергійних реакцій. Невідкладна допомога у випадках анафілактичного шоку.

Імунотропні препарати. Імуностимулятори: препарати тимуса, пірогенал, інтерферон, левамізол та ін. Доцільність застосування за різних захворювань.

Сучасні препарати: лорано, цетрин, зестра, застосування в акушерстві та гінекології.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Обговорення основних питань класифікації, фармакодинаміки та застосування препаратів в акушерстві та гінекології.

Розв'язування фармакотерапевтичних задач, виконання програмованих завдань.

Виписування рецептів на препарати за вимогами лікувально-профілактичних закладів.

Практичні навички:

- виділення із асортименту лікарських засобів препаратів кожної групи;
- аналіз терапевтичної та побічної дії окремих речовин у період вагітності;

— виписування рецептів на препарати.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Сучасна допомога при тяжких алергійних станах та анафілактичному шоку.

Механізм дії та застосування засобів, які впливають на процеси запалення при вагітності.

Роль імуноотропних препаратів в акушерстві та гінекології.

Тема 15. Основні принципи надання допомоги в разі гострих отруень лікарськими засобами

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення загальних принципів лікування в разі отруєння лікарськими засобами в акушерстві; розв'язування задач із застосуванням конкретних лікарських засобів при отруєнні.

Виписування рецептів на антидоти, фізіологічні антагоністи та препарати невідкладної допомоги в акушерстві та гінекології.

Практичні навички:

- визначення заходів щодо надання невідкладної допомоги в разі отруєння лікарськими засобами в акушерстві та гінекології;
- користування таблицями отрут і антидотів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Механізм дії та застосування конкретних лікарських засобів при отруєнні в акушерстві.

Сучасні принципи лікування в разі отруєння лікарськими засобами.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Розрізняти форми ліків, оцінювати особливості їх застосування та шляхи введення для досягнення максимального лікувального ефекту.
2. Класифікувати лікарські препарати за основними фармакологічними групами.
3. Оцінювати можливість та доцільність препаратів, ґрунтуючись на знаннях їхніх властивостей, механізму та локалізації дії.
4. Працювати з лікарськими препаратами.
5. Вести облік та дотримуватися правил безпечного зберігання сильнодіючих, отруйних та наркотичних речовин, а також рецептурних бланків на них.
6. Виписувати рецепти на найбільш вживані лікарські препарати.
7. Оформлювати вимоги на лікарські засоби для лікувально-профілактичних закладів
8. Розраховувати дози й концентрації ліків.
9. Працювати з анотаціями та довідковою літературою.
10. Розв'язувати фармакологічні ситуаційні задачі з професійним напрямом, а саме — в акушерській практиці.
11. Аналізувати терапевтичну й побічну дію.
12. Аналізувати токсичну, тератогенну, ембріотоксичну та мутагенну дію медикаментозних препаратів.
13. Виписувати рецепти на засоби невідкладної допомоги.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Визначення фармакології як науки. Її предмет та завдання. Зв'язок фармакології з іншими дисциплінами та біологічними науками.
2. Основні етапи розвитку фармакології.
3. Шляхи винайдення нових лікарських засобів та їх впровадження.
4. Клінічні дослідження нових медикаментозних речовин.
5. Поняття про лікарські речовини, сировину, препарати, форму.
6. Джерела одержання медикаментозних речовин. Уявлення про фітотерапію.
7. Класифікація форм лікарських препаратів, їх переваги та недоліки.
8. Рецепт, його значення. Загальні правила виписування рецептів.
9. Форми рецептурних бланків і правила оформлення рецептів.
10. Правила виписування ліків для стаціонарних хворих.
11. І Державна Фармакопея України, її зміст і значення.
12. Основні відомості про аптеку. Її структура та функції.
13. Правила зберігання та відпуску отруйних, наркотичних та сильнодіючих речовин.
14. Тверді форми ліків, правила виписування рецептів на порошки, капсули, драже, таблетки. Застосування в акушерстві та гінекології.
15. Рідкі форми ліків, правила виписування рецептів на розчини, емульсії, суспензії, слизи. Застосування в акушерстві та гінекології.
16. Рідкі лікарські форми з рослинної сировини, правила виписування рецептів на настої, відвари, настойки, екстракти, мікстури. Застосування в акушерстві та гінекології.
17. М'які форми ліків: мазі, пасти, лініменти, супозиторії. Застосування в акушерстві та гінекології.
18. Форми ліків для ін'єкцій. Способи стерилізації, правила виписування рецептів.
19. Шляхи введення ліків в організм. Осбисті шляхи введення в акушерстві та гінекології.
20. Переваги та недоліки ентеральних шляхів уведення ліків в організм.
21. Переваги та недоліки парентеральних шляхів уведення ліків в організм.
22. Розподіл та біотрансформація ліків в організмі.
23. Шляхи виведення ліків з організму.
24. Основні поняття фармакодинаміки: фармакологічний ефект, механізм дії.
25. Види дії медикаментозних речовин: місцева, резорбтивна, рефлекторна, основна і побічна, пряма та другорядна. Їх роль в акушерстві та гінекології.
26. Умови, які впливають на дію ліків в організмі: хімічна будова, фізико-хімічні властивості, вік, доза, маса тіла, індивідуальна чутливість, вагітність.
27. Дія лікарських препаратів залежно від дози. Види доз, широта терапевтичної дії.
28. Зміна дії медикаментозних речовин у випадку повторних уведень: кумуляція, звикання, тахіфілаксія, залежність, сенсibiliзація.
29. Комбінована дія медикаментозних речовин. Синергізм та його види. Антагонізм. Сінергоантагонізм.

30. Побічна дія ліків алергійної та неалергійної природи.
31. Токсична дія ліків, тератогенна, ембріотоксична та мутагенна дія.
32. Значення особливостей взаємодії лікувальних речовин для фармакотерапії.
33. Місцево-анестезувальні речовини — загальна характеристика, види місцевої анестезії. Препарати, застосування їх для різних видів анестезії. Побічна дія їх в акушерстві.
34. В'язучі засоби, принципи їх дії, класифікація, застосування окремих препаратів в акушерстві.
35. Адсорбувальні засоби: принцип дії, застосування в акушерстві.
36. Подразнювальні засоби: їх місцева, рефлекторна та відволікальна дія. Препарати. Застосування в акушерстві.
37. Будова еферентної іннервації. Класифікація речовин, що впливають на холінергічні нервові волокна.
38. М-холіноміметичні речовини, основні фармакологічні ефекти, вплив на око і тонус непосмугованої м'язової тканини. Препарати, застосування в акушерстві. Отруєння і надання допомоги.
39. Н-холіноміметичні речовини, механізм збуджувальної дії на дихання. Препарати. Шляхи введення. Токсична дія нікотину. Засоби для боротьби з палінням. Вплив нікотину на розвиток плода.
40. Антихолінестеразні речовини. Механізм дії. Основні фармакологічні ефекти. Препарати. Застосування в акушерстві та медицині. Допомога в разі отруєння ФОС.
41. М-холіноблокатори. Механізм дії, основні фармакологічні ефекти. Особливості дії окремих препаратів. Застосування. Надання допомоги в разі отруєння. Побічна дія на розвиток плода.
42. Гангліоблокатори. Механізм їх дії. Застосування окремих препаратів. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
43. Класифікація речовин, що впливають на адренергічні нервові волокна.
44. α -Адреноміметичні речовини, їх основні фармакологічні ефекти. Застосування в акушерстві.
45. β -Адреноміметичні речовини, їх основні фармакологічні ефекти. Шляхи введення. Застосування в акушерстві.
46. α -, β -Адреноміметичні речовини, основні фармакологічні ефекти. Застосування. Побічна дія на розвиток плода.
47. Симпатоміметичні речовини. Основні фармакологічні ефекти. Застосування. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
48. α -Адреноблокатори. Застосування. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
49. β -Адреноблокатори. Показання та протипоказання до застосування. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
50. Симпатолітичні речовини. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
51. Засоби для інгаляційного наркозу. Ускладнення під час і після наркозу. Особливості дії окремих препаратів. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
52. Засоби для неінгаляційного наркозу. Особливості дії окремих препаратів. Шляхи введення. Ускладнення. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
53. Спирт етиловий. Його резорбтивна та місцева дія. Допомога в разі гострого отруєння. Алкоголізм і методи лікування. Побічна дія на

- розвиток плода та організм людини.
54. Снодійні засоби. Гостре отруєння, надання допомоги. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 55. Наркотичні анальгетики. Загальна характеристика. Особливості дії окремих препаратів. Застосування. Допомога в разі гострого отруєння. Морфінізм, методи лікування. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 56. Ненаркотичні анальгетики. Механізм анальгетичної, жарознижувальної та протизапальної дії. Застосування. Побічна дія. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 57. Нейролептики. Загальна характеристика, застосування, побічна дія. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 58. Транквілізатори. Загальна характеристика. Препарати. Застосування. Побічна дія. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 59. Седативні засоби. Вплив на ЦНС. Застосування. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 60. Загальна характеристика та застосування психостимулювальних засобів в акушерстві.
 61. Аналептики. Загальна характеристика, вплив на ЦНС. Препарати, застосування. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 62. Стимулятори дихання центральної та рефлексорної дії. Застосування окремих препаратів в акушерстві та сучасній медицині.
 63. Протикашльові засоби, класифікація. Препарати, застосування в акушерстві. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 64. Відхаркувальні засоби. Механізм дії та застосування окремих препаратів в акушерстві.
 65. Бронхолітичні засоби. Засоби невідкладної допомоги в разі нападу бронхіальної астми в акушерстві.
 66. Засоби, які використовують в разі набряку легень.
 67. Серцеві глікозиди, механізм їхньої дії на серце. Препарати, застосування в акушерстві, шляхи введення. Передозування. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 68. Протиаритмічні засоби: механізм дії окремих препаратів, застосування в акушерстві та гінекології. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 69. Засоби, які використовують для зняття та запобігання нападам стенокардії в акушерстві. Механізм дії окремих препаратів. Шляхи введення.
 70. Засоби, які застосовують в разі інфаркту міокарда.
 71. Антигіпертензивні засоби, загальна характеристика. Класифікація. Застосування окремих препаратів в акушерстві. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 72. Засоби, які впливають на апетит.
 73. Засоби, які використовують у випадку недостатньої та надмірної секреції залоз шлунка.
 74. Засоби, які використовують у випадку порушення секреції підшлункової залози. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 75. Жовчогінні засоби, класифікація. Застосування окремих препаратів в акушерстві.
 76. Проносні засоби, класифікація. Застосування окремих препаратів в

- акушерстві. Побічна дія при вагітності.
77. Сечогінні засоби, механізм дії, класифікація, застосування, можлива побічна дія. Застосування при вагітності.
 78. Засоби, які впливають на міометрій.
 79. Засоби, які впливають на систему крові, класифікація, застосування в акушерстві та гінекології.
 80. Препарати гормонів. Їх синтетичні замінники та антагоністи. Значення и побічна дія при вагітності.
 81. Вітамінні препарати. Значення та побічна дія при вагітності.
 82. Солі основних та основно-земельних металів. Значення та побічна дія при вагітності.
 83. Глюкоза. Фізіологічне значення, показання до застосування в акушерстві та гінекології.
 84. Протизапальні засоби стероїдної та нестероїдної будови. Механізм їхньої дії. Застосування в акушерстві та гінекології. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 85. Протиалергійні засоби. Механізм протиалергійної дії окремих препаратів. Застосування в акушерстві та гінекології. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 86. Антисептичні засоби. Застосування препаратів груп галогеномісних сполук, ароматичних та аліфатичних сполук, барвників. Застосування в акушерстві.
 87. Антисептичні засоби. Застосування препаратів груп окислювачів, похідних нітрофурану, детергентів, кислот та основ, солей важких металів. Застосування в акушерстві.
 88. Антибіотики, загальна характеристика, механізм дії, спектр дії, класифікація. Застосування в акушерстві.
 89. Застосування антибіотиків групи пеніциліну. Напівсинтетичні пеніциліни. Шляхи введення. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 90. Особливості застосування антибіотиків груп макролідів, тетрацикліну, стрептоміцину. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 91. Особливості застосування антибіотиків груп левоміцетину, аміноглікозидів, поліміксину. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 92. Основні принципи хіміотерапії. Поняття про основні та резервні антибіотики. Застосування в акушерстві.
 93. Сульфаніламідні препарати, загальна характеристика, механізм і спектр дії. Застосування окремих препаратів. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 94. Похідні нітрофурану 8-оксихіноліну. Фторхінолони. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 95. Протитуберкульозні засоби. Протисифілітичні засоби. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 96. Засоби, які застосовують у разі трихомонозу. Противірусні засоби. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.
 97. Протигрибкові засоби. Застосування в акушерстві. Протигельмінтні засоби. Побічна дія на розвиток плода та організм людини.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Астафьев В.А., Белоконь В.М. Пособие к практическим занятиям по фармакологии. — М.: Медицина, 1985.

Бобкова І.А. Фармакогнозія. Посібник з практичних занять: навч. посібник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Медицина, 2010.

Бобкова І.А. Фармакогнозія: підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Медицина, 2010.

Казанюк Т.В. Практикум з фармакології. — К.: Здоров'я, 2003.

Казанюк Т.В., Нековаль І.В. Основи фармакології із загальною рецептурою. — К.: Здоров'я, 2007.

Майский В.В., Муратова В.К. Фармакология с рецептурой. — М.: Медицина, 1986.

Нековаль І.В., Казанюк Т.В. Фармакологія: підручник. — 4-те вид., випр. — К.: ВСВ “Медицина”, 2011.

Педченко Е.П., Журавльова С.В. Практикум з фармакології з медичною рецептурою в модулях. — К.: Медицина, 2007.

Скакун М.П., Посохова К.А. Основи фармакології з рецептурою. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999.

Додаткова

Дроговоз С.М. Фармакологія на долонях. — Харків, 2001.

Дроговоз С.М. Фармакологія на допомогу лікарю, провізору, студенту: підручник-довідник. — Харків, 2006.

Машковский М.Д. Лекарственные средства. — М.: Новая волна, 2000.

Тринус Ф.П. Фармакотерапевтичний довідник. — К.: Здоров'я, 1989.

Чекман І.С., Пелещук А.Б., П'ятак О.А. Довідник з клінічної фармакології та фармакотерапії. — К.: Здоров'я, 1987.

Чекман І.С., Полякова І.Ф. Загальна рецептура: Навч. посіб.— К.: Здоров'я, 1987.

Чекман І.С. Фармакологія. — К.: Вища шк., 2001.

Чекман И.С. Рецептурный справочник врача. — К.: Здоров'я, 1992.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРОФІЛАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010105 «Акушерська справа»

Київ
2011

ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРОФІЛАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ

Укладач

І.М. Кравченко — заслужений лікар АР Крим, викладач першої категорії КРВНЗ “Кримський медичний коледж”.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії дисциплін природничо-наукової підготовки КРВНЗ “Кримський медичний коледж” 22.06.2011 р., протокол № 12.

Рецензенти:

П.М. Колбасін — доктор мед. наук, професор кафедри загальної гігієни та медичної екології ДУ “Кримський державний медичний університет ім. С.І. Георгієвського” МОЗ України;

С.Г. Яценко — канд. мед. наук, доцент кафедри загальної гігієни та медичної екології ДУ “Кримський державний медичний університет ім. С.І. Георгієвського” МОЗ України.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Основи екології та профілактичної медицини” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010105 “Акушерська справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

У центрі уваги сучасної гігієнічної науки й санітарної практики стоять такі актуальні питання, як складні екологічні проблеми, охорона навколишнього середовища та здоров'я населення від комплексного, поєданого та комбінованого впливу цілої сукупності несприятливих чинників природного та техногенного характеру, активна первинна та вторинна профілактика поширених соціально значущих недуг.

Профілактика — провідний напрям вітчизняної медицини і практичної охорони здоров'я. На сучасному етапі необхідність втілення профілактичних заходів, спрямованих на оптимізацію умов життя людей, запобігання захворювань, значно зросла. А це потребує формування гігієнічного світогляду в медичних працівників усіх категорій і рівнів, гігієнічного мислення, розуміння ролі чинників навколишнього середовища та соціальних умов у виникненні захворювань.

Одна з провідних навчальних дисциплін медичного навчального закладу — “Основи екології та профілактичної медицини” й призначена забезпечити молодшого медичного спеціаліста — акушерку теоретичними знаннями основних положень гігієни, практичними навичками оцінювання чинників навколишнього середовища та профілактики їх негативного впливу на здоров'я людини.

Програма дисципліни “Основи екології та профілактичної медицини” створена згідно з навчальним планом 2011 р., з урахуванням нової освітньо-кваліфікаційної характеристики. На вивчення дисципліни відведено 81 год, з них: 14 — лекцій, 14 — лабораторних занять, 23 — практичних занять і 30 — самостійної роботи. У тематичному плані перелічено основні розділи загальної гігієни і розподілено час на їх вивчення. Порівняно з попереднім виданням програми (2004 р.), згідно з тематичним планом, включено лабораторні заняття.

Практичні заняття проводяться в лабораторіях навчального закладу, приміщеннях пологового відділення лікарні або в пологовому будинку. Практичні заняття обов'язково забезпечуються інструкціями та комплектом професійних ситуаційних задач.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- елементи санітарного законодавства України, на базі яких здійснюється професійна діяльність акушерки;
- вплив чинників навколишнього середовища на здоров'я людини, на розвиток плода та перебіг вагітності;
- основні напрями профілактики захворювань, пов'язаних із негативним впливом чинників навколишнього середовища на здоров'я людини;
- гігієнічні вимоги до якості питної води та організація забезпечення населення доброякісною питною водою;
- вплив житлових умов на здоров'я людини та гігієнічні вимоги до

- житла;
- значення харчування для здоров'я людини. вплив на здоров'я кількісних і якісних характеристик харчового раціону;
 - гігієнічні вимоги до організації харчування окремих груп населення (вагітних, породіль, дітей);
 - вплив праці та умов виробничого середовища на здоров'я людини, на перебіг вагітності і розвиток плода;
 - заходи профілактики захворювань, пов'язаних із професійною діяльністю;
 - гігієна праці медичних працівників;
 - санітарно-гігієнічні вимоги до влаштування та утримання пологових будинків, жіночих консультацій;
 - заходи щодо профілактики внутрішньолікарняних інфекцій;
 - заходи щодо профілактики СНІДу;
 - основи особистої гігієни;
 - організацію санітарно-гігієнічного та протиепідемічного режиму в лікарні.

Студенти повинні вміти:

- вимірювати та давати гігієнічне оцінювання температурі повітря, відносній вологості, швидкості руху повітря;
- відбирати проби води з водопроводу, шахтного колодязя для лабораторних досліджень;
- визначати та оцінювати органолептичні показники питної води;
- оцінювати санітарні умови житла. Складати рекомендації щодо оздоровлення житлових умов;
- проводити розрахунки енергетичної цінності добового раціону та збалансованості в ньому харчових речовин;
- проводити санітарне обстеження приміщень харчоблоку пологового відділення лікарні або пологового будинку, надавати гігієнічне оцінювання та рекомендації щодо усунення недоліків;
- контролювати бактеріальне забруднення повітря, поверхні та предметів в основних приміщеннях пологового будинку або пологового відділення лікарні.

Студенти мають бути поінформовані про:

- моральну та юридичну відповідальність за збереження професійної таємниці;
- моральну та юридичну відповідальність за виконання лікарських призначень;
- санітарно-гігієнічний та протиепідемічний режим лікарні, пологового будинку;
- заходи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин				
		Загальний обсяг	Лекції	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
1	Вступ	3	1	2		—
2	Гігієна повітря	8	2	4	2	—
3	Гігієна ґрунту і очищення населених місць	3	1	—	2	—
4	Гігієна води й водопостачання населених місць	6	2	2	2	—
5	Гігієна житла та благоустрій населених місць	7	1	4	2	—
6	Гігієна харчування	8	2	4	2	—
7	Гігієна праці	4	1	1	2	—
8	Гігієна дітей та підлітків	4	2	2	—	—
9	Гігієна лікувально-профілактичних закладів	6	2	2	2	—
10	Особиста гігієна	2	—	2	—	—
	Самостійна робота	30	—	—		30
	Усього	81	14	23	14	30

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами предметні (циклові) методичні комісії навчальних закладів.

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ

ЛЕКЦІЯ

Екологія — поняття, екологічні фактори. Основи профілактичної медицини як наука, її мета і завдання. Об'єкт вивчення основ профілактичної медицини — здоров'я людини та навколишнє середовище, їх взаємодія. Закони гігієни. Визначення поняття “санітарія”. Зв'язок гігієни з іншими науками, в тому числі медичними та екологією.

Основні етапи в історії розвитку гігієни. Внесок українських учених у розвиток гігієнічної науки і санітарної практики.

Значення основ профілактичної медицини в діяльності середніх медичних працівників (акушерок).

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Методи гігієнічних досліджень, структур СЕС, її головного підрозділа, яким є санітарно-епідеміологічна станція. Види санітарного надзору. Різноманітні чинники навколишнього середовища (фізичні або енергетичні, хімічні або речовинні, біологічні або біотичні, психологічні або інформаційні).

Практичні навички:

- уміння характеризувати завдання екології та профілактичної медицини, їх взаємодію і відмінності; структуру СЕС;
- пояснення видів санітарного надзору;
- уміння характеризувати методи гігієнічних досліджень.

Тема 2. Гігієна повітря

ЛЕКЦІЯ

Повітряне середовище як елемент біосфери, його склад та гігієнічне значення. Будова атмосфери. Характеристика фізичних властивостей атмосферного повітря — температури, вологості, швидкості руху, атмосферного тиску. Гігієнічне значення сонячної радіації. Комплексний вплив на організм людини фізичних властивостей атмосферного повітря — метеорологічних чинників. Визначення понять — “погода”, “клімат”, “мікроклімат”. Акліматизація як соціально-біологічний процес. Вплив погоди й клімату на організм людини. Геліометеотропні реакції та їх профілактика.

Гігієнічне значення хімічного складу повітря. Джерела забруднення атмосферного повітря. Універсальні домішки-забруднювачі атмосферного повітря: газоподібні (двоокис сірки, окис вуглецю, сірководень, окисли азоту) та механічні аеродисперсні системи (пил) органічного та неорганічного походження.

Вплив атмосферних забруднень на навколишнє середовище, здоров'я та умови життя населення. Кислотні дощі, смоги.

Вплив наслідків чорнобильської катастрофи на стан здоров'я населення забруднених територій України.

Санітарна охорона повітряного середовища.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення за допомогою приладів температури, вологості, швидкості руху повітря в приміщенні. Гігієнічне оцінювання результатів досліджень, висновки та рекомендації.

Визначення запиленості повітря.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Методика гігієнічного оцінювання повітряного середовища та його параметрів. Вимірювання температури повітря, відносної вологості, швидкості руху повітря тощо.

Практичні навички:

- вміння працювати з приладами: термометрами, термографом, гігрометром, психрометрами Августа і Асмана, гігрографом, анемометрами, кататермометром, барометром та ін.;
- користування методикою визначення пилу в повітрі;
- оволодіння методикою оцінювання повітряного середовища;
- вимірювання температури, вологості, швидкості руху повітря, атмосферного тиску.

Тема 3. Гігієна ґрунту та очищення населених місць

ЛЕКЦІЯ

Ґрунт як елемент біосфери, його гігієнічне значення. Будова ґрунту. Роль ґрунту в поширенні інфекційних захворювань і гельмінтів серед населення. Вплив хімічного складу ґрунту на здоров'я населення. Геохімічні ендемії.

Забруднення і самоочищення ґрунту. Утворення рідких і твердих відходів у населених місцях, їх склад, норми накопичення, епідеміологічне та гігієнічне значення.

Організація санітарного очищення населених місць. Вивізні і сплавні системи очищення — каналізація. Гігієнічні вимоги до збирання, транспортування та знешкодження твердих відходів і рідких нечистот у містах і сільській місцевості.

Особливості видалення і знешкодження нечистот у лікувальних закладах: інфекційних, хірургічних відділеннях, пологових будинках.

Санітарна охорона ґрунту: обмеження викидів шкідливих речовин промисловими підприємствами, перехід виробництва на безвідходні технології, поліпшення процесів збирання та утилізації відходів, регламентація забруднення ґрунту хімічними речовинами, підвищення санітарної культури населення.

Санітарні умови зберігання, транспортування та використання пестицидів.

Оцінювання санітарного стану ґрунту.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Правила відбору проб ґрунту для різних видів досліджень: фізико-хімічного, бактеріологічного, гельмінтологічного.

Практичні навички:

- відбір проб ґрунту для різних видів досліджень;
- оцінювання санітарного стану ґрунту.

Тема 4. Гігієна води й водопостачання населених місць

ЛЕКЦІЇ

Вода як елемент біосфери. Фізіологічне, гігієнічне та епідеміологічне значення води. Характерні особливості водних епідемій. Зв'язок хімічного складу води з виникненням ендемічних хвороб (флюорозу, карієсу, водно-нітратної метгемоглобінемії). Гігієнічні вимоги до якості питної води.

Джерела питної води та їх характеристика (атмосферні, підземні, поверхневі води).

Організація водопостачання населених місць. Норми водопостачання. Централізоване водопостачання: схеми водогонів із підземних джерел та з відкритих водойм.

Методи поліпшення якості питної води. Знезаражування води хлоруванням, ультрафіолетовим промінням, ультразвуком, термічними методами. Значення централізованого водопостачання в забезпеченні оптимальних санітарних умов життя та профілактики захворювання населення.

Особливості децентралізованого водопостачання. Гігієнічні вимоги до влаштування та утримання шахтного і трубчастого колодязів, каптажу джерел. Методика санації шахтного колодязя та знезараження води в ньому. Організація водопостачання окремих груп приміщень (сільської школи, лікарні, бази відпочинку). Зони санітарної охорони джерел водопостачання.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Відбір проб води для лабораторного дослідження. Визначення органолептичних показників. Визначення дози розвитку хлорного вапна для хлорування води в шахтному колодязі.

Читання лабораторних аналізів питної води. Рішення ситуаційних задач за темою практичних занять.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Відбір проб води для лабораторного дослідження. Читання лабораторних аналізів питної води. Рішення ситуаційних задач за темою практичних занять.

Практичні навички:

- відбір проб води для лабораторних досліджень;
- визначення органолептичних показників питної води та обґрунтування гігієнічних висновків щодо якості питної води та умов використання джерел водопостачання за наслідками аналізу води даним обстеженням водопостачання;
- знезараження води в польових умовах шляхом хлорування.

Тема 5. Гігієна житла та благоустрій населених місць

ЛЕКЦІЯ

Гігієнічні проблеми урбанізації. Гігієнічні принципи містобудування: зонування території, санітарний благоустрій. Вплив озеленення населених місць на екологічну ситуацію і здоров'я людини.

Гігієнічні вимоги до жител і умов проживання в них. Природне й штучне освітлення приміщень, гігієнічні норми освітленості. Мікроклімат житлових приміщень. Причини вологості в житлових приміщеннях і заходи боротьби з нею. Джерела та показники забруднення повітряного середовища житла. Гігієнічні вимоги до експлуатації газових нагрівальних приладів у побуті. Природна і штучна вентиляція житлових приміщень. Показники ефективності вентиляції: вентиляційний об'єм і кратність повітрообміну. Кондиціонування повітря. Опалення житлових приміщень.

Гігієнічні вимоги щодо планування будинків готельного типу та гуртожитків.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Визначення показників природного освітлення: коефіцієнта природної освітленості (КПО) за допомогою люксметра; світлового коефіцієнта (СК) і коефіцієнта заглиблення приміщення. Визначення штучної освітленості методом "Ватт".

Санітарне обстеження та опис житлового приміщення за картосхемою. Гігієнічне оцінювання житлових умов.

Рішення ситуаційних задач за темою практичного заняття.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Санітарне обстеження та опис житлового приміщення за картосхемою. Гігієнічне оцінювання житлових умов.

Практичні навички:

- користування методикою визначення показників та гігієнічного оцінювання освітленості приміщень;
- користування методикою гігієнічного оцінювання житлових умов за результатами санітарного обстеження.

Тема 6. Гігієна харчування

ЛЕКЦІЯ

Харчування як чинник збереження і зміцнення здоров'я людини. Фізіолого-гігієнічні основи харчування. Функції їжі. Рациональне харчування, його принципи і значення для здоров'я людини. Особливості харчування вагітних, породіль. Вимоги до режиму харчування. Значення основних компонентів харчових продуктів у раціоні людини, добова потреба в них різних груп населення. Роль вітамінів і мінеральних речовин у харчуванні. Гігієнічна характеристика окремих харчових продуктів (м'яса, риби, молока, злакових, овочів, фруктів).

Захворювання, пов'язані з харчуванням. Інфекційні хвороби, гельмінтози, які передаються через їжу. Харчові отруєння, класифікація їх,

причини, профілактика. Харчові добавки, їх види, роль у харчуванні людини.

Забруднення харчових продуктів ксенобіотиками та запобігання йому.

Гігієнічні вимоги до підприємств громадського харчування (на прикладі харчоблоку лікарні: центральної кухні, їдальні та буфету).

Організація харчування хворих.

Санітарні правила торгівлі харчовими продуктами. Зберігання і транспортування харчових продуктів. Медичні огляди й особиста гігієна працівників харчових об'єктів.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Санітарне обстеження харчоблоку пологового будинку.

Гігієнічне оцінювання добового раціону харчування та збалансованості в ньому харчових речовин для вагітних (породіль).

Рішення ситуаційних задач за темою практичного заняття.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Проведення санітарної експертизи різних продуктів харчування. Розрахування добового харчового раціону за допомогою таблиць та меню-розкладом.

Практичні навички:

- користування методикою санітарного обстеження харчоблоку, розрахунку енергетичної цінності харчового раціону та збалансованості харчових речовин у ньому;
- обґрунтування заходів щодо усунення виявлених недоліків;
- надання рекомендацій з адекватності харчування та його корекції з урахуванням фізіологічних норм харчування;
- з'ясування доброякісності харчових продуктів.

Тема 7. Гігієна праці

ЛЕКЦІЯ

Предмет, завдання і методи гігієни праці. Основи фізіології праці. Вплив виробничого середовища на здоров'я і працездатність людини. Втома та перевтома, заходи профілактики. Професійні шкідливості та професійні захворювання. Професійні хвороби, пов'язані із вимушеним положенням тіла та напруженням окремих органів. Особливості виробничого мікроклімату та його вплив на організм людини. Виробничий шум та вібрація, заходи профілактики шкідливого впливу. Виробничі інтоксикації та профілактика їх. Гігієна праці з отрутохімікатами.

Основні заходи запобігання виробничому травматизму. Гігієнічні вимоги до виробничої вентиляції та освітлення.

Гігієна та охорона праці жінок і підлітків.

Особливості гігієни праці в сільськогосподарському виробництві.

Організація і методи захисту від впливу несприятливих чинників у промисловому й сільськогосподарському виробництві.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Сформувати у студентів гігієнічний підхід по впливу виробничого середовища на людину. Вміти розпізнавати чинники виникнення професійних хвороб в різних галузях праці. Рішення ситуаційних задач за тамою практичного заняття.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Оцінювання токсичності і кумулятивного впливу виробничих отрут. Вплив забрудненості повітря промисловим пилом на стан людини. Вплив шуму, вібрації. Характеристика небезпечності промислових отрут.

Практичні навички:

- оцінювання виробничого середовища щодо здоров'я працездатності людини;
- оцінювання токсичності промислових отрут;
- надання висновку щодо ступеня забрудненості повітря промисловим пилом;
- оцінювання впливу шуму та вібрації на здоров'я людей.

Тема 8. Гігієна дітей та підлітків

ЛЕКЦІЯ

Предмет і завдання гігієни дітей та підлітків. Вікові особливості росту й розвитку дітей та підлітків. Вплив навколишнього середовища на фізичний розвиток і здоров'я дітей та підлітків.

Санітарно-гігієнічні вимоги до планування, утримання й обладнання дитячих дошкільних закладів. Гігієнічні норми освітленості основних приміщень, температури повітря, повітрообміну. Гігієнічні вимоги до дитячих меблів та іграшок. Загартування дітей у дошкільних закладах. Режим дня дитячого дошкільного закладу.

Санітарно-гігієнічні вимоги до планування загальноосвітніх шкіл, до обладнання, санітарного утримання класних приміщень, спортивного залу, шкільних лабораторій і майстерень. Нормативи їх площі, освітленості, повітрообміну, мікроклімату. Гігієнічні вимоги до шкільних меблів.

Аудіовізуальні засоби навчання, комп'ютери та комп'ютерні ігри. Гігієнічні вимоги до їх використання.

Режим дня та гігієна навчальної і позанавчальної діяльності в школі. Професійна орієнтація учнів.

Гігієнічні вимоги до умов розміщення, улаштування та утримання літніх оздоровчих таборів.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Гігієнічні основи режиму дітей та підлітків. Методи оцінки фізичного ступеня розвитку. Гігієнічні вимоги до організації ДДЗ та шкіл.

Практичні навички:

- проведення антропометричних методів дослідження;
- складання актів санітарних обстежень шкіл і ДДЗ.

Тема 9. Гігієна лікувально-профілактичних закладів

ЛЕКЦІЯ

Значення гігієни лікувально-профілактичних закладів у підвищенні ефективності лікування, створенні безпечних умов для пацієнтів та медичного персоналу.

Основні типи лікувально-профілактичних закладів. Системи забудови лікарняних комплексів. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки і планування території лікарні. Внутрішнє планування лікарні. Гігієнічні вимоги до лікарняного відділення, палатної секції та палати. Особливості планування інфекційних та радіологічних відділень, операційного блоку. Внутрішнє планування пологового будинку, амбулаторно-поліклінічних установ, ФАПів.

Гігієнічні вимоги до опалення, вентиляції та освітлення лікарняних приміщень. Нормативні показники мікроклімату, повітряного середовища, природного і штучного освітлення основних лікарняних приміщень.

Санітарно-гігієнічний та протиепідемічний режим лікарні, пологового будинку. Заходи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій.

Збирання, видалення і знешкодження специфічних лікарняних відходів. Контроль за дотриманням протиепідемічного режиму в лікувальних закладах.

Гігієна праці медичного персоналу. Професійні шкідливості в діяльності медичних працівників та заходи щодо захисту від їх впливу. Профілактика СНІДу.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Санітарне обстеження приміщень пологового будинку (пологового відділення лікарні), ознайомлення з умовами праці акушерки, медичної сестри.

Відбір проб повітря в палаті новонароджених, пологовому залі, інших приміщеннях седиментаційним методом для визначення бактеріального забруднення. Дослідження мікробного обсіменіння поверхонь, предметів у приміщеннях методом змивів. Оцінювання протиепідемічного режиму, умов праці акушерки, медичної сестри.

Рішення ситуаційних задач за темою практичного заняття.

ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Відбір проб повітря в палаті новонароджених, пологовому залі, інших приміщеннях седиментаційним методом для визначення бактеріального забруднення. Дослідження мікробного обсіменіння поверхонь, предметів у приміщеннях методом змивів. Оцінювання протиепідемічного режиму, умов праці акушерки, медичної сестри.

Рішення ситуаційних задач за темою практичного заняття.

Практичні навички:

- користування методикою санітарного обстеження приміщень лікувального закладу;
- оцінювання протиепідемічного режиму;
- здійснення бактеріального контролю за забрудненням повітря та обсіменінням поверхонь і предметів;
- користування методикою гігієнічного оцінювання проектів ЛПЗ;
- оцінювання основних параметрів мікроклімату і надання їм гігієнічної

- оцінки;
- оцінювання інсоляційного режиму і стану освітленості в приміщеннях ЛПЗ.

Тема 10. Особиста гігієна

ЛЕКЦІЯ

Особиста гігієна — основа здорового способу життя. Складові особистої гігієни. Гігієна тіла, догляд за шкірою і волоссям. Засоби догляду. Гігієнічний догляд за порожниною рота. Фізична культура та загартування. Шкідливі звички та профілактика їх.

Фізіологічні основи відпочинку. Значення раціонального режиму дня для збереження і зміцнення здоров'я. Біоритмологічні основи особистої гігієни.

Гігієна одягу та взуття.

Практичні навички:

- пропаганда здорового способу життя;
- проведення профілактики виникнення шкідливих звичок;
- інформування населення про сучасні уявлення щодо причин виникнення різних захворювань.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Робота з приладами: термометрами, термографом, гігрометром, психрометрами Августа і Асмана, гігрографом, анемометрами, кататермометром, барометром та ін.
2. Ознайомлення з методикою визначення пилу в повітрі.
3. Оволодіння методикою відбору проб води для лабораторних досліджень, визначення органолептичних показників питної води та обґрунтування гігієнічних висновків щодо якості питної води.
4. Оволодіння методикою визначення показників та гігієнічного оцінювання освітленості приміщень і методикою гігієнічного оцінювання житлових умов за результатами санітарного обстеження.
5. Оволодіння методикою санітарного обстеження харчоблоку, розрахунку енергетичної цінності харчового раціону та збалансованості харчових речовин у ньому.
6. Обґрунтування заходів щодо усунення виявлених недоліків.
7. Оволодіння методикою санітарного обстеження приміщень лікувального закладу.
8. Оцінювання протиепідемічного режиму.
9. Здійснення бактеріологічного контролю за забрудненням повітря.
10. Дотримання гігієни праці, гігієни дітей та підлітків, особистої гігієни.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Предмет і завдання гігієни. Закони гігієни.
2. Основні етапи в історії розвитку гігієни.
3. Визначення поняття “санітарія”.
4. Внесок українських вчених у розвиток гігієнічної науки і санітарної практики.
5. Обов’язки середнього медичного працівника в проведенні санітарно-гігієнічних заходів у лікувально-профілактичних і дитячих закладах.
6. Повітряне середовище, хімічний склад, фізичні властивості, гігієнічне значення їх.
7. Комплексний вплив на організм людини фізичних властивостей атмосферного повітря.
8. Визначення понять “погода”, “клімат”, “мікроклімат”.
9. Акліматизація як соціально-біологічний процес.
10. Гігієнічне значення сонячної радіації.
11. Геліометеотропні реакції та їх профілактика.
12. Вплив атмосферних забруднень на навколишнє середовище, здоров’я та умови життя населення.
13. Санітарна охорона атмосферного повітря.
14. Роль ґрунту в поширенні інфекційних захворювань і гельмінтів серед населення.
15. Вплив хімічного складу ґрунту на здоров’я населення. Геохімічні ендемії.
16. Організація санітарного очищення населених місць від рідких нечистот і твердих відходів.
17. Санітарна охорона ґрунту від забруднення.
18. Фізіологічне, гігієнічне та епідеміологічне значення води.
19. Зв’язок хімічного складу води з виникненням ендемічних хвороб.
20. Гігієнічні вимоги до якості питної води.
21. Гігієнічна характеристика джерел водопостачання.
22. Місцеве водопостачання. Гігієнічні вимоги до влаштування та утримання шахтного колодязя.
23. Централізоване водопостачання.
24. Методи очищення та знезараження води.
25. Зони санітарної охорони джерел водопостачання.
26. Гігієнічні проблеми урбанізації. Гігієнічні принципи містобудування. Значення озеленення міст.
27. Гігієнічні вимоги до житла. Мікроклімат житлових приміщень.
28. Гігієнічні вимоги до природного і штучного освітлення житлових приміщень.
29. Причини вологості в житлових приміщеннях, заходи боротьби з нею.
30. Гігієнічні вимоги до опалення житла.
31. Джерела та показники забруднення повітряного середовища житла.
32. Гігієнічні вимоги до вентиляції житлових приміщень, показники ефективності вентиляції.
33. Фізіолого-гігієнічні основи харчування. Режими харчування.
34. Раціональне харчування, його принципи і значення для здоров’я людини.
35. Значення основних компонентів харчових продуктів у раціоні людини. Добова потреба в них різних груп населення.
36. Роль вітамінів і мінеральних речовин у харчуванні.

37. Захворювання, пов'язані із харчуванням.
38. Харчові отруєння, класифікація їх, причини виникнення, профілактика.
39. Види харчових добавок та їх роль у харчуванні людини.
40. Гігієнічні вимоги до влаштування та утримання харчоблоку лікарні.
41. Організація харчування хворих у лікарні. Особиста гігієна працівників харчових об'єктів.
42. Основи фізіології праці. Вплив виробничого середовища на здоров'я і працездатність людини.
43. Професійні шкідливості і професійні захворювання.
44. Вплив виробничого середовища на здоров'я вагітної, перебіг вагітності та розвиток плода.
45. Гігієна і охорона жінок та підлітків.
46. Особливості гігієни праці в сільськогосподарському виробництві.
47. Організація і методи захисту працюючих від впливу несприятливих чинників у промисловому й сільськогосподарському виробництві.
48. Вікові особливості росту і розвитку дітей та підлітків.
49. Вплив навколишнього середовища на фізичний розвиток і здоров'я дітей та підлітків.
50. Санітарно-гігієнічні вимоги до планування, утримання та обладнання дитячих закладів.
51. Гігієнічні вимоги до дитячих меблів та іграшок.
52. Санітарно-гігієнічні вимоги до планування, обладнання, санітарного утримання класних приміщень, спортивного залу, лабораторій та майстерень загальноосвітніх шкіл.
53. Гігієнічні вимоги до планування, обладнання, утримання комп'ютерного класу.
54. Гігієнічні вимоги до режиму роботи з комп'ютером.
55. Режим дня та гігієна навчальної і позанавчальної діяльності в школі.
56. Професійна орієнтація учнів у школі.
57. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки і планування території лікарні.
58. Внутрішнє планування лікарняного відділення, палатної секції та палати.
59. Особливості планування інфекційних, радіологічних відділень, операційного блоку, пологового будинку.
60. Гігієнічні вимоги до опалення, вентиляції та освітлення основних приміщень лікарні (пологового будинку).
61. Нормативні показники мікроклімату, повітряного середовища, природного і штучного освітлення основних приміщень лікарні.
62. Санітарно-гігієнічний та протиепідемічний режим лікарні, пологового будинку.
63. Заходи щодо профілактики внутрішньолікарняних інфекцій та СНІДу.
64. Гігієна праці медичного персоналу. Професійні шкідливості в діяльності медичних працівників та заходи щодо захисту їх від негативного впливу.
65. Організація контролю за дотриманням протиепідемічного режиму в лікувальних закладах.
66. Особиста гігієна — основа здорового способу життя.
67. Значення раціонального режиму дня для збереження і зміцнення здоров'я.
68. Гігієна тіла, догляд за шкірою, волоссям, порожниною рота.
69. Фізична культура та загартування.
70. Гігієна одягу та взуття.
71. Біоритмологічні основи особистої гігієни.
72. Розв'язання ситуаційних задач за темами практичних занять.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

Загальна гігієна з основами екології / За ред. проф. В.А. Кондратюка. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003.

Загальна гігієна з основами екології / За ред. І.І. Нінберга, І.В. Сергєти, Л.І. Цимбалюка. — К.: Здоров'я, 2001.

Додаткова

Загальна гігієна та екологія людини / За ред. В.Г. Бардова та І.В. Сергєти. — Вінниця: Нова книга, 2002.

Загальна гігієна: посіб. для практичних занять / За ред. І.І. Даценко. — Львів: Світ, 2001.